

PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM
V PÍSKU
V ROCE 2009

PÍSEK 2010

ISBN 978-80-86193-28-1

VÁŽENÍ PŘÁTELÉ A PŘÍZNIVCI PRÁCHEŇSKÉHO MUZEA !

Jako každý rok Vám předkládáme k nahlédnutí zprávu o činnosti, abyste si mohli udělat obrázek o tom, jaké rozmanité práce vykonává kolektiv našich zaměstnanců, ať již jsou to odborní pracovníci, nebo ti, kteří zajišťují co nejhladší chod naší instituce. Zpráva je také doplněna odbornými statěmi, jejichž autory jsou jak pracovníci muzea, tak lidé, kteří s muzeem dlouhodobě spolupracují.

V roce 2009 jsme si připomněli 125. výročí založení našeho muzea. Vzniklo v roce 1884 a podnět k jeho založení dal městský tajemník Ludvík Pompe. Během jednoho a čtvrt století se vypracovalo v přední jihočeskou vědeckou a kulturní instituci, jež dokumentuje desítkou odborníků historii a přírodu širokého regionu, pečuje o 160 tisíc sbírkových předmětů, pořádá kvalitní výstavy a přednášky a návštěvníkům nabízí řadu expozic sloužících k poznání Písecka. Ani ve zmiňovaném roce nezůstalo muzeum své dobré pověsti nic dlužno. Na počátku října se ve městě uskutečnil sněm Asociace muzeí a galerií a přesto, že se jeho zasedání uskutečnilo v prostorách sousední Sladovny, naše muzeum využilo této akce, při níž se sjelo do Písku více než 150 zástupců muzeí z celé republiky, ke své propagaci.

K výročí muzea byla uspořádána zdařilá výstava obrazů malíře Karla Tumy, jehož dílo je značně zastoupeno v naší sbírce. K 125. výročí uvařil znalec zdejšího pivovarnictví Petr Franěk opravdové písecké pivo, které pak mohli ochutnat návštěvníci Muzejní noci. Muzejní noc, dnes již tradiční celostátní festival, se nesl ve znamení 150. výročí bitvy u Melegnana a muzeum ve spolupráci s p. Karlem Klátilem, badatelem v oblasti zdejšího vojenství, zorganizovalo melegnanskou slavnost, která se v létech dávno minulých pravidelně konávala u pomníku těchto událostí.

Muzejníci však uspořádali celou řadu dalších akcí, tři desítky výstav, 21 přednášek v muzeu a několik desítek přednášek pro různé subjekty, připravili Den ptactva v Národní přírodní rezervaci Řežabinec, již 14. ročník mineralogické burzy, podíleli se na organizaci Mezinárodního dne Romů, v rámci Dne otevřených dveří ateliérů zajistili prohlídky výstav s výkladem, v Heydukově památníku uspořádali několik literárních odpolední, podíleli se spolu s občanským sdružením COHIBA MUSICA na píseckém adventu, kdy na nádvoří muzea vyrostly stánky adventního trhu a pod arkádami byl postaven živý betlém, či pomohli píseckým skautům uspořádat hru k výročí vzniku Československé republiky. Tradičně nejvíce bývají expozice i výstavy muzea navštíveny ve dnech otevřených dveří, kdy návštěvníci rádi využijí volného vstupu i přesto, že ve srovnání s ostatními muzei, zejména velikostně mě-

řitelnými, máme velmi nízké vstupné: dospělí platí 30, děti, studenti a důchodci 10 korun, permanentní vstupenka pro deset školních návštěv stojí 1 500 korun.

Péči věnujeme též propagaci muzea, aktuálně měníme informace na našich webových stránkách, pro něž jsme zajistili virtuální prohlídky několika expozic, uvážlivě investujeme do reklamy v tiskovinách, o nich jsme přesvědčeni, že by nám mohly přivést nové návštěvníky. Vydali jsme propagační skládačku o protivínské expozici Exotické přírody. Jejím autorem je tvůrce této expozice RNDr. Karel Pecl. Městský úřad v Protivíně, který podporuje provoz naší pobočky ve svém městě, zajistil výrobu a umístění nového poutače o muzeu přímo na budovu. Na počátku turistické sezóny natočila jihočeská kabelová televize o našem muzeu čtyři samostatné upoutávky a v mnoha opakováních je odvysílala. Reportáž o muzeu i městě Písku jsme připravili do vysílání španělské redakce Českého rozhlasu, který má velkou sledovanost zejména v latinskoamerických zemích. Hodinový pořad o našem muzeu uvedl také Český rozhlas Plzeň. Jednotliví odborní pracovníci hovořili v závěru roku každou neděli v seriálu Jihočeského rozhlasu České Budějovice o zajímavostech v depozitářích píseckého muzea. Řada médií věnovala pozornost pravidelným ornitologickým akcím našeho muzea u rybníka Řežabinec. V květnu se v Rytířském sále uskutečnil křest publikace „Kam po česku“ a v září byly v Heydukově památníku pokřtěny knihy autora z našeho regionu Josefa Kostohryze „Básně“ a „Povídky a jiné prózy“. Může nás těšit, že toto dílo z produkce nakladatelství Kalina bylo v renomované anketě Lidových novin označeno Knihou roku. Koncem října jsme třemi auty vyjeli navštívit Dolnorakouskou zemskou výstavu, jež se konala na třech místech: ve městech Telč, Raabs a Horn. Druhý den jsme navštívili Městské muzeum ve Velkých Bílovicích.

Přes všechny tyto aktivity byl počet návštěvníků výrazně nižší než v posledních letech. Bezpochyby má na tomto poklesu velký podíl otevření nové stálé expozice v sousedním objektu Sladovny a četné výstavy tam pořádané. Potenciální návštěvníci si logicky vybírali to novější, expozice dětské ilustrace také odvedla ne nepodstatnou klientelu školních výprav. Nyní tedy nastoupí zdravá soutěž a bude záležet jen na našich pracovnících, jejich nápadech a pílí, zda se Sladovnou svedeme čestný boj o návštěvníka a zvítězíme v něm. Velký nárůst na druhou stranu vidíme v Památníku města Protivína. Tam se naopak počet návštěvníků zvýšil v souvislosti s otevřením Krokodýlí ZOO. Již v letošním roce jsme rozšířili sezónu o jeden měsíc (květen) a v příštím roce počítáme ještě s posunutím do října. Jako bonus pro soukromé dárce předmětů do sbírkového fondu našeho muzea jsme zavedli roční volnou vstupenku na jméno.

V průběhu roku jsme velkou péčí věnovali také udržování a vylepšování celého muzea. Přednáškový sál jsme vybavili moderní technikou pro promítání, novým osvětlením a pro pohodlí návštěvníků byly zakoupeny nové židle. Nádvoří muzea ozdobily vkusné lavičky a budova muzea byla na přání zřizovatele označena kovovým znakem Jihočeského kraje. Protože na počátku roku došlo v objektu radnice k havárii vodovodního řadu a při opravě bylo částečně narušeno nádvoří, zajistilo město rekonstrukci trávníků. Na podzim dokončilo město jako majitel objektu opra-

Pohled do nově upraveného přednáškového sálu. Foto V. Komasová

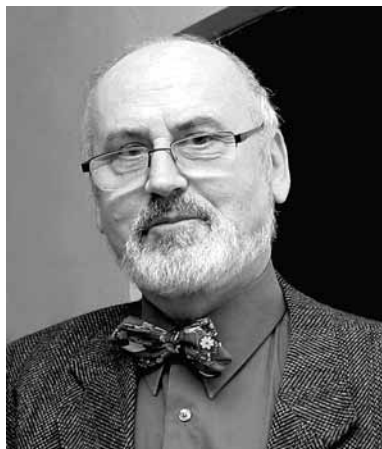

Nově zakoupený automobil zn. Ford - Transit Kombi Van. Foto V. Komasová

vu hradeb nad řekou. Na pozorovací věži u rybníka Řežabinec byly provedeny nové ochranné nátěry. V přízemí knihovny muzea se podařilo vybudovat ukázkový depozitář starých tisků, klimatizovaný, vybavený nábytkem i nezbytným trezorem. Na jaře se nám porouchal dodávkový automobil Citroen Jumper, který jsme zakoupili před několika lety již jako starší. Protože by však oprava mnohonásobně přesáhla jeho hodnotu, prodali jsme ho jako vrak přes bazar a z naspořené investiční fondy si pořídili nové dodávkové vozidlo, nezbytně nutné zejména pro převoz výstav. Jedná se o Ford Tranzit Kombi Van červené barvy, který jsme podobně jako předchozí vůz opatřili velkoplošnou reklamou. Od prosince 2009 máme též nového smluvního správce počítačové sítě, píseckou firmu Happy technik.

V lednu jsme uzavřeli podnájemní smlouvu se Sladovnou s. r. o., kterou nám byl za symbolickou 1 korunu ročně pronajat tzv. Muzejní sál. Stalo se tak podle usnesení zastupitelstva města č. 177/07. Okamžitě po převzetí jsme zde počali budovat novou expozici, v níž bude vystaven nově zrestaurovaný cyklus barokních obrazů českých knížat a králů (o něm podrobněji na str. 89-107) a celý soubor originálů soch z Kamenného mostu v Písku. Tato expozice bude přístupná ze stávajících prostor přes v současné době budovanou expozici národopisu. Otevření obou předpokládáme v květnu roku 2010.

Větší změny nastaly také v personální oblasti. Na zasloužilý odpočinek odešli dva dlouholetí pracovníci muzea. Služebně starší byl zástupce ředitele RNDr. Karel Pecl, který pracoval v muzeu od června 1970, tedy nepřetržitě 39 let. Za ta léta se stal synonymem pro písecké muzeum a pro přírodovědu v širokém regionu. Muzeum bylo s jeho životem pevně spjato a expozice živých ryb, jejímž je víc než autorem, je a jistě bude i v budoucnu, chloubou naší nabídky návštěvníkům. O činnosti dr. Pecla by se dalo napsat mnoho, zájemce zde odkazují na stať Petra Bürgera „Karel Pecl šedesátiletý“ (Prácheňské muzeum v Písku. Zpráva o činnosti za rok 2005, s. 104-111).

RNDr. Karel Pecl. Foto V. Komasová

Druhým členem našeho týmu, který také odešel na odpočinek, je bývalý dlouholetý ředitel muzea Václav Bartoš. Ten pracoval v muzeu jako ředitel od 1. ledna 1987 do 30. září 2006 a poté až do 31. prosince 2009 působil jako odborný pracovník - historik novodobých dějin. Jeho hlavní zásluhou je dokončení generální rekonstrukce muzea, která probíhala v letech 1984 - 1993, včetně vybudování všech stávajících expozic. Pod jeho vedením získalo muzeum od Výboru Rady Evropy speciální ocenění Evropské muzeum roku 1996. Také zde odkazují na nedávný souhrn Bartošovy muzejní činnosti v mé stati „Emeritní

ředitel muzea Václav Bartoš“ (Prácheňské muzeum v Písku v roce 2006, s. 103-104). Oběma kolegům patří velký dík a přání klidného a zaslouženého odpočinku.

Na počátku roku nastoupil na uvolněné místo údržbáře a řidiče po Jindřichu Kurzovi Lukáš Faktor, vyučený instalatér a na místo zoologa přišel RNDr. Jiří Šebestian, CSc., který dříve pracoval jako odborný asistent na Biologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. K 1. říjnu jsme místo historika novodobých dějin obsadili Mgr. Zdeňkem Dudou, který vystudoval Kulturní dějiny na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Do pokladny se k 1. březnu po mateřské dovolené vrátila Petra Samcová a dosavadní pokladní Dana Kozáková převzala úklid po Zdeňce Kubišové, která odešla do invalidního důchodu. Dozor v expozicích posílila Jarmila Kotalíková, jejíž mzdu hradil Úřad práce. Statutárním zástupcem ředitele byl jmenován k 1. dubnu Mgr. Jan Adámek.

Finanční situace muzea byla příznivá, podařilo se získat několik grantů na jednotlivé akce, zásadní pro naši činnost však zůstává příspěvek našeho zřizovatele, Jihočeského kraje. I když v důsledku nepříznivé hospodářské situace musel být v průběhu roku mírně pokrácen, podařilo se hlavní úkoly a plány muzejníků splnit. Věřím, že i v dalším roce, který po stránce finanční z důvodů prohloubení hospodářské krize bude nepochybně horší, budeme moci pokračovat v běžné činnosti a především se podaří otevřít nové stálé expozice a zrealizovat naplánované výstavy, abychom opět dostali dobrému jménu, jež je s naším muzeem spojováno.

Václav Bartoš. Foto V. Komarová

*PhDr. Jiří Prášek
ředitel muzea*

CENTRÁLNÍ EVIDENCE SBÍREK

Mgr. Jan Adámek

Úvodní tabulka informuje o stavu sbírek ke 31. 12. 2009 tak, jak je veden v evidenci ministerstva kultury. Jedná se o položky, nikoliv počty kusů, kterých je několiknásobně více. V některých podsбірkách (což se týká zejména podsбірky archeologické), se pod jediným číslem chronologické evidence mohou nalézat řádově stovky až tisíce kusů. Podsбірky označené* náležejí do takzvaného konzervačního fondu - jde tedy o uzavřené celky, kde až na výjimky nedochází ke změnám.

podsbírka	počet položek chronologické a systematické evidence	podsbírka chronologické a systematické evidence	počet položek
<i>archeologická</i>	19 252	<i>mobiliář kostela S. Trojice*</i>	100
<i>archeologie Protivín*</i>	429	<i>numizmatická</i>	18 222
<i>etnografická</i>	7 305	<i>Památník A. Heyduka - mobiliář**</i>	296
<i>fotografie, filmy a jiná média</i>	9 405	<i>Památník A. Heyduka - obrazy*</i>	88
<i>geologická</i>	1 382	<i>umělecká grafika</i>	1 536
<i>geologická systematická</i>	539	<i>umělecká kresba</i>	647
<i>geologická, jiné předměty</i>	26	<i>umělecká plastika</i>	144
<i>historická</i>	11 071	<i>uměleckoprůmyslové práce</i>	1 161
<i>hudební nástroje</i>	55	<i>výtvarného umění</i>	2 333
<i>knihy</i>	36 232	<i>zoologická - bezobratlí</i>	1 824
<i>knihovna A. Heyduka*</i>	3 394	<i>zoologická - bezobratlí exotičtí</i>	125
<i>knihovna I. Beneše*</i>	6 291	<i>zoologická - obratlovci</i>	64
<i>knihovna J. Malého*</i>	5 230	<i>zoologická - obratlovci exotičtí</i>	1
<i>milítária</i>	493	celkem položek	127 645

Rámcový přehled o 27 výše uvedených podsbírkách poskytují stránky Ministerstva kultury na adrese <http://ces.mkr.cz/cz/sb.php?evc=PMP/002-04-24/094002>, kde jsou základní údaje o nich (obsahová a chronologická skladba fondů a jejich stručná historie a také kvantitativní rozsah) doprovázeny také ilustračními fotografiemi.

Následující tabulka poskytuje přehled o periodických inventarizacích. Každá podsbírka musí být celá inventarizována v průběhu deseti let. Správce sbírky je povinen příslušnou část inventarizace provádět každoročně (zpravidla jde o 10%, minimální množství je stanoveno na 5% předmětů). Celkem bylo v průběhu roku zrevidováno 21 079 položek.

č. příkazu	název podsbírky	rozsah revize	revize prováděna od - do
1/09	fotografie, filmy, videozáznamy	HF 8001 -- HF 9000	10.8. - 5.11.
2/09	další - zoologická - bezobratlí	E 1 - E 180	1.12. - 17.12.
3/09	další - zoologická - bezobratlí exotičtí	EE 1 - EE 12	1.12. - 17.12.
4/09	další - zoologická - obratlovci	V 1 - V 7	1.12. - 17.12.
5/09	další - zoologická - obratlovci exotičtí	celá podsbírka	1.12. - 17.12.
6/09	uměleckoprůmyslové práce	H 151 - H 300	7.9. - 11.12.
7/09	další - umělecká kresba	UK 250 - UK 500	7.9. - 11.12.
8/09	výtvarné umění	VU 1501 - VU 1750	7.9. - 11.12.
9/09	další - umělecká grafika	UG 1 - UG 300	7.9. - 11.12.
10/09	další - umělecká plastika	UP 30 - UP 60	7.9. - 11.12.
11/09	další - hudební nástroje	celá podsbírka	8.12. - 20.12.
12/09	další - mobiliář kostela Sv. Trojice	podle protokolu	8.12. - 20.12.

13/09	další - archeologie Protivín	AP 301 - AP 350	září
14/09	archeologická	A 12001 - A 14000	září - listopad
15/09	historická	celá podsběrka	5.10. - 16.12.
16/09	numismatická	HN 12251 - HN 14250	5.10. - 30.11.
17/09	další - knihovna I. Beneše	KB 40301 - KB 40650	14.12. - 15.12.
18/09	další - knihovna J. Malého	KM B 1713 - KM B 2293	14.12. - 15.12.
19/09	další - knihovna A. Heyduka	podle protokolu	14.12. - 15.12.
20/09	jiná - Památník A. Heyduka - mobiliář	AH UP 151 - AH UP 180	1.12. - 15.12.
21/09	další - Památník A. Heyduka - obrazy	AH VU 51 - AH VU 60	1.12. - 15.12.
22/09	etnografická	HE 4201 - HE 5000	1.10. - 20.12.
23/09	militária	celá podsběrka	1.9. - 30.10.
24/09	geologická	G 1 - 100; G 1201 - 1248	20.11. - 19.12.
25/09	další - geologická systematická	podle protokolu	10.11. - 4.12.
26/09	jiná - geologická, jiné předměty	GJ 17 - GJ 23	10.11. - 4.12.
-	knihy	-	z důvodu stěhování depozitáře revize neprováděna

V průběhu roku 2009 bylo pod 278 přírůstkovými položkami zapsáno do sbírek 5 549 kusů předmětů a jejich souborů a částí. Významná část akvizic pochází díky příznivcům muzea z darů - viz níže uvedený přehled. Zbývající část byla získána díky výzkumné a dokumentační činnosti pracovníků muzea. Za nákupy předmětů zapsaných do konce roku byla vydána částka 275.657,63,- Kč.

Přehled darů Prácheňskému muzeu

<i>přír. č.</i>	<i>předmět</i>	<i>dárce</i>
1/2009	hasicí přístroj z věže děkanského kostela v Písku	Městský úřad Písek
2/2009	sánky na dřevo z první poloviny 20. stol.	J. Kadečka, Praha
11/2009	soubor originálních kreseb tuží - ilustrací ke knize „Písecká strašidla“ od Zdirada J. K. Čecha, 108 kusů	Z. J. K. Čech, Kladno
42/2009	sépiová kresba keřtanských tvrzí z první třetiny 19. stol.	PhDr. J. Stach, Písek
43/2009	soubor keramických zlomků z doby bronzové z návrší Bohuslavce u Vrcovic, 12 kusů	D. Hlásek, Písek
56/2009	tablo herců píseckého „Divadla v Podskalí“ z let 1947-48 a související snímky, 3 kusy	Mgr. J. Škoch, Písek
57/2009	dermoplastický preparát jeřába popelavého	L. Šejna, Záchraná stanice živočichů Makov
58-59/2009	zlomek pozdně středověkého kamnového kachle z hradu Zvíkov a zlomek pravěkého keramického kruhu ze Zvíkovského Podhradí	A. Kadlčák, kastelán hradu Zvíkova
60/2009	jehlice z doby bronzové od Temešváru	F. Duda, Čížová

61/2009	tři keramické zlomky z pozdního středověku až časného novověku	E. Volfová, Mirovice
62/2009	soubor středověké až časně novověké keramiky od Bernartice, 55 kusů	D. Burdová, Bernartice
63-64/2009	kněžský biret a alba	P. C. T. Havel CFSsS, Č. Budějovice
65/2009	dřevěná lopatka na sypké zboží	V. Krejčířová, Písek
66/2009	soubor cukrářských figurek z křemeliny, 141 kusů	Mgr. J. Škoch, Písek
145/2009	soubor novověké keramiky a zlomek dýmky z období 17. - 19. stol., 12 kusů	M. Jiroch, Písek
150/2009	zlatá byzantská mince - tremissis císaře Anastasia I. (602-607)	Mgr. J. Militký, Praha
159/2009	diopsid z kamenolomu ve Velkých Hydčicích	A. Červený, Městské muzeum v Horažďovicích
160/2009	bronzová ocílka z 19. stol.	J. Kálal, Podolí I
161-163/2009	žebrovaný náramek, zlomek nákrčníku a depot měděných žeber z mladší doby bronzové, 46 kusů	K. Podhorský, Myšenec
166/2009	torzo zeleně glazovaného renesančního kachle ze Štěkne	P. Šnorek, Písek
167/2009	soubor grafických listů Karla Štěcha, 6 kusů	RNDr. M. Kronus, Praha
168/2009	vesuvian, granát, diopsid z kamenolomu v Nihošovicích, 2 kusy	D. Šefčík, Písek
192/2009	apatit z vrchu Chlum u Sepekova, 2 kusy	P. Šimeček, Sepekov
193-195/2009	zlomek laténského bronzového náramku, další zlomek bronzového náramku pozdně halštatského - časně laténského a špička bronzového srpů z mladší doby bronzové	V. Pícha, Krajníčko
202-205/2009	vzorky zlata, těžkých minerálů, rutilu a ilmenitu získané rýžováním z náplavů Otavy u Starých Kestřan, 4 lahvičky	J. Chvosta, Písek
206/2009	ilmenit z Přešfovicka	J. Boušek, Strakonice
213/2009	zlomky halštatského „turbanu“ od Semic, 48 kusů	K. Podhorský, Myšenec
214/2009	hrot středověké šipky do samostřilu	V. Pícha, Krajníčko
215, 217/2009	soubor historických fotografií, 6 kusů	L. Kálalová, Písek
219/2009	zlomek pláště středně velké rolničky z Písecka	J. Kálal, Podolí I
220/2009	zlomek pláště bronzové rolničky od Křtetic	V. Pícha, Krajníčko
223/2009	hasičský hák s násadou z první poloviny 20. stol.	M. Holý a D. Vávra, Písek
224/2009	rolnička z mosazného plechu z přelomu 19. a 20. stol.	J. Kálal, Podolí I
226/2009	dvě pánské noční košile písecké firmy Štěpána Šenfelda z 20.-30. let 20. stol.	D. Stará, Praha
228/2009	láhev na limonádu s víčkem a etiketou písecké firmy Antonína Kutíla, počátek 20. stol.	Mgr. I. Novotná, Kaťovice

229-230, 232/2009	tvořítko ozdobného těsta, držátko na balíček písecké firmy Kulík a dva ručně zhotovené kapesníčky vytvořené ve sběrném táboře Svatobořice	A. Peroutková, Praha
233/2009	zarámovaná skupinová fotografie vojáků z r. 1914	M. Bílková, Protivín
234/2009	soubor fotografií s vojenskou tematikou a civilní fotografie z Písecka, převážně z období I. republiky, 15 kusů	R. Černíková, Písek
235/2009	fotografie z Průmyslové výstavy v Písku r. 1912, z vojenských manévřů, ateliérová fotografie a výuční list Společstva holičů a kadetníků z r. 1934	L. Šmejkal, Písek
236/2009	soubor fotografií Petra Šorny ze srpna r. 1968 v Písku, 32 kusů	Ing. P. Šorna, Rych- nov n. Kněžnou
237/2009	fotografie Zdeňka Javůrka z průběhu srpna r. 1968 v Jitě- xu Písek, 5 kusů	Z. Javůrek, Třešně
241/2009	dvě reprofotografie snímku Stanislava Vrabce z propuštění Dagmar Šimkové z vězení v Opavě v r. 1966	J. Šimůnková, Opava
242/2009	propouštěcí list domobraneckého velitelství v Písku pro F. Kvítka z r. 1910	L. Šmejkal, Písek
243/2009	dřevěné kuchyňské prkénko se zdobeným držadlem	K. Grünerová, Tvrzice
245/2009	šest zlomků renesančních nádob od mlýna U Vyhnaří u Sepekova	Mgr. O. Chvojka PhD., Jihočeské mu- zeum v Č. Budějoví- cích
249-253/2009	zlomek bronzové jehlice nebo náramku z doby bronzové od Křtětíc, zlomek čepele bronzového srpů a zlomek rukojeti bronzového nože od Nového Dvora u Písku, zlomek bron- zového šperku od Vodňan, laténská železná sekera s tulej- kou a dva zlomky nádob od Krašovic u Písku	V. Pícha, Krajníčko
255/2009	zlomek rukojeti bronzového srpů z mladší doby bronzo- vé od Žďáru	K. Podhorský, Myšenec
257/2009	soubor zlomků raně středověkých nádob od Krajníčka, 20 kusů	V. Pícha, Krajníčko
258/2009	olejomalba Václava Daneše „Zelený spánek“ z r. 1977	I. Hofmannová, Ústí n. Labem
259/2009	hodiny s ciferníkem malovaným na plechu s vyobrazením stavení na říčním břehu, se stromy a lodkami na vodě	V. Lopata, Písek
271/2009	vesuvian, granát, diopsid od Nihošovic	D. Šeřík, Písek
272/2009	dva kusy opálu od Velkých Hydčic	A. Červený, Měst- ské muzeum Horaž- dovice
273-274/2009	beryl a apatit od Údraže	Ing. M. Musil, Č. Budějovice
275/2009	fotoalbum „Abiturienti VII. C. Heydukovy reálky. 1925. 1926“	E. Zelená, Praha
276-277/2009	zlomek nádoby ze 13. stol. z Jetetic a zlomek pravěké ná- doby z Kučeře	J. Eigner, Žichovice

Akvizice roku

Cenným a zajímavým přírůstkem do dnes již poměrně rozsáhlého souboru prací malíře Jana Zachariáše Quasta v našich sbírkách, který muzeum nadále systematicky rozšiřuje, je malba hlavy srnce. Jedná se o malbu na porcelánu; ovál vysoký 58 cm je zasazen v původním řezaném zlaceném rámu. Malba je signována i datována: „J. Quast 1885“. Dílo bylo zakoupeno v pražském starožitnictví Zdeněk Uhlíř za sumu 70.000,- Kč a zapsáno do muzejní podsbírký Výtvarné umění pod přírůstkovým číslem 26/09.

VÝSTAVY PRÁCHEŇSKÉHO MUZEA

Galerie PM

Krajky Ludmily Kaprasové (kurátor: I. Mašíková)	3.3. - 29.3.
František Vodák - obrazy 1959 - 2009 (kurátor: I. Mašíková)	3.4. - 3.5.
Vladislav Krédl - fotografie (kurátor: I. Mašíková)	7.5. - 31.5.
Práce studentů Vyšší odborné školy Uměleckoprůmyslové v Písku (kurátoři: D. Blahout, I. Mašíková)	9.6. - 26.7.
Předtím a potom - Mikuláš a Emila Medkovi, Běla a Jiří Kolářovi, Zbyněk Sekal (kurátoři: I. Vodsedálek, I. Mašíková)	31.7. - 23.8.
Patrik Saudek - Na dosah, obrazy, kresby (kurátor: J. Kotalík)	2.9. - 28.9.
Jiří Eduard Hermach - obrazy, ilustrace, architektura (kurátor: I. Mašíková)	2.10. - 28.10.
Kostel ve městě. Písecký farní chrám Narození Panny Marie v životě městské komunity od středověku po současnost (kurátoři: J. Adámek, J. Kouba)	7.11. - 31.12.

Malé výstavní síně PM

Josef Řeřicha (1872 - 1959), grafiky a kresby (kurátor: I. Mašíková)	4.3. - 29.3.
Romové na Písecku - Roma Piskostar (kurátor: J. Kouba)	1.4. - 19.4.
MUDr. Tomáš Zdražil - Strom a jeho proměny, fotografie, obrazy, plastiky (kurátor: J. Kotalík)	22.4. - 20.5.
Karel Tuma (1859 - 1936) - obrazy (kurátor: I. Mašíková)	27.5. - 19.7.
Marie Tomášová - Vesmír v nás, tapiserie (kurátor: I. Mašíková)	23.7. - 30.8.

Marie Plotěná - Dýcháme vzduch andělů, drásané pastely, kreslený humor (kurátor: J. Kotalík)	3.9. - 28.9.
Do Mexika za přírodou a lidmi - Expedice Zoogeos Bohemia (kurátor: K. Pecl)	10. - 29.10.
Prvohorní Pompeje - paleontologický výzkum (kurátor: J. Jiřík)	3.11 - 31.12.

Chodba knihovny PM

Pavel Jiřík - obrazy a fotografie (kurátor: J. Jiřík)	3.3. - 29.3.
Zbyšek Čizmař - Quo vadis, Etiopie?, fotografie (kurátor: J. Šebestian)	1.4. - 26.4.
Lenka Termannová - obrazy (kurátor: J. Kotalík)	30.4. - 31.5.
C. a k. pěší pluk č. 11 a Melegnano roku 1859 (kurátoři: K. Klátil, J. Kotalík)	5.6. - 26.7.
Marcela Vichrová - Výstava koček aneb bůh byla žena, obrazy (kurátor: J. Kotalík)	8. - 30.8.
Obrazy ze sbírek Prácheňského muzea v Písku (kurátor: I. Mašíková)	4.9. - 28.9.
Jihočeská lidová architektura - fotografie Mgr. Petr Luniaczek (kurátor: J. Kotalík)	1.10. - 1.11.
20.výročí listopadových událostí roku 1989 v Písku - fotografie V. Komarová (kurátor: J. Kotalík)	4.11. - 29.11.
Cesta k domovu - pastely, fotografie. Výtvarná pouť novelou Karla Klostermanna - P. Hilský, J. Hilská, G. Klaban, M. Starý, P. Putna (kurátor: I. Mašíková)	5.12. - 31.12.

Vánoční výstava v Rytířském sále

Betlémy na hradě (kurátor: J. Kouba)	12. - 31.12.
--------------------------------------	--------------

Památník města Protivína

Slunce svítí všem - Výstava prací osob s mentálním postižením ze sociálně terapeutických dílen Horizont (kurátoři: J. Trtková, J. Kotalík)	5.5. - 12.7.
Nejkrásnější brouci světa - Ing. Oldřich Jahn, fotografie (kurátor: J. Šebestian)	15.7. - 30.9.

PŘEDNÁŠKY PRÁCHEŇSKÉHO MUZEA

Cyklus historie

		návštěvnost
Leden	- Obraz lidové kultury v díle Karla Klostermanna přednášející: PhDr. František Krejča	37
Únor	- Méně známá jihočeská šlechta přednášející: Václav Kulle	36
Březen	- Železnice - fenomén úzkokolejky přednášející: Ing. Jan Šatava	29

Duben	- Zlatý Písek aneb duchové místa i práce přednášející: Ondřej Fibich	10
	- Dagmar Šimková. Příběh ženy z písecké vily Marta přednášející: PhDr. Pavlína Formánková	69
Květen	- Archeologický výzkum na Bakalářích v Písku přednášející: Mgr. Jaroslav Jiřík	32
Říjen	- Ten druhý písecký pluk přednášející: Karel Klátil	10
	- Byla to i vaše revoluce? 20. výročí listopadu 1989 přednášející: Jan Lacina, Michal Prokop	32
Listopad	- Írán - země mnoha tváří přednášející: Ing. Zbyšek Čížmař	37
Prosinec	- Vánoce a další svátky v islámském světě přednášející: PhDr. Petr Pelikán	28

Cyklus Přírodověda

Leden	- Do Austrálie za přírodou přednášející: Mgr. Jaroslav Šimek, Ph.D.	57
Únor	- Praha - Paříž. Na kole po zlaté obchodní stezce přednášející: František Šesták	50
Březen	- Za přírodou delty Dunaje přednášející: Ing. Michael Strnad	27
Duben	- Příroda Kamerunských hor přednášející: Mgr. Jan Riegert	18
Květen	- Šumava romantická přednášející: Vladislav Hošek	37
Září	- Galapágy 174 let po Darwinovi přednášející: Ing. Jan Andreska, Ph.D.	31
Říjen	- Pozor jed !! přednášející: Zdeněk Varmouzek	4
	- Do Mexika za přírodou a lidmi přednášející: RNDr. Karel Pecl	24
Listopad	- Prvohorní Pompeje přednášející: RNDr. Josef Pšenička	10

Cyklus Výtvarné umění

Únor	- Řím v období baroka II. přednášející: PhDr. Tomáš Hladík	27
Březen	- Řím v období baroka III. přednášející: PhDr. Tomáš Hladík	13
Duben	- Gotické umění. Jeho funkce a význam přednášející: Mgr. Martin Vaněk	18

Cyklus Astronomie

Listopad - Mars se blíží
přednášející: Ing. Marcel Grün

23

PŘEHLED NÁVŠTĚVNOSTI

Prácheňské muzeum

Placené vstupy

jednotlivě 10,- 5 542

jednotlivě 30,- 4 752

školy (permanentní vstupenky 10,-) 1 428

hromadně (MÚ) 69

přednášky (10,-) 653

Celkem platících návštěvníků 12 444

Volné vstupy (registrovaní návštěvníci)

badatelé knihovna 326

badatelé (konzultace odborní pracovníci) 347

přednášky neplacené, muz. 30

Muzejní noc, dny otevřených dveří, mateřské školy, Romský den, sjezd AMG atd. 4 655

průvodci skupin, asistence 94

vernisáže 2 229

Celkem registrovaných návštěvníků 7 681

Památník města Protivína

Placené vstupy

Celkem platících návštěvníků (10,-) 2 044

Volné vstupy (registrovaní návštěvníci)

mateřské školy a děti do 6 let + další volné vstupy 965

Celkem registrovaných návštěvníků 965

Památník Adolfa Heyduka

Placené vstupy

jednotlivě 10,- 284

jednotlivě 30,- 191

hromadně 10,- 294

hromadně 30,- 15

školy (hromadné vstupné 10,-) 215

Celkem platících návštěvníků 999

Volné vstupy (registr. návštěvníci)

Celkem registrovaných návštěvníků

256

Pozorovací věž Řežabinec

Volné vstupy (registr. návštěvníci)

Festival ptactva, akce Acrocephalus

313

exkurze

115

Celkem registrovaných návštěvníků

428

Ostatní

Přednášky pracovníků (mimo muzeum - navštívilo osob)

1 771

Návštěvnost celkem (osoby)

26 588

ODDĚLENÍ SPOLEČENSKOVĚDNÉ

Vedoucí: Mgr. Jan Kotalík

Pracoviště dějin středověku

Mgr. Jan Adámek

Pracovník se kromě své základní činnosti historika středověkých dějin věnoval činnostem vyplývajícím z povinností správce Centrální evidence sbírek (viz výše na str. 7-12). Zde kromě průběžného vedení přírůstkové knihy zajišťoval pravidelnou komunikaci s centrální evidencí sbírek při ministerstvu kultury. Působil také jako tajemník Poradního sboru pro sbírkotvornou činnost, na jehož jednání shromažďoval příslušné podklady.

Je také správcem numismatické podsbírkky a vedoucím muzejní knihovny (o tom referováno ve zprávě za příslušné oddělení na str. 28-30). K 1. dubnu byl jmenován statutárním zástupcem ředitele Prácheňského muzea.

Podobně jako v minulých letech připravoval do tisku muzejní periodickou tiskovinu Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008, v jejíž redakční radě působí jako výkonný redaktor.

Pokračoval v práci na dějinách města Písku od jeho písemných počátků až do roku 1621 pro chystanou monografii, jejíž vydání se chystá v Nakladatelství Lidové noviny.

Společně s kolegou J. Koubou připravil výstavu „*Kostel ve městě. Písecký farní chrám Narození Panny Marie v životě městské komunity od středověku po současnost*“ v jejímž rámci, při příležitosti vystavení obrazu Písecké Madony ve dnech 14. a 15. listopadu, nabídl prohlídku doprovázenou odborným výkladem. S výstavou také souvisela hojně navštěvená prohlídka děkanského kostela Panny Marie, kterou zajistil na 12. prosinec.

Při příležitosti Dne památek poskytl 12. září výkladem doprovázenou prohlídku kostela Povýšení Sv. Kříže.

Ve čtvrtek 22. října se účastnil pracovního zasedání k problematice sepulkrálních památek pořádaného Ústavem dějin umění v Praze.

V rámci přednáškového cyklu pořádaného píseckou pobočkou České křesťanské akademie proslovil 10. listopadu přednášku pod názvem *Svatý Václav v Písku*. Následně pak 12. prosince prováděl delegaci České křesťanské akademie gotickým sálem Prácheňského muzea.

Dne 1. prosince vedl na pražské Katolické theologické fakultě seminář věnovaný české středověké církevní správě se zaměřením na úřad korektora kléru.

Spolupracoval s několika rozhlasovými stanicemi a s tiskem.

S výtvarnou spoluprací Františka Doubka navrhl obecní znak a prapor pro Borovany.

V průběhu roku obsloužil více než 40 badatelů - konzultovány byly především problémy z oblasti pomocných věd historických, regionálních a církevních dějin.

Bibliografie za rok 2009

Články:

- *Die Pfarrkirche in Záhoří bei Písek - ein Benefizium unter der Protektion der Luxemburger / Summary: La chiesa parrocchiale a Záhoří presso Písek - un beneficio preferenziale dei Lussemburgo*, in: Roma - Praga * Praha - Řím. *Omaggio a Zdeňka Hledíková*, edd. Kateřina Bobková-Valentová et alii, *Bolletino dell'Istituto Storico Ceco di Roma. Supplemento* 2008, Praga 2009, s. 71-79. [ISBN 978-80-87271-14-8]
- *Utravvistická duchovní správa písecké farnosti od husitského převratu roku 1419 do konce 15. století*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008*, s. 39-47. [ISBN 978-80-86193-27-4]
- *Významné přírůstky do rukopisné sbírky Knihovny Prácheňského muzea*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008*, s. 81-88. [ISBN 978-80-86193-27-4]

Pracoviště etnografie

Mgr. Jan Kouba

Podsíbka etnografie se během roku rozrostla o 73 předmětů, v systematické evidenci bylo zpracováno 97 sbírkových předmětů. V září a říjnu přebíral etnograf od předchozího kurátora Jindřicha Kurze podsíbku militárií. V rámci předávání proběhla úplná revize této podsíbky, při níž nebyly zjištěny žádné rozdíly mezi údaji uvedenými v přírůstkových knihách a evidenčních kartách a skutečným stavem. Na konci roku se nový kurátor militárií seznamoval s novou podsíbkou a prováděl technické změny a úpravy depozitáře.

Etnograf byl tento rok autorem nebo spoluautorem hned několika muzejních výstav. Na duben připravil ve spolupráci s legendou české romistiky PhDr. Evou Davi-

dovou, Muzeem romské kultury v Brně a studentem písecké obchodní akademie Michalem Mižigárem výstavu Romové na Písecku. Na slavnostní vernisáži promluvil mimo jiné i spolupracovník organizace Člověk v Tísni Matěj Šerközi a zmíněná PhDr. Eva Davidová. Součástí výstavy byla i oslava Mezinárodního dne Romů, který se každoročně připomíná 8. dubna. Na akci pořádané na nádvoří obchodní akademie vystoupilo několik romských hudebních a tanečních skupin, malíř Paly Paštika, lidový tvůrce Stanislav Kejval a Žlutkové divadlo z Volyně. Kurátor výstavy rovněž prováděl komentované prohlídky pro školy, při kterých studenty seznamoval s historií Romů v Čechách a ve městě Písku.

Na prosinec připravil etnograf výstavu Betlémy na hradě, která navázala na stejné tematicky zaměřenou výstavu konanou v minulém roce. Pokračoval tak v mapování tvorby současných jihočeských betlemářů. Při výstavě Kostel ve městě, která proběhla v galerii muzea v listopadu a prosinci, vypomáhal Mgr. Janu Adámkovi jako spolukurátor.

Etnograf dvakrát přednášel v rámci cyklu historických přednášek Prácheňská akademie, další přednášky měl na školách, univerzitě třetího věku, odborných konferencích, v rámci regionálních školení a na obcích v píseckém regionu. Pracovník rovněž prováděl na požádání zájemce po muzeu a poskytl odborné konzultace 52 badatelům. Sám pokračoval ve výzkumné činnosti, ať už se jedná o výzkum okolí Orlické přehrady a záležitostí týkající se její stavby a zátopy okolí, výzkumu písecké šlechtické rodiny Regner von Bleyleben nebo osudů píseckého malíře a folkloristy Václava Šebeleho a dokumentování a mapování jeho díla. Zúčastnil se celorepublikové konference restaurátorů a konzervátorů a semináře Jihočeský lidový textil v Jindřichově Hradci. Prácheňské muzeum se zápůjčkami z podsíbrky etnografie se podílelo a podílí na výstavách v Příbrami, Jindřichově Hradci, Miroticích, Rychnově nad Kněžnou, Dačicích, Strakonici a na výstavě betlémů v italském městě Giffoni Valle Piana. Podílel se i na expozici v nově zpřístupněné písecké kostelní věži.

Během roku 2008 etnograf pracoval na chystané stálé expozici etnografie, jejíž otevření se plánuje v březnu roku 2010 v nově zrekonstruovaných prostorách pod tzv. Rytířským sálem.

Bibliografie za rok 2009

Články:

- *Soubor předmětů z písecké cukrárny Gustava Škocha a vzpomínky syna Jiřího na život mezi sladkostmi, Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008, Písek 2009, s. 90-96. [ISBN 978-80-86193-27-4]*
- *Prácheňští včelaři - výstava ke stočtyřicátému výročí založení Včelařské jednoty písecké, Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008, Písek 2009, s. 103-104. [ISBN 978-80-86193-27-4]*

Pracoviště kulturních dějin

Mgr. Jan Kotalík

Jan Kotalík v roce 2009 revidoval plánovanou část podsbírký historické fotografie. V rámci práce s touto podsbírkou také katalogizoval nové přírůstky s pomocí počítačového programu DEMUS.

Jan Kotalík pravidelně navštěvoval depozitární prostory a průběžně kontroloval uložení sbírkových předmětů. V některých případech měnil obalové materiály za nové a vhodnější (obaly EMBA).

Při příležitostném stěhování výstav a různého objemnějšího materiálu v muzeu pomáhal společně s ostatními spolupracovníky.

Díky pracovní neschopnosti kolegyně se v první polovině roku Jan Kotalík věnoval (při realizaci výstavního plánu) především náročnější přípravě doprovodné výstavy „Festivalu nad řekou“ v Galerii PM s názvem „Předtím a potom“ (srpen). Koncepce této výstavní prezentace ukázek výtvarného díla manželů Medkových, Kolářových a Z. Sekala byla sestaven externím spolupracovníkem muzea. Na základě této koncepce oslovil Jan Kotalík instituce i soukromé osoby, v jejichž majetku se nacházely vystavované výtvarné práce. Spolu s vedením muzea vedl jednání o podmínkách zapůjčení, s provozním oddělením zajišťoval požadavek pojištění a dále koordinoval logistiku celého výstavního projektu. Samozřejmostí byl i jeho podíl na samotné výstavní instalaci.

Kromě této náročnější výstavy zajišťoval v roce 2009 i větší výstavy MUDr. Tomáše Zdražila (Malé výstavní síně, duben - květen), Marie Plotěné (Malé výstavní síně, září) a Patrika Saudka (Galerie PM, září). V Chodbě knihovny připravil výstavy autorů Pavla Jiřka (březen), Lenky Termannové (květen), Marcely Vichrové (srpen), Petra Luniaczka (říjen). Na základě připravených materiálů p. Karlem Klátem realizoval výstavu „C. a k. pěší pluk č. 11 a Melegnano roku 1859“ (červen - červenec). S kolegyní Václavou Komarovou ještě připravil v listopadu výstavní fotografickou připomínku k dvacátému výročí listopadových událostí v roce 1989.

Kromě výstav výše zmíněných pomáhal i při realizaci některých dalších výstavních prezentací.

V závěru roku pro vybrané výstavní prostory znovu zajistil nové technické doplňky k závěsnému zařízení.

V roce 2009 opět poskytoval služby badatelům z řad široké veřejnosti, prováděl vybrané návštěvníky v expozicích (též při muzejní noci 6. června) a spolupracoval s médii i s různými kulturními institucemi (píseckým Centrem kultury, o.p.s., NPÚ v Českých Budějovicích a dalšími), plnil TDS.

Pro zabezpečení přednáškové a výstavní činnosti sestavoval každý měsíc informační leták (případně také plakát) o akcích muzea. Se svými spolupracovníky se zúčastnil 29. a 30. října podzimního muzejního zájezdu za účelem návštěvy „Dolnorakouské zemské výstavy 2009“.

Kvůli sledování dění v oboru kulturní historie a fotografie (historické i současné a místní i světové) navštívil některé samostatné výstavy a podílel se také na přednáškovém cyklu, který byl věnován regionálním dějinám. S velkým předstihem ve spolupráci s ostatními příslušnými pracovníky muzea sestavoval (a nadále doplňuje) předběžný výstavní plán Prácheňského muzea v Písku na další výstavní sezóny.

Bibliografie za rok 2009

Články:

- *Fotografické dílo Jana Vávry v kontextu vývojových proudů tvůrčí fotografie posledních desetiletí*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008*, s. 70-75, [ISBN 978-80-86193-27-4]
- *Josef Váchal: Šumava umírající a romantická*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008*, s. 118-120, [ISBN 978-80-86193-27-4]
- *Olga Škochová-Bláhová: Haiku kojící matky*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008*, s. 120-122, [ISBN 978-80-86193-27-4]
- *Daniel Kaißer - Kultivovaný hlas divočiny*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008*, s. 122-124, [ISBN 978-80-86193-27-4]

Pracoviště novodobých dějin

Václav Bartoš, Mgr. Zdeněk Duda

Pracoviště novodobých dějin prošlo v roce 2009 podstatnou organizační proměnou, a to na poli personálního obsazení. Dosavadní kurátor Podsbírky historické a současně bývalý dlouholetý ředitel muzea Václav Bartoš odešel ke konci roku na zaslužený odpočinek, a tak bylo třeba pro správu podsbírky, stejně jako pro mapování a dokumentaci novodobé historie Písecka najít nového pracovníka. Od 5. října se jím stal Mgr. Zdeněk Duda, absolvent oboru Kulturní historie na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích (diplomová práce *Poslední věci člověka v čase odkouzlování světa: Smrt v 18. století*, 2007) a učitelských oborů etiky a náboženství na Teologické fakultě téže univerzity (diplomová práce *Člověk, smrt a onen svět v čase baroka*, 2009).

Podsbírka historická se během roku prostřednictvím darů i vlastního sběru kurátora Václava Bartoše rozrostla celkem o 229 předmětů (28 inventárních čísel). Zájemcům a stálým i příležitostným badatelům bylo poskytnuto více než čtyřicet odborných konzultací.

Na počátku roku došlo k částečné úpravě části stálé expozice o událostech roku 1968 na Písecku. V jedné z vitrín byla nově nainstalována kompletní dobová uniforma řadového sovětského vojáka, jež byla zapůjčena ze sbírek Vojenského historického ústavu v Praze.

Od 5. října se nový pracovník seznamoval s rozsáhlou podsbírkou (ve 12 tisících inventárních položkách cca 26 tisíc předmětů), a to formou mimořádné a předávací

revize. Během října až prosince tak alespoň rámcově bylo revidováno všech téměř dvanáct tisíc inventurních čísel (viz *Zápis z provedené mimořádné a předávací inventarizace ve fondu Podsbírky historické* z 16. prosince 2009).

Bibliografie za rok 2009

Václav Bartoš

Články:

- *Květnové dny roku 1945 na Písecku ve světle dosud opomíjených pramenů IV*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008*, s. 60-70. (s Jiřím Janouškem) [ISBN 978-80-86193-27-4]
- *Od obrodného procesu k normalizaci - 40. výročí osmašedesátého. Stručný výtah píseckých kapitol v celostátním rámci (autorské teze k výstavě konané v Prácheňském muzeu)*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008*, s. 124-130. [ISBN 978-80-86193-27-4]

Zdeněk Duda

Články:

- *Zábavná vlastenecká pouť s hudbou a cvičením těla za vedra, deště i větru aneb „sokolové na výletě“*, in: Dagmar Blümllová - Petr Kubát a kol., *Čas zdravého ducha v zdravém těle. Kapitoly z kulturních dějin přelomu 19. a 20. století, Jihočeský sborník historický - Supplement 2*, 2009, s. 455-471. [ISSN 0323-004X]
- *Písecký měšťtín Ondřej Toman na tomto a onom světě aneb poslední kšaftovní pořtzení z času baroka*, in: *Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008*, s. 51-57. [ISBN 978-80-86193-27-4]

Recenze:

- Jiří Kašný, *Manželství v západní tradici. Soubor kanonických studií*, *Studia theologica 11*, 2009, č. 1, s. 97-98. [ISSN 1212-8570]
- Ivana Čornejová, Hedvika Kuchařová, Kateřina Valentová (edd.), *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference v Hejnicích ve dnech 13. - 15. září 2007*, *Studia theologica 11*, 2009, č. 3, s. 100-102. [ISSN 1212-8570]

Pracoviště výtvarných sbírek, uměleckého průmyslu a výstavní činnosti

Irena Mašíková

V tomto roce, podobně jako v letech minulých, probíhaly částečné revize podsbírek výtvarných a uměleckoprůmyslové podsbírk. Pokračováno bylo rovněž v doplňování fotodokumentace podsbírk umělecké grafiky a kresby. V oblasti akvizic

byla výtvarná sbírka obohacena o soubor akvarelů s píseckou tematikou, darem přibýlo do sbírek šest kusů grafických listů Karla Štěcha a zakoupen byl jeden obraz malíře Vojtěcha Říhánka - Otava u Písku.

Ze sbírek muzea byly zapůjčeny grafické listy Josefa Řeřichy pro výstavu v muzeu ve Volyni.

Kurátorka výtvarných sbírek vybrala z depozitáře sedm obrazů, které byly depopovány do restaurátorského atelieru Ivany Petrové v Písku k odbornému ošetření.

V závěru roku byly zpracovány do II. stupně evidence výtvarné přírůstky z let 2007 - 08. V rámci výstavní činnosti připravila kurátorka pět autorských výstav v galerii muzea, tři výstavy v malých výstavních síních v přízemí muzea a v závěru roku jednu výstavu v chodbě knihovny.

V galerii započala výstavní sezóna rozsáhlou expozicí paličkované krajky a dalších textilních technik světově uznávané české výtvarnice Ludmily Kaprasové. V dubnu představil retrospektivu svého malířského díla z let 1959 - 2009 František Vodák s příznačným názvem „Průřez vleklou událostí“. Měsíc květen byl věnován v galerii výstavě velkoformátových fotografií mladoboleslavského fotografa Vladislava Krédla. V srpnu se uskutečnila výstava, jež byla doprovodným programem prvního ročníku filmového festivalu „Festival nad řekou Písek 2009“. V kontextu s jedním z cyklů festivalu, byli vybráni tzv. „zakázaní autoři“ 50. a 60. let. Unikátně se poprvé společně představila díla Mikuláše a Emily Medkových, Jiřího a Běly Kolářových a Zbyňka Sekala. Po vernisáži se v přednáškovém sále muzea uskutečnila přednáška o autorech vystavených prací a jejich době. Podzimní říjnový termín v galerii patřil českému malíři Jiřímu Eduardovi Hermachovi, který žije v Paříži a vřadil se tak do dlouhodobého cyklu výstav českých malířů žijících ve Francii.

V Malých výstavních síních muzea připravila kurátorka v měsíci březnu výstavu píseckého rodáka Jiřího Řeřichy, obdivuhodného mistra dřevorytu, zejména lesních motivů a krajiny.

V červnu a červenci mohli diváci shlédnout výstavu malíře Karla Tumy, která byla uskutečněna u příležitosti 150. výročí jeho narození a v rámci roku 125. výročí založení muzea v Písku. V srpnu zahájil PhDr. Jan Kříž výstavu originální netkané tapiserie textilní výtvarnice z Mladé Boleslavy Marie Tomášové.

V posledním měsíci v roce - v prvním adventním týdnu - pozvalo Prácheňské muzeum své návštěvníky na výtvarnou pouť novely Karla Klostermanna „Cesta k domovu“. Pastely, fotografie a dokumentární fotografie originálním způsobem představili Petr Hilský, Jitka Hilská, Gustav Klaban, Petr Putna a Milan Starý.

V průběhu roku také probíhala organizační příprava některých výstav pro následující rok. Kurátorka poskytla několik konzultací z oboru výtvarného umění badatelům a studentům.

V rámci přednáškových cyklů PM připravila ve spolupráci s Národní galerií dvě přednášky o výtvarném umění a s ředitelem pražského planetária Ing. Marcelem Grünem přednášku o astronomii.

Pravidelně zajišťovala tisk pozvánek, plakátů a transparentů, jejich distribuci a zveřejňování muzejních výstav v píseckém i dalším tisku, podílela se svým příspěvkem na vysílání Jihočeského rozhlasu o činnosti pracovníků muzea.

V závěru přehledu o své roční práci by kurátorka Irena Mašíková chtěla vyjádřit své vřelé poděkování za obětavou a kolegiální pomoc svých spolupracovníků, kteří ji zastoupili v průběhu její nepřítomnosti v muzeu z důvodů úrazu, a to zejména kolegům Janu Kotalíkovi a řediteli Jiřímu Práškoví a dále také pracovníkům Technického oddělení Leoši Bolardtovi a Lukáši Faktorovi.

Bibliografie za rok 2009

Články :

- *Krajky a dřevoryty, in: Písecké postřehy, č. 8/2009*
- *Obrazy jihočeské krajiny, in: Písecké postřehy, č. 37/2009*
- *Malíř J. E. Hermach se vrací do Písku, in: Písecké postřehy, č. 39/2009*
- *Výběr z výstav Prácheňského muzea, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008, s. 104-118. [ISBN 978-80-8619-27-4]*

ARCHEOLOGICKÉ ODDĚLENÍ

Vedoucí: Mgr. Jaroslav Jiřík

Mgr. Jaroslav Jiřík (0,9 úvazku), Bc. Martin Pták (0,6 úvazku), Jiří Fröhlich (0,4 úvazku), Mgr. Eva Koppová (0,1 úvazku)

V roce 2009 pracovali archeologové ve stejném složení jako v druhé polovině roku předchozího.

V tomto roce čekala pracovníky poměrně hektická sezóna. Nejdříve bylo potřeba dokončit terénní výzkum na Bakalářích započatý v roce předchozím, kde zbýval k průzkumu prostor někdejší barokní kašny a pás komunikace směřující podél přední fronty domu čp. 147 k Drličovu.

K drobnému zjištění došlo rovněž v suterénu domu čp. 118 na Velkém náměstí v Písku, kde rovněž archeologický výzkum započal v předešlém roce. Následovaly výzkumy v Oldřichově (objekty doby bronzové a středověku), při rekonstrukci bývalého špitálku u kostela sv. Alžběty Portugalské v Protivíně, při rekonstrukci ulice Komenského v Písku, velmi významný soubor keramiky z pozdní doby bronzové byl získán při náročném výzkumu u písecké nemocnice, byl prováděn výzkum v Kestřanech-Chotěbořicích (sběr mezolitické industrie, objekty střední doby bronzové a halštatské), byly rozšířeny poznatky o sídlišti pozdní doby bronzové u Nové Vsi u Čížové, další materiál přinesla sondáž v prostoru tvrziště na ostrově v Ostrovském rybníku u Okrouhlé, soubor keramiky a raně novověkých kamnových kachlů byl získán v trase plynovodu u čp. 19 v Cerhonicích, drobným zjištěním byl vý-

zkum patrně středověkého příkopku v Heřmani, velmi významný materiál datovaný do pozdního středověku a časného novověku přinesl výzkum objektu u domu čp. 24 v obci Horosedly zaniklého patrně na prahu třicetileté války.

Byl také registrován depot žeber ze střední doby bronzové rozvlečený na poli na katastru obce Paseky objevený panem Karlem Podhorským z Myšence. Místo depotu bylo archeology ověřeno nálezem dalších exemplářů žeber. Byl ověřen nález železné laténské sekery v Krašovicích učiněný panem Vladislavem Píchou z Krajníčka.

Jaroslav Jiřík se podílel na výše zmíněných archeologických výzkumech. Společně s Marikou Tisuckou z Národního muzea zpracovali 244 karet ve druhém stupni evidence.

Na plenárním zasedání jihočeské pobočky České archeologické společnosti v Písku, které archeologické oddělení Prácheňského muzea v Písku dne 7. března 2009 spoluorganizovalo, referoval o průběžných výsledcích výzkumu na Bakalářích v Písku, dále o výzkumu v suterénu domu čp. 118 na Velkém náměstí v Písku, sondáži pravěké kulturní vrstvy v Nové Vsi u Čížové, o nálezu depotu zlomků bronzových předmětů a slitků z mladší doby bronzové u Zlivic u Čížové (vše společně s M. Ptákem). Na V. protohistorické konferenci ve slovenské Nitře pronesl přednášku *Dálkové kontakty v antice: Evropské barbarikum - Středomoří - Indie - Orient*, kterou v rozšířené podobě přednesl i v Muzeu Antonína Sovy v Pacově. V Národním muzeu v Praze pronesl přednášku *Čechy v době stěhování národů*. Pro historický klub při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích pak přednášku *Putování po Peru a Bolívii*. Pro občany obce Horosedly *Nové archeologické nálezy z pravěku na Písecku a Nové archeologické nálezy ze středověku na Písecku*.

Martin Pták rovněž přispěl k realizaci všech výše uvedených výzkumů. Dále se účastnil Letní archeologické školy v Netolicích, během níž se podílel na výzkumu kostrového pohřebiště na hradišti u Sv. Jana. V rámci praxe se účastnil archeologického výzkumu Jihočeské univerzity uskutečněného v mázhauzu čp. 1 v Táboře, kde byla objevena zahloubená část obydlí z husitského horizontu. Byl účasten při prospekci v povodí říčky Smutné a výzkumech ve Hvozďanech a Březnici pod vedením Ondřeje Chvojky z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích. Provedl rovněž cílenou prospekci řady archeologických lokalit na Kolinecku (povodí říčky Pstružné v Pošumaví) se zaměřením na osídlení 13. století. Dále prováděl namátkovou rekognoskaci archeologických lokalit v jižních a jihozápadních Čechách. Účastnil se odborné exkurze AU FF JU do Horního Rakouska a dále mezinárodní konference *Otázky neolitu a eneolitu našich zemí v Mělníku*.

Jiří Fröhlich se v rámci smluv s investory se podílel na archeologických dohledech na staveništích okresu, na výzkumu u Oldřichova, u písecké nemocnice, u Krašovic, na místě depotu žeber u Pasek a v kaplance v Protivíně. S Janem Eignerem objevil a prozkoumal řadu eneolitických výšinných sídlišť a dalších lokalit podél Vltavy v oblasti Orlické přehrady. Ve spolupráci s Ondřejem Chvojkou z Jihočeského muzea provedli průzkum pravěkých sídlišť a zaměřování mohylových pohřebišť v povodí říčky Smutné. U Albrechtic nad Vltavou objevil dosud neznámou mohylu. Pro většinu darů do archeologické sbírky provedl s nálezcem podrobnou lokalizaci a sepsal nálezovou

zprávu pro CES. Na plenárním zasedání jihočeské pobočky České archeologické společnosti v Písku referoval o rekognoscaci středověkých důlních objektů v prostoru Horské Kvildy. Během exkurze ve Schwarzwald, uskutečněné na základě pozvání Institutu für Ur- und Frühgeschichte und Archäologie des Mittelalters der Universität Freiburg ve dnech 25.-29. května, byly dokumentovány nálezy z místních rudných mlýnů pro srovnání s obdobnými nálezy v Písku a v Čechách. V průběhu roku pracoval v redakčních radách časopisů a sborníků Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Jihočeský sborník historický, Výběr a Časopis Společnosti přátel starožitností. Pro Archeologický ústav v Praze připravil podklady pro hlášení terénních akcí za předchozí rok.

Eva Koppová se podílela na laboratorním zpracování archeologických výzkumů. Dále vykonávala administrativní práce spojené s vystavováním smluv s investory a následnou fakturací a evidencí. Jako kurátorka archeologické sbírky umožnila studium materiálu badatelům i studentům.

Terénní výzkumy si vyžádaly spolupráci s řadou dalších spolupracovníků. Jaroslava Moučková z Muzea hlavního města Prahy prováděla konzervaci zbylé části kovových artefaktů z výzkumu pravěkého pohřebiště v Písku - Bakalářích. Leona Töröková z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích provedla náročnější rekonstrukci keramického materiálu z nálezu ze soujámí u písecké nemocnice v Písku. Zaměření výzkumu v Písku v Komenského ulici provedla firma Geo-cz.

Při terénních výzkumech pomáhala řada brigádníků, za všechny je možno jmenovat studenty archeologie Terezu Šálkovou, Jiřího Bumerla, Moniku Hruškovou, Michaelu Divišovou, Kamila Pokornou, Dana Hláška, dále Petra Uhlíka, Václava Holečka, Davida Šefčíka a Ladislava Píchu.

Archeologické oddělení se rovněž podílelo na přípravě výstavy ze spřízněného oboru paleontologie s názvem *Prvohorní Pompeje - Paleontologický výzkum unikátního ekosystému období karbonu u Radnic na Rokycansku*, která proběhla v měsících listopadu a prosinci v malých výstavních síních muzea. Garantem výstavy byl paleontolog Josef Pšenička ze Západočeského muzea v Plzni, který následně přednesl stejnojmennou přednášku pro veřejnost i studenty Gymnázia v Písku (viz samostatný příspěvek v tomto tisku).

V systematické evidenci bylo do druhého stupně zpracováno celkem 244 karet. Do přírůstkové knihy bylo zapsáno celkem 43 položek obsahující 3848 kusů. Celkem bylo realizováno 117 terénních akcí. Byla provedena revize části archeologické sbírky (2.000 inv. č.) a části sbírky Protivín (50 inv. č.).

Bibliografie za rok 2009

Jaroslav Jiřík

Články:

- *Ein Beitrag zur Erforschung der Besiedlung Ost- und Nordostböhmens während der späten Kaiser- und der frühen Völkerwanderungszeit*, in: Niezabitowska-Wiśniewska - Juścinski, M. - Łuckiewicz, P. - Sadowski, S. (ed.) *The Turbulent*

- Epoch. New materials from the Late Roman Period and the Migration Period. Monumenta Studia Gothica V. Lublin, s. 157-177. [ISBN 978-83-227-2970-0]*
- *Nález spony východogermánského typu na Starém Městě v Praze, Studia Mediaevalia Pragensia IX, (s J. Podliskou), v tisku*
 - *Osídlení z doby římské v Praze - Hloubětíně „Zahrady nad Rokytkou“ - The Settlement of Prague - Hloubětín „Zahrady nad Rokytkou“ during the Roman Period, in: Droberjar, E. - Karwowski, M., Archeologia barbarzyúców 2008: Powigzania i kontakty w świecie barbarzyúskim - Archäologie der Barbaren 2008: Beziehungen und Kontakte in der barbarischen Welt, Rzeszów, s. 305-352. (s P. Huštákem), [ISBN 978-83-7667-026-3]*
 - *Výzkum pohřebišť z doby stěhování národů v Praze-Zličíně v letech 2005-2008 - Migration Period Cemetery in Prague-Zličín, excavated in 2005-08, Archaeologia Pragensia 19, s. 209-230 (s J. Vávrou, M. Kuchaříkem a P. Kubálkem), v tisku*
 - *Polozemnice z časně doby římské v Praze-Dejvicích, Podbabě - Early Roman Period semi sunken hut from Prague-Dejvice, Podbaba, Archaeologia Pragensia 19, s. 137-160 (s M. Kostkou), v tisku*
 - *Tři pozdně antické lampy z východních Čech - Three Late Antiquity lamps of Eastern Bohemia (Brožany, Staré Čivice, Slavhostice), Východočeský sborník historický 16, s. 63-76 (s J. Jílkem), [ISSN 1213-1733]*
 - *Nálezy keramiky doby stěhování národů ze Zvíkova (okr. Písek) - Funde völkerwanderungszeitlicher Keramik aus Zvíkov (Kr. Písek), Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, s. 131-136 (s V. Simotou), [ISSN 0231-8237]*
 - *Neobvyklý gotický kachel s reliéfem sv. Václava z hradu v Písku - Unusual gothic tile stove with relief embellishment of St. Wenceslas from the castle of Písek, Archeologie ve středních Čechách 13, s. 923-929 (s V. Simotou), [ISSN 1214-3553]*
 - *Nález bronzových zlomků z doby římské v údolí Losenice u Kašperských Hor. Možná stopa aktivity z doby římské na Šumavě - Fund der bronzenen Bruchstücke aus der Römerzeit im Lossnitz - Tal bei Bergreichenstein (Die mögliche Spur einer Aktivität aus der Römerzeit im Böhmerwald), Zlatá stezka 15, 2008, s. 193-199 (s J. Fröhlichem a J. Waldhauserem), [ISBN 978-80-902990-9-2]*

Jiří Fröhlich

Články:

- *Nález bronzových zlomků z doby římské v údolí Losenice u Kašperských Hor. Možná stopa aktivity z doby římské na Šumavě - Fund der bronzenen Bruchstücke aus der Römerzeit im Lossnitz - Tal bei Bergreichenstein (Die mögliche Spur einer Aktivität aus der Römerzeit im Böhmerwald), Zlatá stezka 15, 2008 (vyšlo 2009), s. 193-199 (s J. Jířkem a J. Waldhauserem), [ISBN 978-80-902990-9-2]*
- *Neolitické nálezy v širším okolí soutoku Otavy s Vltavou - Neolithische Funde aus der weiteren Umgebung des Zusammenflusses von Otava und Vltava, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, s. 17-25. [ISSN 0231-8237].*

- *Pokus o lokalizaci lomu na červeně zabarvenou žulu pro písecké gotické kostely - Ein Versuch zur Lokalisierung des Steinbruchs für den Rotgranit der gotischen Kirchen in Písek, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, s. 147-155. [ISSN 0231-8237]*
- *Písecká předměstí ve středověku (s doklady mariánského a svatokateřinského kultu) - Die Vorstädte von Písek im Mittelalter (mit Belegen des Marien- und Katharinenkultes), Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, s. 157-175. [ISSN 0231-8237]*
- *Archeologická exkurze po památkách rudného hornictví ve Schwarzwald, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, s. 297-299. [ISSN 0231-8237]*
- *Nové doklady raně středověkého osídlení horního Pootaví - New evidence of early medieval settlement in the Upper Otava (Horní Pootaví) region, Archeologie ve středních Čechách 13/2, s. 881-893 (s J. Eignerem a M. Lutovským). [ISSN 1214-3553]*
- *Kachle z hradu a zámku Orlík nad Vltavou ve sbírkách píseckého muzea - Ofenkacheln aus der Burg und Schloss Orlík nad Vltavou in Sammlungen des Museums in Písek, Archeologie ve středních Čechách 13/2, s. 909-921 (s Č. Pavlíkem). [ISSN 1214-3553]*
- *Katalog mohylových pohřebišť v okrese Písek. In: Chvojka, O. - Křišťuf, P. - Rytíř, L., Mohylová pohřebiště na okrese Písek, I. díl. Cíle, současný stav poznání a metoda sběru dat - Barrow cemeteries in the Písek district. Part I, Goals, methodology and current state of knowledge. Archeologické výzkumy v jižních Čechách. Supplementum 6, s. 31-67 (s J. Michálkem). [ISBN 978-80-87311-02-8]*
- *Archeologické nálezy dýmek v jižních Čechách, Zlatá stezka 16, v tisku.*
- *Pravěké osídlení v horských a dalších vysokých polohách v jižních Čechách - Vorgeschichtliche Besiedlung der Berg- und Höhenanlagen in Südböhmen, Časopis Společnosti přátel starožitností 117, s. 150-156, [ISSN 1803-138].*
- *Slepičí hory z pohledu archeologie, Výběr 46, s. 3-8 (s O. Chvojkou). [ISSN 1212-0596]*
- *Nové poznatky z povrchového průzkumu zaniklých šumavských skláren, Výběr 46, s. 83-93. [ISSN 1212-0596]*
- *Dva nálezy mincí na Miroticku, Výběr 46, s. 150-151. [ISSN 1212-0596]*
- *Důlky na portálu kostela Narození Panny Marie v Písku, Výběr 46, s. 275-277. [ISSN 1212-0596]*
- *Horská Kvilda ve středověku, Vítaný host na Šumavě a v Českém lese, č. 3, s. 38-39. [ISSN 1802-3622]*
- *Sklárny na kašperskohorské větvi Zlaté stezky. In: Kubů, F. - Zavřel, P., Zlatá stezka. Historický a archeologický výzkum významné středověké obchodní cesty. 3. Úsek Kašperské Hory - státní hranice. České Budějovice, s. 225-227. [ISBN 978-80-87311-06-6]*
- *Úmrtí montánního archeologa PhDr. Jaroslava Kudrnáče, CSc., Archeologické výzkumy na Vysočině, v tisku.*
- *Písek, Skály. In: Výzkumy v Čechách 2006. Praha, s. 114, 185. [ISBN 978-80-86124-97-1]*

- *Pernek. In: Výzkumy v Čechách 2006. Praha, 113 (s O. Chvojkou). [ISBN 978-80-86124-97-1]*
- *Drhovle, Jehnědno, Písek, Putim, Semice, Topělec. In: Výzkumy v Čechách 2006. Praha, s. 41, 66, 114-115, 171, 182-183, 213 (s J. Jiřtkem). [ISBN 978-80-86124-97-...].*

Recenze a anotace:

- *Karel Sklenář, Dějiny výzkumu starší a střední doby kamenné (paleolitu a mezolitu) v českých zemích, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, s. 285. [ISSN 0231-8237]*
- *Staré Budějovice č. 1/2005, č. 2/2006 a č. 3/2008, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 22, s. 291. [ISSN 0231-823].*

KNIHOVNA A STUDOVNA

Vedoucí: Mgr. Jan Adámek

Zdena Kvasničková, Zora Mauleová (0,66 úvazku)

Během roku byli knihovnicemi Z. Kvasničkovou a Z. Mauleovou obslouženi badatelé při 326 návštěvách; do tohoto souhrnu nejsou započítány časté badatelské návštěvy pracovníků muzea.

V průběhu roky opět mohly být rozmnoženy knihovní fondy - do Příruční knihovny přibýlo 229 knih, do Regionální knihovny 93 knih. Na nákupy byla vynaložena částka 139.708 korun. Několik knih z tohoto počtu bylo také získáno díky daru:

<i>dárce</i>	<i>autor a název</i>	<i>zapsáno pod sign.</i>
rodina Jarošova, Praha 4	Sychrava, Záznamy z Buchenwaldu	PK 10426
	Ludwig, Duch a čin	PK 10427
	Čapek, Hovory s TGM	PK 10428
	Soukup, 28. říjen 1918	PK 10429
	Kossmann - Weiss, Život muže a ženy	PK 10430
	Klecanda, Bitva u Zborova	PK 10431
	Medek, Pout do Československa	PK 10432
	Medek Hovory s T. G. Masarykem	PK 10433
	Šalda - Ripka, Dr. E. Beneš ve fotografii	PK 10434
	Zeman, Jan Masaryk	PK 10435
	Plicka, Slovensko	PK 10436
	Plicka, Vltava	PK 10437
	Dubský, Pravěk jižních Čech	62920 KR 10097
	Prášek, Pěší pluk č. 11 Františka Palackého	62922 KR 10099

Významnou událostí bylo stěhování starých tisků do nového depozitáře. Této náročné práci se věnovala s velkým úsilím Z. Mauleová. V předchozím roce by-

la připravena místnost (č. 143) v přízemí vedle pracovny knihovníků, do níž byly postaveny dřevotřískové regály opatřené prosklenými dvířky. Celkem tak vzniklo 34 skříní o osmi policích. Byl také vyroben rozměrný pořádací stůl, pod nějž byla zabudována kovová zásuvková skříň pro ukládání starých map. Do nově postavených skříní byl též pojat starý kovový trezor pro uložení rukopisů a nejvzácnějších tisků, jehož viditelné části byly pro příznivější estetický dojem opatřeny fládem imitujícím dřevo.

Do takto připraveného depozitáře byly v průběhu celého roku stěhovány staré tisky vyčleněné z podsbírky „Knihy“ (sig. L - Libri), tvořené starou gymnasijsní knihovnou.

Konkrétně se jednalo o dvě inkunábule, 24 paleotypů a 2035 tisků z období let 1551 - 1800. Vzhledem k tomu, že v řadě zemí v současné době sílí tendence započítávat mezi staré tisky také knihy tištěné po roce 1800 (rychlolisy a jiná zařízení začínají totiž ruční řemeslo vytlačovat teprve počínaje rokem 1818 a to velmi pozvolna v řádu desítek let). Všeobecně je tato potřeba vnímána pro knihy ručně tištěné mezi lety 1801 - 1830, jak navrhuje *Consortium of European Research Libraries* (v muzejní knihovně je z tohoto období 2135 svazků). Po uvážení směru vývoje - kupříkladu sousední Německo posunulo v současnosti hranici starých tisků od dříve stanoveného roku 1850 až k roku 1870 - sem byly nastěhovány i knihy vytištěné mezi lety 1831 - 1850 (v muzejní knihovně jde o 1888 svazků).

Ve snaze o vytvoření co nejpríznivějších depozitárních podmínek byla okna opatřena ochrannou fólií proti UV záření a provedeno jejich utěsnění; stejně tak bylo namon-

továno i těsnění do dveří. Přestože je v neustálém provozu kombinovaná zvlhčovací a odvlhčovací jednotka, nedaří se mikroklima udržovat v těch nejoptimálnějších podmínkách a to zejména v zimních měsících. Bude proto zapotřebí pořídit ještě další jednotku, aby byla zcela pokryta poměrná značná kubická kapacita depozitáře.

K úpravě došlo také ve studovně kam bylo zakoupeno devět nových stolů pro badatele, které nahradily čtyři původní, čímž se zvýšila nejen kapacita, ale především pracovní komfort.

V průběhu roku probíhaly obvyklé periodické revize všech sbírkových knihovnických fondů - Knihovny Jaromíra Malého, Knihovny Ivo Beneše a Knihovny Adolfa Heyduka. Vzhledem ke stěhovacím pracím nebyla tentokrát revidována podsbírka Knihy.

ODDĚLENÍ PŘÍRODNÍCH VĚD

Veloucí: RNDr. Jiří Šebestian, CSc.

Pracoviště zoologie

RNDr. Jiří Šebestian, CSc.

Od 1. ledna 2009 nastoupil do muzea nový zoolog a tak počátkem roku 2009 probíhalo střídání strážní na zoologickém oddělení před odchodem dr. Pecla na zasloužený odpočinek, na který odešel v březnu typickým způsobem - odjezdem na další expedici Společnosti ZOOGEOS do Mexika. Přejeme mu pevné zdraví, ještě mnoho dalších výprav a těšíme se na další přednášky o těchto výpravách.

Jako hlavní součást střídání proběhla mimořádná předávací revize, při které bylo zkontrolováno všech symbolických 2009 inventárních čísel systematické evidence všech čtyř zoologických podsbírek (obratlovci, obratlovci exotičtí, bezobratlí a bezobratlí exotičtí) a veškerý evidovaný majetek.

Na konci roku pak musel být splněn zákonný požadavek na zrevidování 10% z každé ze čtyř podsbírek. Celkem bylo zkontrolováno 200 evidenčních čísel, pod kterými je uloženo 495 sbírkových objektů.

Ještě před revizí byl prostor depozitáře zoologie na ochranu sbírek před hmyzem zaplynován, podobně jako expozice exotické přírody v pobočce našeho muzea v Protivíně.

V průběhu roku 2009 se nový zoolog podílel na organizaci a přípravě tří výstav jako jejich kurátor: dvě probíhaly v Prácheňském muzeu - Zbyšek Čižmař „Quo vadis, Etiopie?“ a Společnosti ZOOGEOS „Do Mexika za přírodou a lidmi“ a třetí v Protivíně - Oldřich Jahn „Nejkrásnější brouci světa“ .

Oba zoologové spolupracují již řadu let na výzkumu ptačího společenstva národní přírodní rezervace „Řežabinec, Řežabinecké tůně“. V roce 2009 převzal nový zoolog i zbývající části výzkumu, které dosud prováděl dr. Pecl. Od roku 1980 probíhá pravidelné sčítání ptáků, proto i v roce 2009 nový zoolog provedl každý měsíc jedno sčítá-

ní. Pravidelnost a dlouhodobost umožňuje srovnání vývoje ptačího společenstva v době hnízdění a také zhodnocení významu rezervace pro protahující a zimující ptáky.

Neinvasivními metodami typu sčítání ptáků nelze získat všechny potřebné znalosti o ptačím společenství rezervace. Proto již od roku 2003 probíhá pod vedením nového zoologa výzkum rezervace metodou CES (zkratka pochází z anglického Constant effort sites = Místa s konstantním úsilím). Při této metodě dochází k pravidelnému „nabírání“ vzorku ptačí populace odchytem do stále stejného množství sítí stojících na stále stejných místech jedenkrát v každé dekádě během celé hnízdní sezóny. Touto metodou lze postihnout populační vývoj i skryté žijících druhů, které sčítání nezachycuje a lze zjišťovat i řadu dalších údajů jako např. podíl mláďat přežívajících do dalších let, přežívání dospělých ptáků, věrnost hnízdišti, atd. V roce 2009 bylo provedeno dalších deset odchytů metodou CES.

Třetí metodou výzkumu ptačí populace v NPR Řežabinec, která probíhá pravidelně již od roku 1977, je pravidelná letní kroužkovací akce *Acrocephalus*, kterou začal dr. Pecl a nový zoolog ji vede od roku 2003 (viz samostatný příspěvek v odborné části).

Podklady získané komplexním výzkumem rezervace slouží při osvětově-výchovném využití rezervace, jako podklady pro orgány ochrany přírody (např. ke zpracování plánů péče pro obhospodařování rezervace) a zobecněné získané poznatky bývají publikovány v mezinárodních vědeckých časopisech.

Od července do listopadu zoolog muzea sledoval vývoj početnosti a chování hus velkých v oblasti Prácheňska v rámci celorepublikového projektu Ministerstva životního prostředí: „Vliv rušení na letní a podzemní shromaždiště husy velké“.

Zoologické pracoviště vyhledalo deset badatelů. Šlo vesměs o vysokoškolské studenty, pět konzultací se týkalo ptactva Řežabince, jeden se věnoval výzkumu ptačího společenstva přírodní památky - rybníka Velký Potočný u Kestřan, dva obojživelníků Píseckých hor a dva užovek v okolí Orlíku.

Nový zoolog se stal členem Zoologické komise Asociace muzeí a galerií a na společném semináři se zoology státní ochrany přírody (Orlické Záhoří 9. - 11. září 2009) přednesl přednášku: „Účinnost agroenvi opatření pro chřástala polního v Novohradských horách“.

Na semináři České společnosti ornitologické o nových metodách výzkumu v ornitologii (Havraníky 30. května- 6. června 2009) vedl výzkumnou skupinu a obhájil závěrečnou práci skupiny s názvem „Ornitologická hodnota východní části národního parku Podyjí“.

V rámci dlouhodobého monitoringu Ptačích oblastí evropské soustavy ochrany přírody Natura 2000 působí zoolog jako koordinátor v Ptačích oblastech (dále jen PO) Řežabinec, Českobudějovické rybníky a Hlubocké obory a jako člen skupiny v PO Údolí Otavy a Vltavy, Novohradské hory a Šumava. V roce 2009 prováděl monitoring hus velkých a rybáků obecných v PO Řežabinec a PO Českobudějovické rybníky a koordinoval monitoring motáka pochopa a zimování orla mořského v PO Českobudějovické rybníky.

Jako vedoucí Skupiny pro výzkum chřástala polního při České společnosti ornitologické koordinoval zoolog celorepublikový výzkum tohoto ptáka z Červeného seznamu celosvětově ohrožených druhů. Sám pak prováděl monitoring, odchyt a kroužkování chřástalů v Novohradských horách a na Šumavě (pravý břeh Lipna). V Jihočeském ornitologickém klubu - Jihočeské pobočce České společnosti ornitologické působil muzejní zoolog i nadále jako člen výboru a webmaster.

Pro CHKO Blanský les vypracoval zoolog muzea již druhou analýzu: „Struktura ptačích společenstev starých lesních porostů s převahou buku“ - tento rok v masivu Buglaty.

V rámci programu osvětové výchovné činnosti muzea zajistil zoolog muzea devět přednášek přírodovědeckého cyklu.

Další aktivitou našeho zoologa byly přednášky a exkurze pro veřejnost mimo muzeum. V roce 2009 přednesl u příležitosti Dne Země (24. dubna) přednášku s regionální tematikou Zajímavosti ze života zvířat jižních Čech pro 60 žáků Základní školy v Protivíně a vedl exkurzi sedmé třídy ZŠ Husova z Písku v NPR Řežabinec, Řežabinecké tůň (22. září).

Podařilo se i navázat spolupráci se sdělovacími prostředky. Mediálně nejúspěšnější byly kampaně při lednovém a únorovém sčítání zimujících orlů mořských, kampaň proti kladení otrávených návnad v přírodě vyhlášená při příležitosti instalace orla mořského, otráveného karbofuranem u Tálínského rybníka, do expozice Ryby a rybářství a letní kroužkovací Akce Acrocephalus u rybníka Řežabinec. Ve všech případech zprávy o kampaních proběhly soukromými i veřejnoprávními televizními i rozhlasovými stanicemi, regionálním i celostátním tiskem i zpravodajskými internetovými servery.

O prvním víkendu v říjnu byl letos organizován Evropský festival ptactva. V národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůň“ se uskutečnil v sobotu 3. října a kromě obou zoologů se na něm podíleli ještě další členové Jihočeského ornitologického klubu. K pozorovací věži na Řežabinci přišlo 37 zájemců, z toho bylo 17 dětí. Během akce bylo pozorováno celkem 1 348 ptáků 38 druhů. Nejpočetnějším druhem byly kachna divoká a husa velká. V průběhu akce bylo navíc okroužkováno deset ptáků čtyř druhů.

Jako recenzent ornitologického časopisu Sylvia posuzoval zoolog v roce 2009 jeden článek.

V listopadu se zoolog muzea zúčastnil Celostátního kroužkovacího aktivu v Klatovech a po celý rok pracoval jako člen Představenstva Společnosti spolupracovníků Kroužkovací stanice Národního muzea v Praze.

Pravidelným úkolem zoologa je i odborný dohled nad provozem expozice s živými rybami „Ryby a rybářství“. Technicky zajišťuje provoz expozice živých ryb i po odchodu do důchodu pan J. Kurz, kterému za to patří veliký dík. Za podporu a spolupráci děkujeme i rybářům z Prvního českého rybářského spolku v Písku - především pánům Janu Kužvartovi, Davidu Bělemu a Miroslavu Bortošovi.

Bibliografie za rok 2009

Články:

- *Výsledky 32. kroužkovací akce „Acrocephalus“ v národní přírodní rezervaci „Řezabinec, Řezabinecké tůně“, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008, s. 75-80 [ISBN 978-80-86193-27-4]*

Účelové publikace:

- *Českobudějovické rybníky - Významné ptačí území roku 2009 - Navržená ptačí oblast soustavy Natura 2000, vydala Česká společnost ornitologická ve spolupráci s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR a Ministerstvem životního prostředí ČR, Praha 2009, 16 s. (s T. Brinkem)*

Pracoviště geologie

Ing. Jaroslav Cícha

Velký podíl na činnosti pracoviště měla sbírkotvorná činnost a správa geologických podsbírek muzea. Probíhalo čištění a sbírkové zpracovávání vzorků, jejich chronologická i systematická evidence, fotodokumentace, přepisování starších evidenčních záznamů do digitální podoby a byla provedena periodická inventarizace cca 10 % předmětů geologických podsbírek. V terénu byl prováděn sběr mineralogických a petrografických vzorků, zaměřený především na kompletaci dokladového materiálu k jednotlivým lokalitám píseckých pegmatitů a záchranné sběry v místech některých zemních prací.

Značná pozornost byla věnována problematice digitalizace a on-line prezentace muzejních sbírek. Pracoviště geologie se jako jediné externí muzejní pracoviště spolupodílelo na tvorbě nové přepracované verze aplikace ProMuS, vyvíjené společností Adamna.NET pro Metodické centrum pro informační technologie v muzejnictví (CITEm). Aplikace je určena k webové prezentaci záznamů sbírkové evidence a dokumentace, především z prostředí programu Demus. Jednotlivé vývojové verze programu byly podrobně testovány, připomínkovány a byla u nich řešena řada problémů. Postupně se podařilo vytvořit dobře funkční, dostatečně konfigurovatelný a designovatelný program s propracovaným vyhledáváním, řazením a možností prezentace obrazových dat, který poskytuje daleko komfortnější a uživatelsky přívětivější prostředí pro prohlížení evidenčních záznamů než vlastní Demus. Pro použití v muzejnictví by aplikace měla být uvolněna během roku 2010.

Vlastními silami a bez potřeby jiných finančních zdrojů byly za účelem on-line prezentace geologických podsbírek vytvořeny vlastní webové stránky pracoviště, které jsou pod názvem „Geologické stránky Prácheňského muzea v Písku“ přístupné na adrese: <http://geo.prachenskemuzeum.cz>. Stránky byly zároveň testovacím projektem pro výše zmíněnou aplikaci ProMuS, která je v nich jako jejich hlav-

ní součást integrována a je zde i naplno využito veškerých jejích možností. Prostřednictvím enginu ProMuSu jsou tak na stránkách zpřístupněny on-line katalogy geologické regionální a geologické systematické podsbírky a také katalog lokalit, včetně příslušné fotodokumentace. Záznamy v katalogích jsou importovanými záznamy systematické evidence z geologického modulu programu Demus (s vypuštěním některých údajů) a budou dále průběžně doplňovány o nově zpracovávané přírůstky v systematické evidenci a digitalizované starší „papírové“ karty. Kromě

on-line sbírkových katalogů obsahují stránky rovněž fotogalerii s vybranými fotografiemi minerálů nebo vizualizace, kde se je možné s některými mineralogickými ukázkami blíže seznámit formou technologie Zoomify nebo trojrozměrných prezentací.

Důležité byly v uplynulém roce práce na publikaci o píseckých pegmatitech, prováděné ve spolupráci s Ústavem geologických věd Masarykovy univerzity v Brně, na které se geolog muzea podílel jako jeden z dvojice editorů a hlavních autorů. V práci jsou použita četná nová analytická data (včetně např. nejnovějších výsledků výzkumu „minerálu“ píseckého pegmatitu), řada minerálů píseckých pegmatitů je v ní vůbec poprvé představena na fotografiích, zcela nově byla pro publikaci zpracována například historie těžby pegmatitů na Písecku apod. Publikace, která obsahuje množství barevných fotografií mineralogických vzorků přede-

Geologické stránky

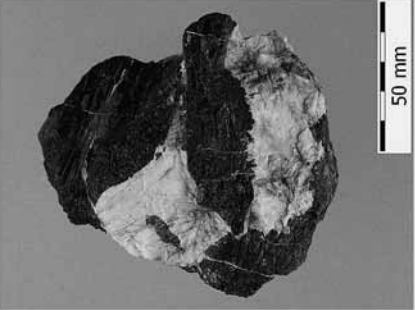
Prácheňského muzea v Písku

Sbírková evidence - detail

Řazení: Homina vzestupně, Minerál vzestupně
 Katalog: Regionální geologická sbírka << Předchozí záznam Další záznam >>

☐ Oznáčit tento záznam

Inventurní číslo	G 996 „CZEP1 G
Minerál	písek
Homina	
Lokalita	Písek, lom II Nového rybníka
Katastr	Písek
Okres	Písek
Kraj	Jihočeský
Počet	1
Rozměry	d=115 mm, s=80 mm, v=75 mm
Hmotnost	
Typ	agregát paprsků
Živost	
Barva	hnědozelená
Region	moltenitum Šumavy a jitrnách Čech
Stratigrafie	
Litolografie	globální skupina
Paragenese	pegmatit granitické
Popis	Zna a výhledy agregáty tmavé hnědozelené písečité v asociaci s monazitem a berylem; zarůstající do albitu a furalitní albitové jednotky pegmatitu
Střina (získáno od)	Cicha Jaroslav
Datum sběru	1. 10. 1994
Učel	Cicha Jaroslav
Datum vydání	8. 3. 1996
Platnost	

Katalog: Regionální geologická sbírka << Předchozí záznam Další záznam >>

- Vyhledávání a řazení
- Tiskový náhled
- Zpět na přehled
- Zpět na výběr katalogů
- Domů

Ukázka zobrazení detailu evidenčního záznamu v programu ProMuS na Geologických stránkách Prácheňského muzea.

vším ze sbírky Prácheňského muzea, je prvním moderním a komplexním zpracováním klasické písecké pegmatitové oblasti a vyjde počátkem r. 2010 jako speciální vydání časopisu Minerál.

Geologem muzea byly po celý rok poskytovány zájemcům konzultace ke geologické problematice, určovány donesené mineralogické a petrografické vzorky a na požádání byl skupinám podáván odborný výklad v expozici geologie. Pro gymnázium v Milevsku a základní školu v Kovářově byly v rámci výuky přírodopisu připraveny na geologii zaměřené přednášky a terénní exkurze, pro infocentrum Zelený bod ve Strašíně byla uskutečněna přednáška o šumavském krasu a exkurze do Strašínské jeskyně. Archeologickému oddělení muzea byly poskytovány petrografické posudky a geologické konzultace k probíhajícím archeologickým výzkumům. Geolog muzea se také zúčastnil semináře geologů muzeí ČR a SR ve Znojmě.

Koncem roku byl pracovištěm zorganizován 14. ročník tradiční Předvánoční burzy minerálů, jediné akce tohoto druhu na jihu Čech. Burza se těší stále vysokému zájmu návštěvníků i vystavovatelů, vlivem toho se však potýká i se stále většími prostorovými problémy, které se pro uplynulý rok podařilo přechodně vyřešit přesunutím části burzy do dočasně uvolněného muzejního výstavního sálu ve Sladovně. Pro zlepšení organizace a informovanosti vystavovatelů i návštěvníků jsou potřebné údaje k burze nově zveřejňovány i na již zmiňovaných „Geologických stránkách PM“.

Bibliografie za rok 2009

Knižně:

- Hromas J. (ed.) et al.: *Chráněná území ČR XIV - Jeskyně*. - Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a EkoCentrum Brno, Praha, 608 s. (kapitoly Kras mirovického metamorfovaného ostrova, Pseudokrasové jeskyně středočeského plutonu s ostrovní zónou a permu blanické brázdy, Krasová a pseudokrasová území Šumavy, Pošumaví a jihočeských pánví, Kras povodí horní Otavy, Kras povodí horní Volyně, Kras Radomyšlské pahorkatiny, Kras povodí horní Vltavy, Kras Písecké pahorkatiny, Pseudokrasové jeskyně Šumavy, Pošumaví a jihočeských pánví).

Články:

- *Skelettquarz aus einer alpinen Zerrklüft im Val Sissone, Malenco-Gebiet, Italien*. - *Lapis* (München), 34, s. 45-47, (s J. Fraňkem a J. Krejčou), [ISSN 0176-1285]
- *Quarzo scheletrico rinvenuto in una fessura alpina della Val Sissone, Valmalenco*, in: *Instituto Valtellinese di Mineralogia Magazine* (Sondrio), 1/2009, s. 6-8, (s J. Fraňkem a J. Krejčou),
- *Chondroitin v mramorech v okolí Písku, jižní Čechy*, in: *Minerál*, 17, s. 316-319. (s S. Housarem) [ISSN 1213-0710]

EKONOMICKÉ ODDĚLENÍ

Vedoucí: Eva Stellnerová

Irena Karvanová, Lenka Bolardtová, Petra Hodoušová, Petra Samcová

V únoru 2009 se do našeho oddělení vrátila P. Samcová po mateřské dovolené.

Všechny pracovnice ekonomického oddělení zajišťovaly dobrý chod návštěvnického provozu, staraly se zejména o vstřícný přístup k návštěvníkům, prodej vstupenek a zboží v pokladně a za pomoci brigádníků (dozorkyň) i o bezproblémovou prohlídku expozic muzea. Tytéž služby v pobočce Památník Adolfa Heyduka, včetně úklidu, obstarala Lenka Bolardtová. Díky kvalitnímu přístupu brigádnice p. Piklové stoupla výrazně návštěvnost v Památníku města Protivína, jeho otevírací doba byla rozšířena o jeden měsíc.

Ekonomka E. Stellnerová zajišťovala chod muzea po personální a účetnické stránce, předávala zpracovaná data zřizovateli a příslušným úřadům a dbala o průběžné a rovnoměrné čerpání rozpočtu. V tomto oddělení proběhly v roce 2009 dvě vnější kontroly - OSSZ + VZP - vše bez závad.

Hospodaření muzea v roce 2009

	Náklady (v Kč)
Spotřeba materiálu	1 184 107,50
Spotřeba energie	687 926,00
Spotřeba plynu	384 893,70
Prodané zboží	236 424,66
Opravy a udržování	470 773,39
Cestovné	102 000,00
Náklady na prezentaci	7 699,00
Ostatní služby	2 646 267,09
Mzdové náklady	6 767 647,00
Zákonné sociální pojištění	2 153 613,00
Zákonné sociální náklady	146 986,15
Ostatní sociální náklady	5 725,00
Jiné ostatní náklady	103 280,57
Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku	414 651,80
Zůstatková cena prodaného dlouhodobého hmotného majetku	70 606,00

Náklady celkem: 15 382 600,86 Kč

	Výnosy (v Kč)
Tržby z prodeje služeb	743 993,00
Tržby za prodané zboží	214 041,00
Úroky	633,45
Příspěvky a dotace na provoz + granty	14 428 489,00
Tržby z prodeje dlouhodobého hmotného majetku	5 000,00

Výnosy celkem: 15 392 156,45 Kč

Výsledek hospodaření - zisk 9 555,59 Kč

TECHNICKÉ ODDĚLENÍ

Vedoucí: Jitka Čuková

Na začátku roku, během každoroční uzavírky muzea byly vymalovány prostory výstavních chodeb, hlavního schodiště a přednáškového sálu. Do přednáškového sálu bylo zakoupeno a namontováno nové osvětlení a byla předělána instalace pro audio a videotechniku. Koncem roku byly v přednáškovém sále vyměněny židle. V období letní odstávky a kontroly topného systému byla vyměněna většina radiátorových ventilů a došlo i k výměně radiátoru.

Na nádvoří muzea byla opravena kašna, nově pozlacen a opraven byl kašnový rozstříkovač.

Do nového depozitáře knihovny zajistila J. Čuková instalaci fólií, žaluzií a těsnění do oken.

Objednány a zpracovány byly všechny předepsané revize v objektu muzea i v jeho pobočkách, zejména revize elektrické zabezpečovací signalizace, požární signalizace a přenosových zařízení, revize tlakových nádob, výtahů, hasicích přístrojů a hydrantů. Provedeno bylo také školení požární ochrany, bezpečnosti práce a školení řidičů referentských vozidel.

V roce 2009 byla v Prácheňském muzeu provedena kontrola pracovníků Hasičského záchranného sboru. Objekt je také často kontrolován Policií ČR. Tyto kontroly probíhají z důvodu napojení muzejních signalizací na pulty centrální ochrany u hasičů a policie.

Ke konci roku pracovníce pomáhala při přípravě i průběhu Sněmu AMG ve Sladovně.

Zpracovala výběrové řízení na dodavatele výstavby expozice v muzejním sále Sladovny. Připravovala převzetí prostor ve Sladovně do správy muzea. To spočívalo zejména v připojení prostor do systému elektrické zabezpečovací signalizace, propojení prostor s muzejní počítačovou sítí a telefonní ústřednou.

Kromě této činnosti se věnovala J. Čuková své rutinní práci, jako je vedení pokladny, výplata mezd, správa majetku a zpracování jeho inventarizace. Starala se také o nabídku publikací a suvenýrů v muzeu, kterou také evidenčně zpracovávala.

Fotodokumentační pracoviště

Václava Komarová

V roce 2009 bylo na pracovišti fotodokumentace zpracováno 3 243 digitálních snímků, 648 černobílých snímků a 991 fotografií.

Fotografka zdokumentovala všechny betlémy, které byly vystaveny v roce 2008 na výstavě „Betlémy z Jižních Čech“. Podle potřeby odborných pracovníků byly dokumentovány sbírkové předměty z oboru etnografie, novodobých dějin, archeologie i výtvarného umění.

Dále fotografka provedla dokumentaci exponátů, tiskovin, plakátů a dalších materiálů pro připravovanou rozsáhlou výstavu p. Kloboučnicka s názvem „Cestou zvuku aneb proč to mluví, proč to hraje“, která proběhne v roce 2010 v Prácheňském muzeu.

V průběhu roku byly dokumentovány všechny vernisáže a výstavy, vybrané přednášky, literární odpoledne v Památníku Adolfa Heyduka, muzejní noc, oslava Mezinárodního dne Romů, křest knihy J. Kostohryze, slavnostní otevření zóny na Bakalářích apod.

Fotografka také zachytila průběh nové výstavby v Písku pod Hřebčincem, U Václava, v Komenského ulici, na Bakalářích, na Hradišti, v bývalých kasárnách a také výstavbu nově otevřeného pečovatelského domu.

Pro archiv Prácheňského muzea skenovala a dále zpracovala dokumenty ze starých diapositivů, negativů a starých fotografií. Zhotovila zvětšeniny pro výstavu muzea ke 20. výročí sametové revoluce.

Nafoceny byly také obrázky V. Šebeleho (Kačina, Praha) a obrázky J. Hály (Blatná).

Závěrem roku připravila pracovnice fotografie pro pozvánky na výstavu „Betlémy na hrade“.

Zdokumentovala také komplikované stěhování soch do muzejního sálu ve Sladovně, burzu minerálů a vánoční trhy na nádvoří PM.

Konzervátorské pracoviště

Jiří Kloboučník

V roce 2009 bylo ošetřeno celkem 125 ks sbírkových předmětů, z toho 25 ks předmětů z fondu nové dějiny, 12 ks předmětů vystavených v expozicích, 32 ks předmětů ze sbírky rybařství, 47 ks hudebních nástrojů a 9 ks ostatních sbírkových předmětů.

Dále byla provedena revize sbírkového fondu hudebních nástrojů a oltáře ze Sv. Trojice v Písku. Pro chystanou národopisnou expozici byly zkonzervovány vybrané předměty. Na konzervaci těchto předmětů se podíleli žáci VOŠUP ve Smrkovicích, kteří si touto formou prováděli odbornou praxi v Prácheňském muzeu pod odborným vedením konzervátora, a to po dobu jednoho měsíce. Této praxe se tři žáci zhostili s úspěchem a bylo zkonzervováno celkem dvanáct sbírkových předmětů.

V měsíci září se konzervátor zúčastnil odborného konzervátorského semináře v Hradci Králové, na kterém zastupoval Oborovou komisi konzervátorů Jihočeského kraje.

Po dobu celého roku byly prováděny periodické kontroly OBP, vypracovány zápisy z těchto kontrol a proškolení noví pracovníci.

V roce 2009 byly průběžně shromažďovány exponáty pro chystanou výstavu zvukové a reprodukční techniky s názvem Cestou zvuku, která proběhne v roce 2010 v Prácheňském muzeu. Pro tuto výstavu bylo ošetřeno a zkonzervováno celkem 220 předmětů. Poděkování patří VOŠUP ve Smrkovicích, jejíž žáci se velkou měrou podíleli na opravách a rekonstrukci vybraných předmětů pro tuto výstavu.

Restaurátorské pracoviště

Jan Vondrášek

V prvním čtvrtletí roku byla prováděna periodická kontrola expozic v Prácheňském muzeu, v Památníku města Protivína a v Památníku Adolfa Heyduka, při níž byly odborně ošetřeny vystavované exponáty. Dále byly konzervovány předměty ze sbírek fondu zemědělské náradí (pět pluhů, 2 kusy tzv. dědek, dvě řezačky na pícniny, dva žebříňáky).

Pro novou expozici etnografie byly restaurovány další sbírkové předměty, které budou v expozici nově prezentovány (postel, díže, jídelní stůl, kočárek, chodítko, selská truhla kolovrat a dvě skříně).

V měsíci září se restaurátor zúčastnil semináře v Hradci Králové.

Byla prováděna údržba v CHKO Řežabinec a příprava materiálu na pozorovací lávky.

Restaurátor dohlížel na odbornou praxi žáků VOŠUP v Písku v Prácheňském muzeu.

Na výstavu „Kostel ve městě“ byl restaurován svatostánek a konzervovány zapůjčené exponáty. Pro výstavní účely byly zhotoveny podstavce, 19 ks stolů, stojany na osvětlení a pro zaměstnance PM byly vyrobeny dvě skříně pro PC techniku.

Pracoviště údržby a autoprovozu

Leoš Bolardt, Lukáš Faktor

V prvních dnech roku 2009 nastoupil na místo řidiče - údržbáře Lukáš Faktor. Spolu s Leošem Bolardtem se starali o údržbu v objektu Prácheňského muzea i v jeho pobočkách v Památníku města Protivína, Památníku Adolfa Heyduka a v pozorovací věži u rybníka Řežabinec. Kromě denní běžné údržby pracovníci prováděli i pravidelnou údržbu autoparku.

Leoš Bolardt byl pověřen výběrem nového dodávkového automobilu. V srpnu byl zakoupen nový Ford Transít, který vyhověl požadavkům a potřebám muzejního provozu. Ke konci roku byla na automobil pořízena velkoplošná reklama. Jako řidiči referentských vozidel odjezdili oba pracovníci bezpočet kilometrů při převozu zaměstnanců muzea na služebních cestách nebo při převozu výstav a materiálu.

Leoš Bolardt a Lukáš Faktor se podíleli také na instalaci autorských výstav - Ludmily Kaprasové, Františka Vodáka, Tomáše Zdražila, Karla Tůmy, Eduarda Hermacha a Petra Luniaczka. Dále spolupracovali na výstavách Romové na Písecku, Kostel ve městě, Paleontologie a Betlémy na hradě.

Velkou měrou se podíleli na přípravě a realizaci muzejní noci a mineralogické burzy v Prácheňském muzeu, před akcí Cipískoviště vyčistili a uklidili parkány. Namontovali nové lavičky na hlavním nádvoří muzea, zajistili nákup a montáž nových stolů do knihovny.

U pozorovací věže v CHKO Řežabinec upravovali lávky a vysekali rákos podle požadavků ornitologů. V době vegetačního klidu pak v Píseckých horách pokáceli a upravili kůly pro nové lávky, které budou nad rybník instalovány v příštím roce.

Úklid

Dana Kozáková

V lednu a únoru, ještě jako pokladní, prováděla D. Kozáková spolu s kolegyněmi generální úklid celé expozice, přilehlých prostor muzea a úklid přednáškového sálu po rekonstrukci osvětlení a videotechniky.

Od března již pracovala jako uklízečka a provedla kompletní úklid půdních depozitářů, knihovny a knižních depozitářů. Po rekonstrukci depozitáře starých tisků byl prostor uklizen a byly vyčištěny nové knihovní vitríny. V dubnu byl proveden kompletní úklid muzea Protivín, na přelomu května a června započal větší úklid před muzejní nocí. V listopadu pracovnice zajistila větší úklid před vánoční výstavou. Během celého roku byl prováděn pravidelný průběžný úklid celého muzea.

D. Kozáková aktivně pomáhala při obsluze na muzejních vernisážích a zvládla i zastupování za pokladní v pokladně muzea.

PREZENTACE, SEKRETARIÁT

Lenka Nádějová

V průběhu roku byl mimo jiné zajištěn dotisk propagačních materiálů muzea a Památníku A. Heyduka (za finanční podpory z grantového programu města na podporu cestovního ruchu). Byly prováděny pravidelné aktualizace a editace webových stránek muzea. Propagace muzea byla zajištěna také například v česko-slovenském katalogu Relax a v Mapovém průvodci města Písek.

V součinnosti s pracovníci pokladny muzea byl proveden dotazníkový průzkum. Toto šetření mělo především zjistit spokojenost návštěvníků (respondentů) se službami a jejich motivaci k návštěvě muzea. Některé z výsledků průzkumu jsou součástí této výroční zprávy (str. 135-144).

Další činnost pracoviště spočívala v sekretářských pracích, spisové a poštovní službě, spolupráci s AMG, zřizovatelem a Centrem kultury Písek. Na tomto pracovišti je také zajišťována agenda ISBN, smlouvy (Intergram, OSA), vedení statistických údajů pro MK ČR. Nezanedbatelná je také spolupráce s ekonomickým a provozním oddělením muzea.

Daniel Hlásek

PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ ENEOLITICKÝCH MOHYL NA PÍSECKU

K pochopení důležitosti epochy eneolitu, neboli pozdní doby kamenné, došlo v Čechách poměrně pozdě. Dříve bylo toto období nazýváno dobou přechodní a bylo chápáno jako relativně krátké období přerodu neolitu v dobu bronzovou.¹ Teprve silná poválečná archeologická generace za pomoci nově objeveného radiokarbonového datování odhalila skutečnou délku trvání eneolitu, doby dvou tisíciletí (cca 4500/4400 - 2300/2200 př. Kr.).² Z původní představy velmi bouřlivého vývoje s mnoha současnými, ale rozdílnými kulturními celky, střetávajícími se na našem území, se postupně dospělo k názoru o relativně kontinuálním vývoji zdejšího obyvatelstva.³

Zatímco ve starém sídelním prostoru Čech byly nálezy z pozdní doby kamenné nacházeny poměrně záhy, z Písecka, potažmo z celých jižních Čech, v polovině 20. století konstatuje Bedřich Dubský jen velmi skrovný nálezový fond, tvořený převážně kamennou industrií.⁴ V poválečném období postupně přibývaly i lokality s nálezy keramiky, která bývá připisována hlavně chamské kultuře, patřící do středního eneolitu (jedná se především o výšinné lokality, lépe poznané v západních Čechách⁵). Do dnešních dnů z tohoto období pochází z jižních Čech stále nemnoho nálezů, které neumožňují žádnou rozsáhlejší historickou interpretaci. Drtivou většinu pramenů základny tvoří ojedinělé nálezy broušené či štípané kamenné industrie.⁶

1) Karel BUCHTELA - Lubor NIEDERLE, *Rukověť české archeologie*, Umění a řemesla 5, Praha 1910, s. 21-33.

2) Evžen NEUSTUPNÝ, *Všeobecný přehled eneolitu*, in: Evžen Neustupný et alii, *Archeologie pravěkých Čech / 4 Eneolit*, Praha 2008, s. 15.

3) *Ibidem*, s. 12.

4) Bedřich DUBSKÝ, *Pravěk jižních Čech*, Blatná 1949, s. 62-65.

5) Naposledy shrnul poznatky o chamské kultuře ve své disertační práci Jan JOHN, *Výšinné lokality středního eneolitu v západních Čechách*, nepublikovaná disertační práce KAR FF ZČU, Plzeň 2009.

6) K eneolitu na Písecku v druhé polovině 20. století se vyjadřují práce: Ladislav HÁJEK, *Jižní Čechy ve starší době bronzové*, in: Památky archeologické 45, 1954, s. 117-119; Antonín BENEŠ, *Současný stav prospekce nových neolitických a eneolitických lokalit v jižních a jihozápadních Čechách*, in: Sborník prací Filosofické fakulty brněnské univerzity E20-21, 1976, s. 15-23; Emilie PLESLOVÁ-ŠTIKOVÁ, *Nová eneolitická výšinná sídliště v západních a jižních Čechách*, in: Archeologické rozhledy 21, 1969, s. 69-94; Jan MICHÁLEK, *Nové mladoneolitické nálezy z jižních Čech*, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 6, 1989, s. 43-58; Jiří FRÖHLICH, *Písecko v zrcadle archeologie*, Písek 1997, passim; Petr HRUBÝ, *Stručná úvaha o výšinných nalezištích mladšího eneolitu v jižních Čechách*, in: Petr Čech - Miroslav Dobeš, Sborník Miroslavu Buchvaldkovi, Most 2000, s. 97-100. Naposledy

Jedním z hlavních znaků pozdní doby kamenné, který také zásadním způsobem ovlivnil vzhled pozdější krajiny, je počátek fenoménu budování mohylových pohřebišť. Tento zvyk vzniká již v časném eneolitu v prostoru střední Evropy, odkud jsou známy tzv. předmegalitické hrobky (v Čechách např. Březno u Loun, či Klučov)⁷, které se postupem času proměnily do monumentálních chodbových hrobek, známých ze západní a severní Evropy, kde se zachovaly až do současnosti.⁸ Na našem území mohylová tradice pokračuje takřka kontinuálně do počátku doby laténské. Naposledy se mohylové pohřbívání objevuje v raném středověku.

Zajímavým aspektem pravěkých mohylníků, zjištěným při jejich výzkumech, je zastoupení různých nesoučasných pohřbů na pohřebišti ve vymezeném prostoru. Dokládá to oblibu pravěkých lidí v pohřbívání svých zesnulých do starších pohřebišť, která byla v krajině díky přítomnosti mohyl dlouho patrná. V současnosti panuje názor, že si lidé tímto konáním snad přivlastňovali krajinu po svých předchůdcích.⁹

Podoba samotných mohyl se v průběhu pozdní doby kamenné měnila. V časném a starším eneolitu se budovaly takzvané dlouhé mohyly, které dosahovaly délky desítek metrů. Ve středním a mladém eneolitu již mají mohyly klasický oválný půdorys, známý i z pozdějších období pravěku.¹⁰ Nutno dodat, že v Čechách, především kvůli zemědělské kultivaci naší krajiny, není znám jediný v terénu patrný mohylový násep datovaný do období eneolitu. Dlouhé mohyly se indikují v negativu pomocí žlábků po „palisádě“, která zadržovala později rozplavený hlinitý násyp, a samotných hrobů, které svojí polohou a orientací tyto žlábkové struktury respektují. Okrouhlé mohyly kultur šňůrové a zvoncovitých pohárů se předpokládají kvůli rozestupům mezi jednotlivými hroby, které byly způsobeny právě přítomností mohylových náspů, dále se občas zachovávají kruhové žlábkové struktury kolem hrobů, které sloužily zřejmě stejnému účelu jako u mohyl dlouhých. Navíc máme zprávy ze starších výzkumů, podle nichž byly nad některými hroby mohylové náspy ještě registrovány.¹¹ Dalším důkazem jsou zachovalé současné mohyly z okolních oblastí.¹²

problematiku jižních Čech v mladší a pozdní době kamenné shrnul Eduard ČERVENKA ve své diplomové práci *Neolit a eneolit v jižních Čechách*, nepublikovaná diplomová práce KARFF ZČU, Plzeň 2008. Aktuálně se tématu věnují Jiří FRÖHLICH - Jan EIGNER, *Nově objevená výšinná sídliště v oblasti Orlické přehrady. Příspěvek k eneolitickému osídlení podél středního toku Vltavy*, in: Archeologie ve středních Čechách 14, 2010, v tisku.

7) Evžen NEUSTUPNÝ, *The Origin of Megalithic Architecture in Bohemia and Moravia*, in: P. Biehl et alii, *The Archaeology of Cult and Religion*, Budapešť 2001, s. 203-207.

8) O zahraničních megalitických stavbách populárně viz Karel SKLENÁŘ, *Tanec obrů. Není jen Stonehenge*, Praha 1996.

9) Ladislav ŠMEJDA, *Kontinuita pohřebních areálů*, in: Martin Gojda et alii, *Ancient Landscape, Settlement Dynamics and Non-destructive Archaeology. Czech research project 1997-2002*, Praha 2004, s. 463.

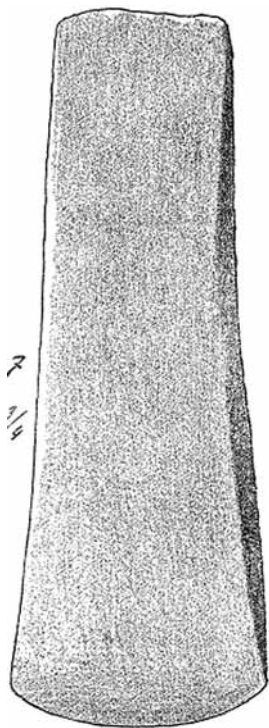
10) NEUSTUPNÝ, *Všeobecný přehled eneolitu*, s. 20.

11) Václav MOUCHA, *K otázce eneolitických mohyl v Čechách*, in: Čech - Dobeš, *Sborník Miroslavu Buchvadkovi*, s. 167-171.

12) Obecně k eneolitickým pohřebním areálům NEUSTUPNÝ, *Všeobecný přehled eneolitu*, s. 20.

Pro české hroby z časného a staršího eneolitu je typická chudá výbava (výjimkou jsou bohaté hroby z Třebestovic¹³) která, pokud je přítomna, se skládá z keramiky, ojedinělých broušených kamenných nástrojů, štípané industrie a ozdob z mušlí, či měděných drátků.¹⁴ Různé indicie vedoucí k doložení dlouhých mohyl z období nálevkovitých pohárů z Čech jsou známy z Velké Vsi (okr. Praha-východ), Máslovic, Nymburka a z Velkých Žernosek.¹⁵

Na území Moravy je situace zachování staroeneolitických dlouhých mohyl v terénu o poznání lepší. Především díky dlouholetému badatelskému zájmu Miroslava Šmída je známo z tohoto období 17 mohylových pohřebišť.¹⁶ Jedná se o dlouhé mohyly, budované lidmi kultury nálevkovitých pohárů. Tato kultura vyplňuje období starého eneolitu a snad zasahuje i do počátku následujícího středního eneolitu (kdy se z ní vyvíjí kultura badenská, na Moravě dosud označovaná jako kultura kanelovaná). Charakteristickým znakem těchto mohyl je jejich výrazně oválný tvar. Rozměry mají na délku nejméně šest metrů, objevují se však i více jak 30ti metrové. Vzájemný poměr délky k šířce lze vyjádřit poměrem 1,6 - 2,7:1. Nejvyšší násypy dnes dosahují výšky okolo dvou metrů. Preferovaná je rovnoběžková orientace. Na těchto mohylnících byla provedena řada výzkumů, díky nimž lze tyto mohyly rozdělit do čtyř základní skupin, které se vzájemně liší vnitřní kamennou konstrukcí a praktickým pohřebním rituem. Tyto skupiny mají i svoji chronologickou platnost.¹⁷ Baalberské fázi odpovídají mohyly se souvislým kamenným pláštěm, ve kterých byli uloženi nespálení jedinci, u nichž byla nalezena keramika a v jednom případě i trubička z měděného drátu, která se však po vyzvednutí rozpadla. Mohyly s obvodovou kamennou konstrukcí a žárovými pohřby odpovídá-

Obr. 1: Kamenná sekerka (délka 13 cm) nalezená v mohyle v lese „Na Drahách“, k. ú. Zběšice. Podle J. L. Píče

13) Václav ČTVERÁK - Jan RULF, *Nálezy horizontu jordanovské kultury z Třebestovic, okr. Nymburk*, in: Památky archeologické 80, 1989, s. 5-29.

14) Srov. Petr KŘÍŠTUF, *Pohřbívání v časném a starším eneolitu v Čechách*, nepublikovaná bakalářská práce KAR FF ZČU, Plzeň 2003, s. 11-44.

15) Petr KŘÍŠTUF, *Pohřebiště ve Velkých Žernosekách a problém mohyl KNP v Čechách*, in: Michal Lutovský, *Otázky neolitu a eneolitu 2003*, Praha 2003, s. 287-294.

16) Miroslav ŠMÍD, *Mohylová pohřebiště kultury nálevkovitých pohárů na Moravě*, in: Pravěk - Supplementum 11, Brno 2003, s. 15.

17) *Ibidem*, s. 64.

jí drahanovické fázi (ta je známa pouze z území Moravy). Vedle keramiky se zde již vyskytuje broušená (sekeromlaty, bulava) a štípaná (většinou prosté čepele) kamenná industrie, náhrdelník z kostěných trubiček a provrtaných psích zubů, drobné předměty a šperky z mědi (závěsky, spirálky). Ohrozimskou fázi zastupují mohyly bez kamenných konstrukcí, či s konstrukcemi metamorfovanými, vždy s žárovými hroby. Mimo keramiku se v nich nachází broušená industrie (mlaty, sekeromlaty, bulavy, přeslen /?/), štípaná industrie a opět drobné předměty a šperky z mědi.¹⁸ Obecně se keramika ze všech moravských eneolitických mohyl zachovává ve velmi špatném stavu, mohyly bez kamenných konstrukcí jsou erozí značně sníženy.¹⁹

Z období kultury řivnáčské je zmínka o mohylovém náspu kryjícím hrob této kultury z Úholiček, který obsahoval žárový pohřeb, keramiku a zlomky kovového drátu. Hrobů z této kulturní skupiny je celkově málo, jsou birituální a vždy doprovázeny skromným inventářem.²⁰ Ze současné kultury chamské však neznáme jediný pohřeb.²¹

Závěrečná fáze pozdní doby kamenné je z velké části známa především z četných pohřebišť. Podle skladby milodarů a orientace jedince lze rozeznávat pohlaví pohřbených. Muži kultury se šňůrovou keramikou byli pohřbíváni na pravém boku, s pohledem na jih a hlavou směřující k západu. Výbava se skládala z keramiky (poháry), sekeromlatů, těžkých a plochých seker, kulovitých palic a kostěných artefaktů. Ženy byly pohřbívány na levém boku, také s pohledem na jih a hlavou orientovanou na východ. Typickou výbavu tvoří keramika (určité druhy), provrtané zvířecí zuby, perly z lastur, zdobené kotoúče z lastur a měděné ozdoby. Pohlavně neutrální je štípaná industrie, brousky a zvířecí kosti.²² Za doby trvání kultury zvoncovitých pohárů byli muži pohřbíváni na levém boku, s pohledem na východ a s hlavou orientovanou na sever, často je provází tzv. lukostřelecká výbava (kamenná nátepní destička, šípy s pazourkovými hroty, pravděpodobně luk a podélně rozpůlené kančí kly). Ženy leží opět na opačném boku než muži, hlavou orientovány k jihu s pohledem k východu, kdy bohaté hroby mohou být vybaveny destičkami na spínání vlasů ze zlatého plechu, případně stříbrnými či měděnými záušnicemi nebo kostěnými či jantarovými knoflíky s V-vrtáním. U mužských i ženských hrobů nechybí samozřejmě keramika.²³

Jak je to tedy s eneolitickými mohylami na Písecku? Dosud není ani z Písecka ani z celých jižních Čech znám jediný hrob datovatelný do této doby. Přesto zde existují určité indicie, které naznačují, že spíše než minulou skutečností je to dáno stavem bádání. Zprvu je nutno připomenout obecně známou věc, že ve zdejších kyselých

18) *Ibidem*, s. 76-101.

19) Miroslav ŠMÍD, *Příspěvek k poznání eneolitických mohyl na střední Moravě*, in: *Pravěk osídlení Moravy*, Brno 1990, s. 71.

20) Milan ZÁPOTOCKÝ, *Řivnáčská kultura*, in: *Eneolit*, s. 102-104.

21) Jan PROŠTĚDNÍK, *Chamská kultura v západních Čechách*, in: *Praehistorica* 25-26, Praha 2001, s. 34.

22) Evžen NEUSTUPNÝ, *Kultura se šňůrovou keramikou*, in: *Eneolit*, s. 142.

23) Jan TUREK, *Kultura zvoncovitých pohárů*, in: *Eneolit*, s. 156.

Obr. 2: Tři kamenné sekerky a klín z mohyl „Na Obrázku“, k. ú. Bernartice. Foto L. Hlásek

půdách se velmi špatně zachovává, či spíše zcela zaniká kosterní materiál. Chemismus půdy má také velký vliv na zachování keramiky, která navíc bývala pro pohřební účely často špatně pálená, tedy pravděpodobnost jejího zachování je v důsledku velmi malá (připomeňme si situaci z moravských mohyl, kde se nachází keramika ve velmi špatném stavu, přestože obecně se na Moravě pravěká keramika oproti jižním Čechám zachovává daleko lépe). Dalším faktorem, který je podmíněn předchozím, je stav výzkumu mohylových pohřebišť. Většina mohyl byla prokopána před zformováním archeologických exkavačních metod. O většině z těchto výkopů nemáme ani žádné písemné zprávy. Navíc koloritem této doby bylo sbírání pouze „estetických“ nálezů: kovových předmětů, celých keramických nádob, apod. Je zřejmé, že případné eneolitické nálezy značně nahlodené zubem času nemohly být pro neodborné nálezce lákavé. Platilo to jak pro artefakty nemovité (nizké, rozplavené mohyly zcela jistě nezaujaly tolik pozornost jako méně porušené, daleko mladší exempláře), tak i pro movité (snad vyjma broušené kamenné industrie). Je také zřejmé, že u neodborných výkopů (ať se již jednalo o úmyslné kopání do mohyl, či zcela náhodné) ovlivňovala jemnost výkopu přítomnost lidských kostí, kterých si povětšinou všimne takřka každý, zatímco keramické střepy byly, jsou a zřejmě vždy budou, laickou veřejností přehlíženy. Pokud byly nalezeny kosterní pozůstatky, byla často věnována pozornost celému kontextu, i průvodním předmětům. Kvůli nezachování kostí jsme zde o tuto pečlivost u neodborných zásahů ochuzeni.

Co se však dochovává i v našem nepříznivém prostředí, jsou takzvané artefakty s absolutní četností, tedy z materiálů, které nepodléhají tak snadno zánikové transformaci.²⁴ Z období, o kterém zde pojednáváme, jsou to výrobky z kamene, tedy broušená a štípaná industrie. Nálezy broušené kamenné industrie z mladší a pozdní doby kamenné bývají považovány v jižních Čechách za doklad pohybu obyvatelstva, za ztráty prospektorů, či v některých případech za pozůstatek pověry o hromových klínech.²⁵ Nicméně relativně vysoký počet těchto nálezů lze snad interpretovat i jinak. Vzhledem k tomu, že se převážně jedná o celé kusy, může část těchto nálezů pocházet i z již zcela zaniklých mohyl (broušená industrie se v sídlištním prostředí nachází spíše ve fragmentárním stavu²⁶), obdobně tomu může být i s nálezy štípané industrie. Ze starších výzkumů jsou známy případy eneolitických nálezů přímo z pohřebních kontextů, přestože samotné hroby jsou datovány do mladších období pravěku. Jak již však bylo uvedeno výše, vzhledem k existenci kumulativního mohylového pohřbívání nelze vyloučit, že (mladší) datované pohřby byly do těchto míst umístěny právě díky přítomnosti starších, třeba i eneolitických, mohyl.

U obce Zběšice v poloze „Na Drahách“ našel v mohyle v „pěkném“ kamenném kuželu jeden metr pod povrchem J. L. Píč kamennou sekerku datovatelnou zřejmě do staršího eneolitu (Obr. 1).²⁷ V roce 1940 byly u Bernartic v lese „U obrázku“ nalezeny v mohylách tři kamenné sekerky a klín. Dvě sekerky jsou datovatelné do časného až staršího eneolitu a klín do středního eneolitu (Obr. 2).²⁸ Koncem 40tých let byl u Dobešic v lese „Kolomaznice“ při planýrování mohyl nalezen kamenný klín datovaný do mladší nebo pozdní doby kamenné.²⁹ Roku 1942 Bedřich Dubský zkoumal mohyly na katastrálním území Těšínova u Protivína v lesní trati „Sýkova“, kde v sondě položené do pláště mohyly našel sekeru a pazourkovou šipku. Oba nálezy byly datovány do eneolitu.³⁰ Přímou jako milodary byly přidány eneoli-

24) Evžen NEUSTUPNÝ, *Vymezení archeologie*, in: Martin Kuna et alii, *Archeologie pravěkých Čech / 1 Pravěký svět a jeho poznání*, Praha 2007, s. 14.

25) Naposledy Jiří FRÖHLICH, *Neolitické nálezy v širším okolí soutoku Otavy*, in: *Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 22, 2009, s. 17.

26) *Ibidem*, s. 17.

27) Josef Ladislav PÍČ, *Pokolení kamenných mohyl*, Starožitnosti země České, díl 1, svazek 2. Praha 1900, s. 160, tab. XIV:7; HÁJEK, *Jižní Čechy*, s. 140, obr. 9:11; FRÖHLICH, *Písecko*, s. 224. Sekerka je uložena v Národním muzeu v Praze inv. č. 16184; Datace dle Mgr. P. Menšíka.

28) DUBSKÝ, *Pravěk*, s. 62; Jan MICHÁLEK, *Městské muzeum v Milevsku*, Zprávy ČSSA - Supplementum 7, Praha - Brno - Nitra 1969, s. 2, obr. 1.; ČERVENKA, č. 6; Bernartice 3; s. 72. Nálezy jsou uloženy v milevském muzeu inv. č. 787-790; A 136, 141-143; Za zpřístupnění nálezů děkuji Mgr. L. Rytířovi. Datace dle Mgr. P. Menšíka.

29) Jiří FRÖHLICH, *Hromové klíny*, in: Výběr prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 7, č. 2, 1970, s. 27; ČERVENKA, č. 36; Dobešice 1; s. 77.; Nálezy jsou dnes nezvěstné.

30) Bedřich DUBSKÝ, *Únětická kultura v jižních Čechách*, in: Památky archeologické 42, s. 29-33, obr. 4: 1, 2.; Pravěk, s. 76; HÁJEK, *Jižní Čechy*, s. 136-138, obr. 12: 12, 14.; FRÖHLICH, *Písecko*, s. 200; ČERVENKA, č. 227; Těšínov 1, s. 107. Nálezy jsou uloženy v Národním muzeu v Praze inv. č. 62963 (sekeru), 62964 (šipku). Datování dle Červenky.

Obr. 3: Podlouhlý, vyvýšený, nepříliš zřetelný objekt připomínající dlouhou mohylu v lese Hřebíček, k. ú. Topělec. Fotografováno 3. 4. 2010, foto D. Hlášek

tické artefakty do žárových hrobů z mladší doby bronzové v Topělci (nález sekery a vývrtku)³¹ a ve Vrcovicích (sekera).³² Všechny tyto nálezy bývají interpretovány jako předobraz hromových klínů, víry v jejich nadpřirozenou moc. Tato tradice je v tomto pojetí protažená z historických dob zpátky do mladšího pravěku.³³ Jiné vysvětlení může být, že tyto nálezy pocházejí přímo z původních hrobů, převrstvených mladšími mohylami. Předpokládá se, že v pravěku docházelo k určité redukci počtu mohyl z prozaického důvodu nedostatku místa pro nové mohyly.³⁴ Zřejmě muselo docházet k určitým planýrkám, při kterých destruovaný materiál mohl posloužit jako násep pro mladší mohyly. Při těchto činnostech byly nacházeny staré artefakty, které mohly mimo jiné sloužit i jako kuriózní milodary.

Z píseckého okresu jsou také známy nálezy keramických střepek, snad ze sídlišť kultury nálevkovitých pohárů (je to nejstarší doložená eneolitická kultura na tomto území). Tedy ze stejného kulturního komplexu, od něhož se nám na Moravě docho-

31) Petr BRAUN - Jiří FRÖHLICH, *Knovízské pohřebiště u Topělce*, in: Výběr 15, 1978, s. 236-237; ČERVENKA, č. 229; Topělec 1, s. 107.

32) FRÖHLICH, *Písecko*, s. 218, ČERVENKA, č. 254; Vrcovice 1; s. 111.

33) FRÖHLICH, *Hromové klíny*, s. 27; TÝŽ, *Hromové klíny v jižních Čechách*, in: Výběr prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 29, 1992; s. 237. Proti hromovým klínům se však skepticky stavil již HÁJEK, *Jižní Čechy*, s. 116.

34) ŠMEJDA, *Kontinuita pohřebních areálů*, s. 464.

valy výše popisované dlouhé mohyly. První lokalitou je vrch Skalka u Milenovic, kde byla Jiřím Fröhlichem nalezena vedle keramiky i pazourková oboustranně retušovaná šipka.³⁵ Druhá lokalita byla nalezena u Bernartic na poli „Na Skalce“ Pavlem Břicháčkem.³⁶ Kultura chamská je zde zastoupena několika výšinnými sídlišti, avšak kvůli již zmíněné absenci hrobů v celé její oblasti zde nebude blíže rozebírána.³⁷ Kultuře šňůrové patří takřka celý pohár uložený v Národním muzeu, který má pocházet z Bernartic, avšak jeho původ je nejasný.³⁸ Ve sbírkách píseckého muzea se nacházejí dva sekeromlaty kultury šňůrové, které snad pocházejí z Písecka.³⁹

Kde eneolitické mohyly hledat? Jak již bylo řečeno dříve, lidé rádi využívali starší pohřebiště, proto by bylo vhodné detailněji zkoumat známá mohylová pohřebiště (nejen se zachovalými náspy), za účelem dnes již zřejmě značně erodovaných podlouhlých mohyl.⁴⁰ Jednoho objektu, který je navenek velmi podobný dlouhé mohyle, si povšimnul J. Fröhlich v lese Hřebíček na katastrálním území obce Topělec. Vedle největší mohyly, na nejvyšším místě celého návrší se nachází vyvýšené místo (cca 0,5 m) obdélníkového půdorysu 17 x 9 m, delší osou přibližně rovnoběžkově orientované (Obr. 3). Byla zde provedena mikrosondáž - v hloubce 10 cm byl nalezen okraj středověké nádoby, v hloubce 15 cm již začínaly kameny.⁴¹ J. Fröhlich nevyklučuje, že tento objekt mohl mít nějakou souvislost s pravěkým pohřebištem (jedná se o typické kumulativní mohylové pohřebiště s nálezy od starší doby bronzové do počátku doby laténské⁴²), ale spíše se domnívá, že bude daleko mladšího původu.⁴³ Původní účel i datace tohoto objektu jsou stále neznámé. Přítomnost středověké keramiky v náspech pravěkých mohyl není nic výjimečného.⁴⁴ Na základě tvaru, velikosti, zřejmě kamenné konstrukce, orientace i celkového kontextu v rámci pra-

35) FRÖHLICH, *Písecko*, Písek 1997, s. 79.

36) *Ibidem*, s. 9-10.

37) Problematiku jihočeských výšinných eneolitických sídlišť shrnul v již citované práci Petr HRUBÝ.

38) Petr MENŠÍK, *Ojedinělá nádoba kultury se šňůrovou keramikou z Bernartic(?) u Milevska*, in: Výběr - Časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, v tisku; ČERVENKA, *Neolit a eneolit*, s. 40.

39) *Ibidem*, č. 172; FRÖHLICH, *Písecko* 2. s. 98.

40) Mohylová pohřebiště jsou na území bývalého okresu Písek zásluhou práce J. Fröhliche a J. Michálka velmi dobře zmapována. Srov. Jiří FRÖHLICH - Jan MICHÁLEK, *Archeologické nemovitě památky okresu Písek*, Zprávy ČSSA 20, 1978, s. 87-131 a Jiří FRÖHLICH - Jan MICHÁLEK, *Katalog mohylových pohřebišť v okrese Písek*, in Ondřej Chvojka (et alii), *Mohylová pohřebiště na okrese Písek*, 1. díl. Cíle, současný stav poznání a metoda sběru, České Budějovice 2009, s. 31-67.

41) Jiří FRÖHLICH, *Topělec*, in: Výzkumy v Čechách 1975, Praha 1978, č. 258b, s. 91, obr 7:3.

42) FRÖHLICH - MICHÁLEK, *Archeologické nemovitě památky okresu Písek*, č. 155, s. 107.

43) FRÖHLICH, *Písecko*, s. 206.

44) Např. Ladislav ŠMEJDA, *Zpráva o výzkumu lokality Štáhlavy-Hájek v roce 2002*, in: Sborník Muzea středního Posázaví v Ratajích nad Sázavou a Archeologické společnosti Západočeské univerzity v Plzni II, Praha 2003, s. 33-36. Naopak pro dataci do středověku by mohla hovořit souvislost s onou velkou mohylou, jenž byla zkoumána roku 1927 B. Dubským. Na jejím vrcholu byly odkryty pozůstatky po středověké dřevěné chatě (srubu), která měla být podle Dubského pro svoji dominantní polohu a dataci strážním místem v době vzniku hradu píseckého. V mohylovém náspu byly dále nalezeny keramické střepy z pozdního latěnu, druhotný

věkého pohřebiště by byla lákavá představa analogie s moravskými mohylami ze staršího eneolitu. Avšak bez bližšího výzkumu se jedná pouze o jednu z možných variant. Nabízí se zde nedestruktivní řešení v podobě geofyzikálního měření, jenž by mohlo zachytit kamenné struktury uvnitř objektu, které by byly porovnatelné třeba právě s oněmi, daleko lépe prozkoumanými, moravskými mohylami.⁴⁵

V tomto článku jsem se pokusil nastínit problematiku eneolitických hrobů a jejich poznávání. Domnívám se, že jak Písecko, tak celé jižní Čechy mají ještě stále velký potenciál ve výzkumu pozdní doby kamenné. Období, které zde mělo ve skutečnosti zcela jistě daleko větší význam, než jaký je mu dnes, na základě silně transformovaných pramenů, přikládán.⁴⁶

Jan Adámek

PÍSEČTÍ MALÍŘI XVI. STOLETÍ

Z hlediska dochovaných pramenů skýtají tito malíři materiál jen pro krátkou kapitolu, která si však zaslouží, aby byla napsána. Zejména ze druhé poloviny tohoto století je totiž ve městě dochován vcelku reprezentativní soubor malířských památek monumentálního umění. Jde o freskovou výzdobu venkovních domovních průčelí a nástěnné malby v interiérech kostelů.

Zdejšími malíři tohoto období nebyla dosud vůbec věnována pozornost.¹ August Sedláček² žádného malíře pro sledované období nezjišťuje, podobně jako ve své materiálově bohaté práci píseckého malíře neregistruje ani Zikmund Winter.³

Hned zpočátku je třeba přiznat, že žádná z památek není signována a tudíž jejich přiřazení v Písku žijícím malířům je pouze hypotetické. Z výtvarného hlediska však žádná z veškerých dochovaných památek nedosahuje vyšší úrovně, což opravňuje hledat je-

halštatský zárový pohřeb, keramické zlomky a bronzové předměty (šipka a spirálka) z doby bronzové, do které je kladena i stavba samotné mohyly. Srov. Bedřich DUBSKÝ, I. *Mohyly z doby bronzové na Hřebčínku u Písku*, in: *Památky archeologické* 36, s. 89-90.

45) Obdobný objekt připomínající dlouhou mohylu zaznamenal v roce 2008 P. Menšík u povodí říčky Smutné (Radětice) na Bechyňsku (délka 15 x 7 m, výška 0,6 m). Za informaci děkuji Mgr. Petru Menšíkovi.

46) Srov. Jaromír BENEŠ - Ondřej CHVOJKA, *Archeologie doby kamenné v jižních Čechách. Současný stav bádání*, in: *Archeologické výzkumy v jižních Čechách - Supplementum 4*, České Budějovice 2007, s. 18-19; Ondřej CHVOJKA, *Analýza a chronologické zařazení mohylových pohřebišť na Písecku*, in: *Mohylová pohřebiště na okrese Písek*, s. 85.

1) Stranou zde ponechávám z Písku pocházejícího iluminátora Janíčka Zmílelého, srov. Prokop TOMAN, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, I. díl, Ostrava 1993 (reprint 3. rozšířeného vydání), s. 419, podobně jako starší době náležejícího v Písku působícího iluminátora (kolem r. 1486) kněze Bartoše Štátného ze Stříbra, srov. Ibidem, s. 39.

2) *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou, Díl III. Dějiny zvláštních částí*, Písek 1913, kapitola Řemesla, s. 322-388.

3) *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách (1526 - 1620)*, Praha 1909.

Kostel sv. Václava v Písku, severní stěna presbyteria. Malba kvádrování s valbově jehlancovou bosáží a iluzivního nástavce portálku do sakristie, snad dílo malíře Šebestiána. Foto V. Mádl

jich tvůrce přímo ve městě, kde se provozovatelé malířského řemesla museli věnovat i produkci ryze utilitární a leckdy mohli pracovat i na zakázkách spíše natěračských.⁴

Nejstarším známým malířem je Šebestián, důsledně v městských pramenech označovaný jako „*Šebestián malíř*“. O jeho původu nevíme nic, je však možné, že pocházel z Lince, neboť v testamentu vzpomíná svého majetkového nároku, který tam má po příbuzných.⁵ Též je možné, že působil nějaký čas ve Vyšším Brodě, kde se mu však asi nevedlo nejlépe, neboť se tu zadlužil.⁶ V Písku je poprvé doložen v roce 1544, kdy koupil od Jana Trčkovice a jeho zetě Říhy Petrleho domek na předměstí za dvacet kop míšenských.⁷ Bližší lokalizace tohoto majetku není za současného stavu poznání možná; jisté je jen tolik, že domek stál vedle dvora Petrlova. V neznámé době se oženil s Dorotou, s níž měl nejméně čtyři děti - Kateřinu, Martu, Annu a Jana. Zřejmě ne všechny děti byly živы podle jeho představ; alespoň na Annu si stěžuje ještě v testamentu a krátí ji na dědictví, když ji odkazuje pouze kopu grošů se zdůvodněním „*z té příčiny tou kopou ji odbejvám, že jest mne neposlouchala*“ a zdá se, že ani syn Jan nenaplnil Šebesti-

4) Srov. *Ibidem*, s. 212-221, kde je uvedena řada příkladů z venkovských měst.

5) Srov. příslušnou pasáž v textu testamentu tvořícího přílohu přítomného článku. I samo křestní jméno Šebestián podporuje hypotézu malířova rakouského rodiště, neboť v Písku těchto let se s ním setkáváme spíše výjimečně. Možný linecký původ nabývá důležitosti i pro hodnocení dochovaných malířských děl - to je však již úkol pro historiky umění.

6) Viz Příloha.

7) SOKA Písek, Archiv města Písek, Kn. 7, pag. 45.

Kostel sv. Václava v Písku, detail hlavy Kristovy z Poslední večeře a detail s polopostavou krále z Rodokmenu Jesseova. Díla lze snad přiřknout malíři Bartolomějovi, ani autorství Šebestiánovo však nelze vyloučit. Foto V. Mádl

ánovy tužby.⁸ Roku 1551 prodal městské obci za devět kop Smíškovský vrch s příslušenstvím;⁹ kdy tohoto majetku nabyl ovšem nevíme. Mimo posledního pořízení o něm další zprávy postrádáme, pouze Václav Duchkův vyznává ve svém testamentu, potvrzeném 30. března 1554, že je Šebestiánovi dlužen dvě kopy.¹⁰ Malíř zemřel pravděpodobně v roce 1556, neboť tehdy byla 18. března potvrzena jeho poslední vůle a opsána do městských knih.¹¹ Šebestiánovy finanční možnosti rozhodně nebyly velké, jak ukazuje nevelký domek, jenž s rodinou obýval, i pozůstalý majetek. Pohyboval se v omezeném okruhu přátel (možná příbuzných své manželky). Jedním z vykonavatelů jeho závěti byl Jan Petrle, od jehož příbuzného kdysi koupil svůj domek.

O pracích malíře Šebestiána nelze nic říci. Pouze ve svém testamentu zmiňuje, že jistý Tadeáš je mu dlužen sedm a půl kopy „*od dělání svícňův aneb postavníkův*“,¹² což jenom dokládá, že malíři často pracovali na řemeslných zakázkách. Z čistě chronologických důvodů by bylo možno Šebestiánovi přiřknout starší fázi výmalby znovu vysta-

8) Viz Příloha.

9) SOKA Písek, Archiv města Písek, Kn. 8, fol. I 7.

10) Ibidem, Kn. 6, fol. 54v-55v.

11) Viz Příloha.

12) Ibidem.

Další možná práce malíře Bartoloměje - freska ozbrojence s pohanskou korunou držícího štít s malým znakem římských císařů z habsburského rodu; detail z průčelí kostela Povýšení sv. Kříže v Písku . Foto J. Adámek

ny dvě a půl kopy sládkovi Maršovi, jenž byl Bartolomějovým ručitelem za nějaký dluh zanechaný v Kestřanech - to mohlo být v souvislosti s nějakou jeho tamější zakázkou.¹⁴

Malíři Bartolomějovi lze podle časových údajů hypoteticky připsat hned několik rozsáhlejších prací. Jde o druhou fázi výmalby kostela sv. Václava, jejíž figurální výjevy lze alespoň zčásti datovat do šedesátých let 16. století, dále jde o fasádu domu čp. 127 ve Šrámkově ulici, jejíž výzdoba byla realizována roku 1571, výzdobu průčelí městské solnice (dnes součást kostela Povýšení Sv. Kříže) realizovanou v průběhu třetí čtvrtiny 16. století, ornamentální výzdobu novostavby kostela Nejvyšší Trojice z doby po roce 1576 a snad i figurální malby z východního pole jižní boční lodi děkanského kostela Narození P. Marie, které však známe pouze z kopie a jejichž přesnější časové zařazení není proto jisté.

V pramenech se setkáváme ještě se dvěma osobami, označenými jako malíř, jejich přiřazení k této profesi je však problematické. Nejprve jde o zmínku o „*Martinovi krej-*

věného kostela sv. Václava, která je předběžně datována asi do čtyřicátých let 16. století. Chronologie výmalby však dosud není dořešena a je možné, že pochází až z šedesátých let, tedy mimo Šebestiánův dosah.

Několik let po Šebestiánově úmrtí se v píseckých pramenech objevuje malíř Bartoloměj. Ten si zde v roce 1563(?) koupil dům ležící vedle vjezdu do farního dvora (dnešní čp. 44).¹³ Také jeho majetek byl nevelký, navíc zatížený dluhy. Když před rokem 1588 zemřel, musela po něm pozůstatá vdova Magdaléna dům vedle fary, za prostředkování městské rady, znovu odkoupit za 50 kop míšenských. Hned první splátky bylo použito na splátky dluhů, mimo jiné byly vyplace-

13) SOKA Písek, Archiv města Písek, Kn. 5, fol. Z 87v.

14) Ibidem.

čím malíři“, který roku 1592 koupil 34 záhonů dědiny Marty Krupičkovy.¹⁵ V jeho případě je ovšem označení „malíř“ zřejmě pouze přídomkem, neboť to byl právě on, jenž se oženil s Magdalénou, vdovou po malíři Bartolomějovi. Tentýž v roce 1603 (tehdy již s manželkou Martou) kupoval dědinu Skalku od Anny Knihařky.¹⁶ S ním je asi totožný Martin malíř, kupující v roce 1607 klínek Strejcovský od Jana Volinského.¹⁷

Podobně také „Martin Žižka jinak Malíř“, byl zřejmě malířem jen podle svého přízviska, doloženého v jeho testamentu, který byl vložen do knih 24. dubna 1617.¹⁸

Vzhledem k tomu, že nějaké podstatnější rozhojnění písemných zpráv nelze příliš očekávat, mělo by se další studium obrátit k dochovaným výtvarným dílům, jimž dosud nebyla věnována soustavná profesionální pozornost. Pokud by se podařilo identifikovat v nich shodné výtvarné projevy, bylo by to na podporu jejich atribuce ve městě dlouhodobě sídlícímu malíři.

Příloha:

Edice testamentu malíře Šebestiána, potvrzeného 18. března 1556 (Kniha úmluv městských od r. 1538 až do roku 1692 barvy Kaštan; SOKA Písek, fond Archiv města Písek, sig. Kn. 6, fol. 59v)

Šebestián malíř

My purkmistr a rada města Písku vyznáváme tímto listem především kdež čten nebo čtoucí slyšán bude, že spolu radní náš Vít Kmotrů, Thadeus z starších přísežných, Jan Turenský rychtář, před námi v plnosti rady oznámili a pořádně vysvědčili, která Šebestián malíř, soused náš předměstský, jsa od Pána Boha navštíven nemocí, však rozumu zdravého a paměti dobré užívaje, učinil kšaft a pořizení o statku svém takto. Item statček svůj všecken načemby koliv záležel, ten odkazují Dorotě manželce mé, a ona aby z toho dluhy splatila. Item Kateřině dceři mé aby z toho vydala V kop. Item Martě dceři mé V kop. Item Anně dceři mé I kopu, a to z té příčiny tou kopou ji odbejvám, že jest mne neposlouchala. Item Janovi synu mému aby vydala I kopu a více nic. A co se dotýče toho ducziastku kterej mám v Linci po přátelích mých, i z toho odkazují Anně dceři mé I kopu, Janovi synu mému I kopu. A ostatek, cožby koliv bylo, to odkazují Dorotě manželce mé, Kateřině a Martě dcerám mé, rovným dílem. Item jakož sem dlužen panu purkmistru a pánům na místě rychtáře z Vyššího Brodu XX kop, i na ten dluh ukazují u Thadyáše VII⁺ kopy, kdež jest mi dlužen od dělání svícňův aneb postavníkův, a u Duška Hausera III⁺ a ostatek VIII kop ty aby manželka má vyplnila. Poručníky tohoto mého pořizení činím Jana Petrli a Duška Hausera. K kterémužto kšaftu pořádnému my, svrchupsaní purkmistr a rada, pečet naši městskou dali sme přitisknouti na potvrzení. Jenž jest dán v středu po svatým Řehoři léta XVe LVI°.

15) Ibidem, fol. a XXVIv.

16) SOKA Písek, Archiv města Písek, Kn. 10, fol. 169r.

17) Ibidem, fol. 88r.

18) Kniha úmluv městských od r. 1538 až do roku 1692 barvy kaštan, SOKA Písek, Archiv města Písek, Kn. 6, fol. 176r-v.

BAROKNÍ DESKOVÉ MALBY CÍRKEVNÍCH OTCŮ V PÍSECKÉM KLÁŠTERNÍM KOSTELE

Až do nedávné doby¹ zůstávala zcela bez povšimnutí čtveřice drobných, na dřevě malovaných deskových obrázků tzv. západních církevních Otců, tvořící součást výzdoby rámu obrazu sv. Tomáše Akvinského, který je zavěšen pod baldachýnem kazatelny píseckého kostela Povýšení Sv. Kříže.

Destičky zobrazují sv. Ambrože, Augustina, Jeronýma a Řehoře, jak o tom krom ikonografie svědčí zachované fragmenty nápisů [A]MBROS[IVS], [H]IERONY[MVS] a [G]REGORIV[S] (nápis na destičce se sv. Augustinem zcela chybí). Zlomky těchto nápisů také dokládají, že destičky byly původně obdélné a do oválu

byly seříznuty dodatečně. Jejich drobné rozměry (cca 30 x 12 cm) ukazují, že byly výzdobou většího celku, téměř najisto řečniště kazatelny. Tam v baroku běžně figurovaly jejich obrazy či řezby; evangelisté bývali na baldachýnu kolem postavy Krista, později Famy s polnicí, hlásající učení Církve. V krajích napadených herezí se tu mohl objevit i archanděl Michael porážející Ďábla, symbol kacířství. Potud je původní určení destiček vzdor miniaturním rozměrům velmi pravděpodobné.

Jejich původní umístění musíme hledat nejspíše v dominikánském kostele Povýšení Sv. Kříže, kde jsou koneckonců dosud.

Obraz sv. Tomáše Akvinského v jehož rámu jsou vloženy destičky s církevními Otcí. Foto J. Škoch

1) Do literatury byly tyto drobné památky uvedeny teprve před několika lety: Jan ADÁMEK, *Písecké katolické kostely. Stručný průvodce*, Písek 2005, s. 38; zde ještě s předběžným určením do počátku 17. století.

Dnešní zasazení do rámu obrazu, zavěšeného na kazatelně, tak zároveň může být snahou o jistou kontinuitu jejich určení.² Dynamické tvary kazatelny ukazují k jejímu vzniku někdy kolem roku 1720 a do téže doby bychom kladli i spojení Tomášova obrazu s našimi destičkami.

Dost určitě můžeme postihnout i datum jejich vzniku. V průběhu 17. století kazatelny s postupem protireformace výrazně měnily tvar i výzdobu. Starší, renesanční, často spočívaly na kamenné postavě Mojžíše a jejich řečniště zdobily reliéfy evangelistů. Byla tak vyjadřována vazba Starého a Nového zákona. V 17. století Mojžíš mizí, obvyklá jsou zobrazení evangelistů a církevních Otců, v 18. století se tu mohou objevit zpodobení patrona kostela spolu s jeho legendou a po polovině téhož věku i personifikace Víry, Naděje a Lásky.

Figury našich destiček jsou zjevně statické, jen s náznakem kontrastu a zdrženlivou gestikulací. Stačí je srovnat s dynamickým pohybem Braunových soch téhož námětu v pražském jezuitském kostele sv. Klimenta či před kostelem v Lysé nad Labem, tesaných ve druhé dekádě 18. století, abychom si uvědomili, jak výrazně se po roce 1700 dramatizovalo pojetí jejich postav. Toto drama se pak po roce 1740 mění v melodickou hru tvarů, reprezentovanou v duchu líbezného rokoka sochami církevních Otců v kapli sv. Jana Nepomuckého při píseckém děkanském chrámu Panny Marie.

Svatý Augustin ve vrcholném baroku pozvedá pravici s berlou a rozpráví s andělem, který si u jeho nohou vyhloubil v písku jamku, do níž se pokouší přelít moře. Proti tomu písecký sv. Augustin stojí jen v lehkém kontrastu, v pravici před hrudí drží planoucí srdce, v levici zlehka svírá berlu. Rovněž sv. Jeroným je později prezentován jako téměř nahý poustevník, kdežto zde je ještě oděn v purpuru kardinálského roucha. Svátý papež Řehoř se pouze přidržuje žerdě kříže a pravici pozdvihuje k požehnání a obdobně sv. Ambrož jen lehce třímá svoji biskupskou hůl a na levém předloktí rozevřenou knihu. Sumou, jak pověděno, minimum pohybu, podání nanejvýš zdrženlivé, téměř naprosto bez exprese. Přitom autor obrázků byl malířem dobrým. Zvláště výtečné je takřka drobnomalebné podání obličejů (nedivili bychom se, kdyby šlo o miniaturistu, vyučeného, nebo aspoň přivyklého ilustrování rukopisů). Lahodné je i podání barev, jež pěkně odlišují jednotlivé Otce. Augustin je oděn do podkasané alby a rudého pluviálu s bohatě vyšíváním okrajem s hnědofialovým podšíťm, obut je do bílých pontifikálních střeviců. Ambrožův pluviál je naproti to-

2) Zde připomeneme, že rámování obrazu sv. Tomáše Akvinského podobami církevních Otců je ikonograficky zcela výjimečné. Akvinátův obraz je prakticky nedatovatelný - jde o tzv. vera effigio, „pravou podobu“ světcovu, navazující na starší předlohy. Jen dohadem jej můžeme klást do poslední třetiny 17. století; původní podoba malby mohla být navíc ovlivněna obnovou obrazu roku 1933 (uvedeno na zadní straně). Obrázky na rámech se objevují už u středověkých ikon, v naší gotické malbě např. u Madony Aracoeli v Národní galerii, která je provázena světicemi v duchu invokace litanie „Královno panen“, či u Kristova Veraikonu pražské katedrály, obklopeného patrony Českého království. Svatému Tomášovi se na svatokřížské kazatelně dostalo průvodu nad jiné vznešeného - dominikáni tak zjevně chtěli přiřadit svého světce k Otcům církve.

Čtveřice dřevěných, do oválného tvaru ořezaných destiček zobrazujících (odleva) sv. Řehoře, sv. Augustina, sv. Ambrože a sv. Jeronýma. Foto V. Komarová

mu zlatavý s rudým podšitím, sepnutý mohutnou sponou vykládanou drahými kameny. Řehořův pluviál je zářivě zlatavý s rudou podšívkou, sepnutý sponou s blyštivým drahokamem impozantních rozměrů, obut je do střeviců z červené kůže. Svátý Jeroným imponuje kontrastem kardinálského purpuru své kleriky, pláště s pelerínou, klobouku i střeviců a bělostí krajkami střídme lemované rochety. Štoly všech Otců jsou zlatavé, Ambrožova i Augustinova mitra je bílá, zdobená zlatým lemováním, Řehořova stříbrnomodravě se lesknoucí tiára je ozdobena obvyklými třemi zlatými korunkami s velkými drahokamy.

S ohledem na skutečnost, že nové kazatelny byly do kostelů pořizovány obvykle v sedmdesátých letech 17. století a téměř datování odpovídá i malba destiček, sou-

Detail spodní části jižního polopilíře někdejšího triumfálního oblouku s dvojicí otvorů po vsazených trámčích, nesoucích kdysi řečiště kazatelny; stav po odkrytí v roce 1996. Foto V. Komasová

díme, že je maloval v téže době příjemně umělý malíř místní (nikoli pražský), který převáděl zkušenosti miniaturní malby do většího prostoru a současně ukázal, jak pomalu se rozvíjejí formy, jež teprve za pár desítek let explodují v dynamice vrcholného baroka.

Díky stavebně historickému průzkumu proběhnuvšímu na samém konci minulého století³ je možno určit přesně umístění kazatelny z níž destičky mohou pocházet. Po obnově kláštera byla městská solnice, vestavěná do někdejší gotické kaple Těla Kristova, roku 1641 znovu proměněna na svatyni, nazývanou v pramenech svatyňkou Sv. Kříže. Jde zhruba o nynější východní vstupní prostor kostela. Přibližně po dvou desetiletích se podařilo nevelkou sakrální prostoru podstatným způsobem rozšířit tak, že se stala presbyteriem, ke kterému byla přistavěna kostelní loď. Západní stěna nově vystavěné lodi dosahovala až k dnešní východní části později postaveného transeptu (tedy do místa arká-

3) Jan SOMMER - Jan ADÁMEK, *Kostel Povýšení sv. Kříže v Písku. Průzkum architektonické památky a posouzení jejího stavebního vývoje*, 1996, 55 listů + 31 obrazových příloh; na základě tohoto elaborátu byl připravený zestručněný a upravený tiskový výstup - Jan ADÁMEK - Jan SOMMER, *Kostel dominikánů v Písku, jeho gotické pozůstatky a barokní proměna*, in: *Průzkumy památek I/1997*, s. 43-62.

dy, pod níž je dnes umístěna kazatelna). Přesnou chronologii výstavby neznáme, víme jen, že v roce 1667 stavba nebyla ještě zcela dokončena. Soudíme však, že o několik let později se jí podařilo završit. Propojení nové lodi a někdejšího malého kostelíka bylo zajištěno arkádou, plnící funkci triumfálního oblouku; současně s vyzdíváním oblouku byla do jeho jižního polopilíře zasazena dvojice trámů, sloužící pravděpodobně k upevnění horní podesty schodiště na kazatelnu, která tak byla z větší části vysunuta do prostoru lodi. Byla tedy poněkud netypicky umístěna na epištolní straně, nikoliv na protilehlé straně evangelní, což bylo obvyklé řešení. Jejím umístění dobře odpovídá i orientace postav církevních otců. Na přední straně předpokládaného polygonálního zábradlí byly osazeny desky se svatými Jeronýmem, Ambrožem a Augustinem (nevíme v jakém pořadí) z pohledu diváka hledící vlevo. Z druhé strany, směrem do kněžiště, musela být v sousedství schodiště umístěna deska se sv. Řehořem hledícím vpravo. Všechny postavy církevních otců se tak obracely k poslednímu viditelnému poli zábradlí kazatelny (obrácenému šikmo směrem do lodi), kde byla snad umístěna postava Ježíše Krista (deska se nedochovala). Z nevelkých rozměrů figur je možno usuzovat, že tabule byly vsazeny do řezbářsky bohatě rámovaných kazet, kde se počítalo jen s drobnějším malířským doplňkem.

Předpokládaná doba vybavování právě dokončené kostelní stavby novým mobiliářem snad někdy počátkem sedmdesátých let 17. století výtečně koresponduje se svrchupsanou datací destiček, které skýtají alespoň fragmentární představu o kvalitě vybavení dominikánského klášterního kostela.

Zdeněk Duda

UMÍRÁNÍ A SMRT VE MĚSTĚ PÍSKU VE DRUHÉ POLOVINĚ 17. A NA POČÁTKU 18. STOLETÍ Populační vývoj města Písku v kontextu vývoje přirozené měny obyvatelstva jižních Čech a zkušenost města a jeho obyvatel s posledními epidemiemi moru z let 1679-1680 a 1713-1714

Podle známého francouzského historika Michela Vovella, který se proslavil především masovým využitím testamentů pro studium posledních věcí člověka a v návaznosti na to svou tezí o dechristianizaci francouzské společnosti již v době starého režimu, dávno před revolucí z roku 1789,¹ a který se zabýval i v obecné rovině možnostmi teoretického uchopení historicky vnímaného fenoménu smrti, lze právě tento

1) Srov. Michel VOVELLE, *Piété baroque et déchristianisation en Provence au XVIIIe siècle. Des attitudes devant la mort d'après les clauses des testaments*, Paris 1973.

fenomén, tedy fenomén smrti, nahlížet a studovat ve třech odlišných, avšak vzájemně se propustujících rovinách.²

Smrt má být za prvé tzv. fyzickou smrtí (*mort subie*). Jako taková má představovat a odrážet úmrtnost a její proměny v různých dějinných časech. Máme-li ji poznat, je třeba studovat její parametry a určit odlišnosti dané zvláště pohlavím a věkem, příslušností k venkovské či městské populaci a různým zařazením v dobové sociální struktuře. Fyzická smrt je smrt nahlížená optikou (historické) demografie.

Druhým možným přístupem k historicky pojatému fenoménu smrti má být tzv. zkušenost se smrtí (*mort vécue*). Jedná se vlastně o kulturní dějiny či dějiny každodenního života fenoménu smrti. Smrt je zde především vnímána a popisována jako jeden z rituálů životního cyklu. Do centra pozornosti se zde dostávají jednotlivé činnosti a praktiky svázané s umíráním, fenomén smrti je představován jako systém gest a obřadních jednání spojených s přechodem ze života do smrti a na onen svět.

Za třetí je podle Vovella možné o smrti hovořit v rámci tzv. diskurzu o smrti (*discours sur la mort*), tedy v rovině dobových výkladových rámců životní zkušenosti, mezi něž např. vždy v různé míře patří náboženství, literatura či filozofie.

Nicméně již podle samotného autora právě představeného schématu možných přístupů k historicky vnímanému fenoménu smrti nelze vždy a beze zbytku dané schéma použít a věrně následovat. Modelové rozlišení tří navzájem různých rovin je pochopitelně pouze teoretické a v konkrétní životní zkušenosti se jednotlivé roviny volně prolínají, a tak nelze se závaznou určitostí a přesně stanovit, kde má případná změna své kořeny a která z modelových rovin ovlivnila roviny ostatní. Ovšem jako klasické a příkladné odlišení první a druhé roviny uvádí práci Françoise Lebruna o dějinách smrti a člověka v Anjou v 17. a 18. století.³

Právě představené modelové schéma může být i přes své, zde rovněž uvedené limity, do jisté míry inspirativní a užitečné i pro studium fenoménu smrti v mnohem menším geografickém prostoru a omezenějším čase, a tak třeba i pro studium smrti a umírání ve městě Písku ve druhé polovině 17. a na počátku 18. století. Problematika smrti a umírání bude v přítomné studii nahlížena především optikou prvních dvou modelových rovin. Nejprve bude smrt analyzována jako smrt fyzická, tedy jako smrt demograficky registrovaná, a následně se předmětem analýzy stane široce chápáná zkušenost se smrtí, konkrétně půjde o zkušenost s epidemií moru; smrt, re-

2) TÝŽ, *Ideologies and Mentalities*, Cambridge 1990, zejména s. 65-70; TÝŽ, *Einstellungen zum Tode. Methodenprobleme, Ansätze, unterschiedliche Interpretationen*, in: Arthur E. ImHof (Hrsg.), *Biologie des Menschen in der Geschichte. Beiträge zur Sozialgeschichte der Neuzeit aus Frankreich und Skandinavien*, Stuttgart 1978, zde zejména s. 179. Do českého prostředí uvedl tuto Vovellovu typologii Pavel KRÁL, *Smrt a pohřby české šlechty na počátku novověku*, České Budějovice 2004 (= Monographia Historica 4), s. 16.

3) VOVELLE, *Einstellungen zum Tode*, s. 179. Dále srov. François LEBRUN, *L'homme et la mort en Anjou au 17e et 18e siècles. Essai de démographie et de psychologie historique*, Paris - Den Haag 1971.

spektive mor budou čteny v pohledu kulturně historickém, nebo v tomto konkrétním případě spíše v pohledu nových kulturních dějin.⁴

Základním pramenem pro studium demograficky registrované smrti jsou prameny systematické evidence úmrtnosti, klasicky matriky zemřelých; využít je ovšem možné doplňkově i matriky narozených (pokřtěných) a oddaných. Pro město Písek jsou matriky vedeny od roku 1625.⁵ V přítomné studii tyto matriky nebyly podrobeny vlastní systematické analýze, je zde využita analýza, kterou provedl ve své místy až slovníkové práci *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století* Josef Grulich; na tuto práci je zde bohatě odkazováno.⁶

Druhá polovina 17. století, tedy čas po třicetileté válce, byl na jihu Čech časem dlouhodobého zvyšování počtu obyvatel, který jen dočasně narušovaly a přerušovaly krátkodobé mortalitní krize.⁷ K mortalitním krizím docházelo v důsledku moru či nejčastěji hlodomoru, zvýšenou úmrtnost však velmi rychle střídalo období zvýšené porodnosti. Přímé i nepřímé následky války byly v prostředí jižních Čech mnohem menší než v severnějších a válkou více postiženějších oblastech. Přesto ještě na přelomu 18. a 19. století zůstávaly na jihu Čech dostatečné půdní rezervy, které byly ponejvíce vytvořeny během dlouhých válečných let opuštěním řady usedlostí; tuto skutečnost lze vnímat jako doklad špatné ekonomické situace i nedostatku obyvatel, především pak pracovních sil.

Nepřetržitý přirozený přírůstek poválečné doby se však postupem času, byť mnohdy nepatrně, snižoval, za demografických krizí se měnil v úbytek, a tak docházelo k dočasné stagnaci počtu obyvatel. Základní zvrát ve vývoji přirozené změny obyvatelstva na jihu Čech ovšem přinesla podle zjištění Josefa Grulicha, k nimž došel na základě svého rozsáhlého výzkumu populačního vývoje několika desítek jihočeských farností v 16. až 18. století, až demografická krize z let

4) K bližšímu vymezení tzv. nových kulturních dějin srov. např. Georg G. IGGER, *Dějepisectví ve 20. století. Od vědecké objektivy k postmoderní výzvě*, Praha 2002, s. 91-130; dále pak Peter BURKE, *Variety kulturních dějin*, Brno 2006, zvláště s. 169-218; Tomáš RATAJ, *Mezi Zíbrtem a Geertzem. Úvaha o předmětu kulturních dějin*, Kuděj 2005, č. 1-2, s. 142-158.

5) Matriční záznamy jsou pro město Písek vedeny od roku 1625 (*Knihy kostelních křtů, oddavek a pohřbů*, 1625-1685, původně SOKA Písek, od roku 1969 v SOA v Třeboni, fond FÚ Písek, kn. 1-5). Vedle samotného města Písku obsahují nejstarší matriční záznamy i údaje k farním obcím Dobešice, Malé Nepodřice, Oldřichov, Purkratice, Semice, Topělec, Velké Nepodřice. Uvedené matriční údaje lze v současné době prohlížet a studovat v digitalizované podobě na stránkách digitálního archivu SOA v Třeboni. Srov. <http://digi.ceskearchivy.cz/>.

6) Srov. Josef GRULICH, *Populační vývoj a životní cyklus venkovského obyvatelstva na jihu Čech v 16. až 18. století*, České Budějovice 2008 (= Monographia Historica 10), zvláště s. 69.

7) Mortalitní krize je obdobím nárazově zvýšené úmrtnosti. Je třeba ji odlišovat od krize demografické. Za demografickou krizí lze považovat stav, kdy mimořádná dvou až trojnásobná mortalita trvá déle než dva měsíce. Srov. Eduard MAUR, *Základy historické demografie*, Praha 1978, s. 141.

8) GRULICH, *Populační vývoj*, s. 120. Obvykle bývá za hlavní příčinu přerušování poválečného populačního vývoje označována spíše morová epidemie z let 1713-1715. K tomu srov. např. Ludmila FIALOVÁ - Pavla HORSKÁ - Milan KUČERA - Eduard MAUR - Jiří MUSIL - Milan STLOUKAL, *Dějiny obyvatelstva českých zemí*, Praha 1996, s. 117.

Svatý Roch, ochránce proti moru, dřevěná plastika ze sbírek Prácheňského muzea v Písku.
Foto V. Komarová

1719-1721,⁸ jež propukla v důsledku hladu a blíže neurčené epidemie, snad tyfu. Zatímco ještě ve druhé polovině 17. století byl příznivý demografický vývoj narušován jen krátkodobě a s regionálním omezením, tak během první poloviny 18. století došlo k zásadní změně. V důsledku epidemie a hladomoru z let 1719-1721 a pak především dalších krizových let 1740-1743 se demografický vývoj výrazně zpomalil a stagnoval. Výrazné zpomalení se projevilo také ve farním obvodu Písek, a to již od roku 1718.⁹

V pozitivním vývoji přirozené měny obyvatelstva na jihu Čech ve druhé polovině 17. a na počátku 18. století se nijak významněji neodrazil odlišný hospodářský charakter městských a venkovských sídel, město i venkov se v dlouhodobé perspektivě vyvíjely obdobně. Období pozitivního populačního vývoje bylo především umožněno absencí válečných konfliktů a také tím, že rostoucí počet obyvatel stále ještě měl až na výjimky v čase neúrody nebo morových epidemií zaručený relativní dostatek potravy. Trvalé zvyšování početního stavu jihočeské populace po ukončení třicetileté války bylo jen omezeně zapříčiněno imigrací, ale naopak zásadně v důsledku

vhodných životních podmínek příznivým poměrem mezi natalitou a mortalitou. Populační vývoj tak byl v prostředí jižních Čech zvláště nesen převažujícími agrárně zaměřenými regiony, možný vliv mnohem méně zastoupených středisek obchodu a řemesel se neprojevil a nenaplnil.¹⁰

Poslední morové epidemie z let 1679-1680 a 1713-1714 zasáhly jih Čech jen velmi omezeně. Zatímco první z nich se projevila pouze lokálně a to zvýšenou úmrtností,

9) Srov. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 120.

10) Tamtéž, s. 118-122.

druhá populační vývoj v jižních Čechách nezasáhla vůbec, nebo pouze zanedbatelně.¹¹ Morová rána z let 1679-1680 se dostala do Čech zprostředkovaně přes Rakousy z oblasti Uher, a ačkoli se nejprve objevila pouze mezi chudšími vrstvami obyvatel, zásadně se na jejím rozšíření podepsal císařský dvůr prchající před nákazou z Vídně do Prahy. Jižní Čechy byly jednou z prvních oblastí, kam byl mor na podzim roku 1679 zavlečen. Bechyňský kraj byl morem zasažen zcela, v Prácheňském se mor vyskytl jen na Strakonicku, Písecku a pak v oblastech přiléhajících k Táborsku.¹²

Na základě obav, že by se mor mohl šířit z Prahy, se píseční měšťané snažili chránit před morovou nákazou skrze karanténu osob (sousedů), které by se právě z Prahy vracely do města. Přijmout cizí osobu na nocleh bylo zakázáno pod trestem konfiskace domu či chalupy na předměstí. Současně měla být na jeden týden zavřena Putimská a na druhý Týnská brána.¹³ Dům, v němž by se objevilo morové onemocnění, měl být v důsledku toho zapečetěn. I přes tato opatření byl mor na konci roku 1680 do města zavlečen, a to prý prostřednictvím jedné ženy ze vsi Nevězice¹⁴, která měla navštívit barvířku pláten na předměstí u řeky. Během pěti dnů si morová nákaza měla vyžádat patnáct úmrtí mladých i starých osob. Ovšem podle sdělení městské rady z 22. ledna 1681 měl mor z města již vymizet.¹⁵ Celozemský soupis obětí morové epidemie pak uvádí v Písku v souvislosti s morem celkově 52 úmrtí.¹⁶

11) Morovou epidemií přenášely a rozšiřovaly blechy z krys a komárů. Inkubační doba tzv. morového onemocnění, v podstatě zánětu lymfatických uzlin, byla poměrně krátká. Napadené uzliny se zduřovaly, během tří dnů obvykle vyvolaly sepsi, následkem čehož většinou docházelo k úmrtí. Tamtéž, s. 121-122. K dějinám moru v Čechách v roce 1680, i co se týče způsobu a rozsahu šíření, srov. Eliška ČÁNOVÁ, *Mor v Čechách v roce 1680*, SAP 31, 1981, s. 265-337.

12) GRULICH, *Populační vývoj*, s. 122.

13) V městě Písku se v první polovině 18. století nacházely tři městské brány, a sice brána Putimská, Týnská (později označovaná jako Budějovická) a Pražská (někdy zvaná Dolní). Poslední z nich byla nejvyšší (cca 17m), nad přízemím měla ještě dvě patra a byla situována při kamenném mostu přes řeku Otavu. Její portál symbolicky střežily plastiky dvou kamenných lvů. Samotný most byl dále ještě chráněn dvojicí mostních věží. Srov. Jan ADÁMEK - Jiří FRÖHLICH - Jiří ČÍŽEK, *Písek. Historický průvodce*, Písek 2004³; Lubor LUDVÍK - Jiří PRÁŠEK, *Písecké ulice. Náměstí, samoty a komunikace*, Písek 1998.

14) Nevězice, dnes obec v Jihočeském kraji, bývalý okres Písek, pověřená obec Mirovice.

15) Srov. August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*, Písek 1911, s. 235. Podobný časový průběh měla mít morová nákaza např. i v Českých Budějovicích, Rudolfově a okolních vsích; měla se rozšířit v září roku 1680 a definitivně pominout během ledna 1681. Srov. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 123 a dále, především co se týče zájmů představitelů města a možné věrohodnosti dobové evidence obětí moru, Martina HOLASOVÁ, *Každodenní život městského obyvatelstva za časů morové epidemie v 16. a 17. století (České Budějovice 1680)*, HD 29, 2005, s. 5-28.

16) Počty zemřelých podle celozemské evidence obětí morové epidemie z roku 1680 zcela neodpovídají soudobé matriční evidenci a byly zřejmě nadhodnoceny. V Hosíně tak podle soupisu zemřelo 63 osob, podle matrik 83, v Červené Řečici 10/36, v Modré Hůrce 78/22, v Písku podle soupisu 52 a ve Starém Sedle 165. Z míst, kde již v té době existovaly matriky, byla zvýšená úmrtnost v letech 1679-1680 zaznamenána pouze v Hosíně, kde však nikdo oficiálně na následky moru nezemřel. Srov. GRULICH, *Populační vývoj*, s. 122-123.

Epidemie moru z let 1713-1714 se v populačním vývoji jižních Čech a ani města Písku téměř neprojevovala. Pouze v několika jihočeských farnostech se lze setkat s mírně zvýšenou úmrtností oproti obvyklým hodnotám.¹⁷ Píseční radní se začali morem zabývat v srpnu 1713. Na základě jejich usnesení byla nařízena a prováděna kontrola příchozích. Při každé z městských bran měl zrána jeden z měšťanů kontrolovat osoby, které vcházely do města. Zásadně byl přístup do města odepřen židům (mor se měl v Praze šířit z židovského města a podle vysvětlení Augusta Sedláčka, „*židé jako kočující obchodníci nejsnáze nákazu přivléknouti mohli*“),¹⁸ dokonce domácí židé nesměli bez dovolení opustit brány města. Odepření přístupu se dočasně týkalo i studentů, kteří se narychlo vraceli ze studií; měli nařízeno zůstat minimálně 14 dní v karanténě za městem (lhůta byla odvislá od čekání na „*lepší*“ zprávy). Dále byl vysloven zákaz vzít k sobě cizí a neznámé osoby. Měšťané byli rovněž napomenuti k pobožnosti a pilnějšímu chození do kostela.

Na konci září byla uvedená ustanovení na základě došlých zpráv ještě zpřísněna. Město se de facto uzavřelo, šraňky měly být vyzdviženy na městské brány. Kontrola u bran měla být nyní zdvojnásobena. Pod přísahou byli určeni a zavázáni dva podruzi, kteří měli „*podezřelé*“ důkladněji kontrolovat a případně pálit jejich oděv a další „*podezřelé věci*“.¹⁹

V dalším radním usnesení z 9. října téhož roku se podle Sedláčka odráží vliv dobového protimorového spisu pražské lékařské fakulty,²⁰ stejně jako myšlenka, že mor má být trestem seslaným od pána boha. Nemocným měla být podle protimorového lékařského nařízení doporučena především modlitba, odříkávání žalmů a chvalozpěvy ke svatým patronům proti moru, totiž k svaté Rozálii, svatému Šebestiánu, svatému Rochu, svatému Antonínovi a obecně ke čtrnácti svatým pomocníkům.²¹ Krátké shrnutí říjnového nařízení městské rady uvádí Sedláček i se svým komentářem: „*Naříděno, jakmile se všemi zvony zazvoní, aby každý, kdekoliv se vynachází, na kolena padl a sepjatýma rukama na odvrácení se zlého modlil. (Zvoněním se zby-*

17) Zvýšenou úmrtnost lze prokázat např. ve farnostech Čestice (1713), Novosedly nad Nežárkou (1713), Záběhli (1714-1715). Z celkového počtu 24 oblastí, které obsáhl svým širokým výzkumem Josef Grulich, se lze domnívat, že mor se (nepatrně) projevil jen v jedné čtvrtině z nich. Tamtéž, s. 127.

18) SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*, s. 307.

19) Tamtéž, s. 307.

20) Sedláček měl zřejmě na mysli spis *Rozliční dobří prostředkové, kteříž se v čas morový rány užívati mohou. Vytazeni z spisů a zdání rozličných učených lékařů a tuto pospolu sebrání k užítku a službě jak bohatých tak chudých křesťanů*, Kutná Hora 1713, (Knihopis č. 14440), jehož jeden výtisk je dodnes uchováván v knihovně Prácheňského muzea v Písku (sign. III 220). Vzhledem k právě probíhajícímu vytváření nového lokalizačního seznamu je v současné době nepřístupný, a proto také nebyl v přítomné studii zohledněn. Dále je pak uvedený spis podle knihopisu dochován již jen v muzejní knihovně v Chrudimi. Srov. <http://db.knihopis.org/l.dl?cll~14705> (15. ledna 2010).

21) SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*, s. 307-308. K tématu zbožnosti a úcty ke svatým patronům a protimorovým ochráncům v prostředí českých zemí např. srov. Jan ROYT (ed.), *České nebe. Katalog*, Praha 1993; TÝŽ, *Obraz a kult v Čechách 17. a 18. století*, Praha 1999.

tečně lidé dělali.)²² Měšťanům nařizeno do kostela na růžencové modlení choditi.²³ Zakázáno lání a sakramentování, též aby nebylo trpěno v šenkovních domech opilcův a zbytečnosti pití, též krámy kupecké ve dni sváteční a nedělní, dokud služby Boží trvají, neotvíráti. Měšťkám se stalo napomenutí, aby nepřeháněly v nádhernosti šatův, ale počestně se nosily. Obytným, kteří nebyli měšťané, podruhným a jich dcerám a děvečkám nařizeno, aby šperků zanechaly, žádných taclí (krajek) a jiných nepř slušných krojův jak na hlavě tak i jinde pod skutečnou pokoutou nenosili [!].²⁴

Říjnové nařízení písecké městské rady dokládá jednak vlastní pololidovou představu o účinných formách dobové zbožnosti, a to vytýčením požadovaného zbožného jednání, a jednak typické podoby narušení tradičního uspořádání a vůbec stále znovu zakládaného a potvrzovaného řádu genderově i sociálně strukturované společnosti. Jako účinné protimorové zbožné prostředky jsou v nařízení uvedeny modlitba vkleče při zvonění a tzv. růžencové modlení. Vysvětlení, proč tomu tak je, může být různé a stejně tak i různé zbožné. Obě formy požadovaných zbožných úkonů patří nejen po čas nebezpečí mezi tradiční prosebné prostředky žádosti o pomoc a ochranu. Nicméně, obě tyto modlitby nesou také a zřejmě především charakter veřejného a kontrolovatelného, a tak i vynutitelného (zbožného) jednání. Prostředkem k odvrácení moru nejsou zásadně jednotlivé a často lidsky odlišné úkony (individuální) zbožnosti, např. různé podoby pokání za individuální hříchy, přimluvné a jiné modlitby, skutky milosrdenství a případné lidové a z pohledu shora často pověřené praktiky, ale několik podob společensky přehledného a především pak řádu odpovídajícího a vynutitelného chování a jednání.

K „zajištění“ a ovládnutí společenského pořádku skrze ovládnutí chování a jednání jednotlivců směřují i další příkazy. Má být omezeno a vnitřně prostřednictvím vnějšího kontrolováno vyjadřování lidských emocí, mají být omezeny příležitosti, které by napomáhaly a umožňovaly vyjádření nekontrolovaných emocí, a tak i případné narušení společenského pořádku (zákaz lání a sakramentování, zákaz opilství, zákaz prodeje v době bohoslužeb). Samotný Bůh je začleněn do tohoto řádu.

Společenský řád má být zajištěn i skrze dodržování a zachovávání viditelných znamení skupinové příslušnosti. Každé narušení byt jen okrajového jednotlivého skupi-

22) K sekularizaci času i prostřednictvím ztráty paměti „správného“ chování ve vztahu ke kostelnímu zvonění srov. Milan HLAVÁČKA, *Sekularizace a desakralizace času v české (venkovské) společnosti*, in: Lukáš Fasora - Jiří Hanuš - Jiří Malíř (edd.), *Sekularizace venkovského prostoru*, Brno 2009, s. 105-114, zde zvláště s. 113.

23) Při píseckém dominikánském konventu a klášterním kostele svatého Kříže působilo v 18. století bratrstvo nejsvětějšího Růžence. V kostele se nacházel oltář zasvěcený Panně Marii Růženecké, založen měl být asi až kolem poloviny 18. století. Dnes je zasvěcený Neposkvrněnému Srdci Panny Marie. Srov. Jan ADÁMEK, *Písecké katolické kostely*, Písek 2005, s. 33-35. K problematice náboženských bratrstev v čase baroka srov. Jiří MIKULEC, *Barokní náboženská bratrstva v Čechách*, Praha 2000. Oficiální a závazná podoba modlitby růžence je spojena se jménem papeže Pia V. (breve *Consueverunt* z roku 1569), který byl právě v roce 1713 prohlášen patronem města Písku. Srov. např. Jan MATZNER, *Město Písek v první polovině 18. století*, in: *Výroční zpráva obecních vyšších reálních škol v Písku za školní rok 1885*, Písek 1885, s. 12.

24) SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*, s. 308.

Alšovo náměstí s morovým sloupem okolo roku 1885. Sbírký Prácheňského muzea v Písku

nově definovaného znamení může narušit a ohrozit celkové společenské uspořádání. Každému společenskému stavu a genderové skupině náleží nezaměnitelná viditelná znamení, podle nichž jsou jednotlivé stavy a skupiny jednoznačně určitelné a rozpoznatelné. I raně novověký symbolický svět má svá přísně daná pravidla. Přílišná nádhernost šatů není jen hříchem marnivosti, ale také proviněním proti struktuře a řádu.²⁵

Jakým trestem je pak tedy mor a především, trestem za jaký hřích? Morové potrestání je možné odvrátit jednáním, které zohledňuje požadovaný řád složitě strukturované společnosti. Nebezpečí morové nákazy je příležitostí k vyjasnění či případnému novému vymezení a (znovu)potvrzení „tradičního“ uspořádání společnosti

25) Dobový řád ovšem mohl být potvrzován i prostřednictvím tzv. světa naruby, který umožňoval vystoupit z platných a jindy vyžadovaných pravidel, leč v pravidelném prostoru a čase. Pravidelné vystoupení z pravidel bylo vytrvale provázeno negací, a tak se pravidelně nacházelo, i přes možný vnější odlišný dojem, v referenčním zajetí negovaného pravidla. Obecně k tématu tzv. světa naruby, karnevalu a masopustu srov. Emanuel LE ROY LADURIE, *Masopust v Romansu. Od Hromnic po Popeleční středu 1579-1580*, Praha 2001; Michail Michailovič BACHTIN, *Francois Rabelais a lidová kultura středověku a renesance*, Praha 2007.

a současně k ovládnutí tohoto uspořádání prostřednictvím ovládnutí lidského chování, jednání a těla. Morová rána tak může být viděna jako trest za hříchy narušení řádně sociálně a genderově strukturované raně novověké společnosti.

Epidemie moru z let 1713-1714 v prostředí města Písku se nijak zásadně nepoděpsala na dějinách vývoje přirozené měny městské populace. Nebezpečí morové nákazy i strach, který byl s morovým, většinou smrtelným, onemocněním spojen, byly využity k „obnovení tradičního řádu“ skrze ovládnutí jednotlivých lidských těl. Morová rána se stala příležitostí k uplatnění „léčebného“ dohledu, kontroly a vynutitelného potrestání, kdy všechno neřádné a podezřelé nemělo mít ve městě místa.

Ačkoli anebo spíš právě proto, že morová epidemie z let 1713-1714 nijak zásadně neovlivnila dlouhodobý trend početního růstu obyvatelstva jižních Čech, je až do současnosti stále přítomná v paměti jihočeské krajiny a jejích obyvatel, byť mnohdy neuvědomovaně. Strach a obavy z možné morové nákazy, stejně jako radost nad jejím brzkým ukončením, anebo nad tím, že se mor danému místu vyhnul, připomínají četné barokní památky, zvláště morové kapličky a sloupky.²⁶

Na morovou ránu z let 1713-1714, jež byla poslední epidemií moru vůbec, a již tedy skončilo velmi dlouhé období výskytu pravého moru (poprvé se mor objevil v českých zemích podobně jako jinde v Evropě již ve vrcholném středověku),²⁷ upamatovává ve městě Písku morový sloup na Alšově (Malém) náměstí. Po dokončení a vysvěcení sloupu či spíše morového sousoší v roce 1715 k němu pravidelně při každém mariánském svátku směřovala děkovná procesí na připomínku záchran před morem. Od roku 1743, resp. pravidelně od roku 1745 byla tato procesí ještě rozšířena o tzv. Městskou slavnost, která se konala vždy v neděli po 8. červnu jako poděkování za záchranu města za války o dědictví rakouské v letech 1741 - 1742.²⁸

Široce pojatá problematika smrti a umírání zde byla sledována v duchu modelového schématu Michela Vovella v prvních dvou rovinách možného mluvení o smrti, a sice v rovině demografické charakteristiky a současně v rovině zkušenosti se smrtí, konkrétně zkušenosti moru. Ukázalo se, že druhá polovina 17. a počátek 18. století byly časem pozitivního populačního vývoje v prostředí jižních Čech i města

26) GRULICH, *Populační vývoj*, s. 127.

27) FIALOVÁ - HORSKÁ - KUČERA - MAUR - MUSIL - STLOUKAL, *Dějiny obyvatelstva*, s. 55-73.

28) Morový sloup na Alšově náměstí v Písku je sousoším světců, ochránců před morem a dalších svatých patronů pro šťastnou smrt, ochranu a potěchu v nemoci a jiném nebezpečí, kde na středovém dvanáctimetrovém sloupu je umístěna socha Neposkvrněného početí Panny Marie. Sloup je obklopen sochami světců v následujícím pořadí: napravo od vchodové mřížky svatí Roch, Václav, Vavřinec, Barbora, František Xaverský, Pius V., Máří Magdaléna, Josef a Šebestián. Ve výklenku v podstavci sloupu je pak konečně ležící socha svaté Rozálie Palermské. Srov. ADÁMEK - FRÖHLICH - ČÍZEK, *Písek*, s. 46-47. U příležitosti posvěcení nově zhotovené v pramenech zvané „statue“ a prvního děkovného procesí byla zpívána píseň píseckého měšťana Jana And. Holuba *Vás, o, svatí patronové pobožně vzýváme*, která se obracela obecně i konkrétně k jednotlivým zobrazeným svatým. Srov. např. MATZNER, *Město Písek v první polovici 18. století*, s. 19-20.

Písku, dobou, kdy došlo k vyrovnání významných ztrát na obyvatelstvu z období třicetileté války a postupně i k překonání předválečných počtů.²⁹

Morová rána z let 1679-1680, místně i časově odlišná a dopadající i s odlišnou intenzitou, měla v porovnání s předchozími (morovými) epidemiemi či pozdějšími velkými hladomory jen epizodický a okrajový charakter, projevovala se pouze zvýšenou mortalitou a nikdy nepřerostla v demografickou krizi. Ještě méně a pouze zanedbatelně pak prostor jižních Čech i samotného města Písku zasáhla vůbec poslední epidemie moru z let 1713-1714. Přestože se tato poslední morová epidemie nijak znatelně nepodepsala na vývoji přirozené měny obyvatelstva města Písku, tak se velmi silně odrazila nejen v myšlenkovém světě píseckých měšťanů a dobové zbožnosti, kdy byla využita jako prostředek dohledu a kontroly, ale také v paměti a tváři města. Mariánské sousoší (morový sloup) na Alšově náměstí, které poslední epidemii moru připomíná, ostatně patří k nejvýznamnějším památkám ve městě. Paměť místa je pak od roku 1991 s nově založenou tradicí aktualizována při obnoveném výročním procesí, konaném každý rok v červnu v rámci tzv. Městské slavnosti.³⁰

Jiří Prášek

PÍSECKÝ POMNÍK PADLÝM V PRVNÍ SVĚTOVÉ VÁLCE (k 75. výročí jeho odhalení)

Alois Jirásek končil vyprávění o praotci Čechovi takto: Když hranice shořela, sebrali věrní Čechové zbylý popel, dali do hrobu, k němu přidali zbraně zesnulého, jimiž svůj rod bránival, a nad hrobem pak nasypali mohylu vysokou, k níž scházivali se v dobách dobrých i zlých, aby bývalých časů vzpomínali a tam posily pro svá konání nabývali.

Kosti vojáků z Písecka padlých v první světové válce však nalézt a soustředit do jednoho místa možno nebylo. Více než dvacet tisíc chlapců a mužů našlo svůj hrob na stovkách míst nejen Evropy, ale také Asie. A tak místo mohyly postavili jim vděční kamarádi pomník kamenný, ke kterému budou chodit v dobách dobrých i zlých potomci, aby tam nabývali posily pro svá konání.

V tomto duchu se nesl projev prof. Kvasničky při odhalení pomníku vojákům padlým v letech 1914 - 1918, k němuž došlo v horní části Palackého sadů v neděli

29) Uvedené zjištění pro jižní Čechy si plně odpovídá s výsledky novějších výzkumů populačního vývoje na celém území českých zemí, srov. Lumír DOKOUPIL - Ludmila FIALOVÁ - Eduard MAUR - Ludmila NESLÁDKOVÁ, *Přirozená měna obyvatelstva českých zemí v 17. a 18. století*, Praha 1999, s. 84-96, a současně vyvrací starší teorie depopulačních tendencí, jež se měly uplatňovat ve druhé polovině 17. století, srov. Miroslav HROCH - Josef PETRÁŇ, *17. století - krize feudální společnosti*, Praha 1976, s. 128-137.

30) Srov. ADÁMEK - FRÖHLICH - ČÍŽEK, *Písek*, s. 47.

Uložení schránky s prsty ze Srbska. SOKA Písek, fond Spolek pro postavení pomníku ve světové válce padlým příslušníkům bývalého doplňovacího okresu v Písku, sign. IV/2, karton č.1, foto SOKA Písek

20. května 1934, za krásného slunečného dne. Jeho zřízení však nebylo vůbec jednoduché, jedna překážka stíhala druhou a navíc celé to lopocení mělo výsledek chatrný - pomník vydržel stát na svém místě pouhých devět roků.

Když byl v roce 1925 postaven na tehdejším Žižkově náměstí pomník legionářům, počaly se ozývat hlasy, že by bylo záhodno zbudovat i pomník všem padlým vojákům pocházejícím z tohoto kraje. Především bývalí důstojníci dobře věděli, že ještě v průběhu války založili u píseckého 28. zeměbranceckého, později střeleckého pluku toho času sídlícího v rakouském Linci, tzv. pomníkový fond a do něj přispívali vojáci i obce a okresy z nichž se onen pluk doplňoval. Tento fond, z něhož měl být zbudován památník padlým, měl na kontě k 31. prosinci 1918 celkem 30 404 korun 58 haléřů. Nedlouho po tom, když se konstituovala měna nového státu a ministerstvo financí se muselo vypořádávat s různými fondy, nadacemi a válečnými půjčkami, propadly tyto peníze státu.

Bývalí důstojníci vyvinuli aktivitu, zainteresovali poslance a vlivné osobnosti a podařilo se jim docílit toho, že ministerstvo zrušilo konfiskaci a třicet tisíc korun uvolnilo, ovšem pod podmínkou, že peněz bude použito pouze k vybudování pomníku a za tím účelem vznikne řádný spolek. To se také stalo na schůzce v hotelu U Zlatého kola 24. října 1928. Předsedou „Spolku pro postavení ve světové válce padlým příslušníkům bývalého zeměbranceckého (střeleckého) pluku č. 28 v Písku“

se stal plukovník MUDr. F. Kmínek. Protože se záhy ozvaly hlasy, že by bylo dobré při stavbě pomníku neopominout i vojáky dalšího píseckého pluku - 11. pěšího - a postavit památník společně všem dohromady, změnil spolek své jméno na „Spolek pro postavení pomníku ve světové válce padlým příslušníkům bývalého doplňovacího okresu v Písku“. Tento okres zahrnoval bývalé okresy Písek, Blatná, Příbram, Benešov, Sedlčany, Tábor, Pelhřimov, Kamenice nad Lipou, Milevsko, Strakonice, Sušice a Klatovy. Oficiální ztráty činily u 11. pluku 12 972 a u 28. pluku 6 571, tj. celkem 19 543 vojáků.

Základní částka na pomník již byla, sbíralo se však dál; velmi úspěšným byl pokladník spolku kapitán v. v. Alfons Maya, který během šesti let dokázal rozmnožit fond na celkových 65 tisíc korun. Spolek hned po svém vzniku informoval město o svých záměrech a jako místa příhodného umístění pomníku uvedl prostor u Kamenného mostu poblíž Bergauerovy lékárny, nebo na nábreží u mostu při počátku Rybářské ulice, případně v městských sadech poblíž poštovní budovy. Město v odpovědi doporučilo, aby se věc neuspěchala, že pomníky se nestavějí každý rok, je třeba vypsat soutěž a získat odborníky k posouzení návrhů. Spolek se ale 13. června 1931 rozhodl, že dílo zadá bez soutěže, a to sochaři Františku Průšovi, rodák z Horního Záhoří, který působil jako profesor Průmyslové školy ve Volyni. Když se to dozvěděl stavební úřad města, okamžitě varoval městskou radu - obec bude přispívat, má dát pozemek a ještě pak, podle zvyku, převzít sochu do péče. Navrhl, že nejlepší by bylo vypsat soutěž na pomník pro Husovo náměstí, které je zatím volné a pro pomník vhodné a zadat ho jako alegorické sousoší, znázorňující utrpení ve válce, kterému by dominovala socha nějakého velikána - Husa, Chelčického a podobně.

Navíc se městské radě ozval ak. sochař Břetislav Benda, rodák z Líšnice u Milevska, že je žákem Myslbeka a Štursy, autorem četných soch a pomníků a rád by vytvořil pro Písek umělecké dílo, neboť slyšel, že se něco připravuje. Mezitím již prof. Průša předložil model, který projektoval do městských sadů. Posuzovala ho komise stavební, regulační a pro vzhled a rozvoj města. Většinu se zdál nevhodný námětem - tři vojáci v útočném postoji. Naprosto nevhodné bylo dle komise jeho umístění do Palackého sadů, kde je údajně malá rozlehlost a přeplněnost pomníky (v té době se tam ovšem nacházel pouze pomník F. Palackého, barokní socha Neptuna a připusťme i vodotrysk proti divadlu). Komise navrhla postavit pomník padlým na prostranství před hřbitovem u Nejsvětější Trojice nebo na Pakšovce (ta je ovšem málo navštěvovaná) či na Výstavišti (pro něj ale ještě nebyl vypracován regulační plán). Prof. Dr. Ausobský, který právě pracoval na projektu nového hřbitova, navrhl, že by pomník mohl stát na budoucím Lesním hřbitově.

Na počátku roku 1932 se přihlásil další zájemce, ak. sochař Jan Jiříkovský, jenž dokonce předložil dva modely. Za soutěž i za místo na Lesním hřbitově se přimlouval i Okresní sbor osvětový, který vydal prohlášení, že budoucí pomník by měl být „důstojným a umělecky hodnotným památníkem obětí tyranů habsburských a měl by ztělesnit všechnu tu bídu, zoufalství, bolest a útrapy, které zkoušeli vojáci i pří-

slušníci jejich rodin“. V téže době píše do Písku Syndikát výtvarných umělců československých, aby po „*velkých a neblahých zkušenostech a výsledcích podobných pomníků v jiných městech*“ si dali pozor a obstarali si komisi k posouzení návrhů. Jenže spolek si stál za svým: František Průša byl jednou určen a již se o autorovi nebude diskutovat. Připustili ale změnu místa. 30. dubna 1932 míní činovníci spolku, že by pomník nemusel stát v centru sadů, jak navrhoval Průša, ale nahoře u pošty, aby se nemusely kácet stromy. Když regulační komise viděla, že spolek je ochoten ke kompromisům ohledně umístění pomníku, navrhla nové místo, a to kdekoliv na Bakalářích, nejlépe v blízkosti tamní mateřské školy.

Spolek měl však připraven další trumf: vypracoval memorandum, jímž chtěl ve věci propůjčení místa proti poště vyburcovat veřejnost. A skutečně dokument podepsalo 420 občanů. Stavební úřad, hlavní oponent spolku, nazval zmíněné memorandum více „*justamentem než snahou o klidné a vážné rozřešení celé záležitosti*“. Městská rada se v odpovědi na memorandum usnesla, že pomník v parku být nemůže, neboť to odporuje otázkám regulačním, komunikačním i veřejně etickým. Navrhují tedy prostor na Bakalářích, nebo nábreží mezi hradem a Bergauerovou lékárnou. Spolek v reakci na toto usnesení pohrozil, že by pomník nakonec mohl být postaven v jiném městě doplňovacího okresu. S představiteli některých již jednali a ti nabízejí pro pomník nejlépeší místa. Městský stavební úřad tuto reakci nazval terorem... Město pak

Slavnostní proslov brig. generála Otakara Líčky při odhalení pomníku. SOKA Písek, fond Spolek pro postavení pomníku ve světové válce padlým příslušníkům bývalého doplňovacího okresu v Písku, sign. IV/2, karton č.1, foto SOKA Písek

kapitulovalo a 6. srpna 1932 propůjčilo spolku pro umístění pomníku Palackého sady. Písemně to sdělili až 12. září a záměrně přesně neudali místo.

Když pak v květnu 1933 mistr Průša předložil nový model, vypracoval na jeho umístění celkem 11 návrhů. Obecní správní komise tehdy požádala Syndikát výtvarných umělců, aby vyslal do Písku nezaujaté odborníky „...aby snad na místě požadované piety nevznikl v městských sadech závadný pomník, který bylo by pak těžko již odstraňovati“. Syndikát skutečně vyslal delegáta k posouzení pomníku. Byl jím ak. sochař Rudolf Březa. Také spolek si obstaral odborníka - prof. H. Folkmana, děkana Vysoké školy architektury a pozemního stavitelství v Praze. Stavební úřad, když ho zval k jednání, napsal: „*Prosíme Vás, abyste naprosto nestranným způsobem hájil zájmy obce města Písku, který směřuje ku vybudování díla skutečně umělecky hodnotného. Zdá se nám, že předložený model těmto požadavkům neodpovídá*“. Druhá věta byla ovšem v konceptu dopisu škrtnuta.

Oba nezávislí odborníci přijeli, vše prohlédli a konstatovali, že místo proti poště je bezvadné, ba přímo ideální (dnes jsou na tomto místě veřejné záchodky), návrh pomníku neodsoudili, ale vyžádali si zhotovení modelu 1:5 s architekturou. V této souvislosti nastal problém s proplácením honorářů za posudky, ani jedna strana je nehodlala proplácet, dokonce stavební úřad si ulevil: „*Celou tu věc vyvolal Spolek svými ustavičnými trucnávrhy a svého vynucování naprosto nepřijatelných modelů*“.

Obecní správní komisi již bylo trapné zaobírat se do nekonečna záležitostí pomníku, a tak se 18. října 1933 usnesla povolit postavení pomníku v městských sadech naproti poště podle návrhu prof. Průši. Zároveň ale sdělila spolku, aby laskavě nesl výlohy znaleckých posudků v celém rozsahu ze svého. Komise se zajistila prohlášením, že „*za umělecké pojetí pomníku neručí a odmítá tudíž zodpovědnost v tomto celém rozsahu*“. Zdálo se, že spolek zvítězil. Jeho činovníci kuli železo, dokud bylo žhavé, a tak v listopadu požádali obec o úpravu prostranství. Spolek všechny své prostředky věnoval na pomník, zatímco obec se prý zavázala každý rok přispět dvěma tisíci korunami, ale tuto částku poukázala pouze jednou. Navíc má město vlastní potahy a potřebný materiál, terén by mohlo nechat upravit jako nouzovou práci (v rámci pomoci nezaměstnaným postiženým krizí) a vystavět betonový základ. To byla voda na mlýn stavebnímu úřadu, který náklad spočítal na 5 až 6 tisíc korun, na což není v rozpočtu pamatováno. Snad by se mohlo spolku přenechat několik povozů říčního písku se štěrkem na betonový základ za režijní cenu.

V této době do hry vstoupil ještě památkový úřad, který navrhl, aby pomník nestál přímo proti poště, nýbrž z pohledu pošty trochu doleva, směrem k baště, kde kdysi, od roku 1916 do převratu v roce 1918, stál pomník vojáka 11. pěšího pluku. Stanovisko bylo sděleno spolku, který se chopil příležitosti: souhlas za to, že obec ve své režii upraví prostranství.

V listopadu 1933 začala plastiku podle modelu odlévat firma František Vinter z Modřan. V té době přišel do Písku dopis od renomované firmy Franta Anýž a spol. z Prahy, že modřanská firma nemá přílišné zkušenosti s velkými odlitky, že práci těž-

ko provede v takové kvalitě, jak se očekává a že se podobně vyjádřil i prof. Folkman. Nevybíravě se v dopise otřeli i o sochaře Průšu a jeho umění. Tento dopis způsobil pozdvižení a vzedmul vlnu korespondence. Písecký stavební úřad ověřoval informace u Anýže, Vintera, Průši i Folkmana. Prof. Folkman se již dostatečně cítil dotčen věčnými tahanicemi a napsal, že za pomník nepřebírá žádnou odpovědnost a naznačil, že si nepřeje nadále v této záležitosti figurovat. Anýžův dopis byl nakonec vyhodnocen především jako určitá pomluva v boji dvou konkurenčních firem. V této době přichází na radnici přípis od sochaře Březy, v němž si stěžuje, že stále nedostal odměnu za posudek, která měla činit 1 050 korun. Obec, která viděla, že spolek expertovi dlužnou částku nezaplatí, rozhodla se převzít závazek za něj, napsala ovšem Březovi, že je ochotna mu zaslat 800 korun a také mu je vzápětí poukázala. Březa byl nespokojen, urgoval ještě alespoň dvě stě, ale patrně již nic nedostal.

Když se tyto záležitosti vyřizovaly, napsal stavební úřad města v přípisu obecní správní komisi: *„...Spolek pro postavení pomníku se od prvopočátku usnášel o každé věci opačným způsobem, proto natropil tolik zla a nesrovnalostí až do dnešního dne. Že se to bude opakovat až do skončení celé záležitosti jest samozřejmé a proto je také vážná obava, že pomník samotný nebude dílo umělecké“.*

A na závěr tohoto nesmiřitelného boje mezi stavebním úřadem a spolkem ještě jeden citát. Když spolek splnil po odhalení pomníku svůj účel a posléze se vyrovnal se všemi finančními závazky, ukončil v červenci 1935 svou činnost, což písemně oznámil obci. Stavební úřad, dávaje toto na vědomí městské radě, připsal: *„...na vědomí s tím, že dosud žádný spolek v Písku nezpůsobil obci písecké tolik potíží jako tento spolek reprezentovaný p. Mayou a jest jen vítati, že již byl likvidován“.*

Ještě si připomeňme, jak byl pomník odhalen. Když se 9. března 1934 sešel v restauraci U Břejšků (nyní Na Zvíkově) výbor spolku, aby definitivně rozhodl slavnost odhalení, dostavil se na jednání bývalý řídící učitel z Horního Záhoří Hynek Pohořský a nabídl spolku k vložení do základů pomníku schránku s prstí z hrobu Neznámého československého vojína padlého ve válce a pohřbeného v Lajkovači v Srbsku. Syn Hynka Pohořského Bohumil padl u Lajkovače 24. listopadu 1914 jako voják 11. pěšího pluku. V roce 1933 podnikl druhý syn H. Pohořského František cestu do srbského města Subotica spolu s devadesátičlennou skupinou plzeňského Sokola. Rozhodl se, že se pokusí alespoň přivést matce prst z hrobu jejího syna. Jenže skupina měla Lajkovačem jen projíždět a těžko by zbyl čas při krátké zastávce vše zajistit. Se svým problémem se světil starostovi Sokola v Subotici a ten vše potajmu telegraficky zařídil. A tak, když se po třech dnech celá skupina blížila po železnici k Lajkovači, přijel jí naproti tamní přednosta stanice, vyhledal ve vagónu Ing. Pohořského a sdělil mu, že výpravu čeká na nádraží v Lajkovači malé překvapení. Zde se opravdu nacházelo 26 krojovaných místních Sokolů a předali Ing. Pohořskému narychlo zhotovenou plechovou kazetu opatřenou ověřujícím razítkem Sokola, naplněnou prstí z hrobu na vojenském hřbitově v Lajkovači. Bohužel po 19 letech nemohli hrob jeho bratra nalézt, vzali tedy prst z místa posledního odpočinku neznámého česko-

Pomník v den odhalení. SOKA Písek, fond Spolek pro postavení pomníku ve světové válce padlým příslušníkům bývalého doplňovacího okresu v Písku, sign. IV/2, karton č.1, foto SOKA Písek

slávská a československá hymna. Bezprostředně po uložení schránky byl pomník přivezen, usazen a odhalen 20. května. Několik tisíc přítomných pak bylo svědky, když při řečnickových slovech - obměně klasického nápisu na pomníku v Thermopylách: „*Poutníče, zvěstuj všem Čechoslovákům, že my mrtví ležíme na různých bojištích světa, jakož zákony kázaly nám*“ - z pomníku spadla rouška. Na kamenném soklu z blatenské žuly od píseckého kameníka Václava Zborníka, kde bylo uvedeno: PADLÝM 1914-19, se objevila socha představující vojína v životní velikosti, v levé ruce pevně třímajícího vlající státní prapor, který pravou rukou podpírá klesajícího raněného druha. Celková výška pomníku činila tři metry.

slovenského vojína. Rodina tuto relikvii zbožně ochraňovala, a když se dozvěděla o budování pomníku, nabídla ji spolku k dispozici. Dar byl přijat a výbor rozhodl, že uložení schránky proběhne důstojným způsobem ještě před vlastním odhalením pomníku.

Prst ve schránce byla v určený den 6. května 1934 dopoledne vedena na katafalku bohatě dekorovaném zelení v průvodu zástupců úřadů, spolků a sokolských jednot z Písku a z Plzně. Průvod vyšel z ulice Na Spravedlnosti, kde v domě dárce vyzvedli schránku, prošel celým městem přes náměstí a ulicí Komenského se dostal k místu budoucího pomníku. Slavnost zahájil chorál *Kdož jsú Boží bojovníci*, po slavnostním projevu vložené schránka a pamětní listiny za zpěvu písně *Zasviť mi ty slunko zlaté* v podání dívek měšťanské školy a slavnost zakončily jugo-

Další osud pomníku byl neveselý. Za okupace z něj v roce 1940 odstranili znak bývalé Československé republiky. Pak nacisty zlámali kov, z něhož byla plastika odlita. Z tohoto důvodu byla 2. října 1943, nedlouho po odstranění nedaleko stojícího Heydukova pomníku, 900 kilogramů těžká bronzová socha sundána z podstavce a odvezena do městského skladiště ve Švantlově dvoře. Na místě po ní zůstal jen žulový podstavec. Válku plastika přežila, pak ji kulturní komise doporučila vrátit na místo, ale rada MNV rozhodla 25. září 1945, že znovupostavení se bude řešit později. Od té doby o pomníku nejsou žádné zprávy.

Prameny

Státní okresní archiv Písek. Archiv města Písek - Městský úřad Písek, manipulace 1934-1945, karton č. 1022, sign. XVI D a karton č. 1033, sign. XVI M

Státní okresní archiv Písek, fond Spolek pro postavení pomníku ve světové válce padlým příslušníkům bývalého doplňovacího okresu v Písku

Státní okresní archiv Písek, Okresní úřad Písek, presidiální spisy, čj. 616/1934, karton 61

časopis Otavan 1932-1936

časopis Písecké listy 1934

časopis Písecký kraj 1934

časopis Písecký obzor 1934

časopis Písek 1934

Jan Kouba

STRUČNÁ HISTORIE ROMŮ NA PÍSECKU OD POČÁTKU AŽ DO KONCE OSMDESÁTÝCH LET 20. STOLETÍ

Zprávy o Romech v píseckém regionu jsou až do 20. století poměrně vzácné. V porovnání s židovskou komunitou bylo jejich zastoupení na území Čech až do poloviny 20. století daleko méně početné. První zmínky o cikánském obyvatelstvu v Čechách nacházíme ve 14. a 15. století právě na jihu Čech.¹ Podle veškerých zpráv kopíruje náhled a přístup k romské populaci na Písecku a Prácheňsku v podstatě stav celozemský. V tomto ohledu představují nejvíce vypovídající materiál matriky, ve kterých jsou informace hlavně o honosných romských křtech, například roku 1664 se takový konal ve Vlachově Březí², v roce 1694 v Netolicích³. Asi první zmínka o cikánech přímo ve městě Písku je však starší, už v roce 1628 byl jistý Václav Žatecký obviněn,

1) Eva ZÁBRANOVÁ, *K otázce etnografického studia cikánského obyvatelstva v Československu*, Československá Ethnografie, IV, 1956, s. 298.

2) Josef BROŽ, *Slavné cikánské křtiny ve Vlachově Březí léta 1664*, Zlatá stezka, roč. 5, 1932, č. 9, s. 169-171.

3) Jan Antonín MAGER, *Cikánské křtiny v Netolicích roku 1696*, Rodopisná revue, roč. 6, 2004, č. 4, s. 23.

Český Rom Josef Horváth na fotografii v Písku, 1890. Archiv PhDr. Evy Davidové

že s „...cikány stolil a pil a že byl přičinnou, že jim vysvědčení pod městskou pečeti rychtní bylo vydáno.“⁴ V archivech jižních Čech se občas nachází nařízení proti cikánům a tulákům, která byla vydávána od roku 1674. Toho roku postavil Leopold I. cikány mimo zákon, o čtrnáct let později navíc všechny vypověděl ze země a o dalších devět let později dostali status psanců. Teror a různé trestní orfely nad cikánskými delikventy dospěly vrcholu na začátku 18. století a Prácheňský kraj byl zmiňován jako jeden z těch, kde bylo pronásledování vůbec největší.⁵ Třeba právě v Písku byly na čtyřech místech u nejfrekventovanějších cest varovné tabulky, na kterých byly namalovány výjevy cikánky přicházející o ucho nebo cikána pověšeného na šibenici. Na hrdelním právu píseckém se mezi léty 1722 až 1725 ocitlo 37 osob cikánské národnos-

ti.⁶ Uřezaná ucha se přibíjela na šibenici, ženám bez uší byl navíc vypálen cejch *RB*.⁷ Na koncích procesů byli všichni vymrskáni za městské hradby.

Zájem o původ, zvyky, způsoby a jazyk cikánských kočovníků se začíná projevat až od dob osvícenství a potom zvláště v romantismu. Největším odborníkem na romský jazyk u nás byl rodák z blízkého Týna nad Vltavou, obrozenecký básník a filozof Antonín Jaroslav Puchmayer, který k tisku připravil německy psanou převážně filologickou práci *Romaři Čib*. Ta se stala první mluvnicí romštiny u nás a patřila i mezi první svého druhu na celém světě.⁸

Pohled široké veřejnosti na romské obyvatelstvo se však ani v 19. a začátku 20. století příliš neměnil. Kočující Romové byli nyní poměrně důsledně sledováni píseckým tiskem, který často informoval o jimi spáchaných krádežích a přestupcích. Mnohdy preventivně varoval informací, kam právě nějaká skupina Romů přivand-

4) Otavan z 22. 2. 1919, s. 104.

5) V samotném Písku proběhlo osm velkých soudních řízení se zadrženými Cikány, v Mirovicích proběhlo soudů šest. Viz Eva PROCHÁZKOVÁ, *Perzekuce romských kočovníků v Českých zemích v 18. století*, Sborník archivních prací, XLII, 1992, s. 317-8. Dále Josef KYTKA, *Smolná kniha města Milevska*, Milevsko 1939.

6) PROCHÁZKOVÁ, *Perzekuce*, s. 318.

7) *RB* = *relegata Bohemiae*, vypovězena z Čech.

8) Antonín Jaroslav PUCHMAYER, *Romaři čib, das ist Grammatik und Wörterbuch der Zigeuner-Sprache, nebst einigen Fabeln in derselben*, Prag 1821.

rovala. Čas od času se v Písku konal velký soudní proces, ve kterém bylo naráz obžalováno až několik desítek romských pachatelů. Nejrozšířenějšími jmény v té době byly Růžička, Kuželka, Serink nebo Vrba.

26. února 1922 sepsaly venkovní obce v tehdejších okresech Blatná, Březnice, Mirovice, Písek, Strakonice a Vodňany petici, ve které tlumočily požadavky svých obyvatel proti kočovným Romům, ale také proti kramářům, komediantům a tulákům. Ti všichni podle petice ohrožovali poměry na jihu Čech. Obce se obrátily na zemskou správu politickou s požadavkem, aby se této „*pravé metle venkova*“ učinila co nejrychleji přítrž. Tato iniciativa byla jedním z prvních impulzů k vytvoření celostátní evidence kočovného obyvatelstva, která proběhla v letech 1928-9.

Ve třicátých letech byl ale okres navštěvován romskými kočovnými méně než v předchozím desetiletí. Nejčastěji se pohybovali na severu píseckého okresu v soudním okresu mirovickém, „kde je hodně zalesněno, velmi vzdálené četnické stanice a mírné trestání.“⁹ Usazených rodin bylo minimum, několik Romů žilo nekočovním způsobem života v Čížové a to „*řádným životem*“, jak však zpráva uvádí dále „*ženy nechtějí ve svém volném čase odvyknouti žebrotě v okolních obcích*.“¹⁰ Mnoho Romů získalo živnostenská oprávnění a při svém putování po Písecku si přivydělávali jako kotláři, hudebníci, obchodníci, brusiči, výrobou necek apod.

Ze strachu z nacistického režimu se před druhou světovou válkou do celých Čech stahovaly velké skupiny Romů z Německa a Rakouska, třeba jen ve zmíněném Týně nad Vltavou napočítali 89 kočovných romských skupin. Válka přinesla i nařízení o zákazu kočování. Každý, kdo žil na cestách, měl svého způsobu života zanechat do ledna 1940.¹¹ Došlo tak k urychlenému usazování Romů a jejich snaze se hned zapojit nejčastěji do zemědělských prací. I na jihu Čech se objevily skupiny Romů, které se dávaly dohromady se záměrem společného hospodaření. Kdo zákaz kočovnictví nerespektoval, toho čekal nucený přesun do kárných-pracovních, později sběrných táborů.

Jeden takový byl vytvořen z původně ubytovacího tábora pro civilní dělníky budující silnici mezi Plzní a Ostravou v blízkosti obce Lety u Písku. Nařízením ministerstva vnitra ze dne 15. července 1940 byl tábor změněn na kárný a měly do něj být umístěny „osoby práce se stítilí, které dovršily osmnáctý rok věku a nemohou prokázat, že mají řádným způsobem zajištěnou obživu.“¹² Takovýchto táborů bylo zří-

9) SOkA Písek, OÚ Písek, přes 41/1932, kart. 57.

10) V Čížové se zdržovaly dvě rodiny Romů již od roku 1928. Rodina Hynka Růžičky se odstěhovala v roce 1937, rodina Josefa Růžičky, který pracoval v obchodním družstvu v Písku, zůstala až do druhé světové války. SOkA Písek, Okresní úřad Písek I, Tuláci, Cikáni, stížnosti, šetření, legitimace (1936-1941), kart. 761.

11) Četnické velitelství vydalo toto nařízení 9. 12. 1939. Kočovnické listy se měly odebrat. SOkA Písek, Okresní úřad Písek I, Tuláci, Cikáni, stížnosti, šetření, legitimace (1936-1941), kart. 761.

12) Markus PAPE, *A nikdo vám nebude věřit. Dokument o koncentračním táboře Lety u Písku*, Praha 1997, s. 26.

zeno po celém území Protektorátu Čechy a Morava několik desítek. V polovině roku 1942 se však zaměření tábora v Letech opět změnilo. Podle provedeného soupisu českých a moravských Romů začala právě do táborů v Letech a také v Hodoníně jejich deportace. Příkaz se netýkal všech Romů obecně, ale jen těch, kteří se nemohli prokázat žádnou „pevnou a produktivní prací“ a „osob žijících cikánským způsobem“, tedy i českých a německých občanů protektorátu, kteří byli klasifikováni jako takzvaní asociálové. Od 1. srpna 1942 byly do tábora transportovány celé rodiny a nikoli již jednotlivci jako předtím. Tábor se sestával z padesáti přenosných stavebních buněk určených k bydlení pouze v letních měsících a pro maximálně 300 lidí. Kapacita byla sice zvětšena, tábor byl schopen pojmout až 600 vězňů, ale i tento počet byl brzy překročen. V průběhu srpna 1942 bylo v táboře internováno přes 1 100 mužů, žen a dětí. Romští vězni pokračovali v práci na stavbě silnic, odklízeli následky lesních polomů a také byli využíváni jako levná pracovní síla v zemědělství. Na konci roku 1942 rozhodla berlínská vláda postavit Romy na stejnou úroveň s Židy a 16. prosince 1942 Heinrich Himmler nařídil jejich deportaci do vyhlazovacího tábora Osvětim - Březinka. Prvních 94 dospělých z Let tak bylo deportováno do Osvětimi již 3. prosince, další deportace však zdržela tyfová epidemie. Druhý z transportů znamenal prakticky likvidaci tábora, do koncentračního tábora zamířilo 417 vězňů. Internací v Le-

Skupina kočujících Romů v Písku. Archiv Zdeňka Javůrka

tech prošlo celkem 1309 registrovaných osob, nejméně 326 osob přímo v něm zemřelo, z velké části právě v důsledku tyfóvé epidemie. Asi 200 osob, které měly to štěstí a minula je jak smrt v Letech, tak deportace do koncentračních táborů, byly propuštěny či přemístěny do jiných zařízení. 6. srpna 1943 byl tábor Lety oficiálně uzavřen a následně srovnán se zemí.¹³

Romský tábor byl ale plánován v okolí Písku i po druhé světové válce.¹⁴ V Cerhonicích u Mirotic měl být podle návrhů ministerstva práce a sociální péče zřízen pracovní tábor pro Romy, ve kterém měli být shromažďováni neorganizovaně přesunutí Romové ze Slovenska do Čech.¹⁵ V listopadu roku 1946 obdržel rozsáhlý přípis ONV Písek s konkrétním plánem na vytvoření „krajského

Matka nejstarších píseckých Romů Zuzana Dunková, přezdívkou Cirimonka, ve slovenském Hromoši, 50. - 60. léta. Archiv rodiny Bandiový

kárného výchovného střediska“. V cerhonicím zámku byly po válce soustředěny osoby stíhané v důsledku retribučních dekretů, tábor se však postupně vyprazdňoval a hledalo se jeho další uplatnění. Plán hovořil až o čtyřech stovkách Romů, kteří mohli být do Cerhonic přesunuti. V táborech měli být umístěni zejména „*Cikáni bez pracovního poměru a rodiny, které přišly do ČSR z ciziny*“. Odtud by pak byli

13) O zřízení památníku romským obětím usiloval Svaz Cikánů-Romů již v roce 1970. V letech 1972 - 1974 však na téměř stejném místě vyrostl vepřín, pořízený ze sdružených prostředků JZD okresu Písek a ze státních dotací. Nina PAVELČÍKOVÁ, *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*, Praha 2004, s. 113.

14) SOKa Písek, ONV Písek (1949 - 1954), sign. 257, kart. 224.

15) Adrian von ARBURG, *Tak či onak. Nucené přesídlení v komplexním pojetí poválečné sídelní politiky v českých zemích*, Soudobé dějiny, roč. X, 2003, č. 3, s. 289.

postupně buď vypovězeni, nebo přesunuti do pracovních táborů v blízkosti lomů, cihelen, šterkoven apod. Reakce většiny vládních institucí na úvahy o realizaci tohoto a dalších pracovních táborů pro Romy však byla zamítavá.¹⁶

Pokud se nějací Romové po druhé světové válce v Písku objevili, jednalo se většinou o kočující skupiny olašských Romů.¹⁷ První rodiny, které se ve městě natrvalo usadily, přicházely z východního Slovenska. Nejvíce z obcí v okolí Prešova, konkrétně z osady mezi obcemi Hromoš a Kozelec, kde Romové žili v lokalitě zvané „Vyšné rovinky“ v dřevěných chatrčích - kolibách. Těchto obydlí zastřešených doškami, lepenkou nebo plechem z asfaltových sudů postupně u Hromoše vyrostlo dvacet sedm,

Písecká romská mládež, 1970. Archiv Michala Mižigára

a žilo v nich kolem osmdesáti Romů. Živili se většinou pomáháním okolním rolníkům při hospodářských pracích, drobnými stavebními pracemi nebo štípali dřevo na zimu. Dva Romové byli kováři a jeden pracoval jako obecní pastýř. Od začátku 60. let se datuje jejich odchod do Čech.¹⁸ Osada je dnes již zaniklá, naopak velmi početná je v současné době další z původních osad píseckých Romů v nedalekých Jakubanech. Opouštění rodných míst bylo buďto motivováno hledáním práce, mnohdy se však jednalo i o nucený odchod v důsledku nařízení státních orgánů. Ty se snažily početnou romskou populaci na Slovensku rozmisťovat do českých, většinou průmyslových měst.

16) PAVELČÍKOVÁ, *Romové v českých zemích v letech*, s. 25-6.

17) Např. pro rok 1951 je hlášeno několik průjezdů početných skupin potulných cikánů přes Písek. V hlášení je většinou uváděno velmi špinavé a rozedrané oblečení, pak menší škody na majetku občanů (krádeže drůbeže, polní krádeže). Reflektuje se taky žalostný stav dětí. SOkA Písek, MNV Písek (1950-1954), sign. 257, kart. 9.

18) Dopis starosty obce Hromoš Pavola Knapíka ze dne 17. června 2008.

Do Písku se někteří Romové dostávali z „mezistanice“ Český Krumlov nebo Horní Planá. Prvními usazenými byli dva bratři Kotlárovi a jejich rodiny, kteří bydleli ve starém špitálku na třídě Národní svobody, později v ulici Svatotrojická a Nádražní.¹⁹ Zároveň na okraji města - v bývalém lomu na Smrkovické Vysoké a v bývalé cihelně Na Hřebíčku - přebývala poměrně dlouhou dobu skupina až padesáti Romů, kteří sem přišli z Karlovarska, a ve městě měli pracovat na výkopech pro budoucí masokombinát.²⁰ V roce 1959 přišly rodiny Dunkovy, Mižikárovy a Bandiovy, později rodiny Cínovy, Červeňákovy a Mižigárovy. Bydlely v tehdejší Jirsíkově ulici (dnes Leoše Janáčka) a v domě na Stalinově náměstí (dnes Velkém).²¹ Zaměstnání nacházeli hlavně v Elektropřístroji, Pozemních stavbách a později v Jitexu. Na konci šedesátých let se část Romů přestěhovala do Švantlova dvora, do domů u Palackého sadů, do Soukenické ulice a do Purkratic. I první romské rodiny z Protivína a z Milevska pocházely z východního Slovenska, často dokonce ze stejných osad jako Romové písečtí.²²

Zhruba v polovině sedmdesátých let přišli do okresu Písek i Romové ze západního Slovenska, z malého města v blízkosti Bratislavy - Lábu. Dnes se již romská osada v tomto městě nenachází, po nuceném odchodu byla srovnána se zemí. Její původní obyvatelé byli usazováni do opuštěných statků v blízkosti Písku a začleňovali se do tamních zemědělských družstev. Takto se dostali například do Selibova, Albrechtic nad Vltavou²³ nebo do Bernartic. Po čase se mnoho z nich nastěhovalo přímo do Písku, novým příbytkem se pro velký počet z nich stala Kollárova ulice, v nedávné době se většina z nich přestěhovala do ulice Svatoplukovy. Západní Romové se od těch východních odlišovali svými zvyky, například již neuměli romsky, svému původnímu jazyku pouze rozuměli. K západním Romům patřili Danihelovi, Zemanovi a Oláhovi.

Problémy s českým jazykem jim pomáhaly překonávat třeba kursy pořádanou městskou knihovnou. Děti v Písku chodily do školy Jana Amose Komenského, hojně navštěvovaly i Základní uměleckou školu, kde zpívaly v pěveckých sborech. Po skončení školní docházky nastoupila většina mladistvých hned do zaměstnání. Největší zábavou byl a je dodneška fotbal, v sedmdesátých letech postavili Romové vlastní družstvo, které pak hrálo okresní soutěže. Další oblíbenou činností byla hudba, na konci šedesátých let založili i první romskou kapelu v Písku, která nesla jméno The Darlings.

19) Bratři Ondrej a Juraj Kotlárovi získali práci v n.p. Pozemní stavby a s celými rodinami se v březnu 1955 přistěhovali do Písku. Již srpnu stejného roku jim však byl kvůli mnoha přeštokům a výtržnostem z Písku vysloven zákaz pobytu v celém píseckém okrese. SOKA Písek, MNV Písek (1955 - 1958), sign. vnitř/99.

20) SOKA Písek, MNV Písek, Kronika města Písku 1955, s. 942.

21) TAMTÉŽ, Kronika města Písku 1957-1960, s. 1619.

22) Jedná se o rodiny Rálků, Červeňáků a Gažiů.

23) Zde žili Zemanovi a Danihelovi. SOKA Písek, MNV Albrechtice n. Vltavou, inv. č. 49, sign. 33.

VÝSLEDKY 33. KROUŽKOVACÍ AKCE „ACROCEPHALUS“ V NÁRODNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACI „ŘEŽABINEC, ŘEŽABINECKÉ TUNĚ“

Třicátá třetí odchytová kroužkovací akce v mezinárodně významné ornitologické rezervaci „Řežabinec“ se uskutečnila ve dnech 25. července až 5. srpna 2009. Na louce v ochranném pásmu rezervace opět vznikl na deset dní stanový tábor plný kamarádství a zájmu o přírodu, ve kterém se vystřídalo více než 60 zájemců o získání ornitologických zkušeností, praktických dovedností a nových informací o ptácích v rezervaci i mimo ni.

Minulý rok jsem si „stěžoval“, že pozornost médií ke kroužkovací akci *Acrocephalus* neustává, i když všechna jubilea již minula. Naštěstí pro Řežabinec ani letošní rok nenastal mediální klid. Asi nejdelší čas s námi strávil pan redaktor Petr Šulěr z České televize, zajímala se i televize Prima, Český rozhlas a Písecký deník. Řada dalších rozhlasových stanic, tištěných deníků i týdeníků a zpravodajských internetových serverů se ozvala po telefonu. Věříme, že to vše posloužilo dobré věci - propagaci ochrany přírody, *Natury 2000* i Prácheňského muzea v Písku. Rozhodně nejvíc nás potom potěšil neustávající proud zájemců o přírodu všech věkových i znalostních kategorií, které náš výzkum zaujal ve sdělovacích prostředcích natolik, že neváhali se za námi na louku u rybníka Řežabinec vypravit osobně. Všichni (i vy, milí čtenáři), jste srdečně zváni i v dalších letech - teď například od 24.7. do 4.8.2010 - přesné datum konání další akce se můžete dozvědět vždy 1 rok předem na www.rezabinec.ic.cz.

I v tomto roce bylo již tradičně nataženo 222 metrů nárazových sítí na třinácti stálých stanovištích. Tyto sítě byly od 6⁰⁰ do 21³⁰ pravidelně po hodině kontrolovány, za méně příznivého počasí dle potřeby i častěji (podrobněji o organizaci práce jsem psal vloni na tomto místě).

Co do celkového počtu odchycených ptáků, patřil rok 2009 k podprůměrným - letošních 788 nově okroužkovaných je jedenáctým nejhorším výsledkem za celou historii odchytů, jak ukazuje graf na Obr. 1. Není se co divit, když v dubnu bylo sice několik dní téměř 30 °C, ale pak přišly deštivé a sychravé dny téměř po celý květen i červen. Hmyz zalezl a sehnat potravu pro sebe, natož pro mláďata, byl jistě nadlidský (spíše „nadptačí“) výkon.

Jinak už se, přesně podle našeho očekávání, nic rekordního nedělo. Jen standardní každoroční badatelská práce.

Asi nejvíce vzruchu způsobil v táboře odchyt budníčka lesního (Foto 1a) a mladého jestřába (Foto 1b a 2). Ne že by se s ním člověk v rezervaci nemohl potkat, ale za celých 33 let jsme ještě žádného neokroužkovali. Naše sítě jsou totiž přizpůsobeny velikostí ok a pevností nití pro odchyt malých pěvců. Že byl v síti velký dravý pták, poznáme obvykle jen podle velikosti protržené díry v horní části některé sítě (díra

Foto 1: Na velikosti ptáka nezáleží. Pozdvížení v táboře dokáže vyvolat velký jestřáb lesní (dole) i maličký budníček lesní. Foto J. Šebestian

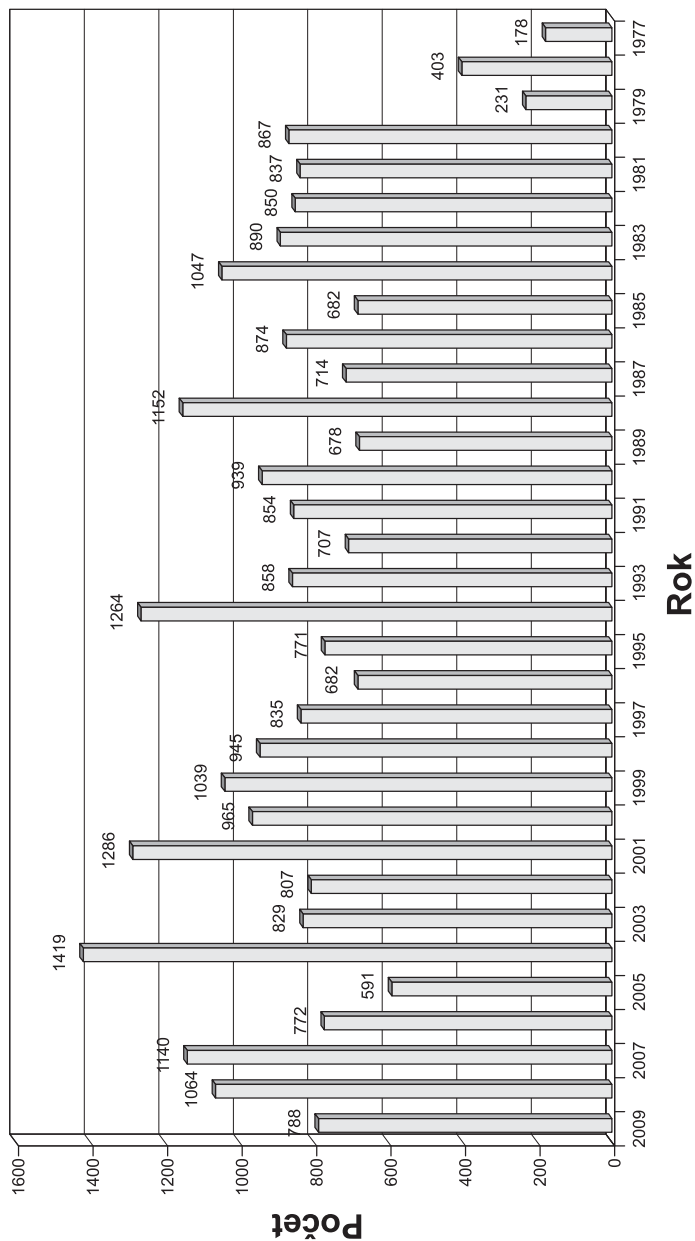
Foto 2: Symbolem nebezpečnosti dravých ptáků (jako je jestřáb) je zahnutý zobák. Ale mnohem větší nebezpečí představují jejich drápy - a nejen při kroužkování. I kořist zabíjí hlavně drápy. Foto D. Formanová

v dolní části bývá po savcích nebo nevhodných botách s přezkami). Ovšem letos byly naše sítě zjevně očarované a tak v nich zůstal nejen jestřáb, ale i poštolka a moták pochop - jak se můžete přesvědčit v tabulce 1.

Vloni jsem slíbil, že vás budeme informovat více i o další důležité části našeho výzkumu na Řežabinci, o které jsme se dosud vůbec nezmiňovali - kontrolních odchytů ptáků, kteří již byli okroužkováni dříve. Jak jste jistě již všimli v tabulce 2, nejvíce zpětně kontrolujeme samozřejmě ptáky okroužkované na Řežabinci, ale každý rok chytíme i několik ptáků okroužkovaných na jiných místech České republiky a občas i ze zahraničí. Například oba letošní zahraniční ptáci byli kroužkováni v Chorvatsku. Kromě zahraničních ptáků nejvíce vzruchu v táboře způsobil nález čápa černého, který se zranil o elektrické dráty. Byl okroužkovaný letos u Jihlavy jako mládě na hnízdě. Zajímavý je i nejstarší letos kontrolovaný rákosník obecný, který byl kroužkovaný na Řežabinci 25. července 2004 jako mládě a od té doby je Řežabinci věrný. Je to sameček a každé další jaro byl na Řežabinci kontrolován při hnízdění. Jenom letos na jaře se nějak neobjevil. Takže nás velmi potěšilo, že stále ještě žije a třeba překoná i řežabinecký rekord dlouhověkosti, do kterého mu chybí ještě 2 roky.

A na závěr chci ještě tradičně poděkovat všem, kteří přispěli ke zdárnému průběhu celé Akce Acrocephalus 2009. Na prvním místě kroužkovatelům Petru Lou-

Počty nově okroužkovaných ptáků

Obr. 1: Přehled celkových počtů nově okroužkovaných ptáků za 33 let na všech dosavadních akcích „Acrocephalus“. (Pozn.: první 3 roky (1977-1979) probíhal odchyt do menšího počtu sítí)

Celkové pořadí	Druh	Dospělí ptáci	Letošní mláďata	Celkem	t.j. %	Celkové pořadí	Druh	Dospělí ptáci	Letošní mláďata	Celkem	t.j. %
1	Rákosník obecný	69	169	238	30,2	26	Sýkora babka		3	3	0,4
2	Budníček menší	25	97	122	15,5	27	Ledňáček říční		2	2	0,3
3	Pěnice černohlavá	12	48	60	7,6		Linduška lesní		2	2	0,3
4	Rákosník proužkovaný	8	40	48	6,1		Šoupálek krátkoprstý		2	2	0,3
5	Rákosník zpěvný	8	27	35	4,4		Strakapoud velký	1	1	2	0,3
	Vlaštovka obecná	11	24	35	4,4		Lejsek bělokříký		2	2	0,3
7	Sýkora koňadra	3	23	26	3,3		Sedmhálásek hajní	1	1	2	0,3
8	Sýkora modřinka	2	23	25	3,2		Žluťák obecný	1	1	2	0,3
9	Červenka obecná	4	18	22	2,8		Žluva hajní		2	2	0,3
10	Rákosník velký	11	9	20	2,5		Rehek zahradní		2	2	0,3
11	Pěnice slavíková	3	14	17	2,2		Pěvuška modrá	1	1	2	0,3
12	Břehule říční	2	14	16	2,0	38	Chrástál vodní		2	2	0,3
13	Kos černý	3	8	11	1,4		Jestřáb lesní		1	1	0,1
14	Strnad rákosní	3	7	10	1,3		Moták pochop		1	1	0,1
	Budníček větší		10	10	1,3		Poštolka obecná	1		1	0,1
16	Strnad obecný	5	4	9	1,1		Lejsek černohlavý		1	1	0,1
17	Sýkořice vousatá	2	6	8	1,0		Sojka obecná	1		1	0,1
18	Slavík modráček	6	1	7	0,9		Cvrčilka říční		1	1	0,1
	Sýkora lužní	1	4	5	0,6		Konipas bílý		1	1	0,1
19	Pěnice pokřovní	2	3	5	0,6		Lejsek šedý		1	1	0,1
	Střízlík obecný	1	4	5	0,6		Sýkora uhelníček		1	1	0,1
	Drozd zpěvný	2	3	5	0,6	Budníček lesní		1	1	0,1	
	Mlynářík dlouhoocasý	4		4	0,4	Moudivláček lužní	1		1	0,1	
23	Cvrčilka slavíková	2	2	4	0,4	Brhlík lesní		1	1	0,1	
	Pěnice hnědokřídla		4	4	0,4						
Celkem při akci „ACROCEPHALUS“ 2009 okroužkováno:							49 druhů	196	592	788	100

Tab. 1: Přehled ptáků nově okroužkovaných při 33. akci „ACROCEPHALUS“ v Národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“ ve dnech 25.7. až 5.8.2009. (Vzácnější a méně často chytané druhy jsou vytištěny tučně.)

Pořadí	Druh	Místo původního okroužkování:								Celkem
		Řezabinec v roce:						Jinde v ČR	Mimo ČR	
		2009	2008	2007	2006	2005	2004			
1	Rákosník obecný	97	13	5	4		1	6	126	
2	Budníček menší	22	6	5				1	34	
3	Sýkora modřinka	6	6	3	2			1	18	
4	Pěnice černohlavá	11	1						12	
5	Sýkora koňadra	6	2	1				2	11	
6	Rákosník proužkováný	7	1						8	
	Sýkořice vousatá	6						2	8	
8	Rákosník velký	2	1					2	6	
9	Červenka obecná	4		1					5	
10	Rákosník zpěvný	3	1						4	
	Pěnice slavíková	1		1	1				3	
11	Mlynařík dlouhoocasý		3						3	
	Budníček větší	2		1					3	
	Kos černý	1		1					2	
	Strnad obecný			1	1				2	
14	Sýkora lužní	1	1						2	
	Strnad rákosní	1	1						2	
	Vlaštovka obecná							1	1	
	Čáp černý							1	1	
	Střízlík obecný	1							1	
18	Šoupálek krátkoprstý	1							1	
	Slavík modráček	1							1	
	Sýkora babka	1							1	
	Pěvuška modrá		1						1	
Celkem zkontrolováno:		174	37	19	8	0	1	15	2	256

Tab. 2: Přehled již dříve okroužkovaných ptáků, kteří byli kontrolováni při 33. akci „ACROCEPHALUS“ v Národní přírodní rezervaci „Řezabinec, Řezabinecké tůň“ ve dnech 25.7. až 5.8.2009. (Vzácnější a méně často chytané druhy jsou výtýšeny tučně.)

dovi, Jaroslavu Šimkovi, Milanu Frenclovi a Janu Havlíčkovi. Velmi nám pomohli také Jaroslav Závora a Lumír Vozábal. Dík patří Městskému úřadu v Písku, který nám pořídil vojenský stan. Velkou pomocí je možnost bezplatného a bezproblémového táboření na soukromé louce Jihočeského kraje, kterou spravuje Školní rybářství Protivín. Velkého pochopení se nám stále dostává i u okolních Obecních úřadů - v Ražicích, Kestřanech a Putimi a také u Policie ČR - obvodního oddělení Protivín. Všem jmenovaným patří velký dík nejen ode mne jako organizátora akce, ale i od všech ostatních účastníků. A naopak můj osobní dík patří všem účastníkům tábora, kteří kromě obvyklých nástrah počasí a všech ostatních obvyklých problémů skvěle zvládli i novinářské nájezdy. Všichni výše jmenovaní přispěli k získání cenných podkladů důležitých nejen pro budoucí hospodaření rybářů i ochranářů a povinné hodnocení vývoje v Ptačí oblasti Natura 2000, ale i pro zvýšení úrovně poznání o jednotlivých druzích ptáků a také o jejich funkci v rámci celého ptačího společenství. Děkuji proto všem, ať už se osobně zúčastnili nebo jen napomohli zorganizování akce. A největší dík posíláme dr. Karlu Peclovi, který nám ukázal nejhezčí místo na světě - Řežabinec, se vším, co k němu patří.

Jiří Pešta

K OSUDŮM PÍSECKÉ OBRAZOVÉ GALERIE ČESKÝCH KNÍŽAT A KRÁLŮ OD ROKU 1776 DO POLOVINY 20. STOLETÍ

Soubor šestnácti rozměrných olejomalb českých knížat a králů, který v minulosti dlouhá léta zdobil píseckou radnici, se po nedávném restaurování a odstranění pozdějších přemalůb stane jistě skutečnou chloubou expozic Prácheňského muzea.¹ Obrazy představují v nadživotních velikostech bájněho Čecha, Kroka a Libuši, knížata Boleslava I., II. a III., Jaromíra, Oldřicha, Spytihněva II. a Konrada I. Brněnského, krále Vratislava II., Rudolfa I. Habsburského, Václava II. (roku 1880 pozměněného na sv. Václava), Jana Lucemburského (roku 1862 přemalovaného na Přemysla Oráče), Karla IV. a krále Ladislava, obvykle ztotožňovaného s Ladislavem Pohrobkem.²

Panovnícký cyklus bývá tradičně považován za dílo píseckého malíře Bernarda Augustina Lochmana (1727-1807). Jako první označil Lochmana za autora obrazové galerie zřejmě v roce 1910 Josef Soukup.³ Největší znalec píseckého městského archivu August Sedláček se této otázce v prvním díle svých dějin Písku (1911) zcela vyhnul, ve druhém díle (1912) pak autorský podíl Bernarda Lochmana či jeho syna Jana Adama (1760-1834) na cyklu připustil jako možnou variantu, neboť v jejich pozůstalosti byl nalezen norimberský tisk z roku 1685 s rytinami českých knížat a krá-

1) Viz Lenka HELFERTOVÁ - Markéta PAVLÍKOVÁ - Jana MICHÁLKOVÁ, *Restaurováací zpráva. 16 figurálních portrétů českých panovníků z Prácheňského muzea v Písku*, Praha 15. 12. 2008, nestr. (dále *Restaurováací zpráva 2008*).

2) Obraz představuje panovníka s knížecí korunou, jehož horní část se nejvíce podobá znázornění knížete Vladislava I. († 1125), obvyklému v 17. a 18. století. Proti Vladislavovi I. však hovoří atribut královské koruny, o níž se panovník opírá levou rukou, a hlavně nápis v dolní části obrazu LADISLAUS REX BOEMORUM XXXIX. Obraz ale neodpovídá ani tehdejší ikonografii krále Ladislava Pohrobka, stejně jako pořadové číslo 39 (a to ani podle počítání českých panovníků a králů, užívaného v 17. a 18. století). Viz např. traktát F. M. Althanna z r. 1673 a anonymní norimberský spis z r. 1685, pag. 313 a 613 (přesné citace viz pozn. 23). Text na píseckém obraze ovšem není původní, protože spodní část malby z 18. století včetně nápisu se nedochovala a byla později, asi v 19. století, nahrazena pruhem nového plátna. Spojení knížecí a královské koruny a názvu LADISLAUS by asi nejvíce odpovídalo králi Vladislavu II. († 1174), ten býval ovšem stereotypně zobrazován s rytířskou helmou a na ní přivázanou královskou korunou. Srov. Pavel PREISS, *Cykly českých panovníků na státních zámcích. Příspěvek k ikonografii českých knížat a králů*, Zprávy památkové péče XVII, Praha 1957, s. 67-69.

3) Josef SOUKUP, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Píseckém*, Praha 1910, s. 249.

lů, které mohly být předlohou obrazů.⁴ Ani František Lipš si ve své práci o píseckém výtvarném umění z roku 1937 nebyl autorstvím obrazů zcela jistý, datoval je do roku 1767 a Bernardu Augustinu Lochmanovi je připsal pouze „podle tradice“.⁵ Další autoři však již o Lochmanově autorství nepochybovali: Josef Veselý kladl jejich vznik do roku 1767,⁶ V. V. Štech do sklonku 18. století,⁷ Antonín Hartl do 60. let 18. století⁸, Pavel Preiss⁹ a Jaroslav Šindelář¹⁰ do doby kolem roku 1767. V jejich dataci mů-

4) August. SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl II. Od zřízení král. úřadu až do dnešní doby*, Písek 1912, s. 227 a 417. V lochmanovské pozůstalosti je také uložen list s kresbami prvních osmi bájných knížat pořízenými právě podle zmíněného tisku z r. 1685 (viz pozn. 23). Srov. Státní okresní archiv (SOkA) Písek, Archiv města (AM) Písek, kart. 1289, sig. D II Lochman.

5) František LIPŠ, *Drobné písecké umění*, Publikace Musea Dr. Augusta Sedláčka 1, Písek 1937, s. 2-3.

6) Josef VESELÝ, *Průvodce po městě Písku a okolí*, Písek 1921, s. 12.

7) V. V. ŠTECH, *Alšův kraj*, in: Topičův almanach 1883-1933, Praha 1933, s. 27-28 (přetisky: Dílo 28, 1937-1938, s. 8; TÝŽ, *Pod povrchem tvarů*, Praha 1941, s. 89-91); TÝŽ, *České dějiny v díle Mikoláše Alše*, Praha 1952, s. 20.

8) Ant. HARTL, *Český malíř ve venkovském městě před 120 lety*, Volné směry 36, Praha 1940-1941, s. 90.

9) PREISS, *Cykly*, s. 68-69.

10) Jaroslav ŠINDELÁŘ, *Dvě stě let písecké radnice*, Písecký zpravodaj IX, č. 9, září 1965, s. 4-5. Ve svých dalších studiích již vychází z I. Kořána, ale přesné datum neuvádí. Viz TÝŽ, *Písecká inspirace v tvorbě malířů tří století*, Písek 1980, s. [1]; TÝŽ, *Knížka o Písku. Průvodce městem, jeho dějinami a kulturní historií*, Písek 1985, s. 80; TÝŽ, *Výtvarná kultura a architektura*, in: Almanach 750 let města Písku, Písek 1993, s. 171.

Odleva poprsí krále Ladislava (LADISLAUS BOEMORUM REX XXXIX.) z píseckého cyklu a dvě rytiny z traktátu hraběte Michala Františka Althanna o českých panovnících z roku 1673: kníže Vladislav I. (WLADISLAUS I. BOEMORUM INTERREX V.) a král Ladislav Pohrobek (LADISLAUS BOEMORUM REX XIII.). Foto Prácheňské muzeum a archiv autora

žeme vysledovat jasnou inspiraci Augustem Sedláčkem, který k rokům 1767 a 1768 zmiňuje pořízení čtyř obrazů (Karla VI., Marie Terezie, Josefa II. a Judity s hlavou Holofernovou) pro novou píseckou radnici.¹¹ Do doby těsně před rokem 1767 či kolem roku 1768 datoval vytvoření obrazové galerie i Ivo Kořán, který rodině Lochmanů a jejich tvorbě věnoval dvě samostatné monografie. Cyklus podle něj namaloval Bernard Augustin Lochman na přímou objednávku píseckého magistrátu: „*Je to počín zcela neobvyklý; od dob Jagellonců je zobrazení řady českých králů vyhrazeno pro komnaty panovníka, nejvyšších zemských úřadů a nejvýznamnějších šlechticů. Město Písek tu - zřejmě v navázání na pozdně gotickou malbu králů v síni píseckého hradu - manifestuje svůj charakter města královského i postupný přesun moci výkonné od krále k městům.*“¹²

Nutno však dodat, že v píseckých městských účtech, které se pro druhou polovinu 18. století dochovaly v poměrně úplnosti, žádný doklad o vytvoření obrazové galerie Lochmanem nenalezneme. Naopak, v důchodenském účtu z roku 1776 je v rubrice „Mimořádné výdaje“ pod položkou č. 82 zanesen účetní záznam, který dosavadní teorie poněkud problematizuje. V českém překladu zní následovně:

- 11) SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl I. Od nejstarší doby až do zřízení král. úřadu*, Písek 1911, s. 425.
- 12) Ivo KOŘÁN, *Lochmanové. Pět generací malířské rodiny*, Písek 1966, s. 6; TÝŽ, *Lochmanové. Pět generací malířské rodiny a tradice českého malířství od baroka k obrození*, Písek 2005, s. 14; TÝŽ, *Výstava malířského rodu Lochmanů*, Prácheňské muzeum v Písku. Zpráva o činnosti za rok 2005, Písek 2006, s. 86.

„Podle zde přiloženého pořizení za 16 obrazů českých knížat a králů zakoupených z bývalé klatovské jezuitské koleje do zdejší radnice 25 zlatých.

Za jejich vylepšení 10 zlatých.

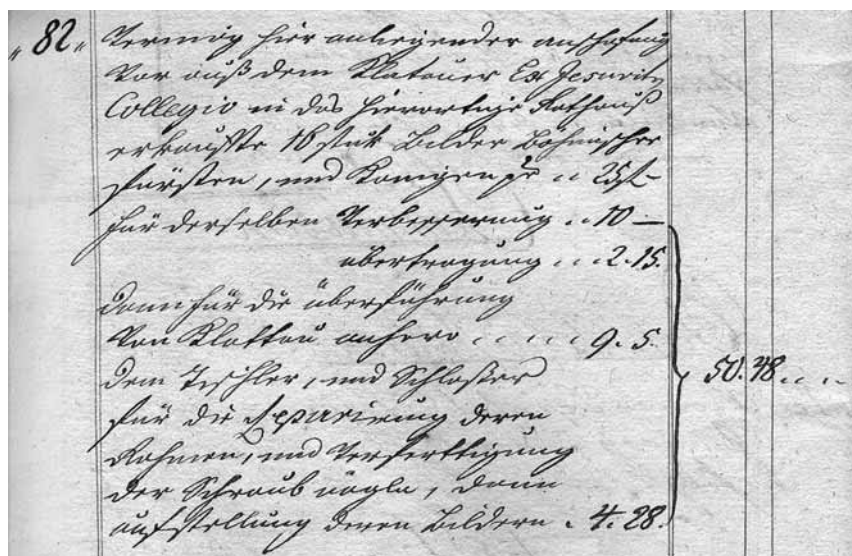
Za jejich přenesení (převod ?) 2 zlaté 15 krejcarů

Pak za převoz z Klatov sem 9 zlatých 5 krejcarů.

Truhláři a zámečníkovi za opravu rámu a zhotovení šroubů, pak pověšení těch obrazů 4 zlaté 28 krejcarů.

Celkem 50 zlatých 48 krejcarů.“¹³

I podle zmínky o šestnácti obrazech je asi mimo pochybnost, že uvedený zápis se týká právě portrétní galerie českých knížat a králů. Cyklus tedy nevznikl v Písku, město jej zakoupilo z majetku bývalé jezuitské koleje v Klatovech, zrušené v roce 1773.¹⁴ Jeho autorem pak zřejmě nebyl Bernard Augustin Lochman, jenž se možná nanejvýš pouze podílel na „vylepšení“ obrazů, zmiňovaném v účtu z roku 1776. Pro magistrát šlo o vskutku velmi výhodnou transakci, vždyť i při započtení nákladů na dopravu a nutné opravy vyšlo zakoupení jednoho obrazu na pouhé 3 zlaté a 10,5 krejcaru,

Záznam z duchodenského účtu města Písku z roku 1776 o pořízení šestnácti obrazů českých knížat a králů z majetku bývalé klatovské jezuitské koleje do písecké radnice. SOKA Písek, AM Písek, kart. 569, sig. B II 61

13) SOKA Písek, AM Písek, kart. 569, sig. B II 61. Viz příloha s edicí (transliterací).

14) Karel PETERS, *Dějiny jezuitské koleje v Klatovech. II. část*, Časopis Společnosti přátel starožitností (ČSPS) 65, Praha 1957, s. 211.

tedy obnos vskutku zanedbatelný. Za nemnoho peněz tak město Písek získalo reprezentativní soubor, jenž se jistě stal ozdobou jeho nedávno dostavěné radnice. Přesnější datum, kdy k převezení obrazů došlo, nelze bohužel zjistit. V radních protokolech ani městské korespondenci není k roku 1776 o převezení obrazů z Klatov žádná zmínka¹⁵ a nedochovala se ani účetní příloha č. 82, na niž odkazuje sumární důchodenský účet.

Bohužel, v literatuře¹⁶ ani pramenech¹⁷ k dějinám klatovské jezuitské koleje se žádné zprávy k obrazovému cyklu českých panovníků neobjevují.¹⁸ Portrétní galerie s podobným světským námětem sice nejsou v prostředí Tovaryšstva Ježíšova

- 15) SOKA Písek, AM Písek, kn. 376, Radní protokol 5. 6. 1773-26. 4. 1777; kn. 378, Radní protokol 24. 2. 1776-3. 6. 1780; korespondence z r. 1776 viz sig. B I 45, 264 a 229; k účetní příloze viz kart. 569, sig. B II 61.
- 16) Podrobnou bibliografii uvádí Miroslav HEROLD, *Klatovský kostel Neposkvrněného početí Panny Marie a sv. Ignáce z Loyoly. Příběh jedné stavby Tovaryšstva Ježíšova (1656-1773)*, in: Barokní jezuitské Klatovy, red. Karel MRÁZ - Václav CHROUST, Klatovy 2007, s. 155-158. Z hlavních použitých prací viz např. Antonín PODLAHA, *Dějiny kolejí jezuitských v Čechách a na Moravě od r. 1654 až do jich zrušení. Část první: od roku 1654 do 1723*, Praha 1914, s. 85-100; Jindřich VANČURA, *Dějiny někdejšího král. města Klatov II/1*, Klatovy 1930-1932; PETERS, *Dějiny jezuitské koleje v Klatovech*, ČSPS 51-53, Praha 1943-1945, s. 214-248; TÝŽ, *Dějiny jezuitské koleje v Klatovech. II. část*, ČSPS 65, Praha 1957, s. 207-212; Pavel VLČEK - Petr SOMMER - Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1998, s. 303-307. Ze studií o klatovské koleji, u Herolda neuvedených, viz např. Karel ČERNÝ, *Liturgický rok ve světle zápisníku ministrů klatovské koleje*, Opera historica 8, 2000, s. 555-574; TÝŽ, *Velikonoce v klatovské koleji Tovaryšstva Ježíšova*, *Minulostí Západočeského kraje* 36, 2001, s. 69-79; TÝŽ, *Klatovská miscellanea - příspěvek ke každodennosti klatovské koleje Tovaryšstva Ježíšova na počátku 18. století*, in: Balbínovská miscellanea, sborník z konference k 380. výročí nar. B. Balbína, Klatovy 2002, s. 57-62; TÝŽ, *Ostatky, zázraky a bratrstva v jezuitské koleji v Klatovech v 17. a na počátku 18. století*, Sborník z historie a dějin umění (SHDU) 2, Klatovy 2003, s. 51-56; Vít ASCHENBRENNER, *Klatovští jezuité a zádušní pobožnosti v Klatovech a okolí - sonda do liturgických a společenských aspektů působení řádu ve městě*, SHDU 5, 2008, s. 93-149.
- 17) Národní archiv (NA) Praha, Jesuitica, kart. 57, sig. X/1/1-X/2/5; kart. 58, sig. X/2/6a-17, kart. 59, sig. X/3/1-24; kart. 60, sig. X/4/1a-9b (spisy ke klatovské koleji, hlavně ze 17. a počátku 18. stol.); kart. 158, sig. IIIo-429 (dtto 1626-1756); NA Praha, České gubernium-Exjesuitica (ČG-EJ) 1773-1784, kart. 29, sig. F 2/139 (klatovská kolej), F 2/149 (její dluhy), F 2/150 (seminář v Klatovech) a F 2/151 (příjmy koleje); kart. 96, sig. F 3/9 (inventáře jezuitského kostela v Klatovech, tamní seminární kaple, kongregací a domácí kaple v Dolanech); SOKA Klatovy, Jezuité Klatovy, rukopis č. 37, *Kniha kostelních účtů (Rationes) 1715-1773*; rukopis č. 38, *Zápisní kniha (Diarium Patri Ministris) 1701-1715*; (bez sig.) „*Inventarium Templi Collegii Societatis Jesu Glattoniae Anno 1773*“; Knihovna Národního muzea Praha, sig. VII-C-29, *Historia collegii Clattoviensis Societatis Jesu ab anno MDCCXXXV (1635-1729)*; Národní knihovna Praha, sig. XXIII C 105/14-16, 18-19, *Annuae literae Societatis Jesu in provincia Bohemiae (1742-3, 1745-8, 1750-1, 1757-62, 1765-71)*. K pramenům viz M. HEROLD, *Klatovský kostel*, s. 155-156.
- 18) V inventáři koleje z r. 1773 jsou pouze zmiňovány „*Imagines S. Patroni Bohemiae et aliae 30*“ (NA Praha, ČG-EJ, kart. 96, sig. F 3/9). V knize počtů jezuitského kostela z let 1715-1773 je k říjnu-prosínci 1724 uvedena položka „*Pictori a Restauratione 3 Reg[um] et [de] Novis figuris 1 fl. 45 kr.*“, která se však - vzhledem k nízké částce - našeho cyklu zřejmě netýká (SOKA Klatovy, rukopis č. 37, pag. 26).

známé,¹⁹ jezuitští autoři a klementinská tiskárna se ale v 17. a 18. století nezřídka podíleli na vydávání historických spisů s rytinami českých vladařů, jež posloužily jako předlohy písecké galerie. Tato tematika tedy řádu nebyla nijak cizí. Můžeme předpokládat, že galerie byla původně vytvořena pro klatovské jezuity a zřejmě zahrnovala všechny české panovníky, od bájného Čecha až po posledního mocnáře z rodu Habsburků panujícího v době vytvoření cyklu. Mohlo ji tak tvořit více než padesát obrazů.²⁰ Část cyklu získalo v roce 1776 - zřejmě při veřejné dražbě - město Písek.²¹ To by také vysvětlovalo podivný a nahodilý výběr panovníků na píseckých obrazech, který již v minulosti budil rozpaky u některých autorů.²²

Podle uměleckého rozboru dr. Ivo Kořána je vznik cyklu nyní kladen přibližně do první čtvrtiny 18. století. Obrazy nejsou signované, určení autora pak také výrazně znesnadňuje jejich historizující schematičnost a konvenčnost vycházející z ikonografické řady knížat a králů, jež se poprvé objevila v Elogiích na české panovníky od jezuity Julia Solimana z roku 1629 a po něm i v řadě dalších historických spisů ze 17. a 18. století.²³ Tyto ideální portréty sice představují pouze panovnická poprsí, takže malíř musel dotvořit zbylé části postav, přesto byl předlohou svázaný do té míry, že se u něj nemohl plně projevit jeho individuální styl. Podle praxe obvyklé u jezuitů se můžeme domnívat, že malíř zřejmě pocházel přímo z řádového prostředí.²⁴

- 19) Petra OULÍKOVÁ, *Obrazové cykly v jezuitských řádových domech*, in: *Locus pietatis et vitae. Sborník příspěvků z konference konané v Hejnicích ve dnech 13.-15. září 2007*, sestavily Ivana ČORNEJOVÁ - Hedvika KUCHAŘOVÁ - Kateřina VALENTOVÁ, Praha 2008, s. 435-446.
- 20) U Solimana (1629) je 59 rytin (Čech-Ferdinand III.), u F. M. Althanna (1673) a v norimberském tisku (1685) jich je 61 (Čech-Leopold I.); u Balbína je 54 (1687: Čech-Leopold I.) resp. 56 portrétů (1735: Čech-Karel VI.). Viz pozn. 23.
- 21) Protokol či jiné prameny o dražbě se mi však dohledat nepodařilo. Srov. NA Praha, ČG-EJ, kart. 80, sig. F II 40/610 (rozprodeje jezuitských obrazů 1776-1780); kart. 101-102, Radní protokoly exjezuitské komise 1775-1776 (též viz pozn. 17); SOKA Klatovy, LXI Klatovy, kn. 62, Protokoly městské rady 1775-1777; kn. 112, Kniha depozitních účtů 1767-1781. Spisový materiál AM Klatovy je bohužel nezpracovaný a nepřístupný.
- 22) Srov. KOŘÁN, *Lochmanové* (2005), s. 14.
- 23) Vliv Solimanův či jeho následovníků (citaci všech prací uvádí PREISS, *Cykly*, s. 68 a 78, pozn. 30-36) je u píseckých obrazů zřejmý především ve ztvárnění bájných knížat Čecha, Kroka a Libuše. Obrazy píseckého cyklu se svým provedením a také číslováním panovníků podle mého názoru nejvíce blíží vyobrazením v traktátu hraběte Michala Františka Althanna, vytištěném v jezuitské klementinské tiskárně roku 1673 (*Principum Bohemiae LXI elogiis ducum, regum, interregum adumbrata... ab... Michaele Francisco Ferdinando S. R. I. comite ab Althann ... Pragae 1673*), a v anonymním norimberském tisku o českých panovnicích z roku 1685, opatřeným rytinami Jana Azelta (*Der Hertzogen und Königen in Böhmen Leben, Regierung und Absterben ... Nürnberg in Verlegung Johann Hoffmanns, Buch- und Kunst-Händlers Anno 1685*). U Solimana (... *Boemorum ducum, regum et interregum haec Elogia ... Iulius Solimanus Presbiter Soc. Iesu ... Pragae 1629*) jsou navzájem prohozeny rytiny Vratislava II. a Konráda I., práce Bohuslava Balbína ve vydáních z let 1687 a 1735 zase postrádají vyobrazení Rudolfa I. a navíc mají i poněkud specifické počítání panovníků (*Miscelaneorum historicorum regni Bohemiae decadis I. liber VII. regalis Seu De Ducibus, ac Regibus Bohemiae ... authore Bohuslao Balbino ... Pragae 1687; Historia de ducibus ac regibus Bohemiae authore Bohuslao Balbino ... Vetero-Pragae 1735*).
- 24) OULÍKOVÁ, *Obrazové cykly*, s. 435-446.

Je zajímavé, že rozsáhlé prostory klatovské koleje podle všeho zdobil ještě jeden podobný obrazový cyklus, který představoval panovníky a význačné členy habsburské dynastie. Část obrazů z tohoto souboru, která se již v 19. století nalézala v klatovské radnici,²⁵ je v současné době vystavena na zámku v Horšovském Týně a hřebčíně v Kladrubech nad Labem, kam byla v 90. letech 20. století předána z galerie Klenová/Klatovy. Horšovskotýnské obrazy (prapředek rodu Guntram, Rudolf I., Friedrich III., Maxmilián I., Karel V. a Ferdinand II.) jsou napohled dílem mnohem zručnější a nadanější malířské ruky, než jaká malovala portréty českých panovníků, od nichž se odlišují i svým námětem.²⁶ Svými rozměry však odpovídají píseckým obrazům²⁷ a na jejich spřízněnost s tímto cyklem ukazuje například i způsob plastického provedení šperků na portrétu Ferdinanda II., který nápadně upomíná na „píseckého“ Čecha, Kroka a Boleslava I.

Starší literatura²⁸ považovala za autora habsburského cyklu jezuitského malíře Ignáce Viktorina Raaba (1715-1787). Tento mimořádně produktivní umělec a specialista na velké obrazové cykly vstoupil do Tovaryšstva Ježíšova již jako vyučební malíř roku 1744 a po dvou letech brněnského noviciátu složil 4. listopadu 1746 v Klatovech soukromé sliby.²⁹ Jako člen místní koleje je pak uváděn i v tištěných katalozích české jezuitské provincie pro roky 1747-1749,³⁰ podle některých autorů ale již roku 1747 z Klatov odešel do koleje v Uherském Hradišti.³¹ Habsburský cyklus ale mohl vytvořit i v době pozdější, tedy někdy před rokem 1773.

Dataci píseckého cyklu nám tato zjištění ovšem příliš neulehčují. Habsburské portréty byly pravděpodobně namalovány jako pozdější doplněk ke starší české pa-

- 25) Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt VII, Klattauer Kreis*, Prag 1839, s. 8; Ferdinand VANĚK - Karel HOSTAŠ, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Klatovském*, Praha 1899, s. 91: „v obou síních radních zavěšeno patnáct obrazů panovníků z rodu Habsburského (dva z nich v měst. musei), Rudolfem II. počínaje až do Karla VI. 2.46 m vys., 1.52 m šir.“
- 26) Za umožnění prohlídky a odborný výklad patří velký dík panu Janu Rosendorfskému, kastelánu na zámku v Horšovském Týně. Obrazy v kladrubském hřebčíně jsem před uzávěrkou tohoto článku neměl možnost prohlédnout.
- 27) Písecké obrazy mají tyto rozměry: (světlost) šířka 152,7-155,3 cm a výška 243,8-247 cm; (ve falcí) šířka 156,8-157,8 cm, výška 248,8-249,5 cm. Viz *Restaurátorská zpráva 2008*.
- 28) SOMMER, *Das Königreich Böhmen VII*, s. 8; VANĚK - HOSTAŠ, *Soupis památek*, s. 91.
- 29) OULÍKOVÁ, *Obrazové cykly*, s. 438-445, kde také vyčerpávající bibliografie.
- 30) NA Praha, Jesuita, kart. 167, sig. IIIo-438, výroční katalogy české jezuitské provincie (*Catalogus personarum & officiorum provinciae Bohemiae Societatis Jesu*) 1744-6, 1748-9; kart. 190, sig. IIIo-461, katalogy 1746-8 a 1750.
- 31) Uvádí tak Libuše DĚDKOVÁ, *Ignác Raab a jeho malířská činnost na jihovýchodní Moravě*, Sborník památkové péče v Severomoravském kraji 1, 1971, s. 75-80. Václav RYNEŠ, *Umělců a uměleckých řemeslníků, jezuitů koadjutorů v barokní době*, Umění 6, 1958, s. 407-408 klade Raabovo působení v Klatovech do let 1748/9 a v Uherském Hradišti do let 1747 a 1750. VANCURA, *Dějiny II/1*, s. 457 ztotožnil Raaba s „jezovitským panem malířem ... zaměstnaným pracemi pro kolej klatovskou“, zmiňovaným 24. 5. 1748. Dosavadní bádání o Raabových klatovských obrazech rekapituluje HEROLD, *Klatovský kostel*, s. 149-150 a 160, pozn. 26-29. HOSTAŠ, *Průvodce po sbírkách Musea král. města Klatov*, Klatovy b. d., s. 51 jmenuje Raabův velký obraz „Gerard vévoda Elsaský, praotec rodu Lothrinského“.

novnické galerii, která by tak skutečně mohla být vytvořena v první polovině či na počátku 18. století, jak odhaduje její poslední historicko-umělecký rozbor. Otázka autorství a doby vzniku celého cyklu ale pochopitelně zůstává i nadále otevřena.³² Připustit můžeme konečně i tu možnost, že obrazy nebyly původně namalovány pro klatovské jezuity, ale dostaly se k nim až z druhé ruky, například z jiného řádového domu či od některého z příznivců koleje z řad okolní šlechty.

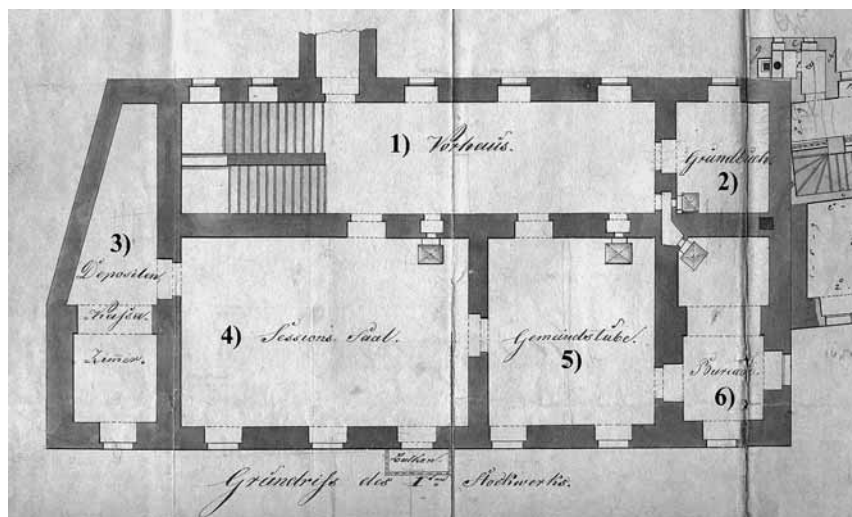
Zaměříme se tak alespoň na osudy písecké panovnické galerie po roce 1776, jež také nepostrádají jistou zajímavost. V důchodenském účtu z roku 1776 se výslovně uvádí, že obrazy knížat a králů byly zakoupeny „do zdejší radnice“ („in das hierortige Rathaus“) a po přivezení z Klatov a nutné opravě také došlo k jejich instalaci. Umístění obrazů na písecké radnici potvrzují i inventáře obecních budov z let 1834-1840, podle nichž „pět velkých obrazů českých vévodů“ („Große Bilder der böhm. Herzoge 5“) viselo na chodbě v prvním patře radnice a dalších „osm velkých obrazů českých vévodů a králů“ („Große Bilder der böhm. Herzoge und Könige 8“) zdobilo přilehlý radní zasedací sál. S jistotou tak můžeme tvrdit, že minimálně třináct obrazů z celého souboru bylo v letech 1834-1840 vystaveno na městské radnici. Tři zbývající panovnické obrazy se možná nalézaly v „obecním pokoji“ („Gemeindezimmer“ či „Gemeindestube“) v prvním poschodí mezi blíže nepopsanými „pěti velkými obrazy vladařů“ („Bilder der große der Regenten 5“), s jistotou to však tvrdit nelze. Cena každého ze zmíněných obrazů byla jednotně stanovena na 1 zlatý, tedy částku spíše symbolickou.³³

Dochovaly se i obecní inventáře z let 1803-1832, které však obrazovou výzdobu radnice popisují značně zjednodušeně. Většinou totiž pouze rozlišují mezi „obrazy malými“ a „obrazy velkými“. Obrazy z panovnické galerie by jistě spadaly mezi obrazy velké („Große Bilder“), které byly všechny umístěny v prvním patře. Mezi lety 1803-1832 se sedm velkých obrazů nacházelo v „radním pokoji“ („Rathszimmer“), pět ve „vorhauzu“ („Vorhaus“) a pět v „obecním pokoji“. Máme tak před sebou takřka podobný obraz, jaký nám poskytují inventáře z let 1834-1840. Je tak pravděpodobné, že velkými obrazy v radním pokoji a ve „vorhauzu“ (neboli na chodbě) byly - stejně jako v letech 1834-1840 - míněny obrazy českých knížat a králů. Pět obrazů v obecním pokoji pak zřejmě odpovídalo oněm pěti „obrazům panovníků“, jak je nazývají inventáře z let 1834-1840. V inventářích z let 1803-1830 jsou dále ještě navíc evidovány jakési tři „velké obrazy“ v archivu,³⁴ které však již pro roky 1831-1840 uváděny nejsou.

32) Za odbornou konzultaci v této věci jsem velkým díkem zavázán PhDr. Petře Oulíkové, Ph.D. (jezuitské obrazové cykly, Raabovo dílo a umělecký rozbor píseckého cyklu), P. Miroslavu Heroldovi SJ (porovnání píseckého cyklu s obrazovou výzdobou z řádového kostela v Klatovech a negativní informace o pramenech z provenience jezuitského řádu k panovnické galerii v klatovské koleji) a Mgr. Karlu Černému, Ph.D. (informace k historii klatovské koleje a upozornění na předání klatovských obrazů do Horšovského Týna).

33) SOKA Písek, AM Písek, kn. 214-222, Inventáře obecních budov 1834-1840, kapitola „Rathaus“.

34) SOKA Písek, AM Písek, kn. 182-213, dtto 1803-1832, kap. „Rathaus“.

Půdorys prvního patra písecké radnice na plánu Františka Roubíčka (Raubiczka) z roku 1833: 1) chodba („vorhaus“), 2) pozemková kniha (archiv), 3) depozitní pokladna, 4) zasedací sál (radní pokoj), 5) obecní pokoj, 6) kancelář (purkmistrova). SOkA Písek, AM Písek, kart. 325, sig. Ar 41

Můžeme tak odmítnout domněnky některých autorů, podle nichž celá obrazová galerie již od svého vzniku (připisovaného Bernardu Augustinovi Lochmanovi) zdobila prostory píseckého gymnázia.³⁵ Nemluvě o tom, že v dochovaných inventářích vnitřního vybavení gymnázia z let 1803-1853 není o těchto obrazech (ani o jiných „velkých obrazech“) žádná zmínka.³⁶

Svědectví o vystavení obrazů českých knížat a králů na radnici v době před rokem 1830 nám podává i písecká měšťanka Marie Axamitová (1817-1909) ve svých pamětech „Jak vypadal Písek po 20. roce“:

„Dědeček byl mistr tesařský, u obce měl deputát [...] Já chodila [s] tetou a dědečkem pro ten deputát, také [do] důchodu. Bávala sem se těch Králů, kerý bývali v radnici na chotbách, keré měli být později obětí plamenů. Dyž spadla věž z hradu, pachtoval můj švager³⁷ odklizení toho rumu. Dyž se sundaly obrazy Českých Krá-

35) LIPŠ, *Drobné písecké umění*, s. 2 a po něm PREISS, *Cykly*, s. 68 a ŠINDELÁŘ, *Písecká inspirace*, s. [1].

36) SOkA Písek, AM Písek, kn. 182-222, kap. „Gymnasium“; kart. 380, sig. Ass 232, inventáře 1815, 1851/2 a 1853.

37) Písecký mistr ševcovský a později hostinský Dominik Mařík (* 7. 4. 1826 v Písku, † 13. 11. 1899 v Písku). Viz Státní oblastní archiv (SOA) Třeboň, Sběrka matrik Jihočeského kraje (SM), farnost Písek, kn. 13, Matrika narozených 1816-1828, fol. 368; kn. 61, Matrika zemřelých 1892-1902, fol. 331.

lů, sestra se ptala stavitele, kam přijdou ty obrazy. On byl tak dobrotivý, že si je může vzít a spálit. Sestra Maříková³⁸ viděla, dyž z jednoho prach zetřela, že to krásná malba. Poslala panu radovi Heidukovi, tak je zachránili. Stavitel byl Němec, rovněž také měl radost, že Čechům něco přivět nazmar, také ten, kdo je dal do místa, že nebyly od prachu ani [k] poznání. Měl také chudého ducha, ať už to byl, kdo chtěl, že nevěděl, jakou cenu má taková památka.“³⁹

I když slečna Axamitová své vzpomínky sepsala až v roce 1900 ve věku osmdesáti tří let, a pochopitelně se tak nevyvarovala řady nepřesností a zkreslení, její paměti jsou přesto jedinečným pramenem k písecké každodennosti po roce 1820 s důrazem na 20. a 30. léta. Dědečkem, jehož připomíná na více místech svého rukopisu, byl písecký mistr tesařský Jan Mls (* 1773, 31. 3. 1830).⁴⁰ Sama Axamitová se narodila 6. září 1817,⁴¹ takže první část citované ukázky o strachu malé dívky z „*Králi, kery bývali v radnici na chotbách*“ se týká přibližně 20. let 19. století.

Mimořádně zajímavá je i druhá část vzpomínky, kterou podle zmínek o pádu hradní věže a „*radovi Heidukovi*“ můžeme datovat do počátku 60. let 19. století. K sesutí hranolové věže v jihozápadním nároží hradního paláce došlo 13. května 1860⁴² a 20. září téhož roku nastoupil Adolf Heyduk jako pomocný učitel kreslení a krasopisu na nově zřízené písecké vyšší reálce. (Školním radou se stal až roku 1896,⁴³ nezapomeňme však, že paměti byly sepsány v roce 1900.) „*Němcem*“, jemuž Axamitová přičítá snahu o zničení obrazů, pak byl písecký městský stavitel Franz Spiess, jehož městská rada 25. srpna 1860 pověřila odborným dohledem nad právě započatým odvážením kamene a sutin ze zřícené věže.⁴⁴

Z textu je patrné, že obrazy se v době zřízení hradní věže již nenalezaly na radnici, ale na místě jiném, k tomu účelu zřejmě nepříliš vhodném, takže „*nebyly od prachu ani k poznání*“. Podle novinové lokálky z roku 1899 byly schovány přímo ve sklepě pod zřícenou věží: „*Při některém převratu, snad začátkem tohoto století, obrazy zmizely na dlouhou dobu; svět o nich nevěděl, až náhodou asi v letech padesátých objeveny byly ve sklepení věže hradní mezi různou veteší, ovšem ve stavu až hrůza zbědovaném. Byly vy-*

38) Kateřina Maříková roz. Axamitová (* 8. 1. 1826 v Písku, † 31. 3. 1907 v Písku). Za Dominika Maříka se provdala 10. 2. 1852. Viz SOA Třeboň, SM, Písek, kn. 13, fol. 335; kn. 38, Matrika oddací 1847-1863, fol. 99; kn. 62, Matrika zemřelých 1902-1909, fol. 264.

39) SOKA Písek, AM Písek, kart. 1075, sig. D II Aksamit, autograf paměti M. A. „Jak Wipadal Písek po 20. Roce, jaké bily Příbehi a jaké Wideni we Skutečnosti pak dle Powidani“ [1900]; kn. 310, dtto v opisu A. Sedláčka, fol. 16v.

40) SOKA Písek, AM Písek, kart. 1323, sig. D II Mls; SOA Třeboň, SM, Písek, kn. 10, Matrika narozených 1765-1786, pag. 71.

41) SOA Třeboň, SM, Písek, kn. 13, Matrika narozených 1816-1828, fol. 37.

42) SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl III. Dějiny zvláštních částí*, Písek 1913, s. 21; Jiří KUTHAN, *Hrad v Písku, dějiny a stavební vývoj*, Písek 1979, s. 20.

43) SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 242; Adolf HEYDUK, *Vzpomínky literární*, Praha 1911, s. 10n; Jan MATZNER, *O dějinách škol Píseckých, zvláště reálných*, V ýroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku za školní rok 1888, s. 41.

44) SOKA Písek, AM Písek, kart. 111, sig. Ah 26.

neseny na světlo boží a svěřeny rukou malířů Skaly a Šebele, kteří je zrestaurovali.⁴⁴ K „uklizení“ obrazů do sklepa muselo dojít někdy po roce 1840, přesnější datum neznáme. Ovšem již v podrobném radničním inventáři z roku 1853 je zaznamenán pouze jediný exemplář z celé panovnické galerie, a sice „jeden velký obraz českého krále Vratislava II.“ („*1 grosses Bild des böhm. Königs Wratislaus II.*“).⁴⁶ Ostatní obrazy v inventáři uváděny nejsou, zřejmě na ně již tehdy padal prach ve sklepení hradní věže.

Podle Axamitové měl hlavní zásluhu na záchraně obrazů Adolf Heyduk, který od roku 1860 vyučoval na vyšší reálce. Asistentem kreslení na stejné škole byl od 5. října 1861 písecký akademický malíř Václav Šebele (1835-1899),⁴⁷ jehož také městská rada pověřila kompletní restaurací všech obrazů knížat a králů. Možná se tak stalo i Heydukovým přičiněním. Šebele byl se svojí prací hotov již v polovině října 1862, není však známo, kdy ji zahájil.⁴⁸ Mohlo k tomu dojít již v roce 1861, kdy jiný písecký malíř František Skála (Scalla)⁴⁹ pro město „vyčistil a opravil“ portréty Marie Terezie, Josefa II. a hlavně „z většního dílu porouchaný“ obraz Judity s hlavou Holofernovou,⁵⁰ které byly na píseckou radnici zakoupeny roku 1768 a jež jsou opět považovány za dílo Bernarda Augustina Lochmana.⁵¹

Dne 14. října 1862 Šebele předložil městské radě účet „strany přemalování a obnovení 16 kusů, 7' 9'' [= 245 cm] vysokých a 5' [= 158 cm] širokých, na plátně malovaných obrazů, které představují dřívější mocnáře království českého, a pak 2 malých obrazů představující svat. Maří Majdalenu a knížete Netolického z Eisenbergu“. Za „přemalování“ každého velkého obrazu žádal 16 zlatých a za „přemalování 2 obrazů malých“ po 3 zlatých, po městu tak chtěl vyplatit celkem 262 zlatých rakouské měny. Tato částka se však městské radě zdála být poněkud vysoká, a Šebele se nakonec při zvláštním radním jednání dne 18. prosince 1862 spokojil s nižším obnosem 11 zlatých 25 krejcarů za každý ze šestnácti velkých obrazů: „Ačkoliv myslím, že cena za přemalování 16 obrazů mocnáře kr. českého představující v té velikosti jak uvedeno by znalci za tak vysokou prohlášena býti nemohla...“ Za opravu dvou menších obrazů již Šebele nepožadoval nic. Celková částka

45) *Na městské radnici*, Otavan XXI, č. 50, 9. prosince 1899, s. 3. Uváděné datace jsou ovšem mylné. Srov. Jiří PRÁŠEK, *Písecké 2. tisíciletí*, Písek 2000, s. 141.

46) SOKA Písek, AM Písek, kart. 325, sig. Ar 40, inventář radnice z r. 1853, rubrika „Bilder u. Ohlgemaehle“, pag. 28.

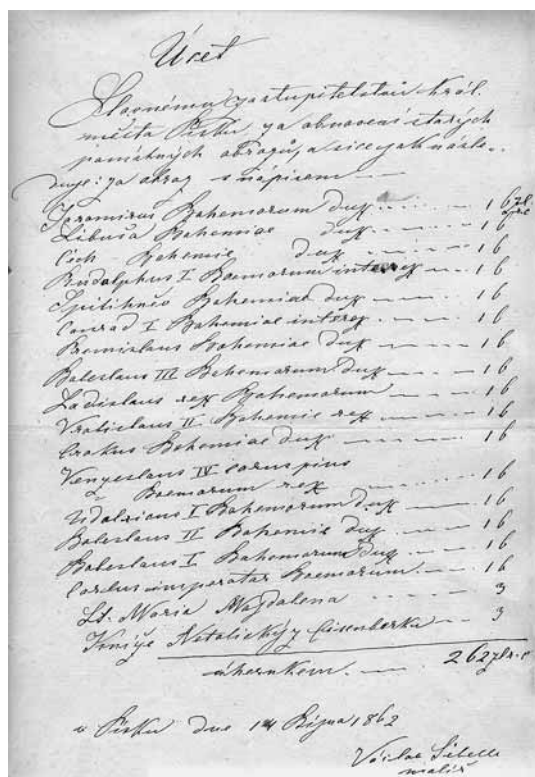
47) K němu např. viz F. LIPŠ, *Drobné písecké umění*, s. 5. K jeho nástupu na reálku viz SOKA Písek, Reálné gymnázium Dr. Adolfa Heyduka (Reálka) Písek, kart. 17, sig. II/2, osobní spis V. Šebeleho 1863-1898.

48) SOKA Písek, AM Písek, kart. 1457, sig. D II Šebele (účet ze 14. 10. 1862); kart. 322, sig. Ar 12.

49) Srov. F. LIPŠ, *Drobné písecké umění*, s. 4.

50) SOKA Písek, AM Písek, kart. 322, sig. Ar 12.

51) Zřejmě na základě uměleckého rozboru. Ve kvitancích, důchodních účtech a radních zápisech, dochovaných k pořízení všech tří obrazů, autor uveden není. Viz SOKA Písek, AM Písek, kart. 322, sig. Ar 12, kvitance; kart. 564, sig. B II 53, důchodní účet 1767/8, č. 65 a 68; kn. 373, Radní protokol 1763-9, zápisy ze 6. 2. (§ 4) a 7. 9. 1768 (§ 22). Srov. SEDLÁČEK, *Dějiny I*, s. 425; LIPŠ, *Drobné písecké umění*, s. 3; KOŘÁN, *Lochmanové* (2005), s. 14.

Účet píseckého malíře Václava Šebeleho ze 14. října 1862 „za obnovení starých památných obrazů“, který je zároveň nejstarším známým soupisem jednotlivých panovnických portrétů. SOKA Písek, AM Písek, kart. 1457, sig. D II Šebele

ní Jan Lucemburský byl přemalován na Přemysla Oráče a zcela novou podobu získaly i portréty Čecha a především Libuše. Výrazné změny dispozice Šebele provedl i u obrazů Kroka, Boleslava I., Václava II. a Ladislava. U Karla IV. sice zachoval původní dispozici, ale do horní části obrazu zároveň z neznámých důvodů vložil nový portrét s panovníkovou hlavou. Původním originálům se - až na odlišnou barevnost - asi nejvíce přemalby Boleslava II. a III. Dolní části všech obrazů pak Šebele ještě opatřil novými nápisy.⁵³

52) SOKA Písek, AM Písek, kart. 322, sig. Ar 12.

53) Podrobně viz *Restaurátorská zpráva 2008*. Přemalování Jana Lucemburského r. 1862 dosvědčuje i Šebelův účet ze 14. 10. 1862, v němž je mj. uveden „Premislaus Bohemiae dux“.

za přemalování se tak snížila na 180 zlatých rakouské měny. Městská rada pak 30. prosince 1862 nařídila důchodenskému úřadu, aby Šebelemu vyplatil požadovanou sumu.⁵²

I když si Šebele za každý obraz účtoval stejnou částku, míra jeho zásahů se lišila kus od kusu. Zatímco u šesti portrétů (Jaromír, Oldřich, Spytihněv II., Vratislav II., Konrád I. a Rudolf I.) se omezil pouze na drobné úpravy, u ostatních deseti provedl celoplošné přemalby, při nichž za použití jasných pastelových tónů (místo původních tlumených barev) výrazně upravil barevnost obrazů a u většiny i zcela pozměnil dispozici či dokonce celý námět. Teprve restaurátorské práce a průzkum z roku 2008 ukázaly, že některé panovnické portréty byly v dosud známé podobě de facto až Šebelovým dílem. Původ-

Všech šestnáct portrétů bylo po restaurování zavěšeno na radnici v radním zasedacím sále, jak se výslovně uvádí v listu městské rady ze 30. prosince 1862. Ale již v polovině následujícího roku byl celý soubor rozdělen na dvě části: prvních osm obrazů zůstalo v zasedacím sále na radnici a dalších osm obrazů bylo umístěno na chodbách písecké vyšší reálky. Nejstarší doklad o tomto novém uspořádání pochází již ze 13. června 1863.⁵⁴

Na radnici („v prvním patře, v zasedacím sále“) se podle inventáře z roku 1863 nalézaly „velké obrazy v černých rámech“, které představovaly Čecha, Libuši, Přemysla Oráče, Boleslava II., Jaromíra, Spytihněva II., Konráda I. a Rudolfa I. Každý z obrazů byl v roce 1863 oceněn na 10 zlatých, v roce 1883 již jen na 5 zlatých.⁵⁵

Pro přemalování portrétů nebyly v roce 1862 zřejmě použity příliš kvalitní barvy, takže již o necelých osmnáct let vyvstala potřeba další restaurace. Na kritický stav obrazů musel městskou radu 17. března 1880 upozornit sám Václav Šebele:

„V úctě podepsaný osměluje se upozorniti slavnou městskou radu, že jest velmi nutno, by obrazy vévodů a králů českých, jenž se v radní síni vynacházejí, restaurovány byly. Předevzal jsem před krátkým časem bedlivou prohlídku oněch obrazů a shledal jsem, že jest zapotřebí vyčištění a nového nátěru. Štáva barev, jenž jim síly a intensitu dává, jest úplně vyschlá, což by mělo za následek, že by praskati a zponenáhla od plátna odlupovati počaly. Takovým porušením by utrpěly obrazy, které jsou krásnou a památní ozdobou nejen radní síně, ale města Písku vůbec, nenahraditelnou zkázu. Pročež doufám, že slavná rada laskavě tomu předejítí a návrh můj v úvahu vzíti ráčí, an výlohy by velké nebyly, a obrazy zase v úplné své kráse na delší dobu se udržely.“⁵⁶

Městská rada jeho nabídku přijala 21. března, a již 20. dubna 1880 Šebele předložil účet za vykonanou práci ve výši 30 zlatých, které mu byly téhož dne vyplaceny.⁵⁷ Krátce nato, 2. června 1880, radě navrhl, že by opravil i zbylých osm obrazů nalézajících se v reálce:

„V úctě podepsaný osměluje se upozorniti slavnou radu ještě na oněch 8 obrazech, které se v budově reálních škol vynacházejí a následující vladaře představu-

54) SOKA Písek, AM Písek, kart. 322, sig. Ar 12.

55) SOKA Písek, AM Písek, kart. 325, sig. Ar 40, Inventář z r. 1863: „Erster Stock. Sitzungssaal. [...] Grosse Bilder in schwarzen Rahmen der Böhm. Herzoge Čech I, Conrad I, Boleslav II, Libusa III, Přemislaus IV, Rudolfus XIV, Jaromirius XIX, Spitihněv XXII.; 8 Stücke; 80 fl.“; „Inventář nářadí a nábytku obce král. města Písku“ z 29. 12. 1883, str. 7: „Zasedací síň. [...] Obrazy velké na plátně olejovými barvami malované v černých rámech představující Jaromíra, Libuši, Čecha, Rudolfa I, Spitihněva, Konráda I, Břetislava, Boleslava I.“ Inventář z r. 1883 narozdíl od inventáře z r. 1863 jmenuje místo Přemysla Břetislava a místo Boleslava II. Boleslava I. Vzhledem k jasnému omylu u Přemysla/Břetislava jsem v případě Boleslava dal přednost údají z inventáře z r. 1863, který navíc u ostatních sedmi panovníků uvádí přesná pořadová čísla odpovídající textům (Šebelovým) na spodní části obrazů.

56) SOKA Písek, AM Písek, kart. 1457, sig. D II Šebele.

57) SOKA Písek, AM Písek, kart. 322, sig. Ar 12; AM Písek-Městský úřad (MÚ) Písek, kn. 2251, Podací protokol 1880, č. j. 1668 a 2425/1880.

jí: *Karla čtvrtého, Boleslava prvního, Boleslava druhého* [spíše šlo asi o Boleslava III. - JP], *Vratislava druhého, Václava čtvrtého, Kroka, Oldřicha a Ladislava*. *Obrazy tyto se nacházejí v mnohem sešlejšímu stavu, než ony, co jsou na radnici, a nemají-li vzítí úplnou zkázu, jest restaurace nutně zapotřebí. An obrazy tyto slouží jen k ozdobě města Písku, doufám, že slavná městská rada návrh můj laskavě v úvahu vzítí ráčí a o zachování oněch obrazů se postará. Zároveň se osměluji nabízet slavné radě k provedení oné restaurace za mírnou cenu v obnosu 40 zl[átých] r[akouského] č[ísle].*⁵⁸

I v tomto případě Šebele odvedl velmi rychlou práci. Zakázka mu byla zadána 3. června a již 6. července 1880 mohl městské radě oznámit, že práce na „*obnovení osmi obrazů zavěšených na chodbách reálních škol*“ je hotova. Den nato obdržel 40 zlatých.⁵⁹ Jak je zřejmé z prvního Šebelova listu, jeho restaurační zásahy se v roce 1880 omezily hlavně na vyčištění nedávných přemaléb a jejich nové přetření lakem. Pozdější „*nevhodné přelakování*“, které předpokládal již F. Lipš,⁶⁰ se ostatně plně potvrdilo i při restaurování obrazů v roce 2008 a jemu předcházejících laboratorních průzkumech. Při nich byly zároveň u nápisů v dolní části obrazů zjištěny tři vrstvy okrové barvy, Šebele tak v roce 1880 zřejmě znovu obnovil všechny texty.⁶¹ Jeden z nápisů pak pravděpodobně lehce pozměnil, takže se z krále Václava II. (WENCESLAUS IV. OTHOCARUS PIUS BOEMORUM REX VI.) stal kníže svatý Václav (VENCESLAUS CARUS PIUS BOEMORUM DUX).⁶²

Osm obrazů, které původně zdobily chodby reálky, bylo po restaurování v roce 1880 zřejmě přemístěno. V roce 1883 totiž v ředitelně školy visel „*obraz velký na plátně olejovými barvami malovaný v černém rámu představující Boleslava XV.*“, v poradní síni byly „*obrazy velké na plátně olejovými barvami malované v černých rámech představující Ladislava, Václava IX., Vratislava II., Kroka II.*“ a konečně v učitelské knihovně „*obrazy velké na plátně olejovými barvami malované na černých rámech představující: Václav I., Boleslav II., Ulrich I.*“. Cena každého obrazu byla jednotně stanovena na 5 zlatých. (Údaje v inventáři jsou ovšem zjevně zatíženy několika věcnými omyly. Václavem IX. byl zřejmě míněn Karel IV., jako Boleslav XV. byl asi označen Boleslav I. a Boleslav II. byl spíše Boleslavem III.)⁶³

58) SOKA Písek, AM Písek, kart. 1457, sig. D II Šebele.

59) SOKA Písek, AM Písek-MÚ Písek, kart. 317, sig. I/A-19/1880; kn. 2251, č. j. 3332 a 4149/1880.

60) LIPŠ, *Drobné písecké umění*, s. 2.

61) Podrobně viz *Restaurátorská zpráva 2008*.

62) Obraz „Václava IV.“ je zmiňován ještě v Šebelově účtu ze 14. 10. 1862 a také v jeho listu z 2. 6. 1880. V inventáři reálky z r. 1883 se ale již hovoří o obrazu Václava I. a v Otavanu z 9. 12. 1899 o „Svatém Václavu“. Jako „WENCESLAUS IV. OTHOCARUS PIUS BOEMORUM REX VI.“ je král Václav II. nazýván např. v Elogiích na české panovníky od Julia Solimana z r. 1629, fol. 41.

63) SOKA Písek, AM Písek, kart. 384, sig. Ass 246. Karel IV. je na obrazu označován jako REX IX. a obraz Boleslava II. byl s největší pravděpodobností umístěn na radnici. DUX XVI. u Boleslava I. se pak nejvíce blíží číslu XV.

Skutečnost, že se část obrazů od roku 1863 až do 80. let 19. století nalézala na vyšší reálce, která až do roku 1885 stávala v místech starého píseckého gymnázia,⁶⁴ dala možná později vzniknout domněnce, že obrazy byly namalovány právě pro gymnázium.⁶⁵ V. V. Štech ve svých alšovských studiích upozornil, že písecké „Lochmanovy“ (vlastně Šebelovy) podobizny českých knížat a králů, především pak provedení detailů šperků a brnění, velmi pravděpodobně ovlivnily a inspirovaly Mikoláše Alše při práci na jeho obrazu „Setkání Jiříka z Poděbrad s Matyášem Korvínem“ v letech 1877-1878. Štechovu hypotézu nyní můžeme ještě dále precizovat. Aleš se s podobiznami králů a knížat nemusel seznámit pouze na městské radnici, ať již během svého píseckého pobytu v letech 1862-1869 či při návštěvě v dubnu 1877,⁶⁶ při svých studiích na písecké reálce v letech 1867-1869⁶⁷ totiž mívá celou polovinu obrazového souboru na očích takřka každý den.

Počátkem roku 1886 se měly obrazy již opět nalézat na chodbách reálky. Zůstává však otázkou, zda tím byla míněna stará budova na dnešním Alšově náměstí, kde byly obrazy ještě v polovině roku 1885, či právě nově dokončovaná stavba v dnešní Komenského ulici čp. 89, v níž se začalo vyučovat již v září 1885.⁶⁸ V polovině roku 1885 se o obrazy na reálce začalo zajímat muzejní kuratorium, které „uzavřelo, by obrazy českých králů, ježto umístěny jsou v staré budově reální, dány byly do nové místnosti městského musea“. Dne 4. září 1885 proto městská rada požádala ředitelství reálky, „by obrazy tyto na požádání kuratoriu městského musea vydalo“. Avšak ještě 21. ledna 1886 musel žádost, „by velké obrazy králův českých z chodeb budovy reální byly co stará památka umístěny v měst. museum“, zopakovat sám starosta František Gamisch. Z poznámky na dorzu Gamischova listu lze usuzovat, že obrazy byly muzeu předány 2. února 1886.⁶⁹ Je však možné, že prostory školy nakonec vůbec neopustily, protože první expozice píseckého muzea byla otevřena 9. září 1886 právě v přízemí budovy nové reálky.⁷⁰

Brzy nato písecké muzeum získalo i zbývajících osm panovnických portrétů z radnice. Stalo se tak v prvních letech úřadování píseckého purkmistra Aloise Pakeše (21. 11. 1886 - 4. 11. 1899). O „odklizení“ obrazů dodatečně informovaly dvě noviny z prosince 1899. Podle Otavanu k tomu došlo „v roce 1887 při renovaci radnice“, ⁷¹ pravděpodobnější je však verze Píseckých listů, podle níž byly obrazy z radnice odstraněny kvůli chystané návštěvě císaře Františka Josefa I., který v Pís-

64) SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 237; MATZNER, *O dějinách škol Píseckých*, s. 19n.

65) Viz pozn. 35.

66) Viz pozn. 7.

67) Jaromír MALÝ, *Písecký student Mikoláš Aleš, věrný syn našeho Prácheňska*, Písek 1952, s. 3-5.

68) MATZNER, *O dějinách škol Píseckých*, s. 38; SEDLÁČEK, *Dějiny III*, s. 252.

69) SOKA Písek, Reálka Písek, kart. 35, sig. II/13; kn. 147, sig. II/1-1, Podací deník 1860-1886, č. j. 104/1885-6.

70) PRÁŠEK, *Vznik a vývoj píseckého muzea (ke 120. výročí jeho založení)*, Prácheňské muzeum v Písku. Zpráva o činnosti za rok 2004. 120. výročí založení muzea 1884-2004, Písek 2005, s. 50.

71) *Na městské radnici*, Otavan XXI, č. 50, 9. prosince 1899, s. 3.

ku pobýval v souvislosti s manévry od 2. do 4. září 1888 a pro jehož osobní ubytování bylo vyhrazeno celé první patro městské radnice.⁷²

„Koridory a foyer staroslavné naší radnice bývaly asi před desíti lety vyzdobeny velikými, asi 2 a půl metru dlouhými a 2 metry širokými, na plátně umělecky provedenými obrazy, počtem 16, představujícími nazvíce korunované i nekorunované krále české, hlásající památku slavné doby země české. Obrazy tyto byly by do dnešního dne zdobily zdi radnice naší, kdyby - inu kdyby nebyl býval zvolen purkmistr, kterému buď jeho vnitřní přesvědčení neb něco jiného vnuknulo, aby toto staré „hara-burdí“ dal tam, kam dle jeho názoru patří - do musea; zcela dle vzoru jednoho známého německého obstrukčního poslance na radě říšské, který svého času o českém státním právu velmi nechutně se vyslovil a o českém králi pravil, že si ho představuje pouze ještě - na kartách, a co prý je historií, má se ponechati historii. Zajímavou jest při „vyklízení těchto českých králů“ také ta okolnost, že bývalý náš starosta cís. rada Pakeš dal obrazy vykliditi před odjezdem mocnáře k manévrum do Písku, který jak známo ubytován v naší radnici. Proč právě tenkrát - hádejte!“⁷³

Roku 1888 muzeum z reálky přesídlilo do druhého patra městské spořitelny v dnešní Karlově ulici,⁷⁴ kde byly spolu s dalšími exponáty vystaveny i obrazy českých panovníků.⁷⁵ Jedním z prvních kroků mladočeského starosty Karla Lukáše, který 4. listopadu 1899 vystřídal Pakeše ve funkci, bylo navrácení celého panovníckého cyklu z muzea nazpět do prostor městského úřadu. Po třiceti sedmi letech se tak všech šestnáct obrazů opět ocitlo pohromadě na radnici. Již 9. prosince 1899 mohl napsat Otavan, že „obrazy českých panovníků ... vrátily se opraveny zase zpět a umístněno jich deset na chodbách v prvním patře, šest pak v menší radní síni“.⁷⁶ Zajímavá je poznámka o další opravě obrazů, v obecních účtech ani zápisech městské rady a zastupitelstva však o ní žádné zmínky nejsou.⁷⁷

Roku 1910 již bylo na radnici vystaveno jen třináct obrazů. Jak napsal Josef Soukup, „v prvním patře v předsíni visí sedm a v čekárně kanceláře starostovy šest obrazů knížat a králů českých...“.⁷⁸ Podle inventáře obecního jmění bylo v letech 1915-1917 na chodbě prvního patra radnice pověšeno jen deset „obrazů českých králů“, které ale již v letech 1918-1924 zcela vypadly z evidence. O zbylých šesti obrazech se pak inventář vůbec nezmiňuje.⁷⁹ Přesto se nezdá,

72) SEDLÁČEK, *Dějiny II*, s. 361.

73) *Vyhození čeští králové z písecké radnice*, Písecké listy V, č. 49, 6. prosince 1899. Za laskavé upozornění na oba novinové články děkuji PhDr. Jiřímu Práškoví.

74) PRÁŠEK, *Vznik a vývoj*, s. 46 a 50.

75) Jan MATZNER, *Královské město Písek. Průvodce městem a okolím, jakož i dějiny jeho*, Písek 1898, s. 151.

76) *Na městské radnici*, Otavan XXI, č. 50, 9. prosince 1899, s. 3.

77) SOKA Písek, AM Písek-MÚ Písek, kn. 48, Protokoly městského zastupitelstva 1899; kn. 416, Hlavní kniha důchodu - vydání 1899; kart. 535, sig. I E, zápisy městské rady 1899-1900.

78) SOUKUP, *Soupis památek*, s. 249.

79) SOKA Písek, AM Písek-MÚ Písek, kn. 319, Inventář obecního jmění IV 1915-1924, fol. 4.

že by obrazy po roce 1917 z radnice zmizely, neboť v průvodci Josefa Veselého z roku 1921 se dočteme, že „*chodby radnice zdobeny jsou velkými obrazy knížat a králů českých od Kroka až po Karla IV.*“.⁸⁰ V každoročních soupisech obecního majetku se „*obrazy českých králů*“ znovu objevují až roku 1925. Obrazů je v inventáři zaznamenáno celkem patnáct, což by možná vysvětlovalo fakt, proč Veselý v roce 1921 začal svůj výčet až Krokem a neuvedl Čecha, jenž byl prvním v pořadí. Obrazy byly na radnici, jejich přesné umístění však inventář neuvádí: měly se nalézat „*v opatrování městského domovníka*“.⁸¹ Rozhodně však neležely v nějakém skladu. Ve filmu „*Město v lesích. Písek nad Otavou*“, který se v Písku a okolí natáčel od 5. do 9. září 1925, se do záběru dostaly i čtyři obrazy z panovníckého cyklu, které byly zavěšeny v chodbě na podestě v prvním patře radnice. Dva obrazy zdobily zeď nalevo od vstupu do radní síně a napravo se nalézaly dva další. Bližší určení obrazů však neumožňuje nízká technická kvalita filmové kopie.⁸²

Podle muzejní knihy přírůstků č. VI (čísla přírůstková VI/63-78) bylo všech šestnáct obrazů již k 15. prosinci 1932 součástí sbírek píseckého muzea. K jejich převzetí tak mohlo dojít někdy mezi lety 1925-1932, přesnější datum z muzejní evidence zjistit nelze. Zapsání obrazů do knihy by totiž mělo znamenat, že se obrazy v té době v muzeu nalézaly nejen „*papírově*“, ale i fyzicky.⁸³

Přesto na tomto místě pouze pro úplnost uvádím doklady, jež by spíše naznačovaly, že obrazová galerie nebo alespoň její větší část mohla být z prostor radnice do muzea přemístěna až v době pozdější. František Lipš, jenž v letech 1932-1941 zastával funkci správce muzea⁸⁴ a byl také autorem zmíněného zápisu v Knize přírůstků č. VI, uvádí ve své studii o píseckém umění z roku 1937, že obrazy z panovníckého cyklu „*jsou na chodbách písecké radnice a v muzeu*“.⁸⁵ Textem, že „*chodby radnice v I. patře vyzdobeny obrazy knížat a králů českých od B. Lochmana v r. 1767*“, byla opatřena i orientační tabulka, kterou písecký odbor Klubu československých turistů roku 1934 umístil na radnici a jejíž znění bylo o rok později v ne-

80) VESELÝ, *Průvodce po městě Písku a okolí*, s. 12.

81) SOKA Písek, AM Písek-MÚ Písek, kn. 328, Inventář obecního jmění III 1925-1935, fol. 46.

82) Kopie shlednuta v Prácheňském muzeu. K filmu viz Robert a Jaromír MALÝ, *Město v lesích. Písek nad Otavou, bývalé královské krajské město, hlava kraje Prácheňského. Propagační film, uspořádaný péčí klubu čsl. turistů v Písku*, zvláštní otisk článku z Píseckých listů - Věstníku z Pootaví, z čísla 1. a 2. r. 1926: „... *radnice s obrazy českých knížat a králů*...“.

83) Za informaci a možnost nahlédnutí do knihy děkuji Mgr. Janu Adámkovi.

84) Lipš byl navíc s Lochmanovým dílem velmi dobře obeznámen. Viz Zpráva Musea Augusta Sedláčka pro vlastivědu Prácheňska a městského archivu v Písku za rok 1934, s. 2 a Libor KRIVÁNEK, *Dílo pěti malířských generací za 96 korun*, Výběr z prací členů Historického klubu při Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích 18, 1981, č. 3, s. 188-189. K jeho působení v muzeu viz PRÁŠEK, *Vznik a vývoj*, s. 57-64.

85) LIPŠ, *Drobné písecké umění*, s. 3. Lipšův údaj pouze opakuje PREISS, *Cykly*, s. 68 a Emanuel POCHÉ a kol., *Umělecké památky Čech 3 (P-Š)*, Praha 1980, s. 52.

změněné podobě otištěno i ve výroční zprávě muzea.⁸⁶ Autor tabulek Karel Krýžl pak tento údaj zopakoval i ve svých průvodcích po Písku z roku 1936.⁸⁷

Do chodeb v prvním patře radnice klade „*obrazy českých knížat a králů od B. Lochmanna z r. 1767*“ i Jaroslav Arsène de la Motte v průvodcích z let 1939, 1940 a především z roku 1947, v němž jsou navíc velmi detailně popsány i sbírky městského muzea.⁸⁸ V podobném duchu vyznívá i novinový referát o výstavě „Výběr píseckých malířů“, která se v píseckém muzeu konala roku 1943: „*Návštěvníci budou moci přehlédnouti písecké Mistry od Lochmana z Gamsenfelsu, jehož originály českých králů zdobí radniční dvoranu* ...“⁸⁹

Většina uvedených zmínek z doby po roce 1932, snad až na údaj F. Lipše z roku 1937, by se možná dala vysvětlit nekritickým přijímáním údajů ze starších prací,⁹⁰ ale máme k dispozici ještě několik pramenů z píseckého městského archivu. Dne 19. března 1938 se na muzejní kuratorium obrátila Umělecká beseda v Praze s prosbou, aby jí byl na chystanou výstavu Pražské baroko zapůjčen „*1 obraz českých knížat od B. Lochmanna*“. Správce muzea F. Lipš tuto žádost 26. března postoupil městské radě a doporučil její kladné vyřízení: „*Kuratorium muzea po trapných zkušenostech nepůjčuje předměty ze svých sbírek, zde však by bylo možno vyhověti, neboť žádaný obraz Bernarda Augustina Lochmanna je velkých rozměrů a jistě bude vrácen.*“ Konečné slovo však měla městská rada, která se na své schůzi 6. dubna 1938 usnesla, že „*obrazy jsou vetché a nesnesou transport*“, a v tomto duchu také o dva dny později nechala sepsat vyrozumění pro Uměleckou besedu.⁹¹ Ze spisů k této záležitosti je zřejmé, že obrazy inventárně patřily muzeu, ale již není vůbec jasné, zda v muzeu byly i fyzicky.

Jednoznačněji vyznívají inventáře městského majetku, v nichž je patnáct „*obrazů českých králů*“ v odhadní ceně 1 koruny za kus až do roku 1951 evidováno na radnici „*v opatrování městského domovníka*“.⁹² Pokud bychom pominuli záznam v muzej-

86) *Stručně popsané památky města Písku pro informaci turistů*, in: IX. zpráva Musea Dr. Aug. Sedláčka pro vlastivědu Prácheňska a měst. archivu v Písku za rok 1935, s. 12, kde jsou navíc uvedeny i změny oproti stavu z r. 1934.

87) Karel KRÝŽL, *Turistický průvodce po městě Písku a okolí s 28 obrázky*, Písek 1936, s. 15; TÝŽ, *Stručně popsané památky města Písku pro informaci turistů (se 3 obrázky Mikuláše Alše)*, Písek 1936.

88) Jaroslav ARSÈNE DE LA MOTTE, *Písek nad Otavou, město v moři lesů. Turistický, historický a kulturní průvodce Pískem a okolím*, Písek 1939, s. 18; TÝŽ, *Kapesní průvodce Pískem*, Písek 1940, s. 21; TÝŽ, *Písek nad Otavou. Město v moři lesů. Průvodce Pískem a okolím, spoluobraz kulturního života Písku*, Písek 1947, s. 23 a 36-40.

89) SOKA Písek, fond Prácheňské muzeum Písek, skartační řízení 1966, kart. 8, sig. VI/2, výstřížek novinového článku *Z muzejní chodby stálá výstavní galerie* z 2. července 1943 (citace neuvedena).

90) Příkladem takového přístupu je práce *Umělecké památky Čech*, red. Zdeněk WIRTH, Praha 1957, s. 586, která „*I3 [!] obrazů českých králů od B. Lochmana z r. 1767*“ dokonce umisťuje na průčelí [!] písecké radnice.

91) SOKA Písek, AM Písek-MÚ Písek, kart. 1022, sig. XVI E 1/10.

92) SOKA Písek, AM Písek-MÚ Písek, kn. 328, fol. 46; MěstNV Písek, man. 1946-1949, kn. 17, Inventář obce města Písek III 1946-1951, list 29.

ní Knize přírůstků, pak první spolehlivou zprávu o umístění celého obrazového cyklu v muzeu obsahuje až průvodce Ivo Beneše z roku 1955: „*V hradě je Sedláčkovu vlastivědné museum založené roku 1884. V něm ... galerie prácheňského umění založená roku 1951, významné série: obrazy českých knížat a králů od Bernarda Lochmanna...*“⁹³ Vzhledem k údajům v městském inventáři a Benešově průvodci tak nelze úplně vyloučit, že k definitivnímu přestěhování většiny obrazů z radnice do muzea mohlo dojít až roku 1951, kdy byla pro veřejnost otevřena zmíněná obrazová galerie. Podobně Jaroslav Šindelář ve statí o píseckém výtvarném umění z roku 1981 uvádí, že panovnické obrazy „*zdobily ... až do 50. let našeho století chodby radnice*“.⁹⁴ Jeho slova mají v této věci jistou váhu, neboť jako tehdejší referent pro školství, osvětu a tělesnou výchovu MNV Písek a předseda Spolku přátel muzea měl na počátku 50. let 20. století stěžejní zásluhu na zřízení galerie a hlavně na opatření nových prostor pro muzeum, mnohonásobně převyšujících jeho dosavadní kapacitu.⁹⁵ Fyzické převzetí rozměrného panovnického cyklu či jeho větší části do muzejních sbírek by v této době mělo poněkud větší logiku než ve 20. či 30. letech 20. století, kdy muzeu citelně chyběly vhodné výstavní prostory i depozitáře.⁹⁶ Dochované prameny nám však v této věci jednoznačnou odpověď nepodávají.

Příloha

1776

Účetní záznam o pořízení šestnácti obrazů českých knížat a králů z majetku bývalé klatovské jezuitské koleje do písecké radnice.

[Extra Auß-Gaab]

82. Vermög hier anliegender anschaffung vor auß dem Klatauer Ex Jesuiten Collegio in das hierortige Rathaus erkauffte 16 stück Bilder Böhmischer Fürsten, und Konigen p[e]r 25 fl.

Für derselben Verbesserung 10 [fl.]

[Für derselben] übertragung 2 [fl.] 15 [kr.]

Dann für die überführung von Klattau anhero 9 [fl.] 5 [kr.]

Dem Tischler, und Schloßer für die Reparatur deren Rahmen, und Verfertigung der Schraubnägln, dann aufstellung deren Bilder 4 [fl.] 28 [kr.]

[Summa] 50 [fl.] 48 [kr.]

SOKA Písek, AM Písek, kart. 569, sig. B II 61, duchodenský účet města Písku za rok 1776 („Rendt Amts Rechnung Bey der Königl. Stadt Písek Von 1^a. Januarii Bies Ult[im]a Decembris 1776“), položka č. 82.

93) Ivo BENEŠ, *Písek na Otavě*, Písek 1955, nestr.

94) ŠINDELÁŘ, *Písecká výtvarná kultura*, in: *Písecká čítanka* 2, Písek 1981, s. 125.

95) SOKA Písek, MěstNV Písek, *Kronika města Písku 1951-1953*, s. 128-129 a 396; *100 let muzea v Písku (1884-1984)*, Písek 1984, s. 20; PRÁŠEK, *Vznik a vývoj*, s. 66-68.

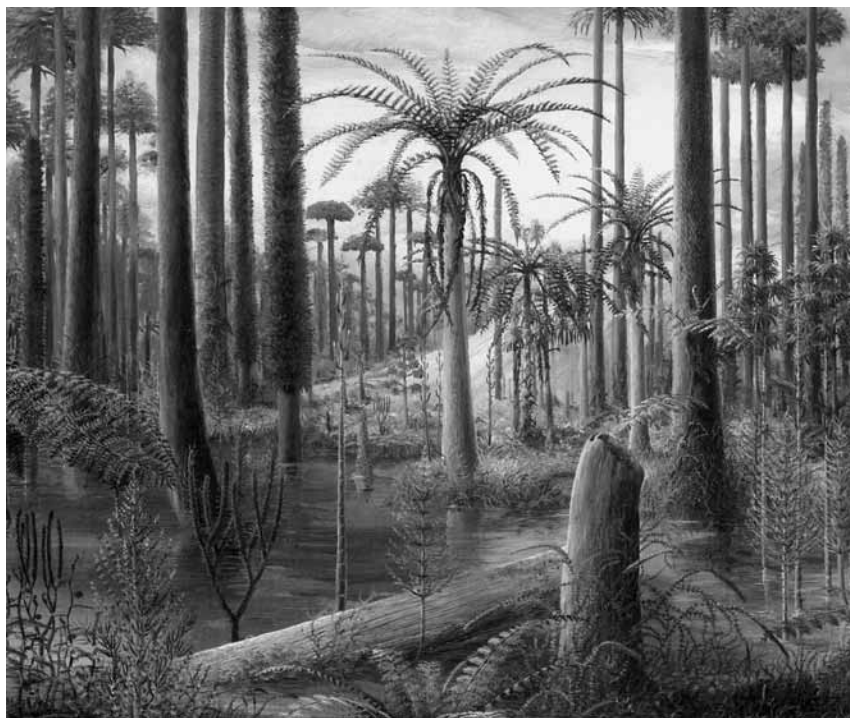
96) *100 let muzea v Písku (1884-1984)*, s. 14.

Jaroslav Jiřík

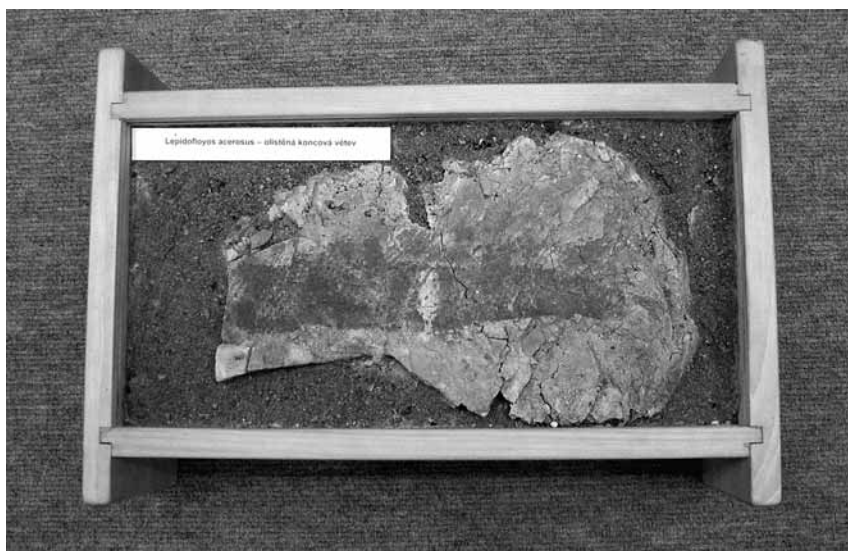
VÝSTAVA „PRVOHORNÍ POMPEJE“

Paleontologický výzkum unikátního ekosystému období karbonu u Radnic na Rokycansku RNDr. Josefa Pšeničky, PhD.

Prácheňské muzeum v Písku ve spolupráci s paleontologickým oddělením Západočeského muzea v Plzni uspořádalo v Malých výstavních síních výstavu věnovanou novým a pozoruhodným výsledkům paleontologického bádání, které zavedly návštěvníky do dávné geologické minulosti Země, konkrétně do období karbonu před zhruba 310 milionů let. Ústředním motivem výstavy a s ní spojené přednášky (19. 11.)

Rekonstrukce karbonského pralesa provedená malířem Jiřím Svobodou

Otisklá koncová větev stromovité plavuně. Foto J. Jiřík

byl mediálně známý paleontologický výzkum lokality Ovčín u Radnic na Rokycansku, který probíhá v součinnosti českých i zahraničních institucí. Unikátnost a světový význam zde nalezených ekofaktů podtrhuje spektrum nálezů, kdy bylo mezi zkamenělinami rozpoznáno celkově 22 biologických druhů, které strukturovaly několik rostlinných pater karbonského lesa. Byly tak nalezeny stromovité plavuně rodů *Lepidodendron* a *Lepidoflojos* dominující s 10-20 metry tehdejšímu tropickému pralesu, keřovité a bylinné plavuně rodů *Spencerites* a *Selaginella*, stromovité přesličky *Calamites*, popínavé přesličky rodu *Sphenophyllum*, stromovité kapradiny (např. rodu *Psaronius*), bylinné i liánovité, kordaity - příbuzné dnešních jehličnanů a pteridospermy - vyhynulé kapradosemenné rostliny. Jejich výborný stav zachování je způsoben pradávnou katastrofou, kdy byly zkameněliny zasypány ve vulkanickém popelu po sopečném výbuchu pravěkého supervulkánu nalézajícího se poblíž Drážďan - tzv. horizont brouskovského obzoru. Celé větve a kmeny tak byly nacházeny v původní poloze, tak jak byly zasypány. Mezi jedinečné nálezy patří největší vzorek větve stromovité plavuně *Lepidodendron lycopodioides* na světě (1,3 m), jediné nalezené celé větve stromovité plavuně *Lepidoflojos acerosus* s větvemi a šišticemi (1,5 m) nebo vážka s křídly dlouhými 25 cm. Vzácností je rovněž nový nález pavoukovce řádu Trigonotarbid, kterého mohla spatřit široká veřejnost vůbec poprvé.

Výzkum lokalit karbonského období, tedy doby s výraznější koncentrací CO_2 v atmosféře a oscilací hladiny světového oceánu, se znovu stává aktuálním tématem

vědeckého zájmu při výzkumu paleoekologie. Vážný zájemce se též může dozvědět o výzkumu více na stránkách odborných periodik (např. Opluštil et al. 2009, Pšenička a Bek 2009 nebo Opluštil et al. 2007).

Paleontologický výzkum byl na výstavě prezentován na příkladech přímo hmotných nálezů všech nejdůležitějších dokladů tehdejší flóry i fauny. Doprovodným programem byly nástěnné postery ukazující dějiny a postup výzkumu v oblasti radnické pánve počínaje Kašparem hrabětem Sternbergem, vysvětlení příčin vzniku paleontologických situací, metody výzkumu, rekonstrukce a finální prezentace jeho výsledků i za pomoci DVD s filmem zobrazujícím průběh terénních aktivit.

Literatura:

- Opluštil, S., Pšenička, J., Libertín, M., Bashforth, A. R., Šimůnek, Z., Drábková, J., Dašková, J., 2009. A Middle Pennsylvanian (Bolsovian) peat-forming forest preserved *in situ* in volcanic ash of the Whetstone Horizon in the Radnice Basin, Czech Republic. Review of Palaeobotany and Palynology, 155, 234-274.
- Pšenička J., Bek, J., 2009. A new reproductive organ Echinosporangites libertite gen. and sp. nov. and its spores from the Pennsylvanian (Bolsovian) of the Pilsen Basin, Bohemian Massif, Czech Republic. Review of Palaeobotany and Palynology, 155, 145-158.
- Opluštil, S., Pšenička, J., Libertín, M., Šimůnek, Z. 2007. Vegetation patterns of Westphalian and Lower Stephanian mire assemblages preserved in tuff beds of the continental basins of Czech Republic. Review of Palaeobotany and Palynology. 143, 107-154.

Jan Adámek

MĚSTSKÝ PATRONÁT S JEHO PROJEVY A ÚCTA K PÍSECKÉ MADONĚ NA VÝSTAVĚ „KOSTEL VE MĚSTĚ“

Závěrečná výstava roku, instalovaná ve vzdušných prostorách galerie, se věnovala, jak napovídal její podtitul *Písecký farní chrám Narození Panny Marie v životě městské komunity od středověku po současnost*, postizení skutečností, které přes svůj značný význam i rozsah vlastně dosud nebyly téměř vůbec reflektovány.

Držení patronátního práva bylo vždy velmi významnou a prestižní skutečností. Patron se totiž hmotně podílel na správě zádušního a obročního jmění, přičemž záduším se mýlí statky určené pro výkon posvátného kultu a obročím statky určené pro osobní výživu beneficiáta (např. faráře, kaplana a podobně). Kromě povinností měl patron právo nejprve navrhnout příslušné duchovní autoritě (např. arcibiskupovi) kandidáta na obsazení benefícia, později, v novověku jen prezentoval beneficiáta ze seznamu předloženého mu příslušnou duchovní autoritou. Patrony mohli být fyzické i právnické osoby (např. panovník, majitel panství, klášter, obec). V Písku byl prvním držitelem patronátního práva k farnímu kostelu český král. Ten svého práva fakticky (nikoli formálně) pozbyl za zmatků v období husitských válek. Po-

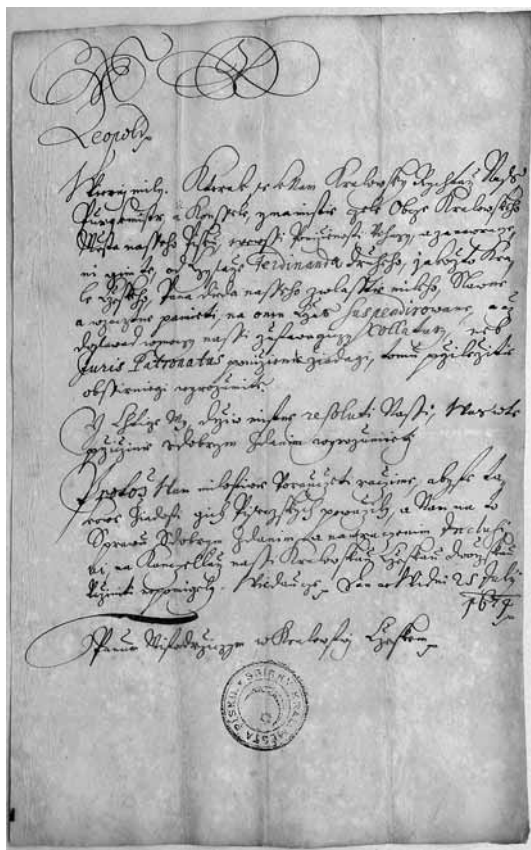
té patronát vykonávala písecká městská obec a toto její počínání bylo ze strany jagellonských a prvních habsburských panovníků pravděpodobně mlčky tolerováno - jednoznačné doklady pro to ovšem chybí. Ferdinand II. pak Písku držbu patronátního práva odňal a vráceno bylo teprve po naléhání Píseckých v roce 1674. Příkaz Leopolda I. k navrácení patronátního práva ze 24. října toho roku Písečtí opsali do své tzv. Zelené knihy privilegií. V městském archivu je mimo jiné dochován i opis listu císaře Leopolda zaslaný českým místodržícím poté, co obdržel prosbu Píseckých:

Leopold etc.

Věrní milí. Kterak se k nám Královský rychtář náš purkmistr, a konšelé, i na místě celé Obce Královského města našeho Písku, ve vší poníženosti uchází, a za navrácení jim té, od císaře Ferdinanda Druhého, jakožto krále českého, pana děda našeho zvláště milého, slavné a vzácné paměti, na onen čas suspendírované, a až dosavad v moci naší zůstávající Collatury neb Juris Patronatus poníženě žádají, tomu příležitě obšírněji vyrozumíte.

I Chťe My, dřív místně resoluci naší, vás v té příčině s dobrým zdáním vyrozuměti. Protož vám milostivě poroučeti ráčíme, abyste takové žádosti jich Píseckých povážili, a nám na to zprávou s dobrým zdáním a navrácením Inclusivi, na Kancelář naši královskou českou dvorskou učiniti nepomýjeli. Věduce etc dán ve Vídni 25. Julii 1674 etc.

Pánům místodržícím v Království Českém etc.

Opis listu císaře Leopolda I. českým místodržící z 25. července 1674. SOKA Písek, AM Písek, sig. Ak1, kart. 114. Foto V. Komarová

Nejvýmluvnějším projevem nabytého patronátního práva se stala dvojice chórových lavic s místy pro dvanáct radních, pořízená pro chrámové presbyterium někdy po roce 1710.

Držbou patronátního práva pak písecká městská obec, s různými zákonnými úpravami, disponovala až do roku 1949, kdy zákonem č. 218 přešel patronát na stát, jenž byl ovšem vždy patronem více než liknavým. Tento stav trvá v podstatě až do současnosti s tím, že v roce 1990 se stát vzdal patronátního práva prezentovat beneficiáta, čímž se ovšem z patronátního břemena nevyvázal. Z právního hlediska tak patronát v současné době takzvaně „spí“.

Velký sál galerie přinesl v reprezentativním výběru doklady praktických projevů městského patronátu. Z nich vynikaly především součásti někdejšího hlavního oltáře, vysvěceného roku 1692 a svatostánek, který k němu byl pořízen o několik desetiletí později, ovšem ze soukromé iniciativy, a dohotoven roku 1743. Velmi kvalitní dřevěné plastiky sv. Petra a Pavla tu byly představeny v průběhu restaurování, které jim vrátí původní podobu (srov. obrázek nahore).

Fotograficky zdokumentovány a zpřístupněny byly také obě cenné veduty města Písku, které se dnes v chrámovém interiéru nacházejí. Se značným zájmem se setkávala rozměrná reprodukce veduty z roku 1743, namalované Janem Karlem Kovářem v kupoli kaple sv. Jana Nepomuckého, která tu byla představena v měřítku blízkém originálu. A samozřejmě nechyběla ani reprodukce dřevěného reliéfu s vyobrazením města vytvořeného kolem roku 1760, který je součástí retabula ol-

táře Panny Marie Písecké. Obě veduty, společně s vyobrazeními městských znaků z exteriéru i interiéru kostela, svým způsobem obracely původní název výstavy i v další symbolickou rovinu - město v kostele.

Druhým těžišťem výstavy byly doklady úcty k Panně Marii Písecké, shromážděné v zadním sálu galerie (viz vyobrazení na třetí straně obálky).

Ve staletých dějinách města Písku neexistuje obraz, jenž by tak hluboce ovlivnil duchovní život Píseckých, jakým je Písecká Madona, jinak též nazývaný Panna Maria Písecká.

Obraz se objevil, jak už tomu u zázračných obrazů bývá, za podivuhodných okolností. Student Ondřej František Causalius, který působil jako choralista u emauzských benediktinů v Praze, si při procházce klášterní zahradou povšiml pukliny ve zdi. Když otvor rozšířil, našel zde obraz Panny Marie s Dítětem, jenž tu byl v neznámé době zazděn. Obraz poté odevzdal opatovi. Když po skončení studií odcházel z Prahy, obraz si na opatovi, který byl jeho dobrodincem a podporovatelem, vyprosil. Když se Ondřej Causalius přistěhoval do Písku, působil zde nejprve jako písař, později, v roce 1678, zakoupil na Malém rynku dům a působil jako pojezdňý královského rychtáře. Před svou smrtí v roce 1687 daroval obraz děkanskému kostelu, kde se zanedlouho stal středem nemalé úcty.

Za válek o dědictví rakouské, když byl na konci roku 1741 Písek obsazen spojenou bavorsko-francouzskou armádou kurfiřta Karla Albrechta, adepta českého trůnu, hrozilo městu velké nebezpečí. Panovala totiž oprávněná obava, že Písek bude zničen, když rakouská armáda bude chtít tuto momentální bavorsko-francouzskou pevnost dobýt. Písecká městská rada proto společně s celou obcí složila slavnostní slib - vótum - že pokud patronka města Panna Maria svou přímlovou u svého Syna vyprosí městu záchranu před zničením, budou ji každý rok prokazovat poctu slavnostní veřejnou bohoslužbou. K vyslyšení prosby Píseckých došlo a konečně 8. června 1742 odtáhli všichni vojáci tehdy obnovili radní svůj slib s tím, že pobožnost bude konána na paměť tohoto dne nebo nejbližší neděli po 8. červnu. To je počátek

Snímek originálu obrazu na pohlednici vydané kolem roku 1900. Archiv autora

tzv. Městské slavnosti, která byla od té doby pořádána až do roku 1949 a znovu obnovena po roce 1989 nejprve píseckým děkanem a pak i představiteli města. Při ní je nošen obraz Písecké Madony ve slavnostním procesí.

Od té doby si mnozí písečtí měšťané dávali vymalovávat kopie posvátného obrazu pro soukromou úctu ve svých domech a můžeme soudit, že jejich počet se časem velmi rozrostl. Originální obraz byl, jako jakési paládium města, uctíván celoročně na jednom z bočních oltářů v děkanském kostele. V roce 1760 byl za tím účelem postaven zcela nový oltář, do něhož byl pod obrazem Panny Marie zasazen dřevěný reliéf s vedutou města Písku, jehož je P. Maria ochranitelkou), až do nešťastného roku 1975, kdy byl za dosud nevyjasněných okolností přímo z oltáře ukraden. Brzy poté byla namalována volnější kopie, která se dnes díky mnoha modlitbám věřících znovu stává obrazem posvátným.

Na výstavě byly instalovány jednak předměty související s procesími s milostným obrazem, vesměs zapůjčené píseckou římskokatolickou farností, jednak některé z kdysi četných replik Písecké madony pořizované pro soukromou pobožnost. Svého druhu mimořádnou událostí pak bylo časově omezené - pouze dvoudenní - vystavení obrazu Madony umístěného v současné době na oltáři a užívaného při procesích.

Jan Kouba

BETLEMÁŘSTVÍ NA JIHU ČECH NA ZAČÁTKU 21. STOLETÍ

Motivy a způsoby znázornění betlémů

V letech 2008 a 2009 uspořádalo Prácheňské muzeum v Písku dvě vánoční výstavy, na kterých se představilo přes šedesát současných tvůrců betlémů z celých jižních Čech a z přilehlého Pošumaví. Výstavy měly představit betlemářství jako živý a stále populárnější obor lidové tvorby na přelomu 20. a 21. století. Právě z doby konce minulého století pocházely betlémy nejstarší, doba vzniku nejmladších byla u některých i několik dní před zahájením výstavy 26. listopadu 2008, resp. 1. prosince 2009. Mezi betlemáře byli počítáni tvůrci betlémů ze všech možných materiálů, tím nejčastěji zastoupeným bylo dřevo, velké množství jesliček bylo keramických, o něco méně se vyskytovaly i papírové, textilní nebo skleněné. Řada z nich byla vytvořena i kombinací různých výrobních materiálů. Účastníky byli jak amatérští tvůrci, tak profesionální řemeslníci. Většina z vystavených betlémů byla jedinečnými originály, ty ostatní, hlavně keramické, dřevěné, z kukuřičného šustí a odlité ze sádry, byly určené k prodeji a vznikly podle jednotného vzoru.

V průběhu svážení exponátů na výstavu jsme zjišťovali motivaci k výrobě jesliček. Zhotovování betlémů za účelem jejich prodeje se cíleně věnuje velké procento betlemářů, jejichž počet narůstá při přibližování se k českoněmeckým hranicím. Mnoho

Detail Svaté rodiny, Jana Půlpytlová. Foto V. Komasová

převážně řezbářů se zaměřuje na prodej svých výrobků právě do německy mluvících zemí. V severních oblastech jižních Čech se povětšinou jedná o výrobu v rámci rodiny a se snahou po osobitém vytvoření atmosféry Vánoc. Výjimkou je několik tvůrců zabývajících se původními lidovými řemesly, kteří své betlémy nabízejí například na různých předváděcích řemeslných trzích spolu s dalšími výrobky. Někdy je betlém jen výsledkem snahy po uměleckém nebo tvořivém vyjádření. Dost často betlemáři odpovídají, že jako pro věřící je pro ně tvorba betlémů naprosto přirozenou věcí.

Téměř u všech tvůrců lidových řemesel je betlém jen jedním z okruhů, kterému se věnují. Řezbáři dále zhotovují kříže, plastiky světců, hračky a loutky, podložky pod paroží, ornamentální prvky k opravě starožitného nábytku nebo věci užité v domácnosti. Podobně pestrý rozsah prací mají i keramici. Tvorba omezená pouze na betlémy se tak vyskytuje jen u amatérských tvůrců toho či onoho způsobu výroby. Jedním z tradičních betlemářů je Jiří Janoušek. *„Šel jsem do důchodu a rodina mi řekla, jestli bych nemohl udělat betlém. Tak jsem ho tedy udělal, ale rodině se samozřejmě nelíbil. Tajně jsem ho odvezl do muzea ve Strakonicih na výstavu a oni mi najednou z muzea volají, jestli mi mohou zveřejnit v novinách, že jsem vyhrál třetí cenu. A tak mě to chytilo, že jsem u betlémů zůstal.“* Další svérázný případ, jak se člověk stane klasickým betlemářem přidává Milan Karpianus. *„Já pracuji jako lékař a k betlemářství jsem se dostal právě díky jednomu pacientovi, který mi přinesl figurku z hlíny jako dárek. On to byl řezbář, pak mě párkrát pozval k sobě domů*

a několik figurek jsme udělali společně. A už jsem v tom byl...“ Pro nestora jihočeských betlemářů Jiřího Pokorného začal jeho vánoční příběh zděděným torzem kralických figurek a řezbářským náčiním po dědečkovi.

Pokud se člověk zabývá nejenom tvorbou betlémů a škála jeho výrobků je širší, stejně jsou právě figurky Josefa, Marie a dalších dost často na začátku veškerého uměleckého konání. Typickým příkladem je keramik Zdeněk Barták. „*Moje první figurka byla sice ježíbaba, dělali jsme totiž pohádkové motivy, takže pak následoval dráček, královna a král. Ale pak byla hned Svatá rodina. Takže betlém byl na začátku celé naší tvorby.*“

Dnes jasně převládá obliba betlémů dřevěných. Ať tradičních vyřezávaných, tak soustružených. Těm se věnuje Nositel tradic lidových řemesel Jiří Drhovský. „*Dělám vlastně pořád stejný typ betléma. Trošku z komerčních důvodů, řezané betlémy jsou drahé, tak děláme takový trochu jednoduchý betlém pro děti.*“ Mezi klasickými řezbáři se najdou jak autoři jednoho jediného betléma, tak i tvůrci velké řady jeslíček. Mezi takové patří Jaroslav Frencl. O procesu své tvorby říká: „*Většinou si betlém nekreslím. Mám vždycky jen představu, jaký betlém asi udělám. Pokud dělám betlém na zakázku, tak se vždycky dohodneme na ceně a podle toho se uzpůsobím a vyřezávám. Baví mě si do betlémů vymýšlet různé netypické figurky. Již jsem měl v betlému třeba čerta, ježíbabu nebo vodníka. Mám taky rád dělat betlémy zasazené do různých měst, dělám jsem již třeba strakonický, volyňský, nyní dělám betlém pro muzeum v Českých Budějovicích.*“

Řada novodobých betlemářů pracuje na zakázku právě pro různá města nebo spolky. Mezi takovéto se řadí i Milan Tesař, který ze dřeva zhotovil již například betlém pivovarský, vinařský, rybářský, myslivecký, muzikantský, sklářský nebo takové, jež jsou věnované oblíbeným městům a místům - Kašperskohorský, Zbraslavský, Dobrovodský atp. Někteří řezbáři se při výrobě betléma specializují na určitou oblast. Jako pan Janoušek. „*Všichni mi chválí hlavně architekturu, na tu se specializují. Figurky jsou mnohdy průmyslové, chalupy mě totiž více baví. Figurky jsou také mnohem náročnější na oči.*“ Velká řada pak zase naopak zhotovuje pouze postavy a samotnému chlévu či jiným budo-
vám se nevěnuje vůbec.

Jesličky v dýni, Jana Pulcová. Foto V. Komarová

Keramický betlém, Martin a Ala Rabochovi. Foto V. Komasová

Druhé nejpočetnější jsou betlémy keramické. Společným pojítkem jejich tvůrců je studium na Střední umělecko-průmyslové škole v Bechyni. Základy svých keramických betlémů popisuje Zdeněk Barták, žijící právě v Bechyni: „*Keramika je něco jiného než sochařina. Sochař si může dovolit rozmáchlá gesta, ale keramická postava by měla být jiná. Když se podíváme na výjev vpravo, tak ti dva - Josef a Marie - jsou jeden kus. A aby byli schovaní - aby byli v kupě, tak je přes ně udělána podkova, aby bylo jasně vidět, že jsou v něčem schovaní - je to jakási alegorie chléva a zároveň to drží tvar celého zobrazení.*“ Keramické betlémy se většinou neskládají z tolika postav jako ty z jiných materiálů. Právě proto je o to větší důležitost přikládána ústřední trojici postav. Tak jako u manželů Rabochových z Trhových Svinů. „*První nad čím přemýšlíme, je podoba Josefa s Marií, pak to ostatní se přidává postupně. Nejprve tři králové, pak pasák a pak ti další.*“ Právě tvorba ústředních postav však podle další keramičky Zuzany Kupcové z Pelhřimova přináší i nejvíce úskalí. „*Nejraději dělám určitě darovníky, i když ústřední motiv je určitě Josef s Marií. Ale to je hrozně moc těžké, když vidíte třeba Madony Michelangela, tak ta Marie je nádherná a vznešená, což já prostě neumím. Neudělám ji nikdy takovou krásnou a vznešenou, proto dělám raději normální lidi, protože u nich můžu udělat obličej, jaký chci. Takže mám vždycky hotový celý betlém, ale Marie s Josefem chybí.*“

Konkrétně Marie - matka Páně - je však zároveň pro většinu tvůrců i postavou, ke které mají vztah nejvřelejší. „*Je to takový symbol ženství a vůbec všeho, a když je člověku opravdu nejhůř - a kdo to nezná, nebo nepozná, tak to neví - a má ten největší strach o své dítě, tak se neobrací opravdu k nikomu jinému než k ní. A to je z vlast-*

Keramický betlém, Zdeněk Barták. Foto V. Komarová

ní zkušenosti,“ shrnuje Ludmila Dominová, další majitelka titulu Nositelka tradic lidových řemesel, která vytváří například ojedinělé betlémy z rybích šupin.

Betlémy si na jihu Čech stále uchovávají své klasické figury a tradiční formu. Třeba hudebníci stále hrají na basu, trubku nebo píšťalu, dudy či housle. I mezi dary přinášenými Ježíškovi marně hledáme nějakou moderní technickou vymoženost. Snad nejčastěji se k jesličkám přináší vánočka, husa, koláče, ryba, pastýři pochopitelně nesou v náručí ovečku. Pokud se jedná o větší předmět, například o pytel, veze se na trakaři nebo nese v nůši. Mezi postavami, které svým vzezřením specifikují profesi dárečníků, nacházíme nejčastěji kominíka, ponocného nebo pekaře. Do současného světa tak zasazuje betlém snad jen Marie Valtrová z Tábora. „*Líbí se mi, když je betlém pěkně ze života. Takže si mi líbí, když anděl je hnedka začleněný do situace, tady zase visí plenky, ráda přibližuji betlémy současné době. Ten klasický betlém je přeci hlavně o narození dítěte a to je vlastně stejný zázrak dodnes.*“

A jaké betlémy vlastně v domácnostech betlemářů o Vánocích převládají? Mimo těch vlastních mají většinou různé papírové, děděné v rodině z generace na generaci. Často se však stane, že v důsledku četných výstav betlémů tvůrcům žádný vlastní

betlém doma nezůstane. Mnohdy však žádné jesličky u vánočního stromečku nemají schválně. K takovým patří snad nejznámější současný jihočeský betlemář Karel Tittl, který se v roce 2008 přestěhoval z Horské Kvildy do Velhartic. „*My žádný betlém nemáme. Mezi betlémy žijeme po celý rok, takže mi vůbec nepříjde, že bychom si měli stavět o Vánocích betlém. Všechny ostatní zvyky dodržujeme, jen ten betlém nemáme.*“

Množství shromážděných prací pocházejících pouze z jihočeské oblasti svědčí o mimořádném zájmu tvůrců a tím pádem i široké veřejnosti o betlémy. Jihočeská oblast není v tradici betlemářství v rámci Čech tou nejvyhlášenější, o to víc možná překvapí současný rozmach. Počet lidí, kteří se zabývají jejich výrobou, a to ať již z důvodu prodeje či pouze pro vlastní potěšení, tak narůstá. Příčin je zřejmě hned několik. Mezi ty hlavní určitě patří návrat obliby tradičních lidových řemesel a s tím související růst počtu předvánočních a jiných jarmarků a trhů. Po roce 1989 se rovněž téma narození Krista stává tématem aktuálním, návrat lidí do kostelů znamenal rovněž i návrat k oblíbě a tvorbě sakrálních motivů. I o výstavy byl velký zájem a betlemářství se tak stává jednou z mála lidových tradic, které si navzdory uchování původního duchovního rozměru zachovávají svou masovou popularitu.

Irena Mašíková

VÝBĚR Z VÝSTAV PRÁCHEŇSKÉHO MUZEA

Krajky Ludmily Kaprasové poprvé v Písku

V galerii Prácheňského muzea byla 3. března 2009 zahájena výstava krajek naší přední textilní výtvarnice akad. malířky Ludmily Kaprasové.

Výtvarnice se narodila 16. 5. 1941 v Novém Bydžově. Vystudovala v letech 1956 - 1959 Průmyslovou školu bytové tvorby v Praze a v letech 1959 - 1965 Vysokou školu uměleckoprůmyslovou v Praze. V letech 1971 - 1972 získala státní francouzské stipendium a v roce 1973 belgické stipendium. Její výtvarnou činnost výrazně ovlivnilo Ústředí lidové a umělecké výroby, kde pracovala jako textilní výtvarnice v letech 1965 - 1980. Zde měla možnost získat řadu poznatků o krajkářských technikách dochovaných v českém terénu, spolupracovala s mistrýněmi krajků a lidovými krajkářkami, které navrhovaly pro ÚLUV jedinečné interiérové krajky i užitná díla. Brzy se však osamostatnila a začala tvořit monumentální krajky. Posléze se stala přední osobností celé české krajkářské školy. Jejím velkým přínosem je krajka chápána jako monumentální výtvarné dílo. Právě za ně získala velká světová prestižní ocenění - v kanadském Montrealu cenu ze světové výstavy EXPO 1967, hlavní cenu „Zlatou paličku“ na mezinárodním bienále krajky v Bruselu v roce 1983, Státní Bavorskou cenu a Zlatou medaili mezinárodního veletrhu řemesel v Mnichově v roce 1989, Grand prix udělenou na Evropské výstavě umění a řemesel v Lyonu ve Francii v roce 1992 a další významná ocenění.

Krajky Ludmily Kaprasové. Foto V. Komarová

Ludmila Kaprasová dává přednost přírodním materiálům v režných polotonech lnu, konopí a jutě. Její velkou doménou jsou paličkované prostorové krajky a využívá i jiné zapomenuté techniky jako např. krosienku - pletení na rámu. Svá díla umí mistrovsky propojit s textilem tkaným. Ve své volné tvorbě se věnuje jak krajkové tapiserii, tak i krajce užité, sloužící stolníčnicku, krajce jako oděvnímu doplňku a krajkovému šperku.

Ludmila Kaprasová se rovněž zabývá restaurováním textilií ve všech hlavních odvětvích rukodělného textilu a je zároveň soudní znalkyní v oboru textilií.

Ludmila Kaprasová dokládá svou práci, jak bohatá je realizační sféra a jak tvárné jsou možnosti, které nabízí krajkářské řemeslo.

Podobně jako naše přední textilní výtvarnice Milča Eremiášová uplatnila ve svých návrzích krajku jako užitkový fenomén povýšený svým výtvarným ztvárněním na drobná umělecká díla. Jestliže B. Gruškovská vytvořila monumentální plošnou krajkovou tapiserii a M. Vaňková dala krajce tolik potřebný třetí rozměr tím, že své práce umístila do prostoru, tak Ludmila Kaprasová znásobila ve svých dílech účinky prostoru tím, že je jakoby sochařsky formuje a umožňuje divákovi jimi i procházet.

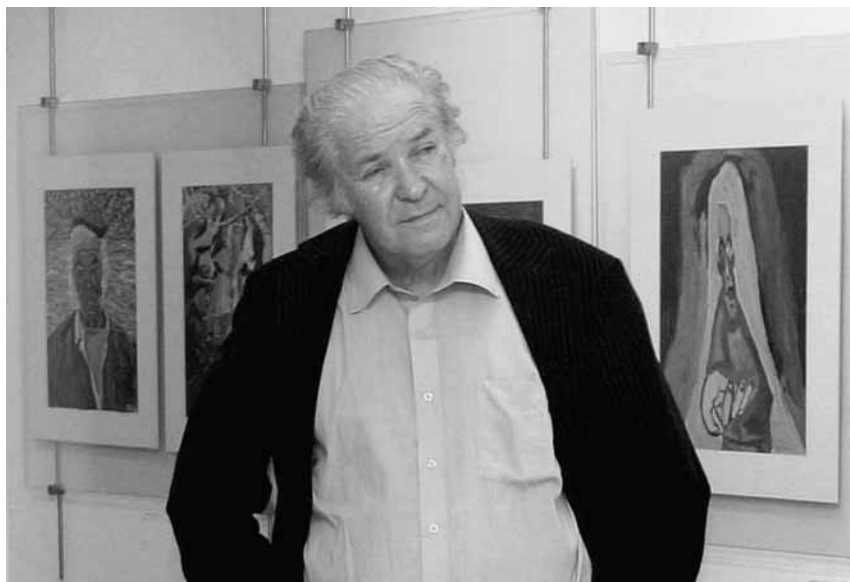
František Vodák - „Průřez vleklou událostí“, obrazy 1959 - 2009

Malíř svébytné estetiky, František Vodák, DrSc. (nar. 1941) pracuje na ČVUT v Praze jako vysokoškolský profesor.

Spolupracoval se surrealistickou skupinou v letech 1963 - 1969 a opět od roku 1990 (od roku 1994 je členem redakční rady revue Analogon) a se samizdatovou edicí Auroboros (1971 - 1989). Vydal *Abendland aneb legenda o posedlosti* (1982 - 1984 *Auroboros*, 1991 *Orbis*).

Vystavoval v roce 1963 v Galerii na Karlově náměstí v Praze spolu s Romanem Erbenem (R. E. vystavoval v Písku v roce 2000 - Přirozené známosti), výstava byla po vernisáži zakázána. V roce 1963 v Junior klubu Na Chmelnici (Cyklus obelisky) a v roce 1995 v Malostranské besedě (Má pruská duše). Jako host vystavoval v roce 1987 a 1988 na happeningu SOS v Klánovicích, na výstavě Z jednoho těsta (Staroměstská radnice 1997) a na výstavě Svatokrádež (1999 Salmovský palác v Praze a galerii Mecenáš v Plzni).

František Vodák začal malovat v roce 1958. V jeho tvorbě jsou patrné vlivy Bohumila Kubišty a Emila Filly. Expresivní malbu opouští po setkání s Mikulášem Medkem, s nímž ho pojilo osobní přátelství. Posléze se jeho následná tvorba ubírá směrem k informelu, jehož výrazný představitel Josef Istler Vodákovo výtvarné vyjádření poznamenal v pozitivním slova smyslu. V následujícím období se Vodákovy tvorby dotkne zlehka vliv Vladimíra Boudníka. Po tragickém roku 1968 se v díle Františka Vodáka objevují příznačné dramatické linie a dominují stahující se mraky. Ale právě v ten čas přicházejí noví přátelé, malíři Martin Stejskal (vystavoval v Písku v roce 2000 - Zadem k nekonečnu) a Miloš Síkora (vystavoval v Písku v roce 1997 - Paříž nad Otavou a v roce 2000 - Přirozené známosti). František Vodák se seznamuje s mladými malíři, kteří jsou spříznění s českými a slovenskými surrealisty. Navzájem se ovlivňují.

František Vodák při zahájení své výstavy. Foto V. Komasová

V roce 1995 na souborné výstavě v Malostranské besedě z Vodákových obrazů dýchá neskrývaná touha a snad i pocit štěstí. Jsou zde patrné znaky lidské smyslnosti, které provází výtvarné umění od nepaměti.

Čas plyne, člověk stárne a objevuje se Máchovské téma viselců s vyhaslými očima. František Vodák se vrací ke svému kódu z 60. let. Znamená to snad zase něco?

A Julia Kristova nabádá: „*To, že všechno upadá a svět je na tom špatně, víme všichni. Ale máme vždycky na výběr jen ze dvou možností: vlézt si do postele a vzít si prášek, anebo něco vytvořit.*“ Fanek Vodák maluje. Už padesát let.

Výstava Františka Vodáka se vřadila do cyklu surrealistických výstav, které galerie Prácheňského muzea čas od času představuje. Umělci imaginativní malby nalezi v jejích prostorách místo pro svá setkávání a divákovi umožňují seznámit se s nezařaditelným pohledem na svět kolem nás jim vlastním. Doprovodný katalog k výstavě připravil Martin Stejskal, z něhož byly použity části z textu Zdeňka Justoně.

Vladislav Krédl - kouzla fotografie

Originální fotografické asambláže mladoboleslavského fotografa Vladislava Krédla (nar. 1942), člena Skupiny mladoboleslavských výtvarníků a spolku Pohodlí, výrazně ozvláštnily galerijní prostory květnového termínu.

Z vernisáže výstavy fotografií Vladislava Krédla, zleva autor a Jan Kříž. Foto V. Komarová

Velkoformátové barevné fotografie romantického nadrealismu uvedl přední český historik PhDr. Jan Kříž:

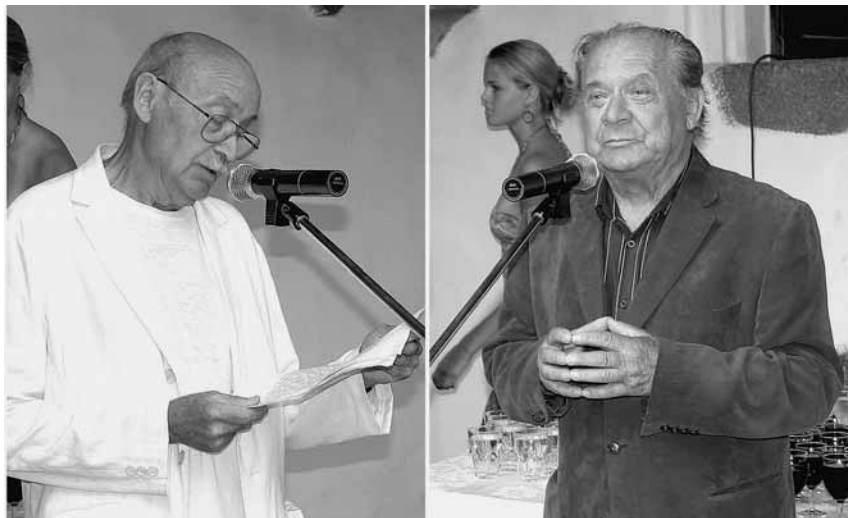
„Není mnoho fotografických koncepcí, které by tak těsně souvisely s programy výtvarného umění. Mezi nimi tvoří významný ostrov básnivé výtvarnosti právě fotografie mladoboleslavského fotografa Vladislava Krédla. Lze je snadno vysvětlit jako zvláštní verzi české poabstraktní asambláže, která ve svých konkrétních formách stavěla na propojení fantaskně symbolizační koncepce iluzivního surrealismu s aktualitami různých realismů, od pop-artu a narativní figurace až ke specifickým polohám osobní mytologie. Zvláštností pojetí českého nového vztahu k realitám v šedesátých letech byla nostalgicky romantická nota. Odpovídalo to celkové civilizační i politické situaci prostředí, které tehdy a ještě dlouho potom mělo daleko k rozvinuté konzumní společnosti. Těchto zvláštností si byl tehdy vědom i významný francouzský kritik Pierre Reagany, když mluvil během svých návštěv v Praze o surrealistickém neobaroku. Roli fetišů konzumní společnosti zde hrály dojemné antikvity minulých životů, situací a prostředí, tak jak byly dokumentovány nejrozličnějšími typy osobních i obecně kulturních památek. Vzpomínky na minulost se staly výsostným materiálem manifestací aktuálních potřeb svobody. Tyto dobové aktuality ovšem můžeme také pominout, protože pohled zpátky je jednou z významných rovin specificky lidské duchovní existence.

„Projekt osobní mytologie se ostatně již v šedesátých letech stal jednou za specifických evropských paralel k americkému pop-artu, zcela jinak v realitě založenému. Jako fotograf Vladislav Krédla hledal a našel oporu v mystifikantních technikách asambláže a koláže. Jeho fotografie jsou založeny na snové symbolice vynalézavě sestavované předlohy pro snímek. Možnosti zvýznamňujících konfigurací materiálů - plošných obrazových předloh fotografických i tištěných spolu s předmětnými, jsou nevyčerpatelné. Výsledný snímek tyto rozdíly stírá a vytváří tak nový, časově mnohovrstevnatý prostor svědectví o životě a jeho scéně. Konkrétní dokumenty pak hrají novou roli v kontextu poetické fotografické vize, která je v českém i světovém umění opravdu výjimečná. Připočteme k tomu mimořádnou technickou zkušenost autora, který se uplatnil jako fotograf mladoboleslavské automobilky, odkud si přinesl technickou zdatnost mimořádné úrovně. To všechno dnes dává do služeb křehce básnické výpovědi, v níž se dnešek logicky spojuje s obrazným přemítáním o nezastupitelné roli minulosti v našich duševních i duchovních životech.“

„Předtím a potom“

Pod tímto názvem byla připravena výstava jako doprovodný program I. ročníku filmového festivalu „Festival nad řekou 2009“, jejímž hlavním kurátorem byl Ivo Vodsedálek, jeden z vystavujících.

Unikátní první společná výstava manželů Medkových a Kolářových a jejich současníka Zbyňka Sekala, doplněná dokumenty první utajené edice Půlnoc z let 1949 - 1953 (editoři Egon Bondy a Ivo Vodsedálek). Výstavu zahájil PhDr. Jaromír Zemina

Ze zahájení výstavy Předtím a potom na nádvoří PM. Zleva Jaromír Zemina a Ivo Vodsedálek.
Foto V. Komarová

a po vernisáži proběhla přednáška o vystavujících autorech a jejich době. Přítomné posluchače s tvorbou „zakázaných autorů“ počátku šedesátých let seznámil Jiří Gruntorád, PhDr. Martin Machovec a osobní vzpomínky uvedl Ivo Vodsedálek.

Mikuláš Medek (1926 - 1974)

Studoval na AVU a později na VŠUP v Praze u profesora Jiřího Tichého a Františka Muziky. Při prověrkách v roce 1949 byl ze studií vyloučen. Léta 1949 - 1951 byla surrealistickým obdobím tvorby Mikuláše Medka. Patřil též ke skupině kolem Karla Teigehe. Poprvé vystavoval až v roce 1958. To však je již tvorba abstraktního charakteru.

Emila Medková (1928 - 1985)

Manželka malíře Mikuláše Medka. Její tvorba byla bezprostředně spjata se surrealismem. V ranném období je také spojována s okruhem mladých autorů soustředěných kolem Karla Teigehe. V letech 1947 - 1951 vytvářela se svým manželem soubory inscenovaných fotografií, od počátku padesátých let se pak zabývala několika volně se prolínajícími tematickými cykly. Na přelomu padesátých a šedesátých let se stala čelnou představitelkou tzv. informální fotografie. Vystavovat začala v roce 1960.

Zbyněk Sekal (1923 - 1998)

Malíř, sochař, kreslíř a překladatel. Vystudoval VŠUP v Praze u profesora Jiřího Tichého a Emila Filly. V padesátých letech byl inspirován evropským surrealismem. V šedesátých letech se ve své tvorbě zabýval abstraktní plastikou a montovaným reliéfem. Vystavoval až od roku 1957. V roce 1969 emigroval a žil v Německu a Rakousku.

Jiří Kolář (1914 - 2002)

Vyučil se truhlářem a po řadě zaměstnání se od roku 1943 věnoval básnické tvorbě. Byl členem Skupiny 42 a Křižovatka. V roce 1952 byl uvězněn za rukopis Prométheova játra a v roce 1953 amnestován. V Čechách vystavoval až od roku 1967. V roce 1980 odchází do Paříže a jeho díla jsou v následujících letech vystavována na mnoha výstavách po celém světě. Popsal 120 druhů kolážových technik. V roce 1999 se vrátil trvale do Čech.

Běla Kolářová (nar. 1923)

Manželka Jiřího Koláře. Fotoграфování se věnuje od poloviny padesátých let. Členka skupiny Křižovatky. Vytvářela tzv. derealizované fotografie a aranžované fotografie. Později sestavuje asambláže z předmětů denní potřeby. V Čechách vystavovala poprvé v roce 1966, 1975 a po roce 1991. Po návratu z Paříže v roce 1999 žije v Praze.

Za zápůjčky děl patří poděkování Národní galerii v Praze, galerii Zlatá Husa, PhDr. Evě Kusákové, Libri Prohibiti a Ivo Vodsedálkovi.

Jiří Eduard Hermach

V rámci dlouhodobého cyklu výstav českých malířů žijících v Paříži, zahájila historička Věra Jirousová výstavu umělce renesanční mnohovrstevnaté tvorby Jiřího Eduarda Hermacha. Návrat tohoto autora byl přímo k vlastním kořenům, protože malířův otec pochází z těsné blízkosti Písku a matka z nedalekých Opařan.

Zahájení výstavy Jiřího Eduarda Hermacha, zleva autor, Věra Jirousová a Irena Mašíková.
Foto V. Komarová

Jiří Emanuel Hermach se narodil roku 1948 v Táboře. Vystudoval filosofii a psychologii na Filosofické fakultě UK v Praze a pracoval posléze v psychiatrické léčebně v Kosmonosích. Filosofii pak vystudoval ještě jednou na pařížské Sorboně, kde v roce 1979 obhájil doktorandskou práci. V letech 1986 - 1992 vystudoval architekturu na pařížské vysoké škole École d'Architecture de Paris La Villette (EAPLV). Od svého dětství píše poezii, povídky, romány a maluje. Do Francie emigroval v roce 1975. V roce 1977 začal pracovat jako klinický psycholog v Paříži (což dělá dodnes) a v Pas de Calais. Spolupracoval s exulantským časopisem Svědectví, jeho šéfredaktor Pavel Tigrid ho představoval jako „zavražděného básníka“. Publikoval tam mimo jiné výpověď o své cestě do emigrace a esej o českém filosofovi Ladislavu Klímovi. Během studií na EAPLV navrhl filosofickou tematizaci architektury, kterou nazývá „Ontologie městské krajiny“. Přednáší externě na několika vysokých školách, v letech 2001 - 2002 také na pražské Akademii výtvarných umění a na ČVUT. V Čechách se zúčastnil několika architektonických soutěží. V soutěži o uspořádání Masarykova náměstí v Uherském Hradišti je jedním ze dvou oceněných architektů.

V létech 2000 - 2008 úzce spolupracoval s pražským politickým a kulturním časopisem Přítomnost jako autor fejetonů, esejů a komentářů, později i jako výtvarník. Za jeden z těchto fejetonů „Fotbal s mým psem“ dostal v roce 2001 cenu Evropský fejeton roku. Ve stejném roce vydalo nakladatelství Triton jeho esejistickou práci „Filosofie architektury“ a román „Humě. je H.Umě.S“ V dubnu 2003 byly jeho obrazy vystaveny v pražské kavárně „Kabinet“, v dubnu 2004 ve výstavní síni DDP v Praze na Újezdě, v květnu 2005 v kavárně - galerii „Carpe Diem“ na Vinohradech, pak v prostorách IBA v Praze, v dubnu v kladenské kavárně „Atelier“ a v prosinci v pařížském kulturním centru Sýrie, v srpnu 2007 v pražské galerii „Vltavín“ a v berounském hotelu „Na Ostrově“, v lednu 2008 v kladenské galerii „Galerie Na

Zámečku“. Pro divadlo ABC přeložil hru francouzského dramatika E. E. Schmidta „Frederic“, která měla premiéru v březnu 2004. Na jaře téhož roku mu vyšel v nakladatelství Academia román „Světoběžníci na leteckém dni“. Od roku 2006 spolupracuje s časopisem Umělecké Besedy, „Život“.

V rozhovoru, který kurátorka výstavy s autorem připravila pro písecké noviny, Jiří Eduard Hermach vzpomíná: „*Písek byl pro mně od malička synonymem prázdninových výletů se zmrzlinovými poháry v mléčném baru na náměstí a obědy v restauraci „U Reinerů“. Prázdniny jsem trávil napřed v Opařanech, odkud byla moje maminka, pak rodiče postavili chatu u Zvíkovského podhradí, kterou později vyměnili za chalupu na Orlíku. Ale to už jsem byl ve Francii. Písek a Písecko byla krajina mých prázdninových toulek a záletů, například do hotelu „Bílá růže“, kam jsem chodil tancovat. V roce 1966 nebo 67 jsem se účastnil také Filmové letní školy . Bydlel jsem na půdě u tety Pepičky v Otavské ulici. Chodil jsem spát v rozumnou hodinu a pak vylézal světlíkem na střechu. Šel jsem po hřebenech střech řadových domků až k místu, kde jsem díky košatému stromu mohl slézt na ulici. Tetička byla družka Matěje Hermacha, bratra mého dědečka, který se vyznamenal jako strojívdce, protože nějakým způsobem za-*

bránil havárii vlaků. Na Písecku pochází můj rod z Pamětic, Čtřové a Předotic. V Paměticích někdy v polovině 19. století vyhořel náš statek, rodiče zemřeli a děti zůstaly na starost obci. Později se však vypracovaly. Jeden se stal šafářem v Předoticích, jiný byl kočár a vezl nějakého císaře, dalšímu byla svěřena Lobkovická vinárna v Praze. V další generaci pak byl například Alois Hermach, sládek v píseckém pivovaru. Oženil se s tetou Týnou a bydlel za píseckým kostelem. Můj táta k nim jezdil se svou maminkou a chodil pro vodu k pumpě, která tam ještě dnes je. Eduard Hermach byl můj dědeček. Když se v Nové Hospodě strhla rvačka, posílali pro něj a on pak všechny vyházel ven dveřmi či okny. V další generaci pak byl ještě Josef Hermach, kněz a profesor na katolickém semináři. Ale Hermachové také emigrovali na všechny strany: jednak po Čechách, hlavně do Kladna a Prahy, ale také do ciziny, do Polska, odjel Matěj a dva bratři, nevím které generace, odjeli do Ameriky, kde se jeden z nich usadil a druhý vyjel ještě směrem na Austrálii, ale zmizel někde v Tichém oceánu ...“

Josef Řeřicha

Josef Řeřicha se narodil v Písku 12. listopadu 1872, jako jedno ze sedmi dětí hostinského Jana Řeřichy a jeho ženy Marie, rozené Vokrojové. Oba rodiče pocházeli z obcí na okraji Písecka a Blatenska. Otec z Dubí Hory, matka z Malé Turné. Otcův hostinec v Písku těsně za reálkou na „Budovce“ byl hojně navštěvovaným zájezdním hostincem, kde se setkávaly i významné osobnosti. Jan, otec Josefa Řeřichy, byl

Z výstavy dřevorytů Jiřího Řeřichy. Zleva Jan Gottwald, Karel Skalický - vedoucí muzea Volyně a Jiří Prášek ředitel PM. Foto V. Komarová

podnikavého ducha. Kromě hostince založil ještě v Písku prosperující cihelnu a hospodářství, což ovšem vše bylo za komunistického režimu zestátněno. Kruhová pec včetně komína byla zbourána. Ve vlastnictví rodiny zůstal pouze domek, který kdysi hostil též Antonína Hudečka a dr. Annu Masarykovou. Hospodářství a cihelnu spravoval před zestátněním Josefův bratr František se svojí ženou Helenou.

Ačkoliv rodiče byli prostí lidé, jejich děti dosáhly vyššího vzdělání. Marie zpívala v Písku v opeře (byla zvána „Písecká Turola“ - podle italské zpěvačky), František vystudoval Schwarzenberskou lesnickou školu a zastával pak funkci lesního adjunkta u hraběte Potockého v Polsku. Jan vystudoval práva a byl soudcem ve Vodňanech. Nejkošatější osobností se zjevuje syn Josef. V jeho životě se propojují aktivity technické i umělecké, hluboký zájem o literaturu, poezii, humanitní snahy a propojování náboženství. Měl cit pro vyzdvížení duchovních rezonancí a předával je nenápadně svým nejbližším. Řeřichovo filosoficko - náboženské myšlení mělo patrně rodové kořeny, zdá se, že souznění bylo možno nalézt u jeho strýce Jana Vokroje, ředitele školy ve Strakonících a jeho bratrance Františka Krhouna, zakladatele muzea v Protivíně. Josef Řeřicha byl v úzkém kontaktu s píseckým muzeem (řed. Čestmír John) a píseckým kulturním okruhem. Širší okruh - Jan Čarek, František Bílek, Josef Váchal, M. Stehlík.

Při bližším přihlédnutí k jeho dílu a zkoumání impulsů a iniciací docházíme k tomu, že jde o mimořádně integrální osobnost. Již za studií na reálce v Písku se projevil jako vynikající student a jako žák tehdejšího profesora kreslení Adolfa Heyduka se zapsal jako mimořádně nadaný kreslící. Po vstupu na České vysoké učení technické v Praze, obor stavebního inženýrství, zdokonaloval i tam svůj kreslířský talent. Jeho technická dráha směřovala k vodohospodářskému inženýrství. Po absolutoriu se stal členem Zemského výboru a jako odborný pracovník byl vyslán do Francie na studijní cestu francouzských údolních přehrad. Po vyhodnocení poznatků byl pověřen zpracováním projektu první české přehrady na Želivce. Další z jeho větších děl byl projekt - studie propojení Vltavy se Sázavou před jejím ústím tunelem a vytvořit přehradu a elektrárnu úsporně pouze na Vltavě. Dá se říci, že i v pozdějším věku sledoval tento svůj obor teoreticky i ideově.

Vždy miloval přírodu a nacházel v ní inspiraci pro své grafické práce. Motivy, zachycené v jeho obrazech, vyjadřovaly však vybrané krajiny nebo lesní interiéry, které až symbolicky a v zcela estetických cyklech podávaly přírodní scenerie. Je možno mluvit o krajinné typologii, která se projevila např. u Julia Mařáka. Zde je třeba vrcholně ocenit jeho uzavřený cyklus „Můj domov!“, který je vyjádřením vztahu k jihočeské přírodě, možno říci, vyjádřením lásky. Cyklus je uveden básní mistrova přítele - básníka Jana Čarka.

Počátkem mistrovy tvorby však byly také cykly dřevorytů Dřevěné mlýny na Rusi a Podkarpatské dřevěné kostelíky. Tyto zájmy vyplývaly zřejmě z povahového založení Řeřichova i z jeho zájmu o lidové stavitelství. Svůj zájem o stavební památky vyjádřil v pracích „Malostranský hřbitov“, kde zachycuje krásu starého hřbitova s krásnými pomníky zarůstajícími vegetací.

*Bylo přirozené, že se stal členem spolku „Za starou Prahu“, který absolutně nebyl konzervativní, naopak dbal o rovnovážná architektonická řešení a zachování cen-
ných hodnot.*

*V tomto smyslu se zúčastnil i petice tohoto spolku, která žádala změnu projektu
Orlické přehrady, který způsobil nenapravitelné škody. Petice byla doručena vládě,
ale nebyla vzata v úvahu.*

*Řeřichovy dřevoryty karpatských kostelíků byly přijaty jako skvělé ilustrace do
odborné publikace prof. Syčinského, věnované této lidové architektuře. Po velmi ob-
sáhlém období krajinářských a intimních přírodních motivů se vrací opět k lidové
architektuře, kde obrací pozornost ke kapličkám a Božím mukám, které často nachá-
zí jako součást půvabné přírodní scenerie. Vyznává se tak z úcty k lidové zbožnosti
a k solidární pouti po těchto památnících s generací předků.*

*Estetika poezie, krása a výběr přírodních motivů a jejich neobyčejně působivé
zpracování v grafikách a zejména v dřevorytech svědčí o mimořádných schopnos-
tech mistrových vystihnout a zdůraznit podmanivou krásu přírodních scenerií.*

*Ovšem, lze se též dopátrat zdrojů, které vytvářely Řeřichův pohled na svět, na pří-
rodu i na lidskou duši. Určitý základ byl jistě v povaze a v rodině, zdá se, že se zde
projevil i vliv básníka Adolfa Heyduka a vyplýval asi též z převládajícího romanti-
smu. Umělcova citlivost byla však utvrzována kontakty s přáteli, s literaturou a po-
ezí. Nezapomeňme však, že tato doba, kdy Řeřichovi bylo kolem padesáti let, by-
la dobou na výsost převratnou umělecky, nábožensky i politicky. Národem to vřelo
a hledaly se nové cesty. Všechna tato témata byla předmětem mnoha diskusí a mani-
festačních projevů. Národ hledal své historické a ideové kořeny.*

*Řeřicha byl v úzkém kontaktu s rodinou malíře Herberta Masaryka, ale též s ostat-
ními členy Spolku výtvarných umělců Mánes, stýkal se s profesory ČVUT, s umělec-
kým, speciálně literárním světem a kontaktoval i vnímal nová paradigmat duchov-
ních směrů, která byla poměry tlačena do intenzivního hledání.*

*Lze-li stanovit určující vlivy a duševní a umělecké spříznění, které se nejvíce uplat-
nily v Řeřichově životě, pak to jistě byly osoby nanejvýš vyhraněné, jejichž život a dí-
lo bylo odpovědí z hloubi duše na současné myšlenkové a především duchovní pro-
blémy doby, kdy se rodilo nové paradigma dějinného pohledu na svět a na člověka
a plíživě se připravovaly světové krize.*

*Zaměření na ubohé a trpící bylo v duchu Kristově Řeřichovi velmi blízké. Obje-
vem byly pro něj dokumenty o práci Alberta Schweitzera v Africe. Jeho úcty dosáh-
ly postavy „mírotvorců“, a hlasatelů reformních náboženských proudů, jakými by-
li např. Mahátma Gándhí, Svámí Vivékánanda, Rabíndranáth Thákur a Džavahar-
lál Nehru v Indii. Takovými osobnostmi byli Lev Nikolajevič Tolstoj, T. G. Masaryk,
D. S. Merežkovskij, John Ruskin, Oliver Lodge, Romain Rolland apod.*

*Z českých tvůrčích duchů jej ovlivnil kromě skupiny kolem Mánesu Karel Čapek,
a zvláště sochař a duchovní myslitel - mystik František Bílek. Osobitý přístup Tols-
tého, že umění se nemá prodávat, byl pro Řeřichu zásadou.*

Obrovská literární a filosofická aktivita L. N. Tolstého ho uchvacovala svojí hloubkou a citlivým uchopením lidských problémů. Snad to byl obdiv a pochopení pro duši prostého člověka, co Řeřichovi na Tolstém tak imponovalo. Proto zřejmě přeložil několik dokumentů z korespondence Tolstého, aby ukázal, jak seriózně a odpovědně se Tolstoj zabýval problémy, které mu předkládali četní dopisovatelé. Brožuru s tímto obsahem vydal Řeřicha ve 20. letech u Cyrila Höschla v Klatovech.

Miloval Bílkův triptych „Slepci - jejich syn Vím - zarůstání do stromu Bratří“. Symbol tohoto myšlení a vůbec řeč silných symbolů byla pro něj závazná a zavazující.

Josef Řeřicha zůstal svobodným, ale v žádném směru se neuzavíral do samoty. Naopak jeho diář byl plný pozvánek a jeho návštěvy byly vítány jako obohacení. Zvláště v pozdějším věku byl ctěn jako mimořádně vzácná osobnost. Duchovnost, jemnost, vzdělanost i humor byly vlastnosti, pro které byl vždy vítán. Jeho výstavy navštěvovaly Anna Masaryková, Růžena Nasková, Hana Benešová apod. Odebíral filosofickou knihovnu Jana Leichtera, stýkal se a diskutoval s evangelickými faráři, zejména se Stanislavem Čapkem. Na jeho nočním stolku byl vždy připraven biblický Nový zákon v překladu Františka Žilky.

Snahou Řeřichovou bylo zanechat určitou pečeť svého díla, která by poskytovala pohled do jeho mysli a skrze ilustraci Tolstého hrobu v Jasné Poljaně, který navštívil a zobrazil, připojil a citoval jednu ze základních biblických myšlenek lidskosti - MILUJTE SE NAVZÁJEM.

Svým způsobem se tak Řeřicha připojil k Tolstého rozřešení jasnopoljanské zkazky co mají lidé dělat, aby byli šťastni.

Josef Řeřicha zemřel 5. prosince 1959 v Písku a je pochován na tamním Lesním hřbitově.

Ing. Jan Gottwald

Převážná část vystavených dřevorytů pocházela z vlastních výtvarných sbírek Prácheňského muzea, vřelé poděkování patří rodině J. Řeřichy za zapůjčení několika originálů a především za neocenitelnou spolupráci Ing. Janu Gottwaldovi (synovi J. Řeřichy) na přípravě výstavy a neposledně Karlu Skalickému (vedoucímu muzea ve Volyni) za zapůjčení několika děl a spoluúčasti na zahájení výstavy.

Karel Tuma - plukovník v. v. a akademický malíř

„Zapomenutý malíř vzácné jemnosti po stránce čistě artistní. Ne to co maluje, ale jak maluje, jak tvoří, jak pracuje, to rozhoduje o jeho umění.“

Tuma se narodil dne 28. 11. 1859, několik měsíců dříve, než se rozpoutala tak zvaná Sardinská válka v severní Itálii, a to v Předním Ovenci (Bubenči) u Prahy. Jeho otec a šest strýců byli hudebníky, z nichž jeden byl flétnistou Národního Divadla v Praze a jeden sloužil u hudby 34. p. pluku.

V roce 1874 vstoupil do Akademie výtvarných umění v Praze, kde byl ředitelem Belgican Jan Sweerts. Na akademii byli v té době profesori: historičtí malíři Rom a Lho-

Ze zahájení výstavy Karla Tuma. Vlevo Magdalena Bílková - Tumová. Foto V. Komarová

ta, malíř architekt Karel Würbs, universitní profesor Hencke, který vyučoval anatomii a profesor Woltmann dějinám umění. Prof. Rom a Würbs byli Němci, trochu česky hovořící, přednášky Woltmannovy byly jen německé. Německy přednášel i profesor Hencke.

V roce 1878 - 1879 byl Tuma přidělen pod přímý dozor ředitele akademie Sweertse a namaloval zde svůj první obraz, nazvaný „Prvý vlak z Vídně (Wien) do Prahy“, který byl na výroční umělecké výstavě na Žofíně vystaven a o němž pochvalně napsal v kritice Jan Neruda, že „mladý malíř jeví zdravý smysl pro genre“.

Na začátku roku 1882 vypuklo povstání v Hercegovině a v Dalmácii a K. Tuma, který zatím byl jmenován poručíkem v záloze, byl povolán vzhledem k částečné mobilizaci v lednu k vojenské službě. Od roku 1882 až na podzim 1883 byl Tuma v okupačním území. Rodinné poměry a opěťované návrhy velitelů přiměly jej ke vstupu do činné služby. V listopadu 1883 byl přemístěn k 36. pluku do Mladé Boleslavi. O Velikonocích 1886 zajel na dovolenou do Prahy. Jako starý žák akademie navštívil tuto a na vyzvání rektora Lhoty namaloval realistický obraz „Podskaláka“, jež vytavil na výroční, právě otevřenou rudolfinskou výstavu na pobízení profesora Sequense. Obraz vzbudil značnou pozornost a byl prodán. Tento neočekávaný úspěch vzpružil činnost Tumovu, který neustal pak malovat.

V roce 1887 byl Tuma určen jako učitel kreslení na kadetní škole pro pěchotu ve Vídni.

O jeho cyklu „Rok života vojenského“, vystaveném v Rudolfinu v roce 1894, napsal umělecký referent Světozoru: „Jednou z největších atrakcí výstavy letošní se stal cyklus čtyř obrazů „Ze života vojenského“ od Karla Tuma: „Na jaře, V létě, Na podzim a V zimě“ a přitažlivost jejich je tím mocnější, že v hluboké myšlence je spojující, poji se naprosto brilantní provedení.“

„Co na obrazech k srdci mluví, jest především jemné srdce umělcovo, které budí soustrast s nezměnitelným osudem člověka. Ryzím talentem svým a úžasnou vytrvalostí, která v posledních letech vytrýbila technickou dovednost k jeho záviděníhodnému stupni, postavil se již dávno v řadu předních našich umělců výtvarných. Letošním rokem pak podává ukázkou umění svého, monumentálně pojatého.“ Tuma se stýkal tehdy v Praze ještě s Bartůňkem, z Paříže se navrátilším, s Karlem Klusáčkem, Jakeschem a Jaroslavem Špillarem.

Roku 1894 odešel 35. pluk a s ním i Tuma do Plzně. Toho roku byl jmenován setníkem a byl přeložen k zemské obraně, a to k pěšímu pluku č.12 v Čáslavi a od té chvíle měnil ještě rychleji než doposud posádky. - Přišel do Vídně, Josefova, do Litoměřic a do Haliče. Dne 1. dubna 1912 byl přeložen v hodnosti majora k doplňovacímu velitelství do Písku, kde byl povýšen na podplukovníka. Dne 6. října 1913 byl oddán v starobylém putimském kostelíčku s milovanou svou Aninkou, rozenou Procházkovou, literární učitelkou z Písku, s níž doufal ztráviti šťastně ostatní chvíle svého života na trvalém odpočinku, který chtěl věnovat jí a svému umění. 26. červenec 1914 vyrušil jej drsně z krásné životní idylly a válka hnala jej do Krakova a do Bukoviny. Dne 1. července 1915 byl přeložen na trvalý odpočinek, který ztrávil v Písku, jenž se mu stal druhým domovem. Posledních pět let již Tuma nemaloval, znemožnila mu to těžká nervová choroba. Zemřel dne 21. dubna 1936 a byl pohřben 23. dubna na hřbitově u Sv. Trojice v Písku.“

Karel Tuma byl současnou i pozdější kritikou ceněn jako výborný genrista a český malíř, který mistrně maloval scény z rušného i smutného vojenského života. Nehonil se nikdy za modernou. Jako portretista vyznamenává se pevnou kresbou, pravdivým zobrazením vnější podoby, ale i duševního života. Byl výborným krajinářem. Kam ho osud zavál, tam maloval. Zanechal krajiny z Bosny, Haliče, Bukoviny a nejvíce z domoviny. Často jsou to jenom detaily, jež zachycuje půvabně, s živým barvitým výrazem a osvětlením jeho štětec. K. Tuma se stal ikonografem města Písku, jehož mnohou památku přírodní i hmotnou zachránil potomstvu aspoň obrazem. Byl velmi pilným, dovedným a plodným malířem, jeho výrazné a nezištné umění povstávalo jen z vnitřní nutnosti a tvořivé radosti.

Karel Tuma měl velikou chybu, byla to jeho skromnost, která rozhodně měla ten následek, že Tuma jako malíř se neuplatnil tak, jak by si to byl plně zasloužil.

(Fr. Materna, text v katalogu souborné výstavy malíře - plukovníka v. v. Karla Tuma, pořádáné v říjnu a listopadu 1942, S. V. U. Myslbek, Praha, Na Příkopě.)

Poslední výstavu Karla Tumy uspořádalo písecké muzeum v roce 1929. V roce jeho 150. výročí narození se dílo Karla Tumy přesně po osmdesáti letech opět představilo návštěvníkům muzea.

Vystavená díla pocházela ze sbírek Prácheňského muzea, z laskavé zápůjčky potomků rodiny, muzea v Čáslavi a soukromých sběratelů z Písku.

Prácheňské muzeum děkuje za veškeré zápůjčky a zejména rodině autora, za jejich pomoc a vzácné podněty i při organizaci výstavy.

Na cestě k domovu aneb výtvarná pouť krajinou novely Karla Klostermanna

Poslední zahájenou výstavou v roce 2009 byly ve výstavním prostoru chodby knihovny originální původní ilustrace pastelů Petra Hilského, fotografií Jitky Hilské a Gustava Klabana spolu se zpoetizovanými popiskami G. K., představujícími půvabnou knížku, kterou vydalo písecké vydavatelství Praam v rámci roku oslav Karla Klostermanna. Celoroční matiné oslav uspořádal v rozsáhlém projektu Jihočeský kraj u příležitosti významného výročí autora v roce 2008.

Výstava výtvarnou formou dokumentovala příběh studenta, který ze svého studijního pobytu v Písku podnikl den před Štědrým dnem cestu domů do Kašperských Hor na Šumavu.

Z výstavy Cesta k domovu, pastelů Petra Hilského, fotografií Jitky Hilské, Gustava Klabana a dokum. fotografií Petra Putny a Milana Starého. Foto V. Komasová

Druhá část výstavy se vázala rovněž k tomuto příběhu. Písecký překladatel a hudebník Petr Putna spolu s kamarádem Milanem Starým (píseckým rodákem, ilustrátorem a grafikem) na vlastní kůži podnikli onu šedesátikilometrovou cestu z Písku do Kašperských Hor a představili své putování mrazivou a zasněženou krajinou svými originálními fotografiemi a zároveň texty obsaženými v původní písni, kterou písecká kapela Závodní ovce na zahájení výstavy zahrála a vzdala hold Karlu Klostermannovi. Autor textu i hudby je Petr Putna.

Výstavu doprovázel v jejím úvodu vyčerpávající text s fotografiemi o Karlu Klostermannovi, (vydalo nakladatelství Praam). Cílem výstavy bylo znovuobjevení tohoto polozapomenutého autora mladé generaci a připomenutím této výrazné osobnosti spisovatele Šumavy všem návštěvníkům muzea obecně.

Jiří Prášek

MUZEJNÍ NOC

Také v tomto roce proběhl v Písku festival Muzejní noc. Letopočet 2009 přímo nabízel příležitost spojit tuto akci s rekonstrukcí tzv. melegnanské slavnosti, která se po roce 1861 až do I. světové války konávala u pomníku se lvem v Budovcově ulici v neděli nejbližší výročnímu dni bitvy. K oné bitvě došlo u Melegnana v severní Itálii 8. června 1859 - právě před 150 lety. Muzejní noci, uskutečněné v sobotu 6. června, tedy předcházela od 17 hodin slavnost u pomníku, které se s pečlivostí sobě vlastní ujal znalec písecké vojenské historie a nadšený propagátor armády rakousko-uherské monarchie Karel Klátil. Na jeho popud přijela do Písku skupinka podobných uniformovaných nadšenců, kteří dali celému aktu ten správný lesk. Hlavní řečník Karel Klátil osvětlil shromážděným smysl celé akce a vzpomněl padlých vojáků z píseckého 11. pěšího pluku. Za jejich duše se pomodlil písecký děkan P. Karel Vrba a jak velela tradice, přítomen byl i starosta města. Během pietního aktu vložil Karel Klátil do základů pomníku prst od Melegnana, kterou osobně přivezl, a vojáci položili k pomníku věnec. Jen málo chybělo, aby celá akce byla pro špatné počasí odvolána, naštěstí několik desítek minut předtím přestalo vydatně pršet.

Samotná muzejní noc pak začala organizovanými komentovanými prohlídkami v 19 hodin, druhá skupina pokračovala ve 21.30. Pro téměř čtyři stovky účastníků byla mimo stále expozice otevřena Galerie muzea, která se změnila v restaurátorskou dílnu. Studenti Vyšší odborné školy uměleckoprůmyslové v Písku za odborného výkladu Davida Blahouta zde návštěvníkům předváděli různé typy restaurátorských zásahů. Překvapením byla ochutnávka pravého v Písku uvařeného piva, kterou přímo pro Muzejní noc připravil Petr Franěk. Na svém domácím minipivovárku uvařil tři druhy piva: černý a světlý ležák a 16° Porter. K dobré náladě hrála dudácká kapela, účastníci prohlídek se potkávali s pracovníky muzea v historických oblecích, tradičně nechyběly ani četné

uniformy armády bývalé monarchie či americké armády z druhé světové války. Jak je zvykem, v přednáškovém sále bylo možno shlédnout starší filmy s píseckou tematikou, na nádvoří obchodní akademie obdivovat sovy ze Záchrané stanice živočichů Makov, a pak se občerstvit v improvizované hospůdce, tentokrát pivem z Městského pivovaru ve Strakonici. A protože po zkušenostech z let minulých bylo tentokrát piva dost a počasí se nakonec umoudřilo, zdařila se písecká muzejní noc znamenitě.

Lenka Nádějová

MARKETINGOVÝ VÝZKUM

Služby návštěvníkům v Prácheňském muzeu v Písku

Forma: Dotazníkové šetření

Období: 15. července - 22. prosince 2009

Zúčastněných respondentů (vyplněných dotazníků): 500

Vyřazených dotazníků (zmatečnost, popřípadě neúplné vyplnění): 74

Konečný počet hodnocených dotazníků: 426

Dotazníkové šetření pro návštěvníky muzea mělo především za úkol zjistit spokojenost návštěvníků se službami, které muzeum poskytuje. Důležité bylo také

ověřit, jak návštěvníci muzeum vnímají. Co je pro ně muzeum: zábava (?), poučení (?), popřípadě zda komunikační a informační strategie muzea jsou jasné, zajímavé a jak návštěvníky oslovují.

Dotazník byl vytvořen většinou formou uzavřených otázek, které nabídlý několik možných alternativ, ze kterých respondent vybral vhodnou odpověď. Předvýzkum byl jednou z forem přípravy na vlastní dotazníkové šetření. Předvýzkumu se zúčastnilo 109 (rok 2008) osob.

Žádost o vyplnění dotazníku byla formulována po osobním kontaktu pracovnic pokladny a informačního centra muzea (P. Samcová, I. Karvanová, P. Hodoušová).

Otázka č. 1: Složení skupin respondentů

Základní identifikace respondenta a zařazení se do věkové skupiny.

1. a (pohlaví)	fyzické osoby	%
žen	230	54
mužů	196	46
celkem	426	100

1. b (věkové složení)	fyzické osoby	%
dospělí	165	39
studenti	153	36
děti	63	15
důchodci	45	10
celkem	426	100

Komentář:

1.a - lze konstatovat, že ve zkoumaném vzorku respondentů převažují ženy (54 %) nad muži (46 %). Toto zjištění odpovídá sociologickým výzkumům návštěvníků muzeí a galerií obecně.¹

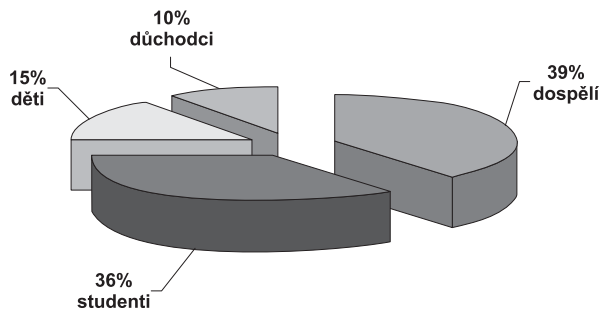
1.b - Nejčetnější skupinu tvoří dospělí (39 %).

Pro srovnání a větší názornost je vložen graf „Věkové složení návštěvníků za celý rok 2009“.

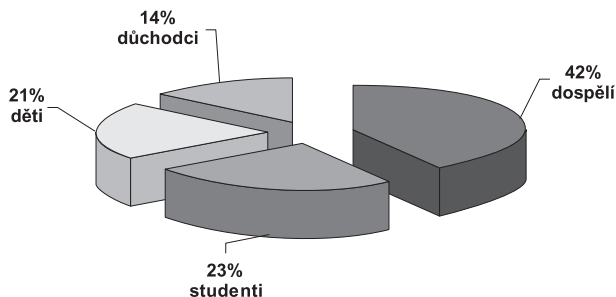
Lze konstatovat, že složení návštěvníků během průzkumu rámcově odpovídá složení za celý rok, takže vybraný vzorek respondentů pro průzkum je možné hodnotit jako relevantní a vhodný k dalšímu zpracování.

1) Ladislav KESNER, *Marketing a management muzeí a památek*, Praha 2005, s. 98-100.

Věkové složení respondentů ve sledovaném vzorku

Věkové složení návštěvníků za rok 2009 (-srovnání-)

Otázka č. 2: Počet návštěv muzea v posledních třech letech (Kolikrát jste navštívili muzeum v posledních třech letech?)

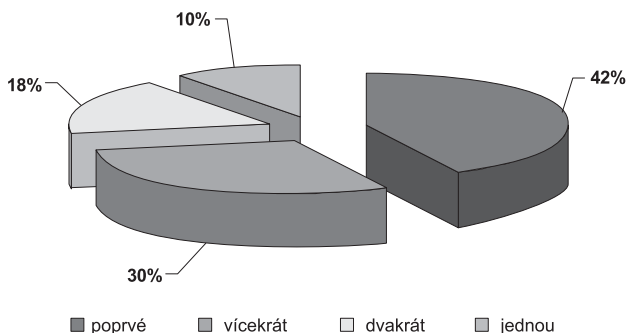
navštívil-a	fyzické osoby	%
poprvé	181	42
vícekrát	126	30
dvakrát	75	18
jednou	44	10
celkem	426	100

Komentář:

Pokud bychom sečetli všechny kategorie opakovaných návštěv, je výsledek (58 %) povzbudivý a tento standard by měl být zachován.

Cílem by mělo být zaměření se především na návštěvníky, kteří navštívili muzeum poprvé (42 %) - motivací k další návštěvě.

Četnost návštěv muzea za dané období

Otázka č. 3: Proč navštěvují muzeum

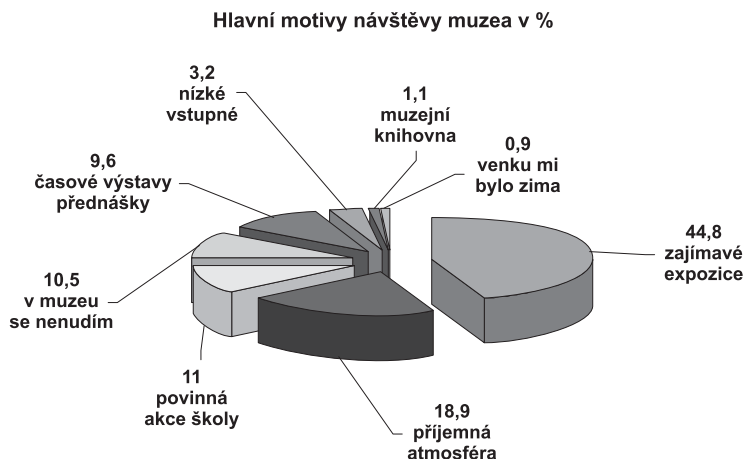
Celkem odpovědí: 726 (respondent mohl uvést více možností).

důvod návštěvy	četnost odpovědí v %
Zajímavé expozice (poučení, informace)	44,8
Příjemná atmosféra	18,9
Povinná akce školy	11,0
V muzeu se nenudím, je to zábava	10,5
Časové výstavy, přednášky	9,6
Nízké vstupné	3,2
Muzejní knihovna a studovna, internet	1,1
Venku mi byla zima	0,9
celkem	100

Komentář:

Jako hlavní motivace byly vyhodnoceny stálé expozice muzea (44,8 %). Tento výsledek je zajímavý především z hlediska obecné tendence a statistických výzkumů, že životnost „stálých“ expozic dosahuje šesti až sedmi let a stále se zkracuje.² Na příkladu Prácheňského muzea je vidět, že jsou-li expozice navrženy dobře, a pro návštěvníka zajímavě, mohou svou úlohu plnit odpovídajícím způsobem po dlouhou dobu. Příjemná atmosféra (co do četnosti na druhém místě) vyjadřuje především subjektivní pocity návštěvníků (uspořádání prostoru, úroveň vybavení, chování zaměstnanců, atp.). Mezi nejméně zmiňovanými motivy návštěvy se bohužel vyskytuje muzejní knihovna.

2) KESNER, *Marketing a management*, s. 169.

Otázka č. 4: Hodnocení služeb a informací

V této části se respondenti vyjadřovali ke konkrétním službám a informačním strategiím muzea. Byly zvoleny pouze dvě alternativy možných odpovědí. Návštěvníci se přikláněli k jedné či druhé možnosti, takže tyto odpovědi můžeme hodnotit jako (spíše) dobré a vyhovující, nebo jako (spíše) špatné a nevyhovující, popř. znalost či neznalost dané služby.

Hodnocení služeb a informací:	hodnocení - fyzické osoby	%
4.a - množství informací ve stálých expozicích		
špatné	10	2,4
dobré	416	97,6
4.b - otevírací doba		
nevyhovující	8	1,9
vyhovující	418	98,1
4.c - vstupné		
vysoké	5	1,2
nízké	421	98,8
4.d - orientace v muzeu		
špatná - 1	17	4,0
dobrá - 2	409	96,0
4.e - chování zaměstnanců		
nepříjemné, lhostejné	6	1,4
příjemné, vstřícné	420	98,6

4.f - webové stránky muzea		
muzejní weby využívám	123	28,9
neznám webové stránky muzea	303	71,1
4.g - další možnosti zjištění informací		
nedostatečné, náhodné	61	14,3
dobré, cílené, dostatečné	365	85,7

Komentář:

4.a - množství informací v expozicích vnímá převážná většina respondentů jako (spíše) dobré - 97,6 %.

Množství textů na vitrínách a panelech je svým rozsahem vyhovující. (Příliš dlouhé texty návštěvníka unavují, a pokud jsou umístěny přímo na vitrínách s exponáty, mohou být vnímány jako negativní - zhoršují výhled). Popisky jsou pouze v českém jazyce, vícejazyčný text je nerealizovatelný vzhledem k plochám vitrín. Pro zahraniční návštěvníky jsou k dispozici na pokladně muzea průvodci expozicemi s popisem jednotlivých exponátů v angličtině, němčině a francouzštině.

4.b - otevírací doba (spíše) vyhovuje 98,1% dotázaných. Výsledek je povzbudivý. Lze konstatovat, že dle zjištění má Prácheňské muzeum jednu z nejdelších otevíracích dob i vzhledem k podobným institucím a větším muzeím.

4.c - při hodnocení cen vstupného - 98,8 % respondentů se cena vstupného jeví jako spíše nízká. Pouze 1,2 % respondentů (pět osob fyzicky) uvedlo, že vstupné se zdá vysoké. Při bližším ověřování dat bylo zjištěno, že všichni tito návštěvníci byli studenti a zaplatili 10 Kč/osoba. Zároveň jako důvod návštěvy uvedli povinnou akci školy.

4.d - informační systém muzea hodnotí jako (spíše) dobrý 96 % respondentů, jako (spíše) špatný je hodnocen 4 %. Jako řešení se jeví častější pohyb pracovníka dozoru po expozicích, aby mohl být nápomocen „tápajícím“ návštěvníkům. Přidávání informačních směrůvek a šipek není příliš vhodné (už vzhledem k řešení expozic a následnému estetickému dojmu).

4.e - chování zaměstnanců hodnoceno jako (spíše) příjemné a vstřícné 98,6% a 1,4 % jako (spíše) nepříjemné a lhotečné. Odpovědi šesti osob, kde je chování zaměstnanců hodnoceno negativně, byly v dotaznících (opět) spojeny s povinnou návštěvou - akcí školy - a jako věková skupina byly uvedeni studenti a děti. (V těchto případech je možné, že respondenti, kteří hodnotili chování personálu jako nepřívětivé, byli napomenuti dozorem expozic ohledně chování nevhodného pro muzeum nebo rušivého pro ostatní návštěvníky.).

4.f - muzejní webové stránky (spíše) využívá 28,9 % respondentů, (spíše) nevyužívá (nezná) 71,1 % respondentů. Výsledek je nad očekávání a odpovídá dnešním trendům a hypotézám o využívání internetu (webových stránek) při získávání informací. Pro respondenty, kteří tuto službu nevyužívají, je vhodné pokračovat ve stávající propagaci a uveřejňování informací v klasické (tištěné podobě).

4.g - další možnosti zjištění informací - jako (spíše) nedostatečné, náhodné jsou posouzeny 14,3 % respondentů. Spíše cíleně, dobře a dostatečně je vidí 85,7 % respondentů. Tištěná propagace a inzerce muzea by mohla být rozšířena, ale pravděpodobně to není cesta, jak snížit procento návštěvníků, kterým se možnosti zjištění informací jeví jako nedostatečné. Vhodnější by bylo naučit návštěvníky využívat stávající informační zdroje, pracovat s nimi a upozornit na ně. Jednoznačně je vhodná kombinace informačních zdrojů. (Internet + tištěné materiály + rádio + popř. TV).

Otázka č. 5: Co bych zlepšil, co mi v muzeu chybí

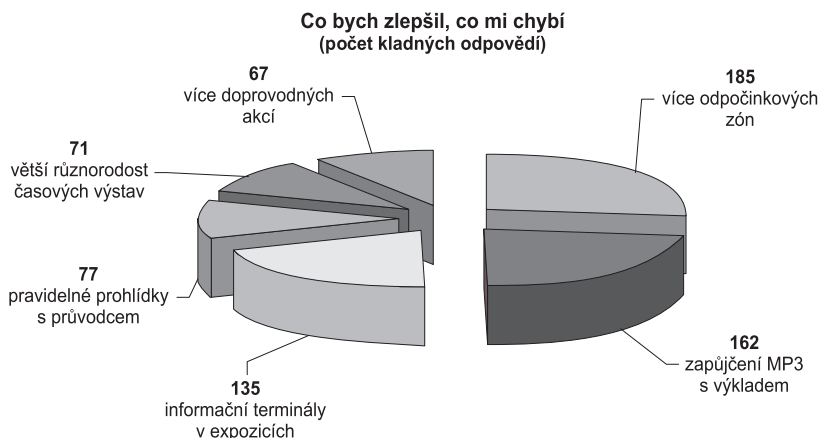
Celkem odpovědí: 697 (respondent mohl uvést více možností).

(Za 100% byl v tomto případě považován počet respondentů, tj. 426)

Co bych zlepšil, co mi v muzeu chybí:	počet odpovědí	tuto službu by zlepšilo (zavedlo) % respondentů
Více odpočinkových zón, zejména pro děti	185	43,4
Zapůjčení MP3 se sluchátky a výkladem	162	38,0
Informační terminály v expozicích - interaktivní prvky	135	31,7
Pravidelné prohlídky s průvodcem	77	18,1
Větší různorodost časových výstav	71	16,7
Více doprovodných akcí k výstavám	67	15,7
celkem	697	

Komentář:

Největší část respondentů by přivítala zlepšení v oblasti odpočinkových zón. Je třeba konstatovat, že vylepšení stavu je možné jen částečně, a to především vzhledem

k výtvarnému řešení expozic atp. Změnu by mělo přinést rozšíření muzea. V tomto novém prostoru je počítáno s novým muzejním informačním centrem a s vhodným odpočinkovým místem pro návštěvníky.

Další výsledky (zapůjčení MP3 se sluchátky, informační prvky - terminály, prohlídky s průvodcem) znamenají, že je mezi návštěvníky zájem dozvědět se něco víc o vystavených předmětech, je tedy patrné, že expozice (či výstava) zaujala a svůj vzdělávací a informativní účel plní.

Návrhy na větší různorodost časových výstav a více doprovodných akcí k výstavám také stojí za zamyšlení, přestože jsou na posledních místech v pořadí navrhovaných aktivit či služeb.

Otázka č. 6: Při dnešní návštěvě se mi nejvíc líbilo

Celkem odpovědí: **1 073** (respondent mohl uvést více možností).

(Za 100% byl v tomto případě považován počet respondentů, tj. 426)

Při dnešní návštěvě se mi nejvíc líbilo:	výstava či expozice se líbila (v %)
Expozice - Ryby a rybářství	42,96
Expozice - Počátky hradu a města	30,75
Expozice - Pravěk a doba slovanská	25,35
Expozice - Dějiny regionu	21,60
Expozice - Nerostné bohatství	20,42
Expozice - Kulturní tradice Písecka	17,6
Expozice - Zlato v Pootaví	13,38
Expozice - Chráněná území	7,5

Komentář:

Všichni respondenti uvedli nejméně jednu odpověď. Odpověď „nelíbilo se mi nic“ se v žádném z posuzovaných dotazníků nevyskytla.

Kladně hodnoceny byly především stále expozice muzea, popř. konkrétní sbírkové předměty a exponáty (slovní vyjádření). Motivem pro toto hodnocení může být mimo jiné i to, že při velkých možnostech dnešní počítačové grafiky filmový, fotografický a elektronický obraz pozbývají důkazní váhu. Úměrně tomu vzrůstá hodnota skutečných předmětů - právě těch, které jsou vystaveny v muzeu.³

Nejčastěji kladně hodnocené expozice PM:

Ryby a rybářství, Počátky hradu a města, Pravěk a doba slovanská

3) Milena BARTLOVÁ, *Historie v muzeu: problémy a perspektivy*, in: Alexandra Brabcová, Brána muzea otevřená: průvodce na cestě muzea k lidem a lidí do muzea. Náchod, [2002], s. 61.

V případě časových výstav výsledky nejsou příliš relevantní. Především vzhledem k nestejné délce časových výstav a rozdílnému počtu vydaných dotazníků v průběhu jednotlivých výstav. Nejvíce vydaných dotazníků bylo v prosinci, kdy probíhaly tři níže zmíněné výstavy. Některé z výstav nebyly ohodnoceny ani v jediném případě. Proto je třeba toto hodnocení výstav respondenty posuzovat spíše jako orientační.

Nejčastěji kladně hodnocené časové výstavy:

Betlémy na hradě, Kostel ve městě, Prvohorní Pompeje

Otázka č. 8: Doba strávená v muzeu a spokojenost s konkrétním dnem

8.a - doba strávená v muzeu - průměr na 1 návštěvníka	76 minut = 1 hod., 16 min
rozptýl - min.: 10 minut, max.: 300 minut	1 306,94
Spokojenost s dnešním dnem v muzeu: 	
8.b - přiďte „smajlíka“ dnešní návštěvě (graf. vyjádření školních známek 1-5)	počet odpovědí (fyzické osoby)
známka 1	314
známka 2	100
známka 3	12
známka 4	0
známka 5	0
celkem	426
průměrná známka - hodnocení konkrétního dne	1,29

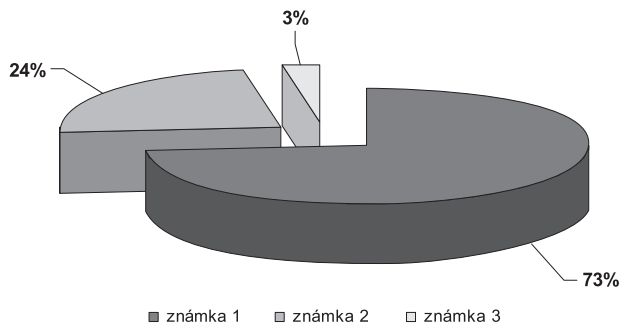
Komentář:

Průměrná doba v muzeu na jednoho návštěvníka je 76 minut. Jedná se o velice dobrý výsledek. Záleží ovšem především na tom, zda pro návštěvníka, který se vrací - (opakované návštěvy) a muzejní stálé expozice zná, jsou připraveny dostatečně zajímavé a pro něj přínosné časové výstavy, které prodlouží jeho pobyt v muzeu. Rozptýl byl vložen jako informace o velké diferenciaci mezi jednotlivými návštěvníky. Nejkratší udaná doba je 10 minut, nejdelší pak 300 minut.

Na závěr respondent hodnotil konkrétní den - přidělením „smajlíka“, který se dá převést do školní známky 1 - 5. Ohodnocení známkou „4 a 5“ se nevyskytlo. Celková výsledná průměrná známka je 1,29.

4) Miroslav DISMAN, *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha, 2008, s. 160.

Hodnocení návštěvy muzea (známka 4 a 5 se nevyskytla)

Závěr

Snahou při tomto průzkumu bylo alespoň částečně analyzovat ty služby muzea, které jsou pro běžného uživatele důležité a motivují ho například k opakované návštěvě. PM tímto šetřením také zajistilo alespoň částečnou zpětnou vazbu mezi organizátory - zaměstnanci muzea a návštěvníky (mj. informace o motivaci vedoucí k návštěvě muzea, o přáních návštěvníků a jejich způsobu náhledu na organizaci).

Cílem tohoto jednoduchého dotazníkového šetření (a jeho interpretace) nebyl pokus o jednoznačné zobecňování výsledků. Snahou bylo především získat materiál jako podklad pro orientaci v problematice muzejních informací a služeb. Je zřejmé, že v krátkém časovém rozsahu šetření a při omezeném počtu respondentů je možné částečné zkreslení výsledků.

Výsledky však přesto mohou pomoci indikovat směr, který by přinesl zlepšení služeb, popřípadě kterým problémům a nedostatkům v této oblasti by se měla v budoucnu věnovat pozornost.

Karel Pecl

JINDŘICH KURZ A „JEHO“ RYBY

Sluší se, když někdo někde dlouho a poctivě pracoval a odchází, zhodnotit jeho práci a třeba i poděkovat. Jindra Kurz už není kmenovým zaměstnancem Prácheňského muzea, i když pro něj pracuje dál ve smluvním vztahu. Ponechal si totiž do budoucna část svého původního úvazku - péči o expozici s živými rybami.

Pokud platí, že konec korunuje dílo, potom co platí o díle, které vlastně konec nemá? Jak se to má s dílem, které je živé, které se stále vyvíjí a musí být neustále dotvářeno? V takovém případě musí být po ruce někdo, kdo se bude o toto dílo neustále starat. A když o něj bude pečovat dobře, bude takové dílo v průběhu času korunováno neustále.

Myslím, že expozice živých ryb v Prácheňském muzeu může být bez rozpaků zařazena mezi díla bez konce.

I když většina živých obyvatel sklepních akvárií zde žije po léta, jedná se o expozici, která by bez každodenní starostlivosti brzy podlehla zkáze. Jak by to dopadlo s rybami, kdyby nebyly každodenně krmeny. Ryby nezajímá jestli je pátek nebo svátek ani to, jestli je muzeum nějakou dobu pro veřejnost zavřeno. Péče o ně je údělem každodenním. A pokud jde zrovna o krmení, to se může dělat až poté, když s ukončením otvírací doby odešli z muzea návštěvníci a za nimi i služba, která muzeum uzamkla. Právě

pozdní odpoledne je doba, kdy do sklepů přichází kolega Kurz, aby ryby nakrmil, prohlédl je, jestli nemají nějakou nemoc nebo zda se do akvárií s živou potravou nedostali nějakí rybí paraziti. Mnohého čtenáře - návštěvníka v tomto místě možná napadne, proč nemůže probíhat krmení ryb během návštěvní doby? Důvody jsou dva. Tím hlavním je, že kromě dravých ryb jsou ostatní druhy krmeny většinou granulami a při tomto krmení dochází k zakalení vody. Ta se vyčistí až poté, kdy ryby krmnou dávkou vyžerou a drobné zbytky vyčistí přes noc filtr. Jen díky tomu, že pan Kurz pečuje o ryby až navečer, mohou návštěvníci vidět ryby ráno už zase v čisté vodě. Dalším důvodem je, že ryby s noční aktivitou, které jsou převážně mrchožravé, vyhledají předložené mražené ryby během noci. Kdyby se jim do nádrží vhodili během dne, viděli by návštěvníci v akváriích u sumce nebo úhoře ještě rybí mrtvolky. Kvalita a pestrost krmení je zárukou přežití a dobrého zdravotního stavu. A protože Jindra Kurz má ke svým rybám citový vztah, stará se o zpestření jejich jídelníčku i ve svém volném čase. Nepřijde mu zatěžko sbírat pro ně žížaly a slimáky nebo jezdit lovit plevelné rybky. Jako rybář také spolupracuje s píseckou rybářskou organizací a díky tomu může rybí obsádku doplňovat nejen svými úlovky ale i rybami získanými od jiných píseckých rybářů.

Výstavba netradiční expozice živých ryb našich řek a rybníků je pro Prácheňské muzeum jistě přínosem, ale bez trvalé a aktivní péče by se tato expozice mohla stát spíš ostudou než tahákem návštěvníků. Jsem rád, že jako autor expozice mohu poděkovat svému dlouholetému kolegovi - Jindrovi Kurzovi, který se jako zaměstnanec muzea o akvária a jejich rybí obyvatele stará od roku 1994. Ale když říkám, že se stará, tak to není zdaleka přesný výraz. Jindra si vzal péči o ryby za svou a dělá všechno proto, aby se ryby v expozici cítily dobře. Ale nejen to, navíc se i snaží o to, aby se expozice líbila návštěvníkům. Jeho osobní vztah k chovaným rybám se projevuje i v tom, že má větší druhy s určitou individualitou pojmenované, pozorně sleduje jejich chování a dovede o nich vyprávět návštěvníkům.

Jako potápěč má Jindra Kurz blízko k podvodnímu světu a tak mu nemohla uniknout tajuplnost hlubin obývaných pohádkovými bytostmi hlídajícími četné poklady. A protože se kamarádí s vodníky a taky má rád děti, domluvil si s vodníky, že mu vydali část svých pokladů, aby mohl děti obdarovat. Ale protože v životě není nic zadarmo, ani vodníci se nevzdali svého vlastnictví jen tak. Jejich podmínkou bylo, že je musí děti namalovat. A tak pan Kurz čas od času vypsal dětskou soutěž v malování vodníků a jejich účastníky odměňoval vlastnoručně vyrýžovanými zlatinkami.

Pro zpestření se muzejníci čas od času (například o muzejních nocích) navlékali do kostýmů. V takových případech se kolega Kurz vždy objevil jako vodník. A cítil se v tomto převleku natolik dobře, až mi to bylo podezřelé. Když jsem si navíc uvědomil, že mu nevadí, když se při čištění akvárií noří do ledové vody a taky sní o provozování restaurace s rybími specialitami, pojal jsem podezření, že pokud jde o vodníky, nejedná se jen o sympatie. Že by šlo o vztah přímo příbuzenský?

Ale asi ne. Protože jak známo, vodníci nestárnou, zatímco Jindra Kurz dosáhl penzijního věku a tak v roce 2009 skončil v Prácheňském muzeu jako kmenový zaměstnanec. Ale své ryby opustit nedokázal. Jsem tomu rád, protože si neumím představit nikoho jiného, kdo by se s takovou láskou a zodpovědností o „mé“ ryby staral.

Tento příspěvek jsem sepsal jako poděkování za dosavadní péči právě při příležitosti odchodu kolegy Jindry Kurze do penze.

Jindro, moc ti děkuji za ta léta bezproblémové spolupráce za sebe i za ryby a přeju si, aby ti voda v šosu ještě dlouho nevyschla, přinesla ti energii a zajistila zdraví nejen pro práci, ale i pro tvé četné zájmy a koníčky. Omlouvám se, že jsem tvé všechny muzejní zásluhy neuvedl, ale mám omluvu. Zájemce je najde v článku, který napsal kolega Jiří Fröhlich v roce 2007 do časopisu Výběr ke tvým šedesátinám.

Karel PecI

PHDR. JIŘÍ PRÁŠEK PADESÁTILETÝ

Kdo by mohl napsat lépe článek k životnímu jubileu, než sám jubilant? Asi nikdo. Co ale s tím, když to jubilant odmítne a je navíc ještě k tomu ředitelem? Kdo z podřízených se takového úkolu odváží ujmout? Když bude chválit, upadne do podezření, že se snaží vloudit do přízně nadřízeného. Když bude kritický, tak se vystavuje riziku, že si to třeba vypije. A kdyby třeba chytračil a chtěl být diplomatem, bude jeho příspěvek neslaný a nemastný. Takže jsem na to zbyl já. Snad proto, že jsem se s Jirkou Práškem znal od počátku jeho kariéry v píseckém muzeu a strávil jsem s ním v muzeu celý čas až do jeho jubilejního roku 2009, kterého se on dožil již jako ředitel a já zase jako důchodce. Z uvedeného je zřejmé, že budu nejspíš autorem naprosto nezávislým a tím pádem pravděpodobně i nezaujatým a možná dokonce i pravdivým.

Ale vraťme se od konce jubilantovy kariéry na její začátek. Jirka Prášek se narodil 24. října roku 1959 v Táboře, ale bydlel s rodiči v Chýnově, kde také absolvoval Základní devítiletou školu. Už na ní se zabýval historií a protože dějiny Chýnova byly velmi zajímavé a bohaté na události, není divu, že mu poskytly mnoho studijního materiálu. A protože byl Jirka navíc hochem společensky aktivním, od jedenácti let prováděl turisty po podzemních prostorách nedaleké Chýnovské jeskyně. Tam se zřejmě naučil mluvit k veřejnosti, což následně zúročil při své bohaté přednáškové činnosti. Praxe v turistickém ruchu mu také přinesla poznání důležitosti zájmu veřejnosti pro ochranu a zachování památek.

V roce 1975 začal Jirka Prášek studovat humanitní větev táboorského gymnázia. Právě na střední škole začala jeho bohatá publikační činnost. Nejdříve publikoval historické články v regionálním tisku, ale už na gymnáziu vydal i svou první knižní publikaci - samozřejmě o Chýnovu. Jeho spisování neustalo ani na studiích vysoké

a pokračovalo i v muzeu, takže k datu jubilea má Jirka na svém kontě úctyhodných 700 samostatných statí a navíc i 30 knih.

Po skončení studia historie na Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Brně hledal Jirka Prášek práci na Tábořsku, ale to se mu nepodařilo. Musel tedy rozšířit okruh zájmu, až se dostal do písckého muzea, kde se uvolnilo místo etnografa po panu Liboru Křivánkovi. Od 18. července 1983 se stal Jirka Prášek naším kolegou s národopisnou odborností. Sice neměl v Písku žádné příbuzné ani známé, ale nějaké historické vazby na Písek přeci jen v jeho rodě byly. Jeho předkové v Písku totiž čas

od času žili, odcházeli z něho jinam a zase se do něj vraceli. Ale pro Jirku a jeho ženu Ludmilu to bylo město zatím bez přátel. Jednou věcí bylo získat místo a druhou bylo najít bydlení. Kdo pamatuje bytovou situaci osmdesátých let, jistě je mu jasné, že bez příbuzenského zázemí byla situace mladých párů v Písku obtížná. A tak Práškoví vystřídal několik podnájmů a jeden čas přebývali dokonce i v bývalé ložnici a kuchyni básníka Adolfa Heyduka. Ale časem se situace zlepšila, manželé Práškoví získali vlastní bydlení, pořídili si dvě děti a Jirka si užíval spokojeného života jako etnograf. Za tu dobu uspořádal množství výstav, napsal scénáře k historickým expozicím jak v Prácheňském muzeu, tak v Památníku Adolfa Heyduka nebo v Městské elektrárně v Podskalí. Díky velkému zaujetí pro propagaci etnografie a historie regionu, nejen psal své populárně vědecké knížky, ale hojně i přednášel a to nejen v regionu.

Možná to byl osud, který přiměl PhDr. Práška na sklonku roku 2006 k tomu, aby opustil své klidné místo samostatného odborného pracovníka a ucházel se o místo ředitele Prácheňského muzea v Písku. Uspěl a myslím nejen v konkurzu, ale i jako ředitel. Pravdou je, že ho to něco stálo. Víc než o odbornou činnost se od té doby musí věnovat práci manažerské. Proto má teď mnohem méně času na psaní a také na přednášení, ale zase ho může těšit například to, že dokončil opravu památníku Adolfa Heyduka a uvedl v něm do života novou expozici.

Pokud jde o mne, jsem mu vděčný, že získal prostředky a podpořil dokončení trvalé expozice exotické přírody v muzeu v Protivíně. To mi umožnilo odejít do důchodu s dobrým pocitem dokončené práce. A ještě za jednu věc jsem mu vděčný, i když to možná bude pro mnohé malichernost, ale pro mne to rozhodně bylo a pořád i je dost důležité. Jde o společné akce muzejníků. Muzejní pracovníci mají své obory, své pracovny a své akce. A tak většinu času tráví osamoceni nejen se svými pracovními, ale často i osobními problémy. V práci není čas a často ani prostor prohodit s kolegy pár slov o soukromí a třeba se i blíž poznat s těmi, kteří do muzea přišli teprve nedávno. Proto jsem uvítal, když se pan ředitel Prášek vrátil k praxi předchozích ředitelů, přerušenu v době ředitelování Václava Bartoše, totiž k mimopracovním akcím. Bylo to milé, když se muzejníci jednou za rok před Vánocemi neformálně sešli nejen se svými současnými kolegy, ale i s dřívějšími pracovníky muzea. Nemohu taky zapomenout na poznávací zájezd na Práškovo rodné Tábořsko nebo na společnou pracovní dovolenou muzejníků v Chorvatsku. Myslím, že takové akce utužují partu a pomáhají spolupráci.

Závěrem bych chtěl říci, že jsem rád, že jsem mohl tento příspěvek napsat, protože mi to umožnilo poděkovat Jirkovi jako spolupracovníkovi i následně jako řediteli. Bylo mi s ním v muzeu dobře. Jirko, děkuji a drž se. Do dalších let přeji hodně zdraví a energie a taky podporu ostatních pracovníků muzea i nadřízených. Taky ti přeji, aby ti zbylo trochu času na čtení knížek, na prohřívání kostí v sauně a na rekreaci na chatě u Lužnice.

OBSAH

ZPRÁVA O ČINNOSTI ZA ROK 2009

Vážení přátelé a příznivci Prácheňského muzea!	3
Centrální evidence sbírek	7
Výstavy Prácheňského muzea	12
Přednášky Prácheňského muzea	13
Přehled návštěvnosti	15
Oddělení společenskovedné	16
Archeologické oddělení	23
Knihovna a studovna	28
Oddělení přírodních věd	30
Ekonomické oddělení	36
Technické oddělení	37
Prezentace, sekretariát	40

ODBORNÉ PŘÍSPĚVKY

Daniel Hlášek	
Příspěvek k poznání eneolitických mohyl na Písecku	41
Jan Adámek	
Písečtí malíři XVI. století	49
Jan Adámek - Ivo Kořán	
Barokní deskové malby církevních Otců v píseckém klášterním kostele	54
Zdeněk Duda	
Umírání a smrt ve městě Písku ve druhé polovině 17. a na počátku 18. století. Populační vývoj města Písku v kontextu vývoje přirozené měny obyvatelstva jižních Čech a zkušenost města a jeho obyvatel s posledními epidemiemi moru z let 1679-1680 a 1713-1714	59
Jiří Prášek	
Písecký Pomník padlým v první světové válce (k 75. výročí jeho odhalení)	68
Jan Kouba	
Stručná historie Romů na Písecku od počátku až do konce osmdesátých let 20. století	75

Jiří Šebestian

Výsledky 33. kroužkovací akce „Acrocephalus“ v národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“	82
--	----

SBÍRKY

Jiří Pešta

K osudům písecké obrazové galerie českých knížat a králů od roku 1776 do poloviny 20. století	89
--	----

MUZEJNÍ AKCE

Jaroslav Jiřík

Výstava „Prvohorní Pompeje“	108
-----------------------------------	-----

Jan Adámek

Městský patronát s jeho projevy a úcta k Písecké Madoně na výstavě „Kostel ve městě“	110
---	-----

Jan Kouba

Betlemářství na jihu Čech na začátku 21. století. Motivy a způsoby znázornění betlémů	114
--	-----

Irena Mašíková

Výběr z výstav Prácheňského muzea	119
---	-----

Jiří Prášek

Muzejní noc	134
-------------------	-----

Lenka Nádějová

Marketingový výzkum. Služby návštěvníkům v Prácheňském muzeu v Písku	135
--	-----

PERSONALIA

Karel Pecl

Jindřich Kurz a „jeho“ ryby	145
-----------------------------------	-----

Karel Pecl

PhDr. Jiří Prášek padesátiletý	147
--------------------------------------	-----

**PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM V PÍSKU
V ROCE 2009**

Odpovědný redaktor: PhDr. Jiří Prášek

Výkonný redaktor: Mgr. Jan Adámek

Redakční rada: Mgr. Jan Kotalík, Mgr. Jaroslav Jiřík

Za obsah příspěvků odpovídají jejich autoři.

Sazba, grafická úprava a technická realizace: IRES Písek

Vydalo Prácheňské muzeum v Písku v roce 2010 v nákladu 500 ks

Účelový tisk pro muzea, spolupracovníky a příznivce Prácheňského muzea

ISBN 978-80-86193-28-1